

itsitULED

EESTI AJAKIRJANIKE
ALBUM

10

Elukindlustus on selleks külviväljaks,
mille viljaks on teie omaste ja teie
enese muretu tulevik.

Külviterad on mõningad kroonid preemia-
matena — lõikus tuhandet kroonid
elukindlustussummana.

**KÕIKI TÄNAPÄEVA MOODSA ELUKINDLUSTUSE
HÜVESID PAKUB TEILE**

KINDLUSTUSSELTS „EESTI“

võimaldades

rikkalikku valikut kindlustusviisides, madalaid preemiaid, soodsaid kindlustustingimusi, soodustusi kindlustatute tervise huvides tasuta perioodilise arstlise ülevaatuse, tervis-
hoidlikke küsimusi käsitleva ajakirja ja operatsioonikulude lisakindlustuse kaudu.

Kindlustusselts „Eesti“ (asut. 1907.a.)

VALITSUS: TARTU, SUURTURG 8.

Osakonnad Tallinnas ja pea kõigis maakonnalinnades.

TALLINNA MAJAOMANIKKUDE PANK

HARJU TÄN. NR. 29.

TELEF. 443-87 JA 427-49.

AVATUD IGAPÄEV KELLA 9—2.

Pank võtab raha hoiule, jooksvale arvele ja tähtaja peale igasugustes summades ja maksab ajakohast protsenti. Pank diskonteerib veksleid, annab laenusid ja toimetab kõiki pangao-
peratsioone.

LINNAMAKSUDE VASTUVÕTMINE.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUSE

väljaandel ilmuvad:

„PÄEVALEHT“

kui rahvuslik, vabameelne, kodanlik, erakondlikult rippumatu ja igapäev ilmuv ajaleht. Kõige suurem, loetavam ja mõjuvam ajaleht Eestis. „Päevalehte“ võib tellida kõigis kodumaa postiasutistes ja esindajailt linnades ja maal.

„LASTE RÕÕM“

on ainuke iseseisev lasteajakiri Eestis.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUSE

GRAAFIKATÖÖSTUS

Tallinnas, Pikk tän. 2, oma majas, valmistab kõige kiiremalt ja maitserikamalt igasug. aktsidents-, raamatu-, kivi-, ofsett- ja rotatsioontrükitöid, klišeid ja raamatuköitmistöid. Kõige soodsam tellimiskoht trükitööde tarvitajaile.

RAAMATU-, KIRJUTUS-, JOONISTUS- JA MAALIMISTARVETE LADU

Suur Karja tän. 23 ja Pikk tän. 2, on kõige suurem, täielisem ja valikurikkam Eestis. Ostutingimused alati kõige kasulikumad ja hinnad kõige soodsamad. Teenimine kiire ja korralik.

TELEFONID: „PÄEVALEHE“ JA „LASTE RÕÕMU“ TALIT. 433-11 JA 433-54
TRÜKIKODA 437-08, LITOGRAAFIA 454-68
RAAMATUKAUPLUSED 446-11 JA 434-94.

KAUBANDUS - TÖÖSTUSKOJA TEATAJA

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

Toimetus ja talitus:

KAUBANDUS - TÖÖSTUSKODA
TALLINNAS, LAI T. 45.
TELEFON 426-15.

Millest kirjutab „Kaubandus - tööstuskoja
Teataja“ ?

Olles ainus sellesarnane majanduslik aegkiri Eestis, paneb „Kaubandus-tööstuskoja Teataja“ erilist rõhku sisu mitmekesisusele, luues ärialal tegutsevale lugejaskonnale hulga väärtuslikku, populaarselt kirjutatud lugemismaterjali artiklite näol parimate majanduselu tundjate sulest kaubanduse, tööstuse, panga- ja kindlustuseasjanduse ning mere-õidu allal, eriti aga praktiliselt näpunäiteid organisatsiooni korraldamise ja osutamise kohta. Edasi toob „Kaubandus-tööstuskoja Teataja“ igas numbris äärmiselt hädatarvilist informatsiooni *turgude, kaubahindade, rahakurside, uute seaduste ja määruste ning paljude teiste igapäevases ärilises tegevuses lahendust nõudvate küsimuste kohta. Suurimat tähelepanu pöörab „Kaubandus-Tööstuskoja Teataja“ puuduste ning väärnähluste selgitamisele meie maksustusteemil ja uute kaubanduse ning tööstusse puutuvate seaduseelnõude refereerimisele. Samuti leiab Kaubandus-tööstuskoja tegevus aegkirja veergudel võimalikult täielist peegeldust, luues kindla ja vahetuma ühenduse meie majandusliku parlamendi ja selle valijate vahel.*

Kuukiri

Eesti Statistika

TOIMETUS JA TALITUS
RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO
TALINN, TOOMKOOI TÄN. 13.

Kuukiri „Eesti Statistika“ ilmub eesti- ja prantsuskeeles, joonistega ilustatult ja sisaldab tähtsamate küsimuste kohta igakuisi ülevaatlikke kokkuvõtteid.

Igas kuukirja numbris ilmuvad ülevaadet ja pikemat tööd demograafia, majanduse ja põllumajanduse alal.
Tellimishind aastas Kr. 15.—.

Nädalkiri

„Põllumajanduseturg“

on ainuke laialdase informatsiooni allikas hindade, turu seisukorra ja konjunktuuri kohta. Nädalkirja annab välja Riigi Statistika Keskbüroo juures asuv Põllumajanduslik konjunktuurbüroo, mis on moodustatud Põllutöministeeriumi, Riigi Statistika Keskbüroo, P.-K. Estonia, Eksportitapamajade Keskbüroo, Talumajandusnõuande büroo ja Eesti Tarvitajate Keskühisuse vahelise asutisena.

„Põllumajanduseturg“ on tähtsam informatsiooni allikas kõigile põllumajanduse ja kaubanduse alal tegutsevatele.

Tellimishind aastas Kr. 6.—.

Tellimisi võtavad vastu Riigi Statistika Keskbüroo, kõik postkontorid ja ETA.

EESTI POLITSEI

POLITSEIASJANDUSE JA
ADMINISTRATIIVÕIGUSE
AJAKIRI.

Ilmub 6 korda aastas
umbes 80-lhk. kaustas.

Hind ühes kojusaatmisega
aastas Kr. 4.50.

Tähtis kõigile riigi-
ja omavalitsusasutis-
tele, juristidele ja avaliku elu tegelastele.

Kaastööliseks peale
kodumaa silmapaistvamate juristide veel välismaa eriteadlasi administratiivõiguse alal.

Mitte üksi iga kaitseliitlane, vaid iga rahvuslikult mõtleja Eesti kodanik loeb

„KAITSE KODU!“

Ei tohi unustada, et „KAITSE KODU!“ on oma lühikesele eale vaatamata loetavaim ja odavaim ajakiri Eestis.

„KAITSE KODU!“ ilmub 2 korda kuus vähemasti 32-leheküljelises kaustas ja maksab tellides aastas kõigest 6 kr.

Iga kaitseliitlane, iga kodanik, kes pole veel tellinud „KAITSE KODU!“, tehku seda kohe.

Tellimisi võtavad vastu kaitseliidu üksuste pealikud, raamatukauplused ja postkontorid üle maa. Proovinumbrid saadab talitus esimesel nõudmisel välja tasuta.

Praegu — aastavahetusel — algab jälle lehetellimiste hooaeg.

Ajalabel on täita suured ülesanded rahvaste elus. Ta on igale inimesele teejuhiks, õpetajaks ja meelelahutajaks. Saabuvad pikad taliõhtud, kus inimesed rohkem seotud kodu külge. Nüüd on ajaieht hädatarviline sõber igas majas. Kuid ajalehe valikul tuleb talitada asjatundlikult, nii nagu head sõpra ei leita uisapäisa.

Meie kirjastusel ilmuvad lehed püsivad Eesti ajakirjanduses esikohal. Nad rahuldavad ka kõige nõudlikumat lugejat.

Ka tehniliselt seisavad meie lehed kõrgel astmel, sest o.-ü. „Vaba Maa” trükkikojal on praegu moodsaim värvitrüki sissesead. Juhtige oma naabrid õigete lehtede juure. Soovitage neile tellida „Vaba Maad”, „Sõnumed”, „Maa Hääl”, „Rahvalehte”, „Esmaspäeva” ja „Perekonnalehte”.

„Vaba Maa”

on leht neile, kes tahavad iga päev jälgida sündmusi kodumaal ja kogu maailmas. Tuhat oma kirjasaatjat. Päevauudiste poolest kõige rikkalikum ja värskem leht. Juhtkirjad asjatundjate sulest. Gori pilkepildid, alati põnev romaan. Iga päev fotod päevasündmustest. Maksuta kaasandeks nädalleht „Esmaspäev”.

Postiga 1 kuu 1 kr. 50 senti, 2 kuud 3 kr., 3 kuud 3 kr. 70 s.; edasi iga kuu 1 kr. 20 s. Välismaale 4 kr. kuus. Kes „Vaba Maad” tellib vähemalt kuueks kuuks, saab „Perekonnalehte” maksuta.

„Sõnumed”

on ainuke hommikuleht Eestis. Varahommikul toob ta kõik uudised, mida teistest lehtedest loete alles õhtul.

„Sõnumed” on peaaesjalikult Tallinna ja Nõmme leht, mille tõttu tähend. linnade uudised leiavad siin kõige laialdasemat käsitamist.

Ta on kõige odavam päevaleht. Üksiknumber maksab ainult 4 senti. Tellimishind 1 kr. kuus, kuulutused 50 sendist peale, kohaotsimised 25 senti.

„Rahvaleht”

Ilmudes kolm korda nädalas, pakub ta rohkemgi kui päevaleht nädala jooksul, sest tema sisu on kokkuvõtlik. Selles peitubki tema suure edu saladus. Tellijatel lehes kuulutamine maksuta. Postiga 1 kuu 75 senti, 2 kuud 1 kr. 50 senti, 3 kuud 2 kr.; edasi iga kuu 60 senti. Välismaale kahekordne hind.

O.-Ü. „VABA MAA” TELEFONID:

toimetus — 449-82, 449-88, 449-85, 449-89 ja 449-91, ärijuhatus — 449-83, arveosakond — 449-84, tellimised — 449-86, kuulutused ja trükkikoda — 449-87, ekspeditsioon — 431-14.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused. Tellimiseraha võib saata ka markides otse peatalitusele. Aadress: Pikk tän. 54—58, Tallinn.

Üksiknumbrit müük üle riigi. Meie lehtede kaudu pääseb kuulutus igasse perekonda. Kõik meie lehtede tellijad saavad uueks aastaks rebitava värvitrüki seinakalendri hinnata.

O.-Ü. „VABA MAA” PEATALITUS.

„Maa Hääl”

ilmub kolm korda nädalas.

„Maa Hääl” on maarahva leht. Poliitilise elu valgustamine „Maa Hääl” sünnib kõrvaliste mõjutusteta ainult maarahva huvide seisukohast. „Maa Hääl” toob juhatusi igapäevaseks tööks. Ta annab oma lugejale head nõu.

„Maa Hääl” on üksainus siht — oma lugeja teenimine. Iga maaelanik, niihästi põlluharija, randlane, kui ka käsitöeline või mõne muu ameti pidaja, on meie sõber.

„Maa Hääl” on kõige odavam maaleht. Postiga ainult 50 senti kuus. Tellijad saavad poole hinnaga, s. o. 25 s. kuus, värvitrükis romaanide ja juttude ajakirja „Perekonnalehte”.

„Esmaspäev”

on omapärane nädalleht Eestis. Ta toob teaduslikku lugemist selgel ja arusaadaval kujul. Huvitavad kirjatükid Eesti elu olevikust, minevikust ja tulevikust. Rikkalik naljanurk, igas numbris hulk pilte. Postiga 25 senti kuus. Tellida tuleb vähemalt kolmeks kuuks, s. o. 75 sendi eest. Välismaale kahekordne hind.

„Perekonnaleht”

ilmub üks kord nädalas. Iga number värvitrüki vähemalt 24 lehekülge. Huvitav pildiajakiri. Põnevad romaanid, haaravad jutud illustreeritult, mõnus nali. „Perekonnaleht” on ajakiri, mis siamaani puudus Eestis. Hinnaodavus teeb tema igähele kättesaadavaks. Üksiknumber 10 senti, postiga 50 senti kuus, kolmeks kuuks 1 kr. 30 s.

Revalische Zeitung

Begründet im Jahre 1860 (als „Revaler Bote“
1919—1930 erschienen).

Das deutsche kulturell, politisch und wirtschaftlich führende Blatt in Estland. — Vertritt die politischen und wirtschaftlichen Interessen des *Deutschtums in Estland*. Eingehende objektive Berichterstattung über das gesamte Wirtschaftsleben Estlands. — Vermittelt den Weg in den Osten. — Regelmässige Schiffslisten und Kursnotierungen.

BEZUGSPREIS: monatlich mit allen Beilagen 3 Kr. Die Staatspostanstalten in Estland, Lettland, Deutschland, Danzig, Finnland, Schweden u. Frankreich nehmen Abonnements entgegen.

ANZEIGENPREIS: für 1 mm Höhe der Spalte im Anzeigenteil für Estland 00,6 E. Kr., für Deutschland 13 Goldpfennig, für das übrige Ausland 4 amerik. Cents.

Zahlstelle in Deutschland: Postscheckkonto Berlin 122602. Anzeigen-Aufträge empfangen die Geschäftsstelle der „Revalischen Zeitung“ (Reval, Raderstrasse 12, Postfach 51), im Auslande alle grösseren Annoncen-Expeditionen.

Kõige vanem ja levinenum
ajaleht Pärnumaal on

„Vaba Maa“

Pärnu väljaanne.

„VABA MAA“ P. v. koos pealehega annab ülevaatliku pildi kogu maailma ja Pärnumaa sündmusist kõige kiiremini.

„VABA MAA“ P. v. kuulutatavad kõik kohapealsed ärid, samuti ka pealinna suurärid.

Hinnata kaasandeid arvult kuus!

„Pärnumaa“

ilmub 3 korda nädalas ja on ajaleht eriti maarahvale, kel aega vähem lehe lugemiseks. „Pärnumaa“ ilmub 7-dat aastat.

Hinnata kaasanded: „Uus Talu“, „Pärnumaa Elu“, Pärnu kalender, Reklaam-seinakalender, Pildileht j. n. e.

Talitus: Pärnus, Rüütli tn. 35, tel. 397. („Kultuuri“ raamatukpl.)

„SÖDUR“

Sõjaasjanduse ajakiri,

mida loeb iga kodanik, kedahuvitavad riigikaitse küsimused.

Eriti loeb teda reservohvitser ja allohvitser, kuna ta on parem vahend kontakti pidamiseks kaitsevägega ja ta arenguga.

Nelle reservlasile, kes tellivad „Sõdurit“ 1933. a. peale oma väeosade (asutiste) kaudu, on hinnalandust 10%.

„Sõduri“ aasta-tellimise hind 6 krooni.

Sõdurliku tervitusega

„Sõduri“ toimetus.

„PÄRNUMAA TEATAJA“

Pärnus.

Toimetus ja kontor: Rüütli t. 47. Tel. 3-23.
Talitus Brackmanni t. 6, H. Laane trükikojas
Telefon 1-65.

Ühinenud vanapõllumeeste, asunikude, riigirentnikkude ja väikemaapidajate häälekandja; on kõige loetavam ajaleht Pärnumaal, mis näitab, et ta maarahva huvisid kõige paremini on kaitsta osanud.

„P. TEATAJA“ ilmub kolm korda nädalas ja pakub oma lugejatele kokkuvõtlikult ja ülevaatliselt kõike seda, mis iga päev ilmub päevalehtki.

„P. TEATAJA“ toob igas numbris hulga ülihuvitavaid pilte.

„P. TEATAJA“ hinnata jutulisas ilmuvad jutud kuuluvad kõige põnevamate hulka ja neid võib raamatuks kokku kõita. „P. Teatajaga“ hinnata kaasa antavate raamatute hind on eraldi ostes mitu korda suurem kui „P. Teataja“ aasta tellimise hind.

„P. TEATAJA“ tellijatele antakse hinnata igal aastal suur „Pärnumaa Põllumehe-täht-raamat“ ja reklaam-seinakalender „P. TEATAJA“ annab alandatud hinnaga kaasa: aasta- ja pooleaasta tellijatele kaks korda kuus ilmuvat suure põllumajandusliku ajakirja „Põllumees“

„P. TEATAJA“ tellimisi võtavad vastu kõik Eesti Vabariigi postiasutused.

„P. TEATAJA“ on ainuke reklaamivahend Pärnumaa põllumeeste ringides, sellepärast kuulutatavad kõik ärimehed selles lehes.

A.-S.

„EESTI // REISIBÜROO“

PEAKONTOR: Tallinn, Kinga 3, tel. 433-20, 433-21.

OSAKONNAD: Tartu. Suurturg 7, tel. 3-72.

Pärnu, Rüütli l., Endla majas, tel. 438-92.

PILETI KASSAD: Tallinnas, Balti jaamas, tel. 438-92.
ja Tartu raudteejaamas.

RAHAVAHETUSPUNKT: Tallinna sadamas.

TELEGRAMMI AADRESS: ERBO, Tallinn.

Raudteepiletite müük:

- a) Kodumaa kõikidesse jaamadesse.
- b) Välismaale kõikidesse suurematesse linnadesse.

Esitused ja agentuur kõikidel suurematelt Euroopa reisibüroodelt.

Ringreisipiletid turistidele.

Rahavahetus ja valuuta müük reisijatele.

Väljamaa passide ja viisumite muresemine.

Laevasõidupiletid kõikidele kodumaa ja Baltimere liinidele.

Ookeanilaevade piletid inglise, saksa, prantsuse, rootsi ja ameerika liinidel kõikidesse ilmaosadesse.

Kuunadasse piletid Canadian Pacific Railway Co liinil.

Õhusõidupiletid „AERO“, „DERULUFT“ ja „LOT“ liinidele.

PEA MEELES,

ET

NARVA KALEVI MANUFAKTUURI

PUHTVILLASED ÜLIKONNA-
JA PALITURIIDED ON TUGE-
VAD, NÄGUSAD JA ODAVAD.

PEA MEELES,

ET VÄLISMAA KAUBA TAR-
VITAMINE RÕÕVIB EESTI
TÖÖLISELT LEIVA JA VIIB
EESTI RAHA VÄLISMAALE.

PEA MEELES,

ET IGA

NARVA KALEVI MANUFAKTUURI

RIIDEKANGAS ON VARUSTA-
TUD VABRIKU MÄRKIDEGA,
MIDA TULEB OSTMISE JUU-
RES TÄHELE PANNA.

TEILE on vastumeelsed
lühikesed paberossid, selle-
pärast ostke üldiselt tuntuid

paberossikesti „Georgi“!

Suitsetades „GEORGI“ kestadest
valmistatud paberosse, hoiate
tervist ja raha!

MEHAANILINE PABEROSSIKESTADE JA
PAPPKARBITÖÖSTUS

„GEORGI“

E. GLAUDAN & KO.

Asut. 1897. a.

TALLINNAS, VAKSALI PUIES-
TEE NR. 3, TELEFON 434-27.

TARTU PANK

ASUTATUD 1868. AASTAL

KESKASUTIS: TALLINNAS
ALGASUTIS: TARTUS

OSAKONNAD:

VILJANDIS, PÕLTSAMAAL
PÄRNUS JA RAKVERES

Telegr. aadress: Dorpatbank

Eesti Kindl. A.-S. „Polarise“
PEAAGENTUUR

TOIMIB KÕIKI
PANGAOPERATSIOONE

Kapital Kr. 1000 000

Rahva Sõna

on ainuke fötjialistlik päevaleht Eestis.

Leda loevad kõik vaimlise ja tehalse
töö tegijad ja demokraatia pooldajad.

R./U. Rahva Sõna kirjastu-
sel ilmub sõjavastane raamat

Ei iial sõda!

Pärnu

**kui ravitsuskohit ja supellinn
on ületamatu**

*Ravitsetakse: jooksjahaigusi,
naistehaigusi, südamehaigusi,
veresoonte lubjastumist j. n. e.
Päikesepaisteline, elurõõmsaim
supelrand Eestis. Mitmekesi-
sed, alati vahelduvad lõbustu-
sed. Laialdased spordivõima-
lused (staadion, tennis j. n. e.)*

**Suuresti on alandatud kõik
hinnad (korterid, ülalpidam-
ine, vannid).**

Soodus ühendus.

**Lähemaid teateid aadressil:
Pärnu supelinspektor.**

E. A.-K. Ü.
ERAHAIGLA

TALLINNAS, NARVA MNT. 6-a

Telefon 428-80.

Statsionaarne ravi igal erialal.

*Hinnad: 3. kl. 2,50 kr., 2. kl. 4 kr., 1. kl. 6 kr.,
luksusklass 10 kr. ööpäev. Rohud, sidemed
jne. tegeliku hinna eest. Alaline arstlik valve.*

Haigete külastamine igapäev kl. 15—16.

RÖNTGENIKABINETT: läbivalgustused, ülesvõtted, röntgenteraapia. Avatud kella 9—11, 13—14 ja 17—19. Tasud vastavad keskaigemaja taksidele.

ELEKTRIKABINETT: diathermia, kõrgustikupäike, sinine valgus, elektrivibratsioonid, nelja-raku vann, diathermia mudaga. Avatud kella 10—12 ja 16—18.

MASSAASHIKABINETT: üldine ja osaline massaash. **VESIRAVILA:** männiekstrakti-, meresoola-, Haapsalu tervismuda, söehappe-, pärimi- ja yahuwannid, istevann, valguskapp, aurukapp, charcot, Šoti, kapilaar, auru-dušid. Avatud kella 9—10 ja 16—19.

HINGAMISVÕIMLEMINE JA -TEHNIKA: üksikult ja gruppides.

KOGELEMISE JA MUUDE KÖNERIKETE RAVI-MINE, TERVISHOIDLIK KÖNETEHNIKA JA HÄÄ-LEARSTIMINE: üksikult ja gruppides.

LABORATOORIUM: kliinilised ja bakterioloogilised analüüsid; kvantitatiivsed, keemilised ja mikrokeemilised määramised veres. Laboratoorium avatud kella 9—20; analüüside vastuvõtmine igal ajal.

**EESTI
TÖÖSTUSTARVETE
AKTSIA-SELTS**

TALLINN

VÄIKE KARJA 1

TEL.426-72, 73, 74

**Litograafia- ja
tüpograafia-
värvid**

**Kõik litograafia
tarbeained**

Saber

A.-S. KAPSI & Ko

lõhkeainete osakond

„LÕHKEVÕIME“

Tallinnas, Rüütli tän. 15,
telefon 444-77.

Soovitab omast rikkalikust tagavarast:

Dünamiiiti

Lõhkeshelatiini

Meliniiti

Schneideriiti

Amatooli

Pürokseliini

Lõhkekapsleid

Mitmetseltsi süütenööri

Kivipuuri terast jne.

Soovi peale sõidavad välja meie minöörid ja viivad läbi odava tasu eest kõiksugu lõhketöid ja annavad tarvilisi juhatusi.

Kohvik

H. Feischner

Tallinn Harju 45

Telefon 445-00

A. Tõnisson & Ko.

Suurim tööstus ja kaubanduslik ettevõtte erialal

TALLINN

Rüüfli tänav 28-30

Tel. 430-25, 452-60

Kodune tel. 453-83

OSAKOND: Tartus, Aleksandri t. 1

Telefon 2-70

Telegr. aadress: „Tõnisko-Tallinn“

**Sepa-, lukusepa-
ja masinatööstus**

Kauba osakond:

Laos alati saadaval suurel ja väikesel arvul kõiki meie tööstuslasse kuuluvaid materjale.

Mustad-, tsingitud-, kalla-, malm-, tsementtorud ja nende ühendused.

Vannid, klosetid, malm- ja fajansskausid, armatuurid (kraanid, ventiilid jne.)

Käsi- ja jõupumbad sügavvee ja harilikkudele kaevudele.

Installatsiooni osakond:

Keskküte, vesivarustus ja kanalisatsioon majadele, saunadele, supelasutustele, meiereidele jne.

Kaevude puurimine masinajõul.

Igasugused remonttööd meie tööstusaladel.

Tööstuse osakond:

Kõigi vesivarustus- ja kanalisatsioonitööde juures vajalikkude osade valmistamine ja väljatöötamine.

Vanniahjude, pumpade jne. valmistamine ja muud.

EESTIMAA PÕLLUSAA-
DUSTE ÜMBERTÖÖTAMISE

— O/ü —

VIRU

TALLINNAS

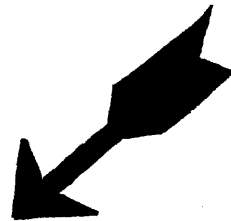
SUUR KLOOSTRI TÄN. 22/18

TELEFON 437-84 JA 438-45

VABRIKUD: RAKVERES,
KADRINAS JA JÕHVIS

**Ainuke kõige täielikum kartuli-
tärklise- ja siirupitööstus Eestis**

MITMEDE KÕRGEIMATE
AUHINDADEGA KROONIFUD

PIIRITUSE-
PUHASTAMISE
VABRIKUTE O/ü.
(ROSEN & Ko.)

Tallinna Viinavabrik

ÜHES
PARFÜMEERIA
JA
KOSMEETIKA
OSAKONNAGA

KULDAURAH
PARIISI NÄITUSEL

TALLINN,
MEREPIESTEE 15
TELEFON 304-26

I ERIALA:

NAPSID, LIKÖÖRID,
NALIFKAD,
KONJAKID

II ERIALA:

EAU DE COLOGNE
TRIPLE, DOUBLE,
AUX FLEURS,
HAMBAPASTA
„SANADONT“ jne.

Teie ostate kõik lihakaubad
suuremalt põllumeeste liha-
müügi ühisuselt — Ühisus

„Estonia Eksporttapamajadelt“

LIHATSENTRAALI

kaupluste kaudu Tallinnas
**KÕIGE SOODSAMATE
TINGIMUSTEGA,**

Alati müügil värsked sea-,
looma-, lamba- ja vasikaliha,
tapamajade odavad lihasaadused,
priima vorstid ja lihakonservid,
sulatud ja sulatamata rasv jne.

Tallinna Eesti Majandusühisus

Suurim põllumajanduslik ühiskauplus.
Asut. 1910. a.

Täielik ladu kõiksugustest ehitus-
tarvetest ning raudkaupadest.

Raud igasugune. * Raudtalad.

Majapidamistarbed nagu:

alumiinium, email-, fajance
ja portselan kaubad.

Kunstväetised.

Seemnevil. Jõutoidud.

Ainuesindaja Eestis:

Rootsi Svecia-Thermaenius rehepeksu-
Svecia koristamisemasinad [masinad

Alfa-Laval koorelahutajad

Alfa piimaveokannud

Astra piimatalitusemasinad

Riia Rasevsky põllutööriistad.

Müük väikesel ja suurel hulgal.

PEAKAUPlus JA KONTOR: Tallinn, Estonia piiestee 21

Telefonid: 458-80, 458-81.

Abikauplused, laod ja sissesõiduhoovid:

S. Parnu maantee 30, telef. 459-85. S. Tartu maantee 51,
telef. 309-40. Vaksali piiest. 6, telef. 449-78. Narva mnt. 67.

NÕUDKE

tuntud headuses

R. KLAUSSON'i

**monpansjee- ja
shokolaadi-**

kompvekke.

shokolaadi.

biskviiti.

Müügil üle maa kõikides kolon-
naalkauplustes.

Vabrik asub

Tallinnas, Jahu tän. 5,
telefon 441-15.

„EKS-MAJA“

SEE ON LIITUNUD KINDLUSTUSE SELTSI

„ESIMENE EESTI KINDLUSTUSE SELTS MAJA“

— LÜHENDATUD NIMETUS —

AGENDID IGAS LINNAS,
ALEVIS JA VALLAS.

„EKS-MAJA“ on kõige vanem ja oma
tüsedate reservide ning arvurikka kindlustus-
võtjate pere tõttu võimsamaid ühistegelisi
kindlustusasutusi Eestis.

„Esimene Eesti Kindlustuse Selts Maja“
(„EKS-MAJA“) kindlustab õnnetuste vastu:
tule-, elu-, klaasi-, koduloomade- ja murd-
varguse kindlustuse aladel.

„EKS-MAJA“ JUHATUS:

TALLINNAS, LAI TÄNAV 1. TELEF. 438-85.

KONTORID: Tallinnas, Lai tänav 1. Telefon 445-07.
Tallinnas, Harju tänav 29, Tallinna Majaomanikkude
Pank. Telefon 427-49.

OSAKONNAD: Tartus, Suurturg 3, tel. 9-78; Valgas,
Vabaduse 6, tel. 36; Viljandis Tallinna 13, tel. 1-73;
Petseris, Kastani t., tel. 1-02; Rakveres, Lai 17, tel. 1-64.

G. Scheel & Co.

Tallinnas

Asutatud 1884. a.

Corso Café

Tallinn, Vabaduseplats 5
Telefon 454-18

Mugavaim ja elegantseim
kohvik Eestis

Muusika kella 5— $\frac{1}{2}$ 12 öösel
Pilljard, male

Kodu- ja väljamaa ajakirjad ning ajaiehed

Corso Kondiitriäri

Tallinn, Suur Roosikrantsi 1
Telefon 454-18

Saadaval alati värsked konditrisaadused
oma tööstusest

ERIALA: Viini- ja võiroosisaiad

Tellimised, ka telefoni teel, täidetakse kiirelt

J S J S PUUDER

ON ÄÄRMISELT PEEN.

SELLE TÕTTU KA-
TAB TA NÄONAHA
ÜHTLASELT JA
PÜSIB HÄSTI.

TALLINNA EESTI ERAKLIINIK

Kaupmehe t. 10. Tel. 463-19.

Juhatab Dr. V.P. KRULL
(naistehaigused, sünnitusabi)

V. v. kliinikus igapäev kella 1—2
ja 7—8 õhtul.

Korteris (Kentmanni 7,3 Tel. 460-34.)
kella 11—12 ja 5—6 õhtul.

Elektri- ja röntgeni- kabinet.

Kõrgustikpäike — massaaž.

Laboratoorium: analüüside vastu-
võtt kella 8 hommikul — 8 õhtul

Õö-päeva tasu: I kl. — 5 kr.,
II kl. — 3.50 kr., III kl. — 2.50 kr.

T. Ü. Haigekassa sünnitajatel ja
haigetel ei ole isiklikku juuremaksu.

CAFÉ HEINMANN

Tallinn, Pikk t. 11.
Kõnetraat 432-46.

Mugavaim ja soliidseim koosviibimis-
koht pealinnas.

Avatud kuni kella $\frac{1}{2}$ 11 õhtul.
Muusika kella $\frac{1}{2}$ 6— $\frac{1}{2}$ 11 õht.

Kondiitriäri ja kohvik
S. Karja t. 4, kõnetr. 445-47.

Tarvitage

SHELL- **autobensiini,**

mis annab suurima jõu
mootorile ja on seega
odavam jõuaine kogu ilmas.

Bensiin. Petrooleum.

SHELL — määrideõlisid, mis on ületamata kvaliteedilt.

SHELL — Tox'i, mis hävitab kõik putukad, nii riidelt kui ka eluruumidest.

Pealadu: THE SHELL COMPANY of Estonia, Ltd. London,

Tallinn, Merepuiestee 17. Tel.: 304-02, 305-94, 310-54.

OSAKONNAD: Kõikjal, kogu Eestis.

EESTI KINNITUS-AKTSIA-SELTS

„POLARIS“

JUHATUS:

Tallinn, Vana Viru 12. Tel. 426-66

OSAKOND:

Tartus, Lihaturg 7, Tel. 675.

Telegrammid: „Polaris“

AGENDID IGAS LINNAS

TOIMETAB KINNITUSI TULE,

MURDVARGUSE, MAA- JA MEREVEO,
RAHA-, VÄÄRTPABERITE-, VÄÄRTSAA-
DETISTE-, KLAASI-, KASKO-

ÕNNETUSTE VASTU

Külastage

**Hotelli
Du Nord**

**Tallinn,
Rataskaevu 3.**

Meie: Alisariin, Antratseen, dokumendi- ja koolitint ja kontoriliimid, Odor hambapasta ja -pulber, kingakreem „Dollar“, „Odor“ iluduskreem, Jaapani, Bouquet ja Lume-kannike puudrid, kölniveed ning lõhnaõlid: Pompadour, Chypre, Königsflieder, Armanta j.n.e. **on parimad.**

Ostke, toetage kodumaa tööstust!

A.-S. „Odor“

RÄTSEP
G. REISMANN

TALLINN,
VANA POSTI 6
TELEFON 436-42

**Vana- aasta õhtul
võib
võita igauks
1000000**

senti

**Rakvere Rahvamaja
loteriipiletiga.**

Soovitame häid
küttepuid

soodsate hindadega
oma ladudest

V. Tartu mnt. 12
ja
Liivalaia nr. 34
Telefon 460-16

Vennad VEIZENBERG

FOTOATELJEE

Parikas
TALLINNA

Kuninga 1.

**ÕLLEVABRIK
AKTSIASELTS**

A. Le Coq

**SOOVITAB OMA
ÕLUT, PORTERIT,**

**KEEDETUD MÕDU,
LIMONAADI, SEL-
TERSI JA SOODAT
tuntud headuses**

**LONDON
TARTU**

Arimees, kes üldse paneb rõhku eetikale, ei saada välja käsitsi kirjutatud kirju, vaid tarvitab selleks kirjutusmasinat.

Ajakirjanik, kes sammub kaasa ajaga, ja kel vähegi lugupidamist oma kolleegide ning ladjate ja korrektorite vastu, see paneb oma valmusünnitusi kirja kirjutusmasinal.

Ameerikas on asi nii — ja ega's meiegi inimesed pole jäänud ajast maha? Seepärast ärgu puudugu ühelgi kirjutuslaual hõlpsasti kaasaskantav kirjutusmasin!

ROYAL

Trade Mark
PORTABLE
(Uus mudel)

Meeldiv välimus. Tugev ehitus. Vaikne ja kerge käik. Nägus kiri. Tabulaator ja kõik käsitamise abinõud nagu suurtelgi „ROYAL“ masinatel.

ESINDAJAD:

V-d Loun & Schitikov
TALLINN, NIGULISTE 18 • TELEFON 434-37

L & S

L & S

OSAKONNAD

EESTI PANGA JA SELLE
OSAKONDADE JUURES

AGENTUURID

KÕIKIDE POSTKONTORITE
JUURES

RIIGIHOIUKASSA

VÕTAB RAHA HOIULE

jooksvale ja tähtajalisele arvele.

Maksab intresse

hoiusummadelt jooksva arvel 3%

tähtajalistelt hoiusummadelt:

tähtajaga alla 1 aasta 3½%

vähemalt 1-aastase tähtajaga . . . 4%

HOIUSUMMADE EEST VASTUTAB RIIK

KAUBANDUS-TÖÖSTUS A.-S.

KREENBALT

TALLINN, S. KARJA 13.

POSTKAST 346.

TELEGRAMMID
„KREENBALT“

TELEFON 425-14.

Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute müügikoht ja pealadu:

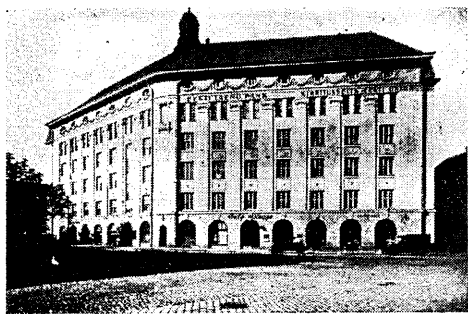
**Järeenholmi Suuvillasaaduste Manufaktuuri
Osajähtisus.**

**Balti Suuvilla Kestramise- ja Kudumisevabrik.
A.-S. Sindi Kalevivabriku Ühtisus.**

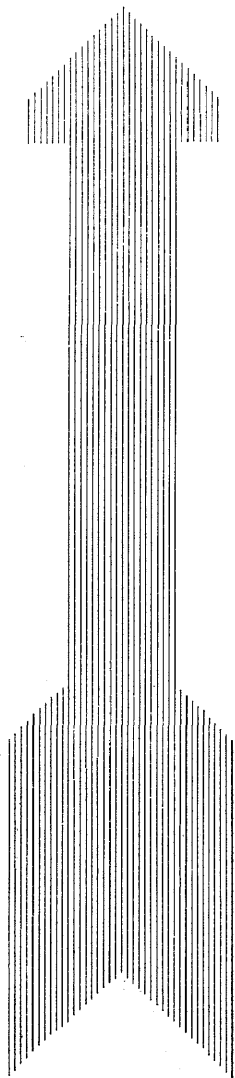
end. Wöhrmann ja Poeg.

Eesti Nüdivabriku Ühtisus.

Nõudke kodumaa koupu !

OMAS MAJAS ASUVAD:

TALLINNAS, S. KARJA 18.

EESTI LAENU PANK

VANEMAID EESTI
RAHAASUTUSI

ASUTATUD 1909

TELEFON 446-82

**DISKONTEERIB VEKSLEID
VÕTAB RAHA HOIULE
TOIMETAB KÕIKI PANGATALITUSI**

O.-Ü. TILGA & KO

**SPEDITSIOON
EHITUSMATERJALID
FISK-AUTOKUMMIDE ESITUS**

TELEFON 445-73

TALLINNAS

TELEFON 445-10

TULE-, ELUKINNITUSED,

**VEO-, AUTO-, KLAASI-,
VARGUSE-, KAPITALI-,
LASTE-, KAASAVARA-,
ÕPPERAHA-, ÕNNETUS-
JUHUSTE · KINNITUSED**

Riiigi Turbatööstus

AKTSIASELTS

Ühiselu trüfifoda

TALLINNAS, PIKK T. 42
KÕNETRAAT 442.04

Rotatsioonitrükk
Värvitrükk
Kooditrükk

VALMISTAB MAITSEKALT
JA PARAJATE HINDADEGA

IGASUGUSEID TRÜKITÖID

KÕIGE LIHTSAMAST
KÕIGE KEERUKAMANI

Trükikoja juures laos alati saadaval: vallavalitsuste ja valla-kohtute kantsleiraamatud, kutsed, teatelehed, maksukviitungid jne. Notaritele voli-kirja planketid, advokaati-dele kohtuotsuste planketid jne.

ÕITSITULED

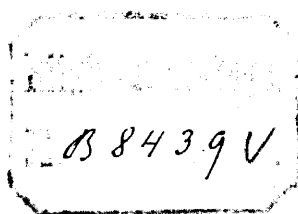
EESTI AJAKIRJANIKE ALBUM

KOGUTEOS

X

TOIMETANUD

PAUL OLAK

~~S/ 3043~~

EESTI AJAKIRJANIKE LIIDU VÄLJAANNE Nr. 10

K-H

KAERAHILBED

*M*EIE KAERAHILBED — KODUMAINE
TOITAIN — ON JÕURIKKAIM TOIT
TEILE JA TEIE LASTELE

NISUPÜÜLID

*M*EIE NISUPÜÜLIDEST KÜPSETATUD
SAIAD ON MEELDIVAIM TOIT IGA
PERENAISE PÜHADELAUAL

SUURVESKI

J. PUHK & POJAD

EESTI AJAKIRJANDUSE OLUKORD POOLESAJA AASTA EEST

**Tormi ja tungi aegjärk; uutes oludes kohanemise otsing.
Jume muutmine. Jannsenliku ja Jakobsoni aegjärgude lõpp.**

Esimesed paar aastakümnet möödusid täielise vagususe ja rahu tähe all, nagu see teisiti olla ei saanud tolleaegsetes oludes, ajalehtedele määratud kitsastes tegevusraamides. Oma eeskava kohaselt oli ajalehe ülesandeks esireas sõnumite toomine, selle kõrval lugejaskonna meelelahutamise jutukeste, vestlustega ja „tulusate õpetuste“ jagamine. Endastmõistetavalt ei saanud siis ajalehtedes tekkida mingisuguseid vaielusi üldisemas mõttes, mis on meieaegses ajakirjanduses igapäevane nähe. Kui need hiljem olude nõudel ikkagi nähtavale tulid — esiti Eesti kirjaviisi uuendamises, siis kooliküsimustes ja muudski asjades, sündisid need ikka samas lehes, kus avaldati kirjutisi poolt ja vastu. Teiste lehtedega ei tehtud üldse mingit tegemist. Neid peeti nagu mitteolevateks, kelle nimegi mainiti ainult harva. Eesti lehed elutsesid ja tegutsesid siis igatüks omaette, üks teisest eraldatud päris hiinaliselt. Ei olnud ju sel ajal olemaski mingit avaliku elu küsimust arutusel, mis oleks nõudnud mitmepoolset lahendust.

Nagu paljudes muudes asjades, tõi ka selles täielise muudatuse, otse murrangu C. R. Jakobsoni „Sakala“ käimahakkamine 1878. a. alul. See ei saanudki teisiti olla, sest Eesti elu ja edu arengu üldine muutumine pidi otse loomulikult peegelduma ka ajakirjanduses.

Selletõttu oli lõpulikult möödunud seni Eesti ajalehtede peres üldiselt valitsenud omavaheline vagususe ja rahulikkus. Selle asemele ilmus hoopis suurem elavus, tegevus, enda erivaadete avaldus. Endastmõistetavalt oli selle nähte loomulikult tagajärjeks vaidluste lahtipuhkemine lehtede vahel, senine leplik vahekord muutus

täiesti. Uued lehed näitasid teadagi agaralt oma värvi, ning seda tegema tõttasid tarbe järele ka senised erivärvinguta lehed „Perno Postimees“ ja „Ristirahva Pühapäeva Leht“. Esimene hakkas uute toimetajate juhil aegapidi kalduma „Sakala“ sõiduvette, teine asus muidugi temaga teravalt opositsiooni. Keskkohaks oli aga ikkagi „E. Postimehe“ ja „Sakala“ vastolu. Muutunud olude tõttu oli kurblooliselt paratamatuks saanud Eesti tegelaste senise ühisväerinna lõhenemine, milles küll juba ennegi olid praod tekkinud. Seni mõjul seisnud Jannseni ja Hurda kehastatud vanema voolu vastu asus võidukalt tegetsema noorem, Jakobsoni esitatud vool.

Põhimõttelist vahet nendel vooludel õieti ei olnud. Mõlemil seisis sihiks Eesti elu edu, mille kandjaks asus võimukalt „Sakala“, algmõtted selleks olid muidugi ju enne olemas, need tulid tuntavaks enam-vähem viimase tosina aasta jooksul ka „Eesti Postimehes“, küll mitte toimetajalt, vaid ta kaastöölislalt, eriti Jakobsonilt, aga veel varemini juba Hurdalt (näiteks ta sütitavas kirjutises: „Näituke meie soontes tuksuvast verest“, (a. 1865), mille põhiheli seisab ligidas suguluses pärastiste Jakobsoni kirjutiste omale). Muidugi väljendas end see hoopis selgemalt, julgemalt ja mõjukamalt. Lahku läksid aga küll teed ja abinõud, millega sihti saavutada püüti. Rääkimata kõigest muudest erinemistest vanema ja noorema voolu teguviisis — kujutab nende vahet hästi tabavalt see, et Jannseni juhtsõnale: „rahu kosutab, vaen kaotab“, Jakobson vastu seadis omamoelise: „Rahu kosutab, vaen selgitab“. Elu on võitlus ja võitluses on elu.

Selle tagajärjed on küllaldaselt tuntud. Ei tarvitse neid siin ligemalt kirjeldada. Piirdume ainult mõnede üldjoonte mainimisega, mis puutuvad otsekohe ajakirjandusse.

Omakohast on tähelepanav nähe, et kõnesolev muudatus ajalehtede vahekorras ei tulnud mitte järsku, vaid arenes välja aegapidi. „Tulipäisel“ Jakobsonil oli vääriliselt asjatundmist ja oskust, et tegutseda tarbekorral ka „tasa ja targu“. Oma „Sakala“ esimeses aastakäigus hoidus ta lausa vastollu sattumast teiste Eesti lehtedega, samuti kui ta algusel õige ettevaatlik oli väljaastumisega saksluse ülevõimu vastu meie maal, mille vildakust ta ei sallinud. Ta ootas selleks parajamat aega. Ei ole küllalt selged põhjused, miks tal esimene terav kokkupõrge tuli otse oma senise agara kaasvõitleja J. Hurdaga, kelle vaated tema omadega igatahes seisid hoopis enam ühtluses kui Jannseniga. Fakt on aga, et „Sakala“ Hurdaga tülitsedes riivas ainult mõni kord üksikasjades „E. Postimeest“, tülli ta temaga aga ei astunud.

Et see aga tulemata jääda ei võinud, oli päevselge, ning „E. Postimees“ hakkas aegsasti end selle vastu valmistama. Välimiseks abinõuks oli, et lehte eeltulevaks aastaks (1879) tunduvalt suurendati: lehe kaust tehti hästi pikemaks ja laiemaks ning (kesknädalal ilmuva) pealehe kõrvalle asutati teise väljaandena väiksem „lisaleht“, mis ilmus laupäeviti; seega sai „E. P.“ nädalas kaks korda ilmuvaks leheks ja ületas nii „Sakala“ oma suurusega rohkesti. Hoopis enam mõju aga oodati sisemisest muutusest, toimetuse täiendamisest, mida juba iseendast tarviliseks tegi enam jõudu nõudev toimetustöö. Vananevale toimetajale astus abiks ta vaimukam poeg Harry, kes oli end juba siis omajagu harjutanud ajakirjanduse tegevuses. Tal oli ülikooli haridus (filosoofia alal), ning noorema ja laialisema silmaringi omandanud mehena seisis ta igatahes oma vaadetes Jakobsonile ligemal kui vanema mõtteviisiga kokku kasvanud isa.

Võidi siis loota, et saab mingit silda ehitada „Sakala“ ja „E. Postimehe“ seisukohtade vahele ning lausa vaenu ära hoida. Ja tõepoolest asuski noor toimetaja tegutsema tunduvalt teises vaimus kui seda oli teinud vanem. Ta avaldas oma püüetes kaunikeselt „Sakala“ värvingut. Erilisel tuli see ilmsiks meie maa avaliku elu ümberkorraldamise küsimuses, maa omavalit-

suse edaspidise kujunemise asjus. Sellel alal oli teatavasti „Sakala“ esimene ja ülem nõue, et meie maa omavalitsuslikus asjaajamises (maapäevadel), mis seni seisis täiesti Saksa aadli käes, aset ja osa antaks ka eestlastele, talurahva esindajatele, sest, „kuni seda ei ole, pole ka õigust meie maal“. Õieti küll kaalutles ta, et kui see muudatus teostatud, siis võib maapäevadele esitada ka edaspidiseid eestluse nõudeid ja tarbeid.

Selles asjas asus nüüd Harry Jannsen täie rõhuga „Sakala“ teele, tarvitades sellejuures uut võtet, mida „Sakala“ polnud puudutanud, ja nimelt seletades, et meie maa rüütelkondade lepinguid tsaariga, milles need Venemaale alistudes endale välja tingisid maa sisemise autonoomia õiguse, tulevat „õiges mõttes“ nõnda tõlgitseda, et autonoomia osalisteks on ei ainult aadel, vaid ka maa pärisrahvad, ja ühtlasi nõudis ta Saksa kaaskodanikkudelt eestlusele ja ta kultuurile väärilist tähelepanu ja lugupidamist, mis sealpool seni üsna puudunud.

Oma seisukoha väljendusel juhtus aga H. Jannsenil halb viperus. Püüdes rõhutada Läänemere maade kultuurilist ühtekuuluvust, ütles ta oma juhtimõtte olevat: olla kõigepealt baltlane (Balti maade kodanik). Sellejärele alles oldagu kas eestlane, sakslane või mõni muu. Seda vaadet soovitas ta üldiselt kõigile meie maa elanikkudele. Selle mõttega rikkus ta aga oma väljavaated üsna, sest „Sakala“ seadis Jannseni vaatele varemalt vastu oma kategoorilise nõude: Eestlane olgu kõigepealt eestlane, millega saatis H. Jannseni „baltluse aate“ pilkealuseks. Selle asjaolu tõttu nurjus „Sakala“ ja „E. Postimehe“ kokkuleppe püüde kohe ta algusel. Vaielused nende vahel seisid aga ikkagi sallivuse ja viisakuse piirides, nii et loota võidi edaspidist lähenemist.

„Sakala“ seismajäämisega maikuul a. 1879 kaheksaks kuuks lõppesid selleks koraks kõik vaielused. 1879. a. suvel peetav II Eesti laulupidu, millele oli, nagu esimeselgi, hingeks J. V. Jannsen, näis „E. Postimehe“ kõigutatud seisukohta jälle hästi parandavat, kuna ta uuesti seisis nagu Eesti elu juhtival kohal. Võidi hellitada lootust, et Jakobson seda arvesse võtab ja tagasihoidlikumaks saab. „Sakala“ uuesti käimahakkamine 1880. a. alul näitas üsna selgelt nende lootuste täit nurjumist. „Sakala“ hakkas kõnelema veel valjumat keelt kui

kahel eelmisel aastal ning astus nüüd lausa vastollu „E. P.“ seisukoha ja vaadetega, ilmutades tunduvat üleolekut Eesti lehtede peres. Arvestamata oma kaasvõitlejaid „E. Postimeest“, „Tartu Eesti Seitungi“, veel vähem hiljemini kõhetut „Valgust“, jättis ta tähele panemata ka „Ristir. Pühap. Lehe“ ja „Tallinna Sõbra“ vaatekohad ja mõtted. Ta tundis end tugevana üksinda. Oma „peatule“ sihtis ta aga „E. Postimehe“ pihta.

See asjalugu täitis vastasleeri murega: vanem vool kippus nooremale alla jääma. Oldi kitsikuses, mis ette võtta. Siis sündis aga midagi, mis lahendas iseenesest pinevuse ja umbse oleku. 1. nov. 1880. a. tabas J. V. Jannsenit raskerabandus, mis õnneks polnud surmav, sest kehaliselt toibus ta hiljem oma laste hoolitsusel selle võrra, et võis vagusalt elada veel ligi kümme aastat, vaimiliselt oli aga ta tegevus täitsa lõpetatud. Seda tunnistas „Eesti Postimees“ leinalliselt kindlal sõnal, ning „Sakala“ tegi omapoolt sedasama, andes sellejuures Eesti ajakirjanduse tööpõllult äraastunule töömehele austavalt viisaka tunnustuse. Mainitud kurva sündmusega lahenes aga „Eesti Postimehe“ talus viimasel ajal tekkinud keerdsõlm nagu iseenesest loomulikult teel ja õnnelikult. Ilma et vanemal voolul oleks tarvitsenud nooremale lausa alla anda, võis nüüd ta lipukandja isik astuda auga kõrvale, maad andes uutele tegelastele. Asjaolu õieti hinnates lahkus vanema toimetaja haigestumise tagajärjel ka noorem toimetaja, jäädes ainult veel väljaandjaks, kuna toimetustöö juhiks asus üsna uus jõud, A. Grenzstein, kes endale juba oli tuntud nime omandanud.

1880. aastaga lõppes nii Eesti ajakirjanduses ligi veerandsaja aasta pikkune aegjärk, mil J. V. Jannsen oli seisnud selle keskkohaks, juhtiva jõuna (olgugi et viimastel aastatel asus jaole Jakobson), nii et seda aega võiks teatavas mõttes nimetada „jannsenlikuks“. Temal olid eestluse edasi viimiseks omakohast suured ja rohked teened. Nüüd oli ta aga oma ülesande täitnud, sellejuures nagu „oma riietest välja kasvanud“, tema asetatud raamid arenevale elule kitsaks jäänud, nii et tal tuli mõndapidi teiseneda, uutele oludele kohandada.

Jannsenite asemele astunud „E. Postimehe“ uus toimetaja A. Grenzstein teatas oma tervituses lugejaskonnale täielt ja sel-

gelt, et tema ei seo end lehe minevikuga, vaid rajab sellele uued teed. Silmnähtavalt oli sellega sihitud kokkuleppepüüdele „Sakalaga“. Järgneva aasta jaanuarikuul saadigi teha omavahelisel koosolekul „E. Postimehe“, „Sakala“ ja „Perno Postimehe“ toimetajate vahel „vaherahu“. See ei pidanud küll kuigi kaua vastu, pea puhkes „E. Postimehe“ ja „Sakala“ vahel lahti veel käredam vaenus kui varemini olnud. Kuristik Eesti vanema ja noorema voolu vahel oli läinud juba nii laiaks, et seda enam täita ei suudetud, vaid otse 1881. a. kujunes nendevaheline võitlus eriti „Eesti Kirjameeste Seltsi“ asjus nii kibedaks ja valjuks, et edaspidine koostöötamine tundus võimatu. Tagajärjeks oli suur „pereheitmine“ mainitud seltsis ning Eesti tegelaste täielik lahkuminek.

Kirjeldatud asjaoludel on mõistetav, et Jannseni eemaldumine Eesti ajakirjanduse tegevusest ei toonud sellesse mingit erilist muutust, vaid asjad käisid üldiselt edasi senistel radadel. Küll aga mõjusid kaasa muud Eesti elu nähtused kõnesoleval ajal selleks, et järgnevat 1881. a. kujunes Eesti ajakirjanduses haruldaselt elavaks, ärevaks ja vahelduvaks aegjäreks. Tundus üldiselt nagu mingit uute radade otsingu ilmet. Senistele ajalehtedele oli lisaks tulnud jõulu eel 1880. a. Rakveres käima hakanud „Valgus“ — esimene Eesti rahvuslusaate kandja Põhja-Eestis. Kuid ta toimetuse jõud oli koguni nõrk, ja leht ei suutnud endale omandada kuigi suurt tähelepanu. Kogu ta elutsemine oli jõuetu ning ta tegutsemine kestiski ainult 7 kuud, siis jäi seisma. Selle vastu tõusis uuesti elule otse samal ajal aastapikkuse seisu järele „Tartu Eesti Seitung“, kes nüüd endale oli saanud tubli toimetaja Jakobsoni koolist läbi käinud J. Järves, kes oskas anda lehele mõjuvuse. Mainitud lehtedest püüdis „Valgus“ alul otsida „Sakala“ sõprust, see aga tõukas ta endast järsult tagasi, millejärele leht jäigi nagu õhku heljuma. „T. E. Seitung“ astus aga Järve toimetusel täie rõhuga „Sakala“ kaaslaseks ja toetajaks. Vastandiliselt muutis endistest lehtedest „Perno Postimees“ oma seisukohta, kuna selle toimetajaks sai J. V. Jannseni noorem poeg Eugen, kes muidugi käis „E. Postimehe“ teed. See asi aga ei pidurdanud põrmugi „Sakala“ võiduteed Eesti ajakirjanduses juhtiva seisukoha saamisel. Ta üleolek kõigist vastastest oli nii väga tunduv, et isegi ta kangem ja osavam võistleja, A. Grenzstein, arvas õigemaks lahkuda „E. Postimehest“

ning rajada endale uue lehe, „Oleviku“, millele püüdis anda omapärase jume, sellejuures lausa seletades, et ta enam C. R. Jakobsoniga ei võistle ega võitle. „E. Postimehe“ uueks toimetajaks aga tuli Dr. Hermann, kes selge sõnaga ütles, et ta jääb Eesti avaliku elu küsimuste lahendamisel erapooletuks.

Nii näis 1881. a. lõpul Eesti ajakirjanduses hegemoonia kauemaks ajaks kõigutamata kuuluvat Jakobsonile, kes oli täie võitjana välja tulnud eelmise aasta käärimestest. Kuid 7. märtsil 1882. a. üsna ootamatult tulnud Jakobsoni surm viskas ühe hoobiga segi kõik arved Eesti ajakirjanduse edaspidiseks kujunemiseks. On üsna kurblooline ja imelik nähe, et ainult 16 kuud pärast esimese juhtiva Eesti ajakirjaniku surma järgnes talle ka teine, temast hoopis võimukam ja mõjukam, asjaolude tõttu ette juba ta „järehtulijaks“ määratud mees. Tähelepanav on seegi, et kuna Jannseni tegevus Eesti ajakirjanduses oli kestnud ligi 25 aastat, Jakobsoni ajajärk oli ainult 3½-aastane (märtsist 1878 kuni märtsini 1882, sellest maha arvatud 8-kuine lehe seisu aeg), kuid sellevastu kaugelt intensiivsem. Määratu vahe ilmus selles, et kuna Jannseni tegevuse lõpetamine ei toonud kaasa mingit tähelepanavat muutust, vaid möödus nagu endastmõistetavalt, jäi Jakobsoni lahkumisega Eesti ajakirjandusse päratu suur „tühi auk“, sest temal polnud ootamas ligilähedaltki selletaolist endaväärilist järehtulijat, kui

tema oli Jannsenile. Küll kippusid ta asetäitjaks mitmedki, kes end pidasid „Jakobsoni vaimu pärijaks“: Kõrv, Järv, Veske. Nendega liitus isegi A. Grenzstein, aga ükski nendest ei suutnud läbi lüüa.

Lõppmärkuse na olgu juhitud tähelepanu järgnevale asjaolule. Mitmel puhul on C. R. Jakobsonist kõneledes tähendatud (esireas on seda teinud A. Jürgenstein), et tema varane surm, mis tundus sel ajal Eestile raskeks kaotuseks, teistpidi oli lahkunule endale omakohast pääsmiseks raske dilemma eest, millesse ta oleks kindlasti sattunud edasi elades: pea siis järgneva venestusvoolu ees oleks ta pidanud kas m u r d u m a või p a i n d u m a ja mõlemal korral oleks see vähendanud Jakobsoni aupaistet ja lugupidamist, mille tipul ta seisis oma surma puhul. Veel suuremal mõõdul maksab see vaade J. Jannseni kohta. Teda tabanud halvatus oli temale teatavas mõttes lunastuseks, pettumuse eest hoidmiseks, mis edasi tegutsedes temal ees oleks seisnud. Ta võis eemalduda oma tegevusväljalt, otse töö juurest, mitte võidetuna, lööduna, vaid seistes alles oma lugejaskonna ja poolehoidjate juures rohkes austuses ja lugupidamises, võis ka järgneval aastal pidutseda oma 25-aastast ajakirjaniku juubelit ning selle järgi oli temal kümmekond aastat võimalus veel vagusalt vaadelda oma eluajal tehtud tööd ja selle tagajärgi nagu „teisest ilmast“.

A.-S.

TALLINNA LAEVAÜHISUS

LAEVAOMANIKUD JA LAEVAAGENDID. **

SÜTEIMPORTÖÖRID JA SPEDITÖÖRID.

PEAKONTOR: Tallinn, Suur Karja 18. *Telefon:* oma keskjaam 426-90 (4 liini).

OSAKONNAD: Pärnus, Narvas ja Paldiskis.

Telegrammi aadress peakontoril ja osakondadel: „LAEVANDUS“.

Süteladu: Auru- ning sepaõed ja koks laos ja sadamas mõõdukate hindadega.
Telef.: 456-38 ja 463-06.

Laevatarbeainete kauplus ja ladu:
Sadama tän. 3, telef. 456-38.

Laevaparandustöökojad: Suur Patarei tän. 18, telefon 441-80.

Tolllosakond „Joh. Pitka & Pojad“.
Kaupade tollimine ja transporteerimine.
Telef. 426-90. Tollil telef. 460-04.

MAHAKÄIK

Telefonide tilin ja kirjamasinat põlgin levis ühest toimetusruumist teise. Uksi loobiti kinni ja lahti, ning kohalike teadete toimetaja laua ääres käras üks ägestunud õiendaja, kui Jaak Varmas kutsuti peatoimetaja jutule.

Varmas viskas sullepea lauale, kohendas kaelasidet ja läks. Peatoimetaja oli laskunud seljakili tugitooli ja luges suurekaustalist välislehte. Varmase sisse astudes kahmas ta laualt käsikirja, ise seletades:

„Jah, niiviisi ei saa! Ma pean korduvalt juhtima teie tähelepanu sellele, härra Varmas, et meie ei tohi lugejaid tüüdata ülemääraselt pikkade kirjutistega. Näete, siin on teil koguni tabeleid ja diagramme. Armas mees, meie lehe ülesandeks ei ole kirjutada rahvamajanduse ajalugu. Ja siia, tule taevas appi, olete lükkunud kõikide maailma riikide tööstusstatistika! Lühendage! Kärpige poolevärd ja tooge siis mulle näha.“

„Lubage, härra peatoimetaja, teie ju isiklikult tegite mulle ülesandeks kirjutada ülevaatlik kokkuvõte praegusest majanduslikust seisukorrast? Seda ei saa ometi teha kümne reaga“, ütles Varmas.

Peatoimetaja pistis käsikirja talle pihku, ise rõhutades: „Rohkem mõtteid, vähem sõnu, küllap siis saab. Pidage! Mul tuli praegu meele, et täna on need küsimused, mida teie oma artiklis käsitate, vabariigi valitsuse koosseisul parajasti arutusel. Võtke mõne ministriga kiirjutuajamine. Pistke see värske värvina tolele igavale asjale juure, siis anname trükki. Muu seas, kas teate ka, kes on see Elmar Kuradiõun, kelle kohta teie eile kirjutasite mahategeva artikli?“

„Politsei protokollil järele on ta kaabakas, kassakratt ja vekslivõltsija?“

Peatoimetaja näole kerkis pahanduspilv.

„Elmar Kuradiõun on meie erakonna Nõelavere osakonna abiesimees ja maa-

volikogu liige, kas mõistate! Kui teie midagi ei tea, siis ärge kirjutage!“

Varmasel oli vastus keelel, aga telefon pistis tilisema, ja peatoimetaja näoilme ütles selgesti, et jutul on lõpp. Varmas vajus pikkamisi uksest välja, käsikiri rullisurult peos.

„Kas otsite kirjastajat?“ pilkas noor reporter. Teiste toimetusliikmete nägudelgi arvas Varmas nägevat pilke muiet.

Ta istus oma laua ette ja konstateeris jällegi kord, et pole enam hea olla siin majas. Pole üldse enam pidu ega põlve ajakirjanduslikus töös. Elu nagu hiigla teravokkiline vurr keeritles ta ümber, andis mükse, kriimustas ja kiskus vana lehemehet hinge. Kuidas oli ta töötanud selle artikli kallal... Terve virna välismaa majanduslikke ajakirju luges läbi, uuris tööstusstatistikat ja kõnetas mitut kohalikku majandusteadlast, nüüd — igav asi... Tõmmake maha... lühendage... No tõmbame ka siis maha, nii et tont võtaks!

Varmas vedas sullepea nii tugevasti üle käsikirja, et rebenes paber ja sulg murdus lusikana tõmbiks. Viskas siis kogu käsikirja paberikorvi ja hakkas telefoni kaudu hankima teateid valitsuse koosseisule kohta. Kuuldes, et koosolek lõppenud veerand tundi tagasi, ruttas Varmas kohe ministerruumi, et võtta ministrilt kiirjutuajamine.

Ka siin polnud õnne. Ootetoas istus terve rida inimesi, kes kõik soovisid minna ministri jutule. Varmas istus järjekorda.

„Siis astus ootetuppa sihvakas noormees, sarvraamiga prill ninal, rinnataskus kaks täitesullepead, kolm pliiaatsit ja kollane sigareti pits. Noormees andis kübara ja kepi teenija hoolde, ise rääkides: „Ma pean kohe pääsema ministri jutule!“ Ise pilgutates teenrile silma. Teener vastas vaevalt märgatava muigega.“

Varmas tundis noormeest. See oli värske jõud naaberlehe toimetusest. Sellest pikakoivalisest poisist öeldi jätkuvat

kõikjale. Lühikese ajaga oli ta enda osanud sisse süüa igasse ministeeriumi.

Ministri kabineti uks avanes, et sisse lasta järjekorras olevat jutulesoovijat. Noor reporter oli aga väkkiirelt jaol ja ütles ootajaile: „Ainult paar minutit! Olen ministeeriumi ametnik. Ülitähtsad ametiasjad.“

Kaduski lipsti ukse taha ja väljus varsti muheledes. Andis teenijale kuldotsaga sigareti, surus tasku täiskirjutatud märkimu. Siis kadus trepist alla kui välk.

Pooltundi hiljem laskis minister teatada, et ta täna ei võta enam kedagi jutule, algab tähtis nõupidamine direktoritega. Varmase katse, pääseda üheks minutiks ministri jutule, ei annud tagajärgi.

Hilisemal tunnil saadeti Varmas refererima välismaalt saabunud kuulsa professori kõnet. Kõne-õhtule ilmus ka Varmase väle ametivend, kes ennist käis ministeeriumis.

„No siin lõõn sul naha üle“, rõõmustas Varmas, kes teadis, et noor reporter võõrkeeltes enam kui nõrk. Eks näeme, kuidas ta refereerib teaduslikku kõnet!“

Varmas märkis kõik hoolega paberile ja töötas kodus poole ööni, et anda lugejaile kõne nii edasi, nagu ta oli. Hommikul aga ütlesid teised toimetustööliikmed, et naaberleht toonud kõne kokkuvõtte tunduvalt elavamais värves kui tegi seda Varmas.

Poiss oli lihtsalt liikunud vaheajal publiku hulgas ja pannud kõrva taha, mis üks või teine kõnest ja kõnelejast arvas. Ta noppis kokku kuulnud laused, seadis need suure pealkirja alla, ja kui siis lisati veel artiklile juure kõneleja näopilt, siis pidi Varmas isegi tunnistama, et naaber ka seekord temast ette jõudnud on.

Jaak Varmase meel oli äärmiselt mõru. Ta tundis end vanana, väsinuna. Seisis nagu tülpinud rändur mäejalal, kuna noored tormasid temast mööda, ikka edasi, ikka kõrgemale.

Hulkus Varmas sihitult linnas. Siirdus linnamüürist Toompea veerule, kus istus pingile. Seljataga kerkis hall kaljusein, ülal ripnevate hoonetega, all läikis tiigipind nagu aurav tina. Kohati oli kuulda isegi purskkaevu sulisevat laulu, aga vedurite ähkimine jaama ees mattis kõik õrnamad häälid ja helinad.

Varmasele meenusid ta esimesed tööpäevad lehe juures. Teda saadeti kirjeldama riigikogu hoone ehitustöid. Ta läks kohale ja vaatas, kui vanade müüride va-

helt kerkisid uue hoone võimsad alusambad.

Riik sai seadustekojas, ja samal ajal hakkas uutest oludest kasvama ka ajakirjandus. Kui palju uusi lehti on tulnud juure vabariigi esimesel aastakümnel! Kui suureks on paisunud ajakirjanike pere!

Endise ajaga võrreldes on põhjalikult muutunud töömeetodid, on mitmekülgseiks kujunenud lehemehe ülesanded.

Jaak Varmas ei suutnud kuidagi koheneda uutesse oludesse. Tal puudus pealetükkivus, õigem hääbematust, mida nõutakse moodsalt reporterilt, ta sulg tõrkus kirjutamast valet, selleta ei saa aga ajakirjanik kuidagi läbi erakonna lehe juures.

Ja neil põhjusil kippus Varmas jääma nagu üleareuseks toimetuse koosseisus. Ta sai aru, et teda sallitakse veel nagu vana mööblit, et temal oleks aeg kaduda vabatahtlikult kolikambri.

Mere poolt puhus värskeid tuuleiltinguid. Varmas kergitas palitukraed ja läks tagasi linna. Ta kaalutles hetke küsimust, kas veeta paar üleareust tundi ikõrtsis või kohvikus. Otsus langes kohviku kasuks.

II

Kohvik oli rahvast täis. Varmas leidis vaevu vaba platsi kuski nurgalaua ääres. Naaberlaudade juures istus daame, noori ja vanu. Imeti morssi, rüübatu kohvi, värvitu huuli, pööritati silmi ja puuderdati. Raadio mõirgas kuski nägematus kohas, tubakasuits hõljus sinipilvena inimeste peade kohal.

Äkki nägi Varmas läbi suitsuvine Oskar Rooste prillitatud nägu. Mees tõusis toolilt ja tuli murdmaajooksu kiirusega Varmase laua juure.

„Ammugi igatsesin näha sind, vana vennas! Suuri asju on sündimas.“

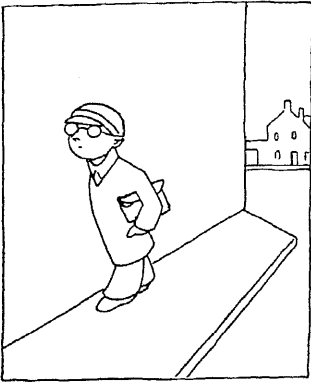
„Toh-oh?“

„Hakkan välja andma oma lehte. Vaata, siin on luba siseministeeriumilt. Mis sa ütled selle kohta?“

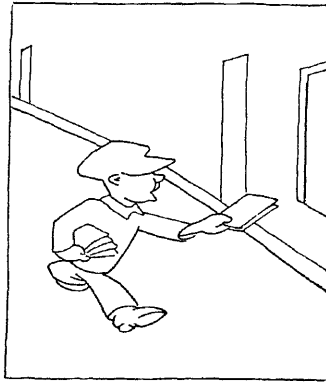
„Lehe väljaandmine tarvitab pataka raha.“

„Raha eest on hoolitsetud. Kas tead, sõber Varmas, kui sinuga töötasin ühe laua taga, panin tähele, et sinulegi ei meeldi see erakondlik sopp ja soperdis. Mul on nüüd sulle ettepanek: löõ kampa! Mul on otse vaja meest, kes tunneb võõrkeeli ja kelle käes sulg jookseb noppesti. Kukume üheskoos vihtuma, mis?“

Üks õpib ja käib koolis.

Teine ei taha õppida ja müüb ajalehti.

Üks teeb ajalehtedele kaastööd.

„Kuidas on su lehe nimi?“

„Sädemete Sadu“. Puht erapooletu värk. Sihiks anda rahvale vaimuvärskendavat lugemisvara. Meid oleks esialgu toimetuses kolm: mina, sina ja Helmi Koolon. Näe, istub seal laua ääres. Intelligentne ja tragi tüdruk. Ah, sa tunned juba? seda parem, siis on ju vanad tuttavad koos ja töö läheb lahti. Lööme kaubad kokku?“

Varmas rüüpas viimase kohvi klaasist, siis venitas:

„Teab seda asja, liig järsku tuleb su ettepanek. Aga asi on väärt, et järele mõelda.“

Rooste prillide taga välgatas rõõm.

„Teadsin, et võtad mu ettepaneku vastu! Meist saab ajakirjanduslik maailm veel kuulda... Lähme nüüd Helmile lähemale, võime kolmekesi koostada kohe töökava. Mul endal pole küll aega: toimetusruumide asjus pole veel kindlat teada, loodan aga, et leiame sobiva asukoha kesklinnas.“

Helmi Koolon oli kurvanäoline kleenuke tütarlaps. Ta suuris sinisilmis pesitses alaliselt nagu salakartuse või rahutuse ilme. Ta oli äsja saabunud maakonnalinnast, kus oli olnud ühe nädallehe lähemaks kaastööliseks.

Varmas oli neiuga tutvunud ühel suvisel ringsõidul, mis korraldati ajakirjanikele põllumajanduslike asutustega tutvunemise otstarbel.

„Elu pealinnas valmistab mulle esialgu suuri pettumusi“, rääkis neiu, kui jäi Varmasega üksi. „Olin juba maal kultuurilistes organisatsioonides tegev ja mõtlin, kui pääsen pealinna, sinna kultuuri keskusse, küll

ma siis õige kukun tööd vihtuma. Mind kutsuti, tervitati ja sokutati isegi palgalistele kohtadele, aga isu ajas ära. Omavahelised näaklemised, auahnus ja taskuhivid, need tulevad siin hulga labasemalt ja inetumal kujul nähtavale kui maa seltsides. Kõrgeid aateid ja õilsaid ideaale, millest kõneldakse koosolekuil ja kongressidel, neid otsisin tegelikus elus asjata.“

„Jah, see on ikka nii“, sõnas Varmas... Noorena elasin üle samalaadseid pettumusi. Lähemalt olen sääraseid küsimusi käsitanud oma romaanis „Õigluse hind“.

„Teie kirjutate romaane?“

„On mõningaid asju tehtud. See, millest praegu rääkisin, on käsikirjas.“

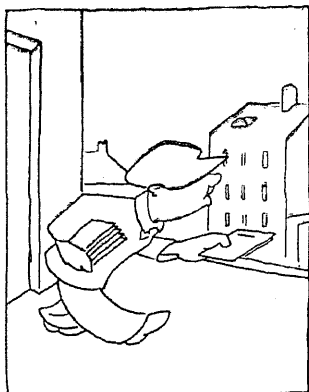
Varmasel oli nimelt harjumuseks kõigile rääkida oma romaanist. Ametivennad aga ei tunnud ta vaimutöö vastu vähematki huvi, niisamuti ei märganud seda hinnata romaanivõistluse hindamiskomisjon ja kirjastusärid.

Kuna aga neiu Helmi osutas tulevase ametivenna kirjatööle ülielavat huvi, siis võitis ta esimesest pilgust peale autori sümpaatia.

Varmas saatis neiu koju, teel üha kirjeldades oma romaani tegelasi. Kui preilil juhtub olema aega, tema, Varmas, annab meeleldi „Õigluse hinna“ lugemiseks.

Tütarlaps tänas viisakalt. Ulatas lahekesti Varmasele oma kitsa käe ja avaldas lootust, et saavad hästi läbi eelolevas kultuurilises töös.

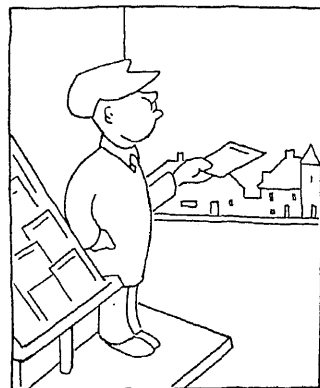
Varmas siirdus koju parimas meeleolus. Et ta astub „Sädemete Sajule“ toimetustiikmeks, selles polnud enam mingit kahtlust. Las' homme peatoimetaja veenduda, et

Teine kannab ajalehti ringi.

Üks on juba toimetuse liige.

Teine müüb ikka veel ajalehti.

Jaak Varmas ei olegi see viletsamaist viletsam, kellel pole kuhugi minna. Las' ametivennad ajada üllatusest silmad pärani, et vaat' kus ikka kuramuse kange mees, keset kitsaid aegu lööb sule seinä ja läheb.

III

Järgneval päeval aga ei läinud kõik nii, nagu lootis Varmas. Ametivennad suhtusid tema lahkumisele kuiva ükskõiksusega. Peatoimetaja ootas parajasti kaugekõnet ja ütles Varmase poole vaatamata:

„Teie lahkute. Kuhu? Ah uue lehe juure koguni! Önn kaasa! Palga asja korraldate endastmõistetavalt all kontoris. Heed päeva!...“

Ulatas seljataha käe ja hallowotas telefonisse. Varmas astus nukralt kabinetist välja. Toimetustoa ukse vahelt nägi, et noor reporter istus juba ta töölaua ees ja vihtus vestiväel kirjutada.

Varmase samm oli imelikult raske. Isegi trepist alla minnes. Siin majas oli aastaid oldud ja töötatud. Siin oli ta end kurnanud ja kannatanud, aga kahju oli lahkuda siiski.

„Sädemete Saju“ toimetuse oli saanud ruumid vanasse kivimajja. Varmase kohalejõudes istus toimetaja Rooste laua taga, ta ees seisis noor brunett plika.

„Võtke mantel maha!“ käsutas Rooste. Nii. Näidake end profiilis, palun. Pea kõrgemale!...

Tüdruk keeritles ta ees nagu automaadile asetatud mannekeen. Rooste tõusis toolilt, pidas endal laua otsa peos, vaatas ja vilistas. „Jaa, konstateeris ta, „kehalt pole teil viga, kui need jalakesed vaid olek-

sid vähem kõverad? Kui vana te oiete olete?“

„Tuleval kuul saan seitsmeteistkümmes aastaseks“, piuksus plika häbelikult.

„Hüva! Oiete teenistusse võetud. Ilmuge õhtul kohale.“

Varmas ei saanud aru, milles asi. Tüdruku väljudes küsis ta:

„Sa kaupled kabaree girle, või kuidas?“ Rooste naeris.

„Naljamees ikka oled. See oli meie korrektor.“

„Korrektor!? Sa ei proovinud ju põrmugi ta keeleoskust?“

„Ah, küllap ta keelega toime tuleb! Peamine asi, et naisinimene, kellega sul tuleb töö juures igapäev tegemist teha, oleks korraliku välimusega. Nii siis, töö läheb lahti. Preili Koolon tuleb ka kohe. Teie mõlemad töötate siin ruumis, minu kabinet on, näe, ses järgmises toas. Üldiselt sa juba tead, mis teha? Huvitavaid lugemisi välislehist. Ma ise märgin soovitamad palad ära. Siis vesteid ja ülevaateid kohalikust elust. Preili hooleks jääb moenurk ja noorte osakond. Meil tuleb kõigepealt võita oma lehe lugejaiks noori. Ma ise käsitan juhtkirjades poliitilisi pävasündmusi.“

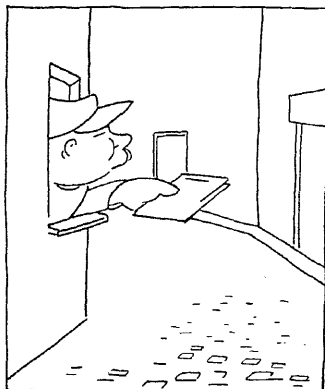
Tööruum oli kitsas, laud kehv. Varmas võttis istet vastumeelselt. Neiu Kooloni ilmudes tõusis pisut ta meeleolu. Nad käskisid jooksupoisil tuua paberit ja tinti, pistsid sullepeadele uued suled otsa.

„Nüüd pole muud kui algab sädemete sadu!... naljatas Varmas. Neiu Koolon lisas:

„Oh, et need sädemed iialgi ei kustuks!“

Üks on juba peatoimetaja.

Teine müüb liika veel aja-lehti.

„Noh, kurask, vaatame, kes siin peremees on — ma olen selle lehe uus väljaandja!“

Kuna esimeseks numbriks oli kaastööd juba kogutud varem, siis polnud tööd esimesel päeval palju. Varmas vihtus valmis paar pikemat tõlget välislehist, neiu Koolon algas noorte nurgas ühe noore naisõpilase päevikuga. Käsikirjad läksid kõik Roostele läbivaatamiseks.

„Sädemete Saju“ esiknumber ilmus, ja seda osteti võrdlemisi rohkesti. Järgnevate numbritega oli aga lugu täbaram. Rooste pragas ja raksus:

„Rohkem elu ja värvi kirjeldustesse. Rohkem lopsakaid lauseid! Meie lehe ülesandeks ei ole lugejate uinutamine. Selleks on apteegis unepulbreid.“

Kui järgmine leht ilmus, nägi Varmas, et tema artiklitele oli valatud ohtrasti lisavärvi. Neiu Koolon oli õnnetu, sest leidis oma õpilase-päevikus kohti, mida lugedes punastas.

„Ütelge Rooste, mis ta niiviisi soperdab“, soovitas Varmas, neiu puudus aga julgus minna protesteerima.

„Ma võtan poisi ise käsile!“ ähvardas Varmas, ja võttiski, kui Rooste ilmus toimetusse.

„Kuule, mees“, ütles Varmas, „see ei ole ju enam kellegi „Sädemete Sadu“, vaid pigem võiks meie lehe nimi olla „Labasuste Sadu“. Kust saabus preili kirjutisse vahepealkiri „Noor kirk kõrvetab“, ja kelle kuradi loaga mäterdati siia see inetu voodistseen?“

Rooste raksatas rusikaga vastu lauda.

„Lehe sisu eest vastutan mina! Või tahad mult kui peatoimetajalt võtta õiguse teha täiendusi ja parandusi? Kas tead ka,

kui palju mul on selle asjandusega rahasid mängus? Leht peab minema. Sa kirjutad iidamast ja aadamast maailmatu mere-maod kokku, aga elulistest küsimustest möödud. Ja preili, ärge pange pahaks, niiviisi kirjutab oma päevikut seitsmekümne aastane eit, aga mitte elujanust põlev kooliplika. Rohkem tuld, kirge, suudlusi, surma ja tapmisi. Imelik, kas teie siis sugugi ei jälgi moodsat ajakirjandust? Isa Jannseni ajad on mööda. Või hakkame meie maailma moraali päästma, kui endil keha hele?“

Läks ärritatult oma tupp, toimetusliikmed vaatasid vaikides teineteisele näkku. Naeratasid nukralt ja asusid tööle. Tööpuuduse tont neiu Koolon tundis. Ei siin aita muud, kui vaja seda koletist tõrjuda tagasi, kui mitte muuga, siis nende kirjaridadega.

Jaak Varmas nohises vihaselt. Milliseks rõvedaks loomaks küll on kasvanud Oskar Rooste... Kes võis seda arvata heasüdamlisest poisist, kes töötas kord Varmasega ühe laua ääres. Kui see asi ei parane, kaob Varmas siit talust. Seal pureti hinge poliitikaga, siin tahetakse teha turukirjandust, kurat võtaks kogu seda kremplit!

Järgnevail päevil veendus Varmas, et seisukord üha halvenes. Teadmata, kellelt, hankis Rooste nii kangeid artikleid, et lausa piinlik oli võtta kätte ilmunud lehte. Varmas puutus mõnikord kokku endiste töökaaslastega. Neist andis mõni üsna läbipaistvalt mõista, et oled aga sina, vennas, mahakäinud. Sopakirjandust teete seal „Sädemete Saju“ juures.

Varmas oleks siit ammugi lahkunud, aga teda pidas paigal neiu Koolon, kes oli aegapidi saanud talle niivõrd südamelähedaseks, et raskeks osutus lahkumine töölaua äärest, kus istus teiselpool inimene, kelles Varmas arvas leidvat endale vaimset tuge ja pidet.

Ükspäev teatas Rooste Varmasele: „Ma sõidan provintsi tellimisasju korraldama, tee sina leht valmis. Osa materjali on juba laotud, praegu andsin ka juhtkirja trükkikotta. Preili Koolon sõidab kaasa. Loodan, et tuled üksi toime. Peamine asi, ära unusta: lopsakaid lauseid, põnevaid palasid ja nii natuke... noh, sa tead ise, milliseid särtse ja sädemeid vaja veergude vahele visata!“

See sõit oli Varmasele uudiseks. Kui ametiõde tuli, küsitles ta kohe: „Kas toimetaja rääkis teile juba midagi?“ „Meie ühissõidust? Jah rääkis.“

Varmas teeskles ükskõiksust, ehkki endal käsi kippus värisema erutusest.

„Ega ma muidu poleks läinud“, jatkas neiu, „aga mul avaneb võimalus külastada kaua aja takka oma vanemaid. Pealegi käis toimetaja mitu kord küsimas, et kas ma ikka sõidan.“

„Endastmõistetavalt“, venitas Varmas, „ega suur saks sekretärita sõida!“

„Mis te seega tahate öelda, härra Varmas?“

„Ei midagi! Tõsijutt, ei midagi. Sõitke aga rahulikult, küllap mina lehe kokku klopin.“

Veendusid mõlemad, et väike varjuke tumestab esmakordselt nende seni nii sõbralikku vahekorda. Ei edenenud enam jutt. Üksi jäädes oli Varmasel otsus küps. Ta lahkuib „Sädemete Saju“ toimetusest, aga enne teeb ta lehe, nagu Rooste soovitas: lopsakaid lauseid ja põnevaid palasid olgu nii, et võpatuvad voorimehedki. Teeme toimetaja-härrale lehe, millist ei trumpa rõvedusega üle halvemat sorti sopakirjanduski.

Varmas täitis tindipoti, vahetas sule ja kukkus vestiväel tööle. Ta loopis paberile igasugu labasusi, roppust ja rõvedust. Kirjutas madam Pompadouri magadistoa saladustest, kirjeldas pealinna ööelu ja andis täpse ülevaate pornograafiliste piltide val-

mistamisest. Edasi tõlkis ta prantsuskeelest ühe erootilise novelli, mis otse nõretas nilbusest ta sule all. Jaak Varmast vallutas palavikule sarnlev ärevus ja tööhoog. Ta rõõmutses juba ette oma võidust, mis pidi järgnema Rooste tagasi tulles. Kujutelmad arenesid umbes nii: Toimetaja astub Varmase ette, näost viha mõjul siiruviiruline ja kisendab: „Mis oled sa teinud? Vallandan su päevapealt!“ Ja siis vastab Jaak Varmas uhkelt ja üleolevalt: „Ma ei mõtlegi töötada su solgitoru juures. Otsi omasuguseid!“

Jah, sellest saab pörgunali. „Sädemete Sadu“, mida reklaamiti ennenägematu kultuurilmutusena, sajab otsemat teed sõnnikusse.

IV

Hommikul Varmas enam toimetusse ei läinud. Ta külastas kohvikuid ja kõrtse. Ja kui ta parajasti arutles endamisi küsimust, mis tuleks nüüd peale hakata, astus lokaali Oskar Rooste.

„Nüüd kärgatab kõu“, ütles Varmas, ja viskas ruttu klaasi viina südame kõvenduseks.

Aga mis see on!? Oskar Rooste näol ei ole pahameele põrmugi... Seal lainetab naer ja naljatuju. Tormab juure, haarab Varmase mõlemad käed, larmab:

„Sina, vana kirjatark ja kriukamees! Seda sa tegid hästi... Tulen rongilt maha, vaatan, mis lament ja laat seal ajalehe kioski ees on? Müüakse „Sädemete Sadu“. Kistakse lausa lehte üksteise käest... Praegugi veel, tule vaata, kuis tänaval otstitakse ja aetakse taga viimaseid eksemplare. Ma käskisin kümmetuhat lehekest lisaks trükkida. Sina, vana nosi, kus ikka peitub teises pikantsusi, hehee! Kõrgendan sul palka kahekümne krooni võrra. „Kurat, kus ikka sensatsioon! Ma lendan kohe edasi, ega nüüd ole aega: lasen lehe kuus korda nädalas välja. Musi annaksin meeleldi su mõistlikule molule, hehee!“

Tormas uksest välja, täis tuubitud portfell nagu pruun põis kaenlas.

Varmas jäi istuma, suu üllatusest ikka veel ammuli.

27. 10. 31.

Tarvitage „Feiwali“ seepi ja Eau de Cologne

POSTIMEHE ÜKS AJAJÄRK

(Weidi quasi à la Gobineau)

Toimetuses.

Ärijuhi juures.

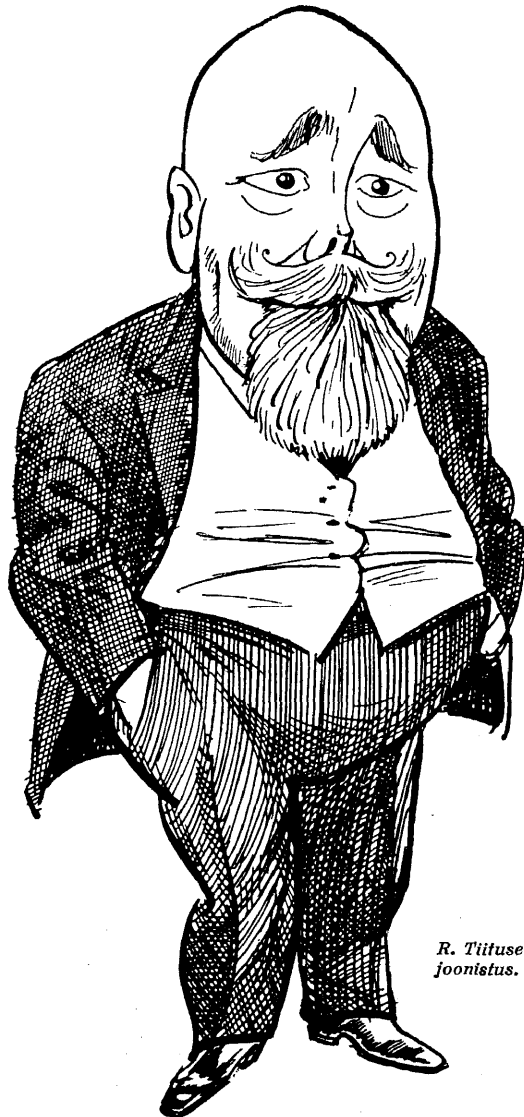
(Väike tuba teisel korral, kuhu parajasti ära mahub suurem kirjutuslaud, millel on äri- raamatuid ja kirjutusmaterjali ning paberit; üks väike raudkapp ja mõned riiulid. Aken viib õue, kust kõlab väntoreli muusika. Kitzberg topib enesele närvilikude, rutuliste liigutustega paberosse, Hindrey joonistab sulega mängides paberile, lauale ja kuhu juhtub karika- tuure ja vinjette.)

Kitzberg: Sul olli sõs eilä Jaaniga edimene tüllü. — Müräs või?

Hindrey: Es mürä. Kirjälükult. Viis tundi järestikku. Öpi- poiss kõn'ds pääle treppi möödä üles ja alla, iki epistel peon.

Kitzberg: Mi- keperäst te tüllü lät- side?

Hindrey: Kulle nari! Esi viletsen tu- jun, et kik toimetus- liikme ära lännu ja esi peab parantust te- geme. Ja ku ma alla tuli ja temä käest midägi küsse, paugu- teb mulle pääle. Mul läits eng täus, keera-

Karl August Hindrey.

si ringi, tõmmasi usse kinni, tõmbus avits ka taga ja usselink putte välla. Sa lase nee lingi ära parante.

Kitzberg: Eilä es oleki tuult.

Hindrey: Tule ja proovi esi — tõm- bab treppi möödä üles ku korstnes.

Kitzberg: Ku- das sõs lõpes?

Hindrey: Mul läits kõtt tühjäs ja igaves kah. Kirjuti, et ma änämp ei vaidle, lää nüüd kodu ärä ja toimetusse änämp ei tule. Ei saaki veel kodun usset sisse, ku juba oli voorimees kirjäge perän, et toi- metuses võived iki tulla, aga pidävet toi- metuse juhust lugu pidäme ja mitte usse lõhkme.

Kitzberg: Sean- te ta om — viimäne sõna peab temäle jäämä.

Hindrey: Jah, armasteb vist pikä jutuga väsite, et sõs änämp kennig vastu ei saa kõnelte.

Kitzberg: Mis ta sõs täampe ütél?

Hindrey: Tulli manu ja ands isiklikult tööd ja selets, kudas tetä ja esi kirjuteb sõs manu. Lõunale tahts miut kah saia, aga ma ütli, et mul om külalise tullu.

Kitzberg: Sa oles iki pidanu vastu võtma, kae iki ilusti läbi saia.

Hindrey: Kaits päevä ma ilma lõunete ei taha jää — mis lõuna see veel om, ku ooda ja ooda, ja iki on tal veel midagi parante või trükikoan päält vahti ja siin mõnda äratõmmet muuta või säääl mõnda matritsi ümber tõsta lasta. Ku sõs kell 5 või ½6 mineme saab, sõs tuleb veel mõni uulitsel või Toome pääl vastu — sõs aab veel pikä jutu maha — sõs om isugi juba kadunu.

Kitzberg: Jah, aga lõuna man tetäs nee plaani ja puha. Oma panga, oma kooli, oma seltsi, viimati oma raha ka veel!

Hindrey: Ärä irise kedägi. Venelise suruve iki nõnda, et eng lääb kipes. Ütli mõne päevä eest Tõnissonile, et mingu õige või saatku kedägi sir Edward Grey manu kaibame. Vaats' õige suurte silmege mulle otsa, es ütle aga sõnaki.

Kitzberg: Ärä seast juttu aa — sandarm võib kinni viia.

Hindrey: Lõunale Tõnissoni manu minnä ei ole muidu vigä midäki, juttu om ja ta ei saa pikäs minnä, lõunal om iki oma aig. Aga hoia taevas koosolekite eest. Sõs künnave nagu vagu, sisikonna veniteve vällä. Ku säääl üitsainumas ka mõistas ruttu mõtelte!

Kitzberg: Mea lää ka iki paremp ära. Kuidas aga muidu oled ennäst sisse elänu pääle Pariisi ja vällämaa?

Hindrey: Igäv om. Ei tää ennast kohkile panna pääle töö.

Kitzberg: Noh, oled noor mees, võid liiku egänpool ja liigudki.

Hindrey: Kus sa siin liigud? Sakste lokaalen ei taha, ja eestlaste man astuve saapanuki poristes. Perekondaden jõiku ja ringmänge mängi ei ole miu amet. Ja muidu olede mõtslave. Noh ütli õige, mis mood see olli, et sa laupäeval selle saksiku linakaupleja „Vanemuise“ trepist alla lasksid visate?

Kitzberg: Ku tuleb mede seltsi lärmitseme ja ropus minemä, sõs muudku vällä!

Hindrey: Mõistagi — vällä küll. Aga see kõrge trepp! Kole olli. Ma es saa änämp säääl olla, lätsi ära, viimati murrade mõnel kaala.

Kitzberg: Ega mea es käse trepist alla visate — aga kelneri om ju nõnda toore.

Hindrey: Mis me vaidleme — üte sõnaga: olla kohkil ei ole siin, ainuke kotus omgi toimetus. Sõidas õige Elva või Haaslavale või ütistapuha. Aga ei ole raha.

Kitzberg: Ega sulgi rohkemp ette võet ei ole ku tõistel — küsi kassan preili Pistriku käest.

Hindrey: Hääd nägemist — tuleb küsida jah.

III korral.

Keskmise suurusega tuba, kuhu kokku lükatud neli roheline paberiga kaetud lihtsat lauda, nõnda et ikka nende ja seinte vahele ruumi jääb läbikõndimiseks ja istumiseks. Kirjutavad Enno, Hanko, Hindrey ja Simm. Väljavlivast uksest on näha hoopis väiksem tuba ühe lauaga, mille taga istub Paulmeister.

Simm: Kuhu igavese saadana pihta on see äramärgitud „Berliner Tageblatt“ jäänud?

Enno: Ma ka tahtsin vaadata — seal oli lisa ilus laul sees.

Hindrey: Mis ilus ta võis olla — Flaischleni „Berliner“ ei trüki ju muid Te ei pea meesteks.

Simm: Paulmeister, kas olete Teie „Berlineri“ võtnud?

Paulmeister: Ei võtnud.

Hanko: Ega Prants üleval ei käinud?

Hindrey: Eile oli tal jälle pugu punnis, kui toimetusest ära läks. Ta nagu sööb trükitähti.

Simm: Kallas ütles talle mõne päeva eest, laenatud raamatut tagasi saades: Ma ei andnud Teile raamatut mitte praadimiseks. Rasvapekke oli täis.

Hanko: Mis sa sellest „Berlinerist“ tahad, Simm?

Simm: Üks uus näidend oli sees.

Hanko: Menning sõitvat varsti Berliini näitekunsti studeerima. Kui kaugel olete „Vanemuise“?

Simm: Võib varsti ehitama hakata.

Hindrey: Üsna jõudsasti läheb kõik. Laenu-Hoiu-Ühisus, Krediit-Ühisus, supikursused, Hüpoteegi selts ja lavn-tennis.

Simm: Muru Tõnis.

Hindrey: Berni naisüliõpilased ajavad palli taga Põllumeeste aias, et maa müdiseb. Üks sõimas mu mõne päeva eest läbi, et lust oli kuulda aguliäärset lahmakust.

„Postimehe” toimetused, oma lehe 75 a. juubelil 1931.

A. Tõllasepp. A. Raag. J. Tõnisson. O. Mänd. A. Peel. M. Nurk. R. Tiitus. J. Kitzberg. R. Janno. J. Jaik. H. Kukke. J. Viik.

Hanko: Miks ta Teid söimas?

Hindrey: Vaatasin pealt. Mitte ühtainsamat sõna ei ütelnud ma, vaatasin ainult. Ja siis pani üks söimama.

Hanko: Teie naersite muidugi.

Hindrey: Ei naernud ka. Võib olla, et pead raputasin.

Hanko: Ei tea, kui palju neist õige peaksid selle Berni ülikooli lõpetama?

Hindrey: Ei huvita. Aga et mehi maalt välja viiakse, see ajab hinge täis. Tallinna uulits kubiseb tagavaraväelistest maameestest, nutvad naised ja lapsed käekõrval ja paunad seljas — muudkui Mandshuuriasse mahalaskmiseks.

Simm: Vilde olevat Tallinnas jaapanlastele „bansai“ hüüdnud.

Hanko: Ei ole ime, et raiuvad endal näpud maha ja joovad sisse kõiksugu solki, et eluks ajaks vigaseks jäävad.

Hindrey: Sellepärast oli Ansomardi kiri väga mõistlik, et ei maksa end vigastada.

Hanko: Aga arusaadav, et kõrvale tahavad hoida.

Hindrey: Arusaadav, kuid vilets viis.

Simm: Hull ikka küll — mis puutub meisse Jaapan? Ja korjatakse meie mehed kokku, et lasta neid läbi nüpeldada.

Hindrey: Venelane võiks ise enesele tappa anda lasta, palju ta tahab. Enno, tehke sellest üks laul. Aga Teie ei tee ju vihaseid laule. Õhk ja roosid ja südame-tuksumine.

Enno: Pidage suu!

Suures toas.

Kaks suurt ja üks väike laud. Ühe laua juures Tõnisson, teise juures Menning. Ilves kõnib edasi-tagasi.

Tõnisson: See kõik on nii lahus siin, üks ühes toas, teine teises — ei ole nagu ühtekuuluvuse tunnetki. Ilves nosib oma laul vorsti ja saia...

Ilves: Kas sul kõht tühi ei ole?

Tõnisson: Meie võime seda ju nii viisi sisse seada, et joome õige koos teed, ütleme vast nii kella üheteistkümnelt. Siis saab seejuures läbi rääkida põhimõttelisi küsimusi, inimesed saavad vastastikku endid avaldada, silmaring läheb laiemaks, kui mitte kinni ei olda ainult omal toime-tusealal...“ (Läheb ukse juurde ja helistab. Jooksupoiss tuleb.)

Tõnisson: Teie ütlege all talitajale, et tema vaadaku järele, kui palju seda „Postimehe“ peret on. Trükitöölised ja köitekoda ja kõik. Noh, talitus siia üles ronima ei hakka. Teie ütlege talitajale nõnda, et loetagu kõik inimesed kokku. Ja siis mingu ta kassa juurde ja võtku raha ja ostku teeklaasid ja kõik, mis tarvis on. Ja homsest peale joo „Postimehe“ toimetust ja trükikoda ja köitekoda kell 11 teed. Tee ja suhkur on toimetuse poolt, võileibu või saia võib igaüks enesele kaasa tuua.

Menning: Hahahaahaa!

Tõnisson: Mis sa naerad?

Menning: Suurepärane! Hindrey on siin Ibseni „Noora“ üle niisuguse absur-dumi kokku kirjutanud, et saab ainult ühe osakese lehte panna. Ta on teda võtnud kui psühholoogilist võtmedraamat — hahaha!

Tõnisson: Hindrey võiks õige kat-suda juhtkirja kirjutada. (Helistab. Jooksu-poiss ilmub.) Paluge härra Hindrey siia.

Hindrey tuleb ja vaatab Tõnissonile küsivalt otsa.

Tõnisson: Kas Teie ei taha juhtkirja kirjutada?

**KINDLUSTAGE OMA
VARANDUSED JA ELU**

Ēesti Lloyd'is

Hindrey: Ei taha.

Tõnisson: Miks Teie ei taha?

Hindrey: Põhimõtteliselt vastu.

Tõnisson: Mis Teie praegu kirjutasite?

Hindrey: Tagavaraväelastest. Tahtsin praegu trükikotta saata.

Tõnisson: Näidake õige siia. Istuge siia mu kõrvale ja vaatame koos läbi. (Võtab käsikirja ja kirjutab kohe mõned sõnad teksti vahele, tõmbab mõned sõnad maha ja asendab teistega, tõmbab terved laused maha ja kirjutab uusi.)

Ilves (astub juurde ja vaatab pealt): Miks Te põhimõtteliselt vastu olete?

Hindrey: Ei oska õpetlik ja igav olla.

Ilves: Tühi puru.

Hindrey: Chef, see, mida Teie praegu kirjutate, on ju hoopis midagi muud kui see, mida mina tahtsin kirjutada.

Tõnisson (tõmbab kõigile oma sõnadele ja lausetele kriipsud peale ja Hindrey lausetele punktid alla). Noh, saatke siis peale niisama trükikotta.

Hindrey: Chef, toimetuse prestiiži pärast võiksite ikka küll paremat lipsi anda ka. See käib kummipaelaga tagant kinni, eks ei?

Tõnisson: Noh, kuulge, see on niisugune scharlatanerii jälle Teie poolt, siin... meil ei ole vaja mingisugust välist edevust taga ajada. Meie rahvas ei tarvitse mitte kõiksugu kelkimiste peale välja minna, meie rahvas peab lihtne olema...

Hindrey: Mispärast Teie siis üldse kraed kannate? Teil on ta vähemalt puhas, aga dr. Kallas tõmbab rahvusliku noodid kraele tolmuga ja kirjutab märkmeid mansettidele.

Ilves (asjalikult): Kust Teie oma lipsi ostsite? Ja mis Te maksite.

Hindrey: Oberleitneri juurest — 2 rubla 75. Saksa poest. Olen rahva ärandja. Sakslased boikoteerivad meie kauplusi. Aga minu arust ainult teoreetiliselt, sest eesti kauplustest ei ole neil midagi osta. Käisime eile Peeter Põlluga Pääsukese kaupluses kivisilla juures ja tahtsime korralikke sokke saada. Aga üteldi, et eestlane neid ei ostvat. Käisime peale, et tehke katset, küll ostame. Aga mees ei julge katset teha. Peab Oberleitneri juure minema.

Ilves: Kallis.

Mennig: Jaa — jaa — on probleem ja seestmiste konfliktide asi — eestla-

selt ei saa, sakslaste käest ei taha. Muudkui mine Kaplan ja Pressi juurde.

Hindrey: Ja imelikul viisil annab juudi pood sulle kõige rahvuslikuma ilme.

Tõnisson: Noh, mina tahan õige näha, kas tõepoolest ühestki eesti poest õiget lipsi ei peaks saama! Mitte et ma hakkaksin siin selle scharlatani pärast lipsi vahetama — aga ma tahan õige näha.

Dr. Kallase korteris.

(Lõunalaud. Aino Kallas, Dr. Kallas, Virve ja Laine. Hindrey.)

Aino Kallas: On nii huvitav ja õieti haarav, kuidas linnal nüüd hoopis teine nägu on. Näed inimesi, kelle olemasolust sul aimugi ei ole olnud, vabrikud ja alevid paiskavad rahvast kesklinna, näod on täis mitmesuguseid tundeid, nõuded ja ihad valguvad ühte tsentrumi.

Dr. Kallas: Huvitav küll, aga käib ka naha peale. Teie, Hindrey, olite ju eile kogemata Peeter Põllu peaaegu maha lasknud.

Hindrey: Põld oli liig ninaga juures. Uurisime tundmatu revolvrü konstruktsiooni, ja pauk läks lahti. Kas Teil juba revolver on? Võtke minu laekast, kui toimetusesse lähete, ostsin iga mehe jaoks ühe.

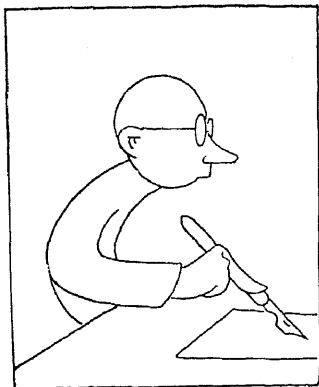
Aino Kallas: Miks?

Hindrey: Toon on nii ähvardav, „Uudised“ kihutavad, Tõnisson on nii palju surmaotsuseid saanud, isegi minule on paar tükki pühendatud. Ants Simm ütles, et on sisse seatud salajane kaitsevalve — ikka peab kaks meest Tõnissoni saatma, ilma et ta ise teab. Ja siis läksin Brocki juurde ja tõin ka toimetusele revolvrüid.

Dr. Kallas: Sööme ruttu, ja siis jälle aulasse. Saab näha, kas saame kord neist venelastest jagu.

Hindrey: Luiga tähendas eile üsna õieti, et schovinismi etteheide meile absurdne on, kuna meie muud ei taha, kui et venelased jätku meid rahule ja meie rahvameestel näod lõhki lõõmata. Nemand aga näitavad kogu oma üksmeelse vaenukkusega, kui palju nad ise rahvuslikud schovinistid on, olgugi kõiksugu vabameelsete ja revolutsiooniliste ideede varjul.

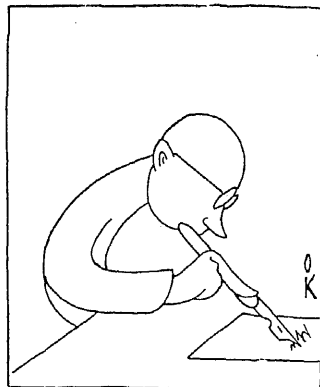
Dr. Kallas: Kas panite tähele, kuidas see Sambõikin jälle meie kõnelejad ikka tahapoole asetab ja omad kõnetuusad ette nihutas. Sel viisil ei saa meie üldse sõna.

„Sule otsast ei tule midagi paberile — pea on tühi.“

„Nüü!“

„Soo, nüüd võib lehetöö algada.“

Hindrey: Ja seepärast on vahele-
hüüded ja faktilised märkused üsna omal
kohal. Pealegi on nad hulga paremad kõ-
nemeled kui meie.

Dr. Kallas: Noobel oli Oleskist, kui-
das ta eile Tõnissoni kaitseks välja astus.
Lõi nagu teese seinale, eeto ne pravda, eeto
ne pravda, eeto ne pravda.

Hindrey: Eht Oleski mood jälle,
kohe siis kaduda — minu meelest oleks ta
võinud lõpuni jääda ja veel kõnelda, seda
rohkem, et nad Tõnissoniga sugugi läbi ei
saa. Felonii.

Dr. Kallas: Olete valmis? Siis läki.
(Peab väikese söögipalve.)

Aino Kallas: Need mehed küll! Ma
ei saa aru, mis tähtsus sel peaks olema
Vene üliõpilastega aulas päevast päeva nii-
suguse kirega maadelda.

Aulas.

(Aulas on kõik tsaaride pildid kõrvaldatud.
Rõdult ripuvad alla punased, mustad, must-
punased lipud, väär on inimesi täis, all inimese
inimese küljes kinni. Üliõpilaste ja revolutsi-
ooniliste organisatsioonide liitude liidu büroo ju-
hataja Sambõikin juhatab lõvi häälega koos-
olekut. Kateedri ees istub Tõnisson. Sissekäi-
gust pahemat kääb mundrita Eesti üliõpilaskon-
na ja haritluse vähemus mundris Vene üliõpi-
laskonna lämmatava enamuse seas. Kateedril
kõneleb üks Vene üliõpilane.)

Üks Vene üliõpilane (kõrvalseisja-
le): Seltsimees, milles asi seisab? Olin
kogu aeg Jurjevist eemal.

Teine üliõpilane: Nagu aega-
mööda selgub, korraldas Tõnisson 17. ok-
toobri manifesti puhul rahvusliku demon-
stratsiooni kõikide Eesti seltsidega ja lip-

pudega. Ülikooli ees löödi temal ja ühel
Eesti luuletajal nägu kividega lõhki. Löö-
jaiks Vene üliõpilased. Nõuavad satisfakt-
siooni.

Esimene üliõpilane: Ja miks
siis löödi?

Teine üliõpilane: Ütlevad, et
olevat olnud mustasajaline demonst-
ratsioon.

Kolmas üliõpilane: Separatistlik
kindlasti, võib olla koguni revolutsioonivas-
tane. Vähemalt kinnitab seda Eesti seltsi-
mees Ast, kes on büroo liige.

Teine üliõpilane: Kuid kogu
Eesti üliõpilaskond on Tõnissoni poolt.
Nad ütlevad, et meie oleme siin venesta-
jad ja valitsuse poolt eestlastele kaela saa-
detud maad slaavistama ja demoralisee-
rima.

Kateedril olev üliõpilane
(lõpetab): ... ja etteheide, et meie demo-
raliseerivat rahvast naiste suhtes, on üle-
kohtune, sest Eesti naine ei ole selleks
veetlev küllalt.

(Müra, hüüded „korra kohta“, „häbematus“,
„sigadus“, naer.)

Sambõikin: Sõna on härra Tõnis-
sonil.

Tõnisson kõneleb kohalt.

Esimene üliõpilane: Päril loen-
gut peab.

Teine üliõpilane: Ainuke asi,
mis Jurjevise olemisele mõtet annab nüüd,
kui ülikool streigib.

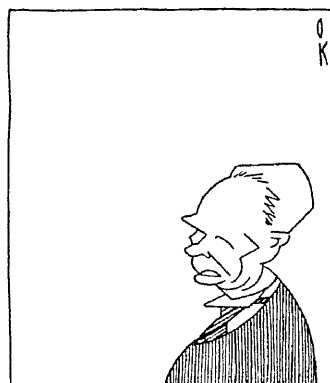
Kolmas üliõpilane: Mis me üld-
se siin teeme? Logeleme, joomme. Eestlas-
tel on õigus, kui nad meist lahti tahavad
saada.

Oma leht kujutab tuntud tegelast nii.

Ja vastasrinna leht nii.

Tuntud tegelane ise näeb välja nii.

Tõnisson (lõpetab): ... sest see ei ole mitte teie ülikool, vaid on meie ülikool.

(Vaikus. Siis tasane urin. Ja siis tormiline käteplagin ja hõisked eestlaste grupis ja üksikutel kohtadel rõdul.)

Bürgermusses.

(Einelaua ruumid on sakslasi täis, kes kõnnivad rahutult siia ja sinna ühe lauast teise juurde. Mõni kõnnib ukse juurde ja kuulatab.)

Esimene sakslane: Mūra on põrgulik. Kuulake, kuidas trambivad ja vilistavad.

Teine sakslane: Kui need tallinlased nüüd Tõnissoni võidavad, siis tehakse Tartu küll maatasa.

Kolmas sakslane: Rahvas on hoopis hulluks läinud. Ja abi mitte kustki. Aga Volck on omakaitsele palju häid püsse muretsenud.

Neljäs sakslane (tuleb uksest): Üsna hullumaja on lahti läinud. Tõnissoni partei ei saa üldse sõna, keegi ei saa sõna, kisendatakse, trambitakse, vilistatakse. Kohtasin üht eestlast koridoris, kes ütles, et seistavat kogu aeg käsi revolvri küljes. See on siis see rahva kongress. Tõnisson olevat näitelavalt karanud kisendajate sekka — üksainuke säde, siis oleks tuleandmiseks läinud, ütles see „Postimehe“ toimetuse liige.

Esimene sakslane: Venemaa ei saa aidata, endal rahutused käimas. Läti maal tapetavat juba, ja mõisad olevat leekides.

Kaks eestlast (astuvad einelaua ruumi).

Esimene eestlane: Mis me jandame — anname saali tallinlastele kätte. See on ju kõik nii organiseeritud, et ühtki mõtteavaldust kuuldavale ei tohigi tulla.

Teine eestlane: Meil ei ole seda organisatsiooni, meie läheme niisama oma hea tahtmisega välja — meie oleme tolad.

Esimene eestlane: See on ju viljatu kõik! Mis me kisendame seal tundi järele. Ma lähen ja ütlen Tõnissonile lihtsalt, et tulgu ära, võtame teise saali. Ja siis toome aegamööda kõik need üle, kel mõistlik nägu peas.

(Mõlemad ära. Sakslasi tuleb ikka juurde. Tunni aja järele tuleb sisse esimene eestlane. Sakslased kõik kuhjuvad tema ümber.)

Sakslased: Kudas on? Kas saab võidu? Kas läheb juba rahulikumaks? Bürgermüsse lubas ju Tõnissonile teise saali.

Eestlane: Võit kaldub meie poole. See Tallinna punane voog tahtis esimese valuga tõesti ära uputada. Kuid niipea kui teise saali läksime, siis hakkas ikka rohkem ja rohkem meie poole üle tulema. Saime korralikku koosolekut alustada. Punased jäid omavahel jagelema. Meile aga kogus rahvast rohkem ja rohkem, lõpuks oli meil ka seks korra, kui punased kaasagi oleks tulnud, ülekaal käes.

Sakslased: Suurepäraselt tehtud. Jumalale tänu!

Eestlane: Punased kolivad kuuldavasti välja ning tahavad ülikooli aulas oma koosolekut pidada. Olgu. Meie peame oma koosoleku ettenähtud korras siin.

Vanemuises. Suurel turul.

(Rahvast iga laua juures. Ühe laua juures üks Hindrey. Sisse tuleb Simm ja istub lauda.)

Simm: Halloo — kust sa siia said? Meil siin lausa väljakohus lahti.

Hindrey: Tean. Katsusin ka sisse pääseda teie kindralite ette, aga soldanid ei lasknud. Ei olevat lubatud. Selge on, et teid taheti sundida oma Vene lehtedele Peterburki saadetud telegrammi tagasi võtma.

Simm: Küll on ikka kurjavaimud. Päris lausa terror. Kõik, kes alla kirjutasid, kõik muudkui kindralite ette! Uksed kinni, soldatid ees. Ei saa asjagi pärast välja. Ei saa juua — vangid mis vangid. Enne mahalaskmist. All õues põristatakse püssipäradega vastu kive, sõjariistad kõlisevad. Ja Tõnisson kindralite man. Ei tea tema saatusest midagi. Et vast viivad praegu õue, kamandamine all muudkui käib.

Hindrey: Lori. Midagi ei julge nad teha. Karistussalgad on endid ikkagi nõnda seaviisi üles pidanud, et enestel hakkab juba jube. Vene lehed kisendavad juba, sest neil ei ole meie junkrustest mingit headmeelt olnud. Ja kogu junkrukond karistusalkade eesotsas, maamarssalid kamandavad kindraleid — ei julge need kindralid meil juuksekarvagi kõverdada.

Simm: Kus sa vahepeal olid?

Hindrey: Elvas ja Ruhjas ja Valgas ja Nõos. Viimasel kohal nägin nelja Meeri mõisas mahalastut. Eksekutsioonile ei jõudnud, oleksin Sieversiga kõnelenud, ükski Elva maamees ei annud hobust. Rannus tahtnud ta vana Kompusele peksa anda lasta — oli kõneldud ja oli ära jäänud. Ruhjas jõin ühe mahalastava vabaks. Ulaanide rittmeister laskis end juba kaheksanda punschiklaasi järele veenda.

Simm: Mul on ka tunne, et nad mitte midagi meile siin ei tee. Hirmutada tahtsid ainult oma kinnihoidmisega ja sõjariistade tärinaga. Es pelga ka keegi, ainult meie Mandshuuria kangelane oli oma Tanilase kolmanda ja Anna kolmanda rinda riputanud, et vast halastavad kindralite Vladimir esimesed ja Georgi esimesed nende värisevate ja tirisevate väetikeste üle. Rumal oli vahti seda alati suurt suud ja nüüd rippuvaid mokki. Aga tõistel kigel oli üsna julge tuju. Näe, sealt tuleb neid veel — halloo — kas Tõnisson veel maha ei ole lastud?

Üks tulijaist: Tõnisson jäi veel kindralite juurde.

Simm: Küll olid ikka vankad! Üks Vene ohvitser, täis kui tarakan, tuli sisse ja lubas meid kõiki heaks võtta. Ei saa sandile naha peale ka anda, kui vang oled.

Hindrey: Nad on ikka elaja moodi talitanud. Ei olnud kuhugi minna, kui teie juurde sisse ei lastud. Olin siis rohkem toimetuses. Sinna tuli „Sakala“ Peet, silmad täis palavikku ja hirmu ja lõpuks täis umbusku ja imestust, kui ütlesin, et meie siin mitte kui midagi ei karda. Tartu kivi vastu jooksevad junkrud ja karistussalgad oma kange pea muhku ja muud midagi. Aga küll olid Viljandis talitanud. Jäle oli kuulda, mis Peet kõneles.

Simm: Jäle küll. Aga meil oli ikka oma telegrammis ja märgukirjas ebaõigeid asju, sellepärast Tõnisson nüüd kaupleb, sellest võtsid Vene väeülemad kinni.

Hindrey: Mõtlen ometi, millega teie Nigol jälle hakkama sai. Tulen toimetusest alla, lähen raamatukauplusesse ja näen: leti taga all küürutab mees ja teeb mulle ikka käega, et ärgu ma teda nähku. „Mis teie siin siis kükitate?“ küsin. „Mind aetakse taga,“ ütleb. „Jalamaid tõusete püsti,“ ütlen, „Postimehe“ juures ei roomata riulite all.“ Mitte ühtki võõrast kaupluses, Nigol vigurdab ja teeb ennast tähtsaks. Keda meist on kinni võetud siin Tartus? Seda ma ei loe, seda sunnitud hulgalist viisi kindralite juures.

(Tõnisson tuleb.)

Tõnisson (asub laua juurde ja jääb seisma):

Noh, Teie aga siin muudkui vestate heas tujus, nagu ei oleks mitte midagi lahti, kuna teine peab elu ja surma vahel kemp-
lema.

Hindrey: Ikka need kontrollimata andmed. Mis see kõik aitab, et kogu telegramm ja märgukiri olid üldiselt õiged — väiksed üksikasjad sundisid ikkagi revotseerima, eks ei?

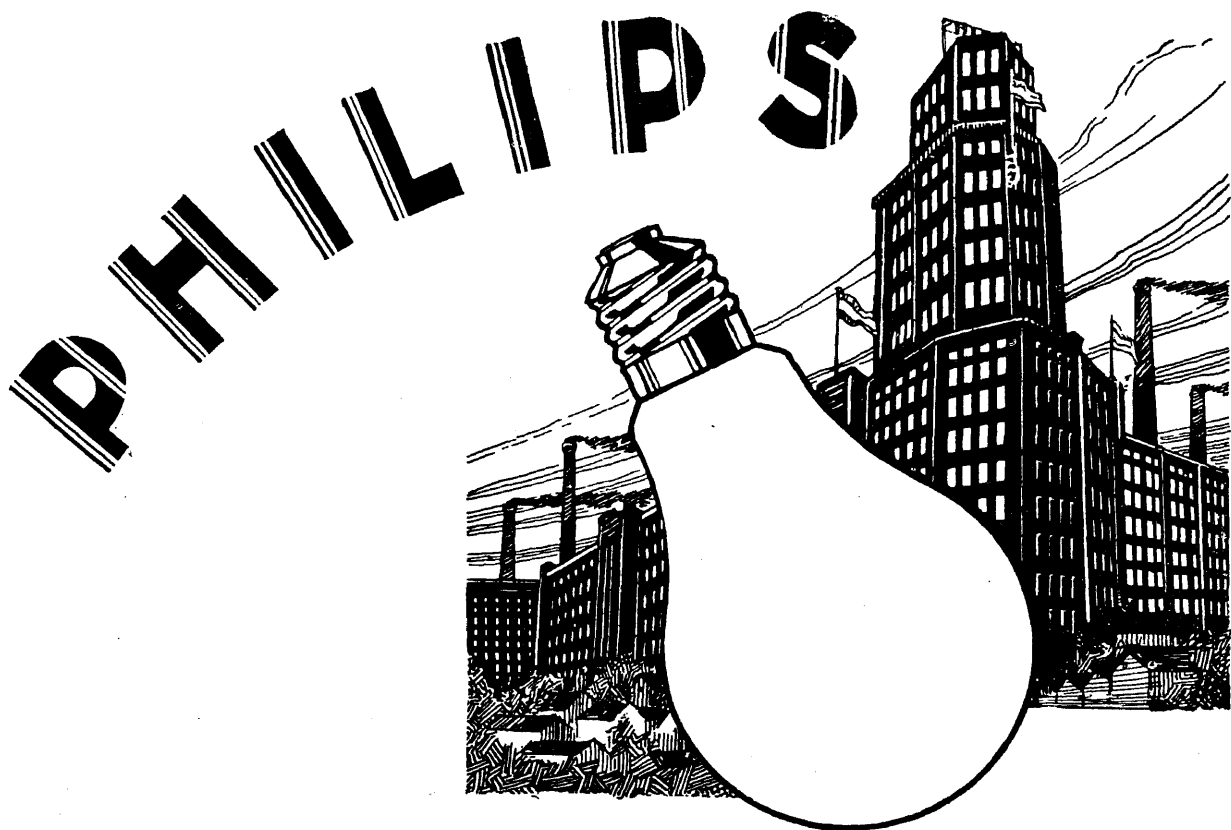
Tõnisson: Noh, katsuge teie olla niisuguses seisukorras, Teil on siin hea kõnelda, klaas nina all. Aga kui tõepoolest mõned süüdistused valed on, kui sulle teateid saadetakse, mida pead usaldama, sest tulevad usaldusväärsete inimeste poolt, kui kogu maa kisendab põhjusega, kust sa siis tead, et mõni kisendab sekka põhjuse-
seta? Teil on hea targutada. Mina oskan surra ka, kui vaja on, aga...

Hindrey: Rahval ongi mätreid va-
ja, sagedasti rohkem kui juhte, kes endid
valesti lasevad informeerida ja siis peavad
revotseerima.

Tõnisson: Teie ärge loopige siin
midagi targutusi, teate ja näete isegi, kui
peatu see rahvas siin kogu aeg on ja on
olnud — ja arvate siis, et avalik arvamine
mitte aru ei saa, et see revokatsioon on
välja pressitud püssitikkudega.

Hindrey: Ei maksa ju vaielda, chei,
meie teame isegi väga hästi, et siin dilem-
ma on, ja otsekoheselt öelda — mina vene
vankade pärast ka ei laseks end maha
lasta. Laenake mulle parem viis rubla, et
siin selles rahvuslikus peldikus, nagu seda
see ajutine „Vanemuine“ siin on, edasi
võiksin hingitseda? Ega sul ju ka raha ei
ole, Simm?

(Tõnisson otsib vestitaskust raha ja läheb
siis teise tuppa.)

Philips hõõglambid kaitsevad Teie silmi ning hoiavad kokku pooluraha!

MÄLESTUSI PÕHJA-KARJALAST

Inimesed ei ole vaevatud ja koormatud ainult otsekohestest leivamuredest. Võtke kõik need, kes ei tarvitse mõelda, millega end katta, mida süüa, mida juua, ja te näete, neil on oma mured, sagedasti nii suured, et viivad enesetappele. Seda on suurte religioonide põhjendajad arvestanud ja kat sunud inimest kõigist muredest vabastada. Selleks soovitavad nad maha jätta kõik ja teha nende eeskujul. Ei mõista enesele kujutleda, missugune oleks maailm, kui kõik hakkaksid Buddha eeskujul kerjasmunkadeks, aina mediteeriks ja paluksid armuandeid (kellelt?). Ehk kui kõik kõnniks id Kristuse kombel oma lähematega, ühest linnast teise, mured kaugele maha jäetud. Ma ei ütle sellega, et nende õpetus ei põhjeneks tõel, aga, kordan, ei mõista kujutleda maailma, mis oleks organiseeritud (s. t. täiesti organiseerimata!) nende teooriate põhjal.

Buddha nimetab taevaliku rahu, nirvaana, eelmaitsmisel inimese suurimaks vaenlaseks kogu kodust värki, seda kõike, mis teda ümbritseb, mis ta enesele kodakondsete ja varanduse näol hankinud. Tema ise jättis selle kõik maha, olles prints, omades mitu tuhat ilusat naist. Kristus käseb ka kõik maha jätta ja enese järel käia...

Seda me ei tee. Kas ei suuda, või lihtsalt terve mõistuse, terve instinkti pärast. Aga aeg-ajalt tunneme küll tarvidust pääseda väheks ajaks igapäevsusest, sellest kõigest, mis meid ümbritseb, mis meid vintsub, mis ööd ja päevad meie meeli ja mõtteid täidab, mis sagedasti idee fixiks saab. Siis jätame maha oma eluaseme ja, kui võimalik, kõik, mis sellega seob. Teeme seda harilikult suvel, sest siis on kergem kohta leida pakku põgenemiseks kodususe eest. Harilikult põgeneme aga vihma käest räasta alla, mõnda kuurorti, kus on kära (seda nimetatakse ka „muusikaks“) suurem kui Tallinnas, kus on lõbutsev seltskond saja-protsendiline ja rahust ainult unistus. Nü-

disaja kuurort on vaid kuri paroodia puhkuskohast. Kuurort on lõbustusjäägrite ja hiplats...

Aga arutlus sellest viib mu teemist kõrvale.

Valisin enesele puhkuskohaks Põhja-Karjala. Õieti ei igatsenud ma muud, kui vaikset kohta, eemal suurlinnast. Lähem määramine jäi lahkete soome vendade hooliks. Need, nimelt Helsingi ajakirjanikud, määrasidki mõne telefonikõne järele mu asukoha kindlaks. Joensuu linnakesest 30 klm, Liperis, Saima põhjapoolse otsa, Hevoselja rannal.

Aga enne kui Helsingist sain lahkuda, turgutati mind mitmel, mitmel puhul, kodus, kõrtsis, kabarees ja toimetusetubades sellega, mis seal külalise jaoks kõige väärtuslikumaks peeti. Kui ma ütlen, et see oli eesti päritolu, siis on see eestkätt kompliment soomlasile (et nad ei pakkunud viletsat saksa kaupa) ja siis ka meile endile. Vennalikult turgutatud, Saima marschruut taskus, astusin Viiburi kiirrongile, magamisplats nr. 13. Olen ennem sellel numbril sõitnud ja hotellis elanud — ei vähimatki erilist. Palusin end äratada hommikul Simola jaama eel, kus maha tuli minna, et Lapeenranda pöördä. Mind äratati õigel ajal. Riietusin, võtsin oma raamatuid raske sumadani ja tahtsin Simolas maha astuda, aga vaguni uks oli lukus. Ruttasin teise otsa — ka lukus. Otsisin vaguni juhti — see oli kadunud, vist teise vagunisse läinud. Minut oli mööda, rong hakkas liikuma, otsustasin karmesti ja — ronisin puhvrile, sealt vaguni trepile, viskasin esite sumadani maha ja hüppasin ise järele, juba rongi liikudes, sest mul ei olnud tahtmist Viiburi sõita, et sealt jälle tagasi tulla; pealegi oleks see mu Saima-sõidu plaani täiesti segi löönud. — Ma ei teadnud, et Soomes väiksemas jaamus sel kombel turnides tuleb rongilt maha minna.

Lapeenranda jõudsin vara, umbes kella seitsme ajal, jaanilaupäeval. Laeva minekuni oli aega kella kaheteistkümmeni. Tegin sõõri ümber linnakese, istusin vanade kaske all kalmistul, tundmatute haudade vahel. Kui siis sadamasse, Saima randa kõndisin, kus päikese paistel kollased ja valged laevad seisid ja rahvast rohkesti sõelus, astus politseinik mulle juurde, pani käe kõrva äärde ja küsis sõbraliku nurinaga: „Kuhu nii kauaks jäite?“

Olin pisut üllatatud ja arvasin, et ta rängasti eksib. Aga politseinik jätkas sõbralikult: „Teid oodati juba tunni eest. Nimelt toimetajahärra Kokko.“ See oli kohaliku lehe toimetaja, kellele Helsingist minu tulekust telefoneeritud. Leidsime siis varsti ka härra Kokko, kui õieti mäletan, „Etelä Savo“ toimetaja. Ta kutsus minu enesega kuurhausi kõrgele rõdule einetama.

Meie ees oli suure Saima tuhmhõbedane pind, looritud pehmesse uttu. Sinas kaugeid randu, lähedal piiras vett haljas okasmets. Ma olin korruga kaugel, väga kaugel oma senisest enesest. Ka kõigest sellest, mida Buddha mõtles kodususe all.

Heikki Kokko näitas mulle oma toimetuseruume ja kõneles Soome provintsi ajakirjanduse oludest. Ta oli üks neist, kes ei rühkinud provintssist eemale, vaid armastas seda ja töötas selle arenguks. Praegu magab see truu ja tüübilik vennasrahva kultuuritööline juba maamullas. Olgu see talle kerge!

Aastakümnete eest olin Baranovi-Gorelovi „Geograafias“ lugenud kuulsast Saima kanalist. Nüüd sõidutas lahke toimetaja minu seda kanali vaatama. See on suurteos omal alal, vist suurim rakendus, mis Soomele jäänud Vene ajast päranduseks. Põhja-Soome mets laskub Saimat mööda ja seda kanalit kaudu Soome lahte ja sealt Läände.

Suures lauavabrikus Lapeenranna juures öeldi olevat juba ammu 6—7 eestlast tööl. Toimetaja Kokko kutsus ühe neist enese poole. See oli intelligent tööline, juba soomestunud, eesti keelegi tublisti unustanud.

Pärast keskpäeva istusin laevale ja „igav“ Saima-sõit algas. Ma ei julge linlastele seda sõitu soovitada. Saima laevadel puudub veel jazzbandi muusika, puudub tantsuvõimalus, kaardilaud, ja isegi viina polnud näha. Aina sinivesi, millest tõusevad väiksemad ja suuremad hallikaljuse pinna saarekesed. Neid saari katab harilikult hõre, mõnikord ka tihedam okaspuu, enamasti männimets. Saarte rannikul on kalameeste majakesi. Nende juurest toob sillake järve. Hoolsasti peatub laev iga niisuguse silla otsal, laseb sõitjaid maha või võtab peale, annab pakke ja võtab. Selle tõttu kuulubki sõiduks Lapeenrannast Joensuu (natuke pikema peatusega kaunis Savonlinnas) ligidale kolm päeva! Jaaniõhtul kostis saarekesilt harmooniku- ja kandlemäng ning noorte laul, paistsid tuled; randa oli kogunud igalpool rohkesti noori. Paistis, et seal mõistetakse rõõmsam olla kui meil, et sealseil inimesil on selleks rohkem elujõudu ja julgust seda vahenditult väljendada. Rõivadki neidudel olid neil värvi- kamad, kuigi vähem moodsad meie külaneidude omist. Ollakse Euroopast kaugemal ja tervem.

Laeval astus minu juurde tüse noorepoolne härra ja küsis, kas ma ei ole mitte eesti kirjanik. Tema olevat Joensuu lehe toimetaja; temal olevat ülesandeks mulle suvekorter leida. Nagu näete, soome sulevennad on tõeliselt lahked.

Joensuu jõudnud, telefoneeris toimetaja siia-sinna, ja varsti sõitsime autos Liperi poole, kus Siikasalmi põllutöökooli õues, õpetaja-agronoomi juures peatusime. See

Asutatud 1849. a.

Veinikauplus C. PETENBERG

Börsikelder

Tallinn, Pikk tänn. 17

Telefon 434-85

**Täielik ladu kodumaa ja välismaa jookse
võistlemata headuses**

oli üsna Hevoselja rannal. Kui tuul üle suure järve puhus, kuulsin oma toas ööl ja päeval lainete kohinat kaljuse ranna vastu.

Liperist on pärit soome suurim luuletaja Eino Leino. Mulle näidati tema vanemate elukohta, väikest elamut „Salmi“ ääres ja kaheksakümneaastast monumentaalset eite, kes pidi olema kadunud luuletajale sõtse. Seal on pärit ka hiljutine Tartu professor Ilmari Manninen, kes kirjutanud Liperi kihelkonna ajaloo, sest ta on, kui õieti mäletan, sealse „papi“ poeg.

Mind ümbritses Felix Ormussoni miljöö. Tuba sarnanes tema omale, pererahvas, järv, mets. Aga siiski — kui palju on muutunud! Proua Helene on lottade pealik, ja kui ta sulle hallis mundris sõjakalt läheneb — munder nõuab sõjakust — siis haihtub kõik see, mis Ormussoni hurmas. Helene mees on kohalik kaitseliidu pealik. Ta on vahepeal enamlastega võidelnud, oma roodu Antrea all tulle viinud ja sellest ainult ühe kaaslasega elavalt pääsenud. Võite isegi arvata — see pole enam endine kohmakas mees, kellel esteetitseja Ormussoniga raske oli võistelda. Helene eelistab nüüd oma mehe sõjaseltsilist „luutnant“ ja kihutab

selle seltsis ragiseva mootorratta korvis koosolekuile, 70 klm tunnis. Ta loeb kaitseliidu ajakirja „Hakkapeliittat“ ja „Lotat“, luulepärliks peab ta Runebergi „Lotta Svärdi“, millest soome naiskaitseliitlased oma nimetusegi võtnud. Flirtida ta ei mõista, kõneleb selle asemel poliitikast, ühiskondlikest küsimusist, aiatööst ja lastekasvatusest, ning kuulab õhtuti raadiot. Olenguil pastoraadis või Liperi pidul tantsib ta kaitseliitlastega Karjala rahvatantse.

Aeg-ajalt ei puudu Helene praeguses elus isegi elamused. Lähenes 1. august. Pidin oma lahke Helenega kuhugi külla mine-ma. Tuletasin viimase juuli õhtupoole talle seda meelde. Helene ei tahtnud sellest enam kuuldagi. „Külla?! Täna?! Ja homme on esimene august?!“ hüüdis ta muredlikult.

„Miks mitte! Ilm on ilus...“ vastasin talle, olles arusaamatuses tema muutunud meeoleolu pärast.

„Kas te siis ei tea, et öösel võib lahti minna?!“

„Mis võib lahti minna?“ küsin imestuses.

„Kommunistide mäss.“

Ma hoidsin viisakuse pärast naeru. Joensuu linnakesest 30 klm eemal, metsade taga, suurelt teelt kõrval, järvede ja salmede nurgas, külastki kaugel — ja korraga: öösel „läheb lahti!“ Nägin, et on asjata midagi seletada, veel asjatun vaielda. Hirmu ei peletata loogiliste väidetega. Helene mees, kaitseliidu pealik, oli parajasti kaugel sooparanduse tööil. Olin ainuke meeshing majas.

Minu ärklittoa kõrval, pööningul oli nelikümmend püssi, kolm-neli kiirlaskjat „küüsi“ ja paar kuulipildujat. Katsusin nendega Helenet lohutada, aga imelikul kombel oli tema usk relvadesse ja harilik vahvus täiesti kadunud. Kui õhtul salongis raadiokuulamise olin lõpetanud ja ütlesin, et lähen magama, nagu harilikult, tähendas proua, et ta tuled põlema süütub ja teenijaga kogu ööks kommunistide tulekut ootama jääb. Soovitasin teist taktikat: tuld mitte põlema süüdata ja igale aknale kuulipilduja või „küüs“ seada, et siis kui peigmehed... s. t. kommunistid tulevad, võib neid ootamatult tulistada. Sedagi nõuannet ei võtnud Helene kuulda, lubas kurgu hoolega ära kuristada, et siis saab kõvemini mind appi hüüda, kui „nad“ tulevad, ja nõnda lahkusimegi. Magasin muretult, ja kui hommikul alla tulin, kohtasin prouat elusalt, ainult kahvatu oli näost. Kella viieni oodanud ta teenijaga, tulede põledes, kommunistide tulekut, para-

A|s KAPSI & KÕ

Tallinn, Harju 46.

Elektrotehnika • Raadio
Mootorrattad • Jalgrattad
Zeiss-Ikon kinoaparaadid ja helifilmi seaded.

ku täiesti asjata! Hiljemini selgus mulle, keda nimelt kardetud ja „oodatud“: Joensuust oli paar maaliselikest koolimaja võõpamas, need pididki oletatavasti 1. augusti ööl „ambuma“ (laskma) ja pussitama hakama. Aga neil, vaesekestel, pole seda „õilist“ ülesannet pärast väsitavat päevatööd pähegi tulnud.

Minu sealoleku ajal avati Joensuus kaitseliidu maja. Sel puhul peeti ümbruskonnas manöövreid, millele mindki kutsuti. (Tahab eesti kirjanik manöövreid näha, siis peab ta Soome minema!) Juhtusin olema haiglane, ei saanud lahketa kutset kasutada. Eestist olnud manöövreil kindral Roska. Kui mu peremees manöövreilt koju tuli, kiitis ta väga meie kindralit; et näe, nii noor, ja juba nii kõrges auastmes. „Muidugi oli Roska vabadussõjas tähtsam väejuht peale Laidoneri?“ küsis ta edasi. „Selle eest sai kindrali aukraadi ja kaitseliidu pealiku koha?“

Mõni päev hiljem olin pastoraadis külas-käigul, kus majaproua ka väga kiitvalt kindral Roskast rääkis. Et nii noor mees, ja juba kindral! Ja et kõneleb kõvasti! „Aga teise nime peaks ta enesele küll võtma,“ lisas ta siis lahtvalt. „Miks teise nime?“ küsisin mina. Proua võttis riiulilt soomeeesti (või eesti-soome?) sõnastiku ja tegi mulle selle abil selgeks, et roska on soome sõna, tähendab rämpsu, prügi, prahti. Siin aga lõin ma rinna ette ja ütlesin, et meil Eestis on vanasõna, mis pole tänini vananenud: „Nimi meest ei riku“.

Pastoraadis tunti Eestit õige hästi. Poeg oli mitu korda Eestis käinud ja pidi eesti keelt mõistma. (Ta oli parajasti Rootsi sõitnud.) Laual oli Hõimu-album. Serveeriti lahkesti kohvi. Maitseva kohviga pidin aga kord ka kibeda pilli alla neelama: „Soome keel on kõlavam ja ilusam kui eesti keel.“ Seda ütles proua. Pidin hüüdma: „Pergeli!“ aga nähes oma ümber mehi ja naisi, kellel kõigil pussid võöl, laususin vaid midagi harjumusest ja maitsest. Ma ei tahtnud neid ärritada, kuigi eesti keelt pean sõnade lühisuse ja diftongide vähesuse pärast soome keelest kõlavamaks. Ma ei tahtnud neid ärritada, sest mu sõber koolijuhataja, kuuekümnepäevane elutark soomestunud rootslane oli mulle seletanud, et pusse ei kanta seal jumalamuidu; kui soomlane ärritub, siis katkestab ta mõtlemise ja argumenteerib terasega, mis palju veenvam.

Sarnane tõmbab sarnast, seda seadust ei usu mitte vaid okkultistid. Soomlases eneses

on enam metalli, on enam terast, sellepärast tema küljelgi haljas teras. See metall on aga alati jõu ja võimu sümbol; halvemal juhul ka meelevalla ja vägivalla sümbol. Soomlases on enam jõudu kui meis. Et see temas alati mõistusest valitsetud ega juhitud pole, sellest annavad tõendust Lapua, küüditused ja muud sarnased nähtused.

Pöördugem hetkeks tagasi Ormussoni juurde. Te mäletate, ta armub esite proua Helenesse ja siis selle nooresse õesse Marionisse. Mis teeb Marion nüüd? Ta kannab üliõpilase üldmütsi, aga ei veeda suvevaheajaga, nagu omal ajal, mitte midagi tehes, ula elades. Ta kasutab aega, õpib perenaiste suvekursusel suhkruherneste ja porgandite kasvatust, maitseva supi keetmist, laua katmist, pesu silumist ja üldse kodust majapidamist. Omal ajal valmis ta salongi jaoks, kus firditakse vaimukalt, esteetitseatakse ja õhatakse armunult; nüüd ähvardavad salongid hukkuda ühes praeguse tsivilisatsiooniga. Marion on „realiseerunud“.

Ja väike Juhan, Helene poeg? Ta ei armasta enam puuhobust, nagu Ormussoni ajal. Ehitab tubakalaadikust raadio, saadab sellega laineid kõigile, kõigile ja püüab helisid kõikjalt. Kui nii edasi läheb ja Juhan kasvab, on kauged soome metsatagusedki varsti kogu maailmaga lähedases ühenduses.

Soomel on edaspidi turismis suur tulevik. Euroopas ollakse tüdinenud lõuna- ja põhjamaad lähedased moodsid.

Soome ei paku looduse poolest vähem kui lõunamaad. Suur-Saima oma 8000 saare ja saarekesega on ainuke sellesarnane maailmas. See on lääne-eurooplasele või ameeriklaselegi üllatus. Kõrgel Koli kaljusel mäel, Põhja-Karjalas, Joensuust umbes 80 klm põhjapool, on turistide jaoks hotell, ja selle võõrasteraamatust leidsin ma nimesid kogu Euroopast. Koli mäe all on kaunis Pielisjärvi, mille sinavast pinnast tõuseb hulk kaljusaarekesi, ehitatud okaspuu metsaga. Välismaalased ei jõua seda erilist all jalge ees sinavat kaunist järve küllalt imetleda.

Saimalt ja Kolilt suundub turistide vool Oulu poole, et koskesid ja karestikke vaadelda või neist paadiga alla sõita. Minnakse ka otse Põhja, Peri-Pohja, Petsamosse, et põtru ja tundrat näha. Turistide Mekaks on saanud teatavasti Aavasaksa, kus kesksuvel lõpeb öö ja valitseb „igavene“ päev.

Nii hakkab Soome loodusilu, tema järvede ja koskede rohkus, tema kaljuliste kõr-

bede metsikus ja asend põhjas end pikka-
misi tasuma: rikkad turistid jätavad sinna
dollareid, naelu, franke ja liire. Nende ligi-
tõmbamine on sellepärast soovitatav. Ja
Soomes on, millega neid tõmmata. Mis jär-
vine ja kaljune pind võlgu jääb põllumehe-
le, seda tasub ta osaltki võõrastetulunduse
kaudu.

Soomes kodanlane võis aasta kolme eest
oma majandusliku jõukuse tõttu iseteadev
olla, ja oli seda nii varjamatult, et vaest
eesti hõimu sellega otse ängistada võis. Kui
ma siis kord ühe kodanlise kihi esindajaga
tulunduselust vesteldes juhtusin küsima:
„Kas teil siin, Helsingis, ka korteripula
(kriisi) ei ole?“ vastati mulle kui mõistma-
tule vaeslapsukesele: „Meil, Soomes, ei ole
mingit pula!“

Praegu on vennasrahvas samuti pula-
dest koduotsitud kui meie, või veel enam.
Igatahes ei ole pulad meil ei Lapua ega
Viiburi intermezzosid esile kutsunud.

Kultuuriliselt on lahetagune vanem
vend meist ees; tal on arenemiseks olnud
paremad ja teistsugused võimalused. „On

teil mõni niisugune luuletaja, kui meil Ru-
neberg?“ küsib minult, kui kirjanikult,
soome hõim.

Tundsin jälle, et olen kui noorem vend
viisakalt vastu seina surutud.

Agas kui tee viis Runebergi ausambast
mööda, peatusin, simuleerisin lühemat nä-
gemist, kui see mul tõepoolest on, ja kü-
sisin:

„Mis keeles see luuletis seal tema käes
metalltahvilil?“

„Rootsi keeles.“

„Meie ei nimeta kedagi oma, eesti, luu-
letajaks, eesti kirjanikuks, kes ei kirjuta
eesti keeles,“ vastasin talle.

Agas need süütud nägelused ei tumesta
hetkekski mu heledaid mälestusi Soomest, ja
ma ei tea, kas mõtlen südamlikumalt aja-
kirjanikest, kes mind vennalikult võõrus-
tasid ja mulle teed juhatasid, head pere-
naist Helenet või Marionisid, kes mind
päikesepaistesel pühapäeva hommikul Sii-
kasalmi kooli õuest saatsid, Karjala hümnid
lauldes.

JUHAN JAIK

Kirju rähn

See sinu või ühaku hää!?
Kas südames, kuhu ei näe,
või elab see kusagil sääl
taga unelmi uduse mäe?

See ühak, rähname meelik,
kes kilgates käib omi teid,
mustpunane rüü või seelik —
Viivuks silm seletab neid.

Kust lahkus, ootab nüüd kes?
See laane ladvakas puu.
Rähn — kilgatah unelm ta ees,
hetk põgus, ei kunagi truu.

Mis küsida? Kinnita kanda.
Kõik andestub — punane lokk.
Ei keegi vältida malda,
silm sädelev, raudne ent nokk.

Ei küsigi, seda ei kehta.
Küüs puule verre vaob.
Ning valusa südame pihta
rähn raudse nokaga taob.

Kas vana, muistne juba
on kasvanud kinni haav?
Kui avada, vaju kas luba,
sest eilne on tänaks saav.

Rähn koputab südames, kajab
laanemail hele kaik.
Ei märkagi — salaja sajab
alla tüvele vargne vaik.

Hii. Miski meelestus, viipas ...
Taas lend, taas loomule truu.
Ju sääl varjukas kauguses kilkas.
Teid palju tal, paigal on puu.

See sinu või ühaku hää!?
Kas südames, kuhu ei näe,
või elab see kusagil sääl
taga unelmi uduse mäe?

Kas puud või südame armi
lööb kihvavalt vahe nokk,
kui külgib mälestussõrmi
see muistne punane lokk?

A/S **Ratemanmi** tehased^r
Tallinn * Asutatud 1829

RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUS

JUHATUS JA MÜÜGIBÜROO

TALLINN, VALLI TÄN. 4

TELEGR. AADR.: „PEAPÕLEVKIVI“, TELEFONID: 450-85, 450-62

KAEVANDUSED JA ÕLIVABRIK

KOHTLA-JÄRVEL JA KUKRUSEL, ÕLILADU TALLINNA SADAMAS

RIIGI PÕLEVKIVITÖÖSTUSE SAADUSED

PÕLEVKIVI kütteks, TOORÕLI, KÜTTEÕLI, BENSIIN, MOOTORPETROOLEUM, MOOTORNAFTA, DIESELNAFTA, RASKED ÕLID, BITUUMEN (ESTOBITUUMEN) ja ASFALT-EMULSION („KÜLM-ASFALT“) teede tegemiseks, katusepabivabrikutele ja isolatsioonitöödeks, IMMUTUSAINED „FENOLAAT“ ja „ESTOKARBOLINEUM“ puu konserveerimiseks, VILJAPUU-KARBOLINEUM viljapuude pritsimiseks, KATUSELAKK (katusetõrv), RAUALAKK (asfalt-lakk) ja ASFALT-MASTIKS

UUSI ANDMEID ESIMESE EESTI AJALEHE KOHTA

1766. aastal Põltsamaal ilmunud esimese eesti ajalehe kohta pole meil kaugeltki veel täielikku selgust. Teated, mis temast meieni ulatuvad, on võrdlemisi kasiinad, mis on ka täiesti arusaadav, kuna lehe ilmumise ajal eestlaste üle veel orjapõli valitses. Üksikasjalisema vaatluse alla võttis selle lehe „Õitsituledes“ nr. 4 K. Kesa, kuid ka tema seisukohad nõuavad mõningat korrigeerimist, kuna tal pole kasutada olnud kõiki selle lehe numbreid, eriti aga esimest.

*

Nagu teada, kutsuti Põltsamaa mõisaomaniku Lauvi poolt Põltsamaa haigemaja arstiks dr. med. P. E. Vilde, kes seni oli asunud Riias. See ettevõtlik mees avas mõne aasta pärast Põltsamaale juba trüki-koja ja hakkas seal 1. nov. 1766. aastal välja andma saksakeelset arstiteaduse ajakirja. Sellele ajakirjale järgnes peagi, ja nimelt veel 1766. aastal, teine ajakiri, seekord juba eestikeelne, mida tulebki pidada eesti ajakirjanduse algmomendiks. Selle viimase lehe koostas ka Vilde, kuna kohalik õpetaja A. V. Hupel omalt poolt tõlkis teksti eesti keelde.

Nimetatud lehest ei ole meil säilinud ühtki täielikku komplekti, kus leiduksid kõik numbrid. Ülikooli raamatukogus leiduv komplekt lõpeb 33. numbriga, kusjuures puudub esimene number. ERM arhiivraamatukogus leidub kaks komplekti, kusjuures üks neist lõpeb 38. numbriga, kuid seejuures puudub jällegi esimene number. Nende kahe komplekti põhjal on K. Kesa omad seisukohad esitanud, kusjuures tal pole olnud kasutada teist ERM arhiivraamatukogus leiduvat komplekti, kuna see on olnud kastidest välja pakkimata.

Kuna vahepeal on ERM arhiivraamatukogu pärast ülekolimist jälle oma endisesse seisukorda tagasi viidud ja ühes sellega ka teine komplekt päevavalgele tulnud, oli nende ridade kirjutajal juhus selle komp-

lektiga lähemalt tutvuda. See komplekt on muuseumile annetatud Jaan Härmsi poolt (Himaste küla, Härma talu) arvatavasti 1910. aastal. Tähelepanndav on, et temas leidub kogusummas juba 41 numbrit, seejuures ka kauaotsitud esimene number. Komplekti esimese omaniku poolt on raamat (kõik numbrid on kokku köidetud) varustatud sisukorraga, millest võib oletada, et teda on rohkesti tarvitatud.

*

K. Kesa, kellel ei olnud kasutada lehe esimest numbrit, püüab üht osa senistest oletustest lehe nime kohta ümber lükata. Ta tähendab, et lehe nimeks on olnud „Lühhekesse õppetusse mis sees monned head rohhud ning nouud teäda antakse“. Nagu see aga selgub lehe esimesest numbrist, on Kesa seisukoht teataval määral ekslik. Esimeses numbris leiduv lehe nimetus (ta võtab enese alla kogu lehekülje ja on kahtlematult kõige pikem seni tarvitatud lehe nimedest) kõlab järgmiselt: „Lühhike õppetuss mis sees monned head rohhud täeda antakse, nii hästi innimeste kui ka veiste haigusse ning viggaduste vasto, et se kellel tarvis on, võib moista, kuidas temma peab nou otsima ning mis tuleb tähelepanna iga haigusse jures. Selle kõrvas on veel muud head nouud, oppetussed ning maenitsussed leida — keik meie Eesti ma rahva kasuks ning sigidusseks üllepantud“.

K. Kesa poolt esile toodud nime on aga hakatud tarvitama alates teisest numbrist, ja ta moodustab enesest kokkuvõtte esimeses numbris toodud nimest, mille edaspidist tarvitamist nähtavasti peeti asjatuks ruumi raiskamiseks. Seega tuleb lehe õige nimeks pidada esimeses numbris too-

dud nime, millega on ühtlasi tahtetud välja öelda kõiki neid alasid, milliseid see leht kavatses käsitleda.

Sisult käsitleb esimene number ainult „juhtkirja“, kuna sealt „rohitud ja nouud“ on kõrvale jäetud. „Juhtkiri“ algab õige omapäraselt: „Armas sõbber. Ärra panne immeks, et ma sind ommaks sõbbraks hüan, sest et ma kül tean, et minna ep olle nenda kui sinna pärris-orjaks vaid pri In-nimeseks sündinud ning et minna paljo ausam sind olen, siiski ei tahha minna mitte selle tühja Vahhe peale uhke olla ehk suur; ma tunnen ning moistan tõeste, et sinna olled inimenne ni hästi kui minna, ning et meie selle pärrast kõik ühhesuggused olleme.“

Ja seepärast tahab kirjutuse autor ka nõu anda, kuidas võiksid lugejad oma elu paremaks muuta, sest „se teeb mulle vägga haiget, et sa keigipidi vaene ning villets olled, mul on vessi silmas, kui ma so peale mõtlen“.

Esmajoones kavatses autor õpetada, kuidas inimest arstida, siis kui valus „vingub so naine“ ja ka muudel puhkudel. Samuti lubab ta õpetada loomade haiguste arstimist ja ka maaharimist, „sest et sinna agga keik tahhad tehja vanna visi järrele, agga sinna ei olle mitte katsunud, kas üks teine viis peaks parrem ollema.“

„Sinna ei voi kül mitte sedda vaeva ja kullutamist tassuda mis ma sinno heaks näen,“ kuid lubab seda kõike teha siiski heameelega, lootes, et ehk laste lapsed selle eest tänavad, kui ta ise juba mullas puhkab.

„See läbi saab,“ lõpetab autor, „minno ettevõtetud nou kinnitatud, et iggal nädalal üks lühhike trükkitud õppetud minno kaest sulle peab saama.“

Kes selle esimese „juhtkirja“ autoriks on, seda kirjutusest otseselt ei selgu, kuna selle all mingit allkirja ei leidu, kuid kui järele mõtelda kirjutuses leiduva tähenduse üle: „Kül se on teada, et sul ep olle siin Maa peal muud truid sobbrad kui sinno aus õppetaja,“ siis ei ole kahtlust, et see au kuulub A. V. Hupelile, kes oli tol ajal Põltsamaal õpetajaks.

*

ERM arhiivraamatukogus leitud komplekt aitab teatud määral selgitada ka meie esimese ajalehe numbrite arvu, millises küsimuses seni oldi veel täiesti ummikus. Nii öeldakse Recke-Napiersky leksikonis, et nädalalehte on ilmunud 24 eksemplari; M. Jürgens tõendab oma „Ramatute nimmekirjas“, et „Lühhikese õppetuse“ lehekülgede arv ulatuvat 146 peale, või teiste sõnadega 38 numbrini. Seda viimast seisukohta pooldab „Õitsituledes“ ka K. Kesa, kes leiab, et Vilde poolt välja antud „Lief-ländische Abhandlungen“ lõppevat rōugete arstimise õpetusega, nagu ka „Lühhikese õppetuse“ 38. number.

Nüüd aga on siiski numbrid 39, 40 ja 41 päevavalgele tulnud, millega arusaadavalt eelpooltoodud seisukohad ära langevad. Oma sisult käsitleb nr. 39 kärnade ja muhkude arstimist, nr. 40 võtab vaatluse alla raskejalgsuse, kuna nr. 41 on pühendatud väikeste laste haigustele. Viimane number lõpeb järsku, ilma ühegi märkusega lehe seismajäämise üle. Seega jääb ka käesoleva komplekti põhjal lõplikult otustamata, mitu numbrit kogusummas on lehte ilmunud, kuid paistab siiski tõepärane olevat Bacmeisteri seisukoht, kes tähendab, et lehte on ilmunud 42 numbrit. Nähtavasti on viimane number kõnesolevast komplektist kaduma läinud, mis pole tolleaegsete olude kohta sugugi imekspandav.

°/Ü A. BLIEBERNIGHT

Õllevabrik • Limonaaditööstus

PÄRNUS, S.-JÕE 10/12. TEL. 146.

VAHUTAVATE KOSKEDE VÕIMUSES

Soome turismi liikumise eeskuju põhjamaade rahvastele

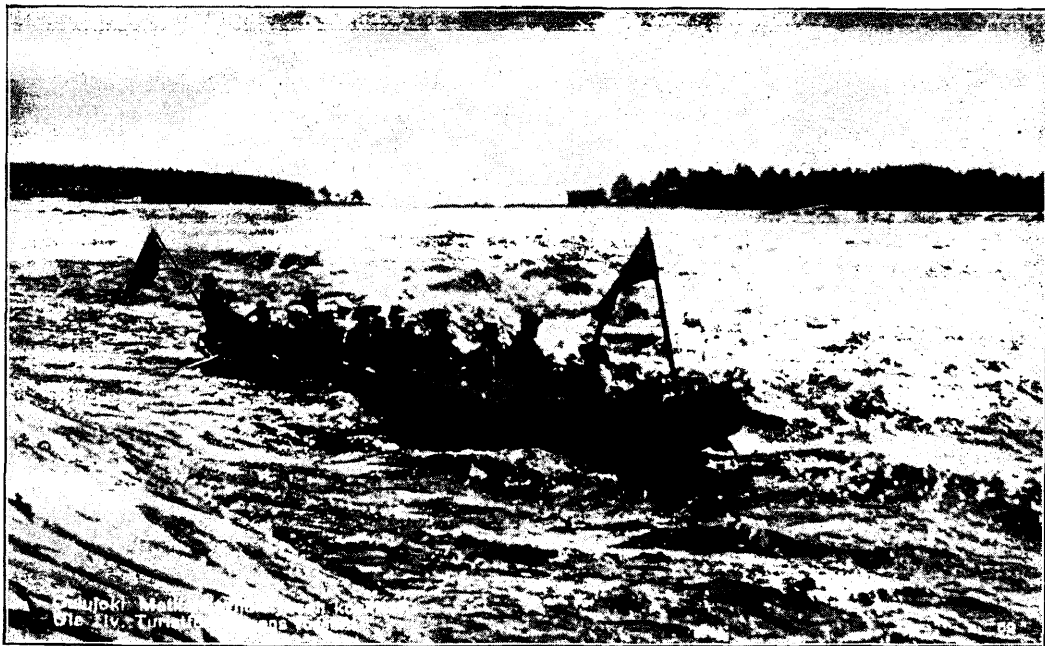
Algad sa Sotkamost või Kajaanist, ikka oled Oulu järvede vesikonnas. Pane vee-suusad alla ja lase igavese hooga Põhja-lahte nii kui mürtsub.

Kuid petlik on see „kaardi meel“, kui puuduvad tegeliku elu kogemused ja muud niisugused asjad, mis peavad olema prakti-lise inimese peaaigus. Sihukene õppetund

kosevenes, saad aru, et asjata oled ilutse-nud pikki päevi rahulikus ümbruses, kus sinine vesi ja roheline määnd.

* * *

Meie inimestel ei tuleks mõttesegi ku-sagile Pärnu jõgede vesikonda ehitada ise-gi puupilbastest „koerahütti“, et seal varju võiks leida need huvireisijad, kes kogemata

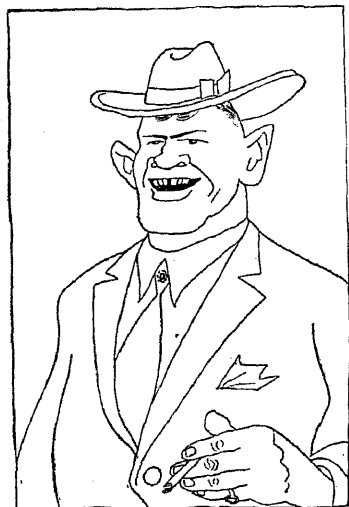

Kosevenega koskedes.

tuli läbi elada. Üpris hea on nüüd, kui oled targemaks saanud ja pettepilte ei kujuta. On palju neid, kes ei usu milgi kombel Oulujärvede kallastel tornidest pilguheit-mise järele tõtt, et mõnetunnilise vaiks-e sõidu järele satud ääretusse ohtu. Etteku-jutusest ülekaaluka osa võtab vaiks-e järve-pinna kadumine ja selle asendamine kiirelt voolavate koskedega. Alles siis, kui oled

eksinud kärestikulisesse jõesängi piirkon-da. Kuid soomlane on juba kord niisugu-ne, et ta võtab selle maa kõige metsikuma koha, tõmbab sellest läbi raudtee, puhastab jõe veeteeks, juhivad nendele risti-rästi läbi-lõikava omnibuseliini, ja nii siis seisab iga välismaalane, olgu ta tulnud kaugelt või lähedalt, Oulu järve suus — Vaala hotelli trepil. Peremamsel ja paar tema käealust

Pildid, milliseid kõige sagedamini

Ameerikas.
Kuulus kurjategijate kuningas.

Saksamaal.
Valeprints.

Prantsusmaal.
Veetlev alastitantsijanna.

hoolitsevad selle eest, et kõige nõudlikumalgi reisijal oleks puhas ja peaaesjalikult vaikne toakene. Nii siis kogub sinna igapäev neid pruuniks põlenuid välismaalasi, kes ootavad edasisõitu kosevenedes. Kümme paari inimesi venne, juht ja tüürija nende lisaks, ning algabki sõit. Ei usu, tõesti ei usu, et niisugune riistapuu, nagu on see kosevene, võib kanda nii palju inimesi: laudadest kokku löödud, pealt pajuviitsaga kinnitatud, äärde paar poollahtist lauda löödud veevarjuks. Kõik nagiseb ja tuletab meelde parvemehe venet, kui parvemees pole olnud küllalt hoolikas ja tähepanelik.

Kuid lepid, sest Vaala hotellist edasi sõudes pole midagi ilusamat kui vaikne jõepind: mitte ühtegi lainetust ega virvendust. Ainult soojus ja rahu ümberringi. Harjud ära oma venegagi ja koguni leiad, et niipea kui seal vähem oleks rahvast, siis õudsemana tunduks. Nüüd liha lihas kinni, pehme pink istme all, ja mees sõuab, vene liigub — mida sa veel tahad?

Kuid mõne minuti järele lööb silmade ees virvendama, vesi mustab ja nagu keeb. Need, kes on olnud lõhepüügil, arvavad, et ilmatu suur lõhekari on korruga vallutanud veeväljad ja võib kujuneda huvitav vaatepilt. Ka seekord peab kahjuks tunnustama eksimist: ees avaneb möllav veeväli, millel pole lõppu. Kõik see vallatu,

piiskadeks purunev veteahel on längus ettepoole ja tormaks nagu põhjatumasse kuristikku. Ja sina sellel vahutaval harjal oma pilbasvenega! Vaatad veel ringi, nagu troosti otsides kaaslastelt, ja annad end saatuse hoolde. Lepid olukorraga: „seda teed peame kõik käima!“

Nii lendadki mitmekümme-kilomeetrilise kiirusega koskedest alla! Ilma tagasi vaatamata. Kui tähelepanu juhid kaldale, siis näed, kui kiirelt liigud edasi. Kord kannab sind vool kesk jõge, siis jälle kalda lähedale, ja mõnigi kord oled tolli paari võrra kalda parvetuspunast veel kaugel. Veevool oleks teinud su venest pilpa ja sust endast kotleli. Kuid seda ei juhtu. Külalaps tunnevad need kosevene juhud jõge meetrite ja poolemeetrite viisi: ükski silmapilk ei ole nende puhkamiseks. Ega nad muidu poleks otsitud ja eluga koolitatud maast-madalast saadik. Iga mees ei pääse venet juhtima!

Arvasin minagi, ja vist kõik nii, et kord kärestikku sattudes ja veevoolus olles annad sõidukile vaba voli, ja las lippab. Ei! Mehed sõuavad, nii et higi jookseb. Nad peavad kiiremini sõudma kui vesi venet kannab, sest muidu ei saaks venet juhtida.

Niiviisi paarkümmend kilomeetrit ratsutades veteharjal, lakkab vool järsku ning vene on peegelselgel veel. Jällegi mitte ühte lainet, ei mingit liikumist märka silm.

MUJAL.

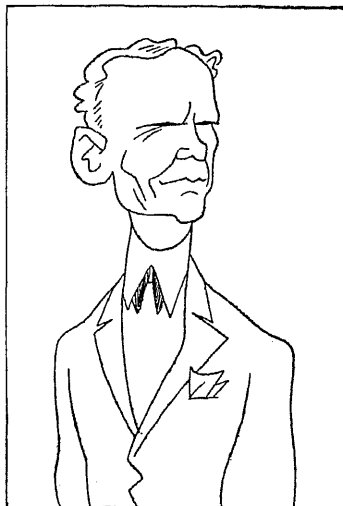
võime leida lehe veergudel.

Gori joonistused.

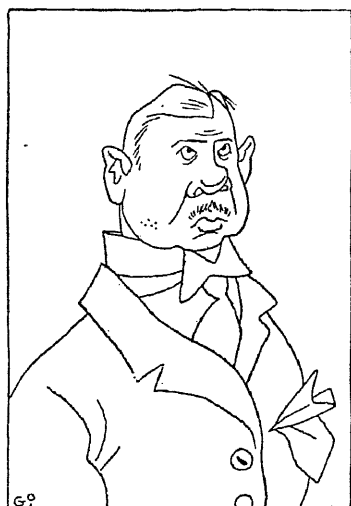
Venemaal.

Kardetav kontrrevolutsionäär.

Lätis.

Tuntud ameerika miljonär. On rahvuselt lätlane.

Eestis.

Härra X. pühitseb neil päevil 1/2-aasta juubelit.

Oled järvekeste klaasisel pinnal. Sama imelik tunne on nüüd vaikselt veel kui alul kärestikku sattumisel. Vee mühin kõrvus ja nagu rahu tunne rinnas. Ei saa uskuda selle ilusa vete-vaatemängu seljataga olekut. Mootorpaat võtab venesõitjad peale ja viib edasi. Tunni sõit. Meeli peab ärevil ootus Pühakoskede eest. On neid kaasas, kes varem on sõitnud seda „surmasõitu“. Kirjeldavad rahulikult. Võrdlevad eelmisi koski Pühakoskedega ja nimetavad neid nooremaks õeks. Kuid nüüd on niisugune tunne, et tulgu kas või pörgusõit, saab kaasa tehtud. Päris pörgu ei annagi kaua oodata: juba lõõvad virvendused veele ja siit-sealt torkab kalju tipp kui havi pea vee alt välja. Pühakoskede esimesed värinad on veel peal. Kui Niskakoski, Ahmaskoski ja Utakkoski oma kallastel sallisid soist legendikku, sekka haljendavat rohumaad, kuid põhijoonelt madalikku, siis Pühakoski palistavad kaljuseinad tihe da noore ning vana männi- ja segapuumetsaga. Kui millalgi meie hariliku kesk-pärase kodaniku silm on näinud midagi mõjuvat, siis ei saa ta alahinnata Pühakoskede rasket mõju: mitukümmend meetrit kummaltki kaldalt taeva poole kerkiv järsk kaljusein: nende vahel valges vahus veevool ning vee umbne sumin. Peakohal tükikene sinist taevast ja eelpool pilved ning mets. Kui oled annud end sellise ümb-

ruse võimusesse, siis saad aru, et su enda meel ega mõistus sind kuidagi siit elusana välja ei too.

Usud vetevaimu ja kõiki jumalusi, kes endile valinud elamiskohaks selle nõiduslikult mõjuva maastiku. Kui oleks mingi vägi, siis neediks liikumatult paigale kose-vene kümneks minutiks, et kordki nautida seda ümbrust, oleks õnnelik. Kuid seni kui oled saanud ühte mõtet alustada oma peaju koopas, on su silmi ette nõiutud kümned teised pildid ja maastikulised vaated: seal paistab mõnekümne meetri kauguselt kaljulõhestik; vene tormab hiigla kiirusega lõhestiku suunas, kuid mõni sekund enne rusudeks jooksmist oled juba kantud kaugemale sellest pörguvärvast. Nii vahelduvad pildid imekiirelt silmade ees. Näed kauged metsapalistusi käänakutel, tajud inimeste kogusid kaljudel, märkad purunenud palgitükki kesk voolu seisvatel kaljudel, tunned, kuidas vesi imbub su pealisriietesse, kuid ei märkagi, mitu korda lühikese aja kestel oled lõhestanud lainet ja vene tormanud sellest läbi, jättes ninna vett rohkem kui tarvis. Eelmine vene on kui laast, kui lapse mängupaat lainete harjal ja veevoolu keerises. Sealsamas oled selle ligi ja ootad kokkupõrget, kuid vool hoolitseb selle eest, et järgmisel sekundil kahe vene vahet on mitukümmend meetrit.

See on vetemäng inimesega. Kõditav, veetlev, hädaohtlik. Kuid kui keegi tahaks sind sel momendil segada ja ära kutsuda, siis peaks küll seda inimest arusaamatuks, kui mitte juhmiks. Pühakosed kisuvad, kiisavad, ja veed viivad sind ja kõiki teisi Muhosse, väikesesse sadamasse, kus ei ole enam ühtegi lainet, vaid sinine taevaviir, metsapalistus, mäeahelik ja külalislahke rahvas. Kuidas nad sellega harjunud on, et sa oled märg ja su kõravad vetekohina tagajärjel ei kuule enam harilikku kõnet, ja kuidas su pea käib ikka ettepoole, nagu peaks hoidma veevoolu kohaselt!

See on nende harilik käitumine võõrastega ja nende peenetundlikkus ei luba ühtegi lauset selle imestamiseks. On neid, kes pahaks panevad märkusi. Sellepärast hoiab rahvas omi turiste nagu peo peal.

Kui kord läinud suvel ajakirjandusest sõnum läbi läks, et keegi inglise turist olevat läinud üksi venega koskedesse ja seal hukkunud, siis pandi kõik rattad käima, et tööde päevavalgele tuua: ja toodigi lõpuks — ei olevat hukkumist üldse olnud. See tähendab seda, et turistide poolt armastatud koski ei tohi poole sõnagagi elukardetavaks teha, siis ei laseks naine meest ja mees naist ning viimane last millalgi kosevenesse. Tühjalt seisaks siis Vaala hotell ja venede juhid käiks maal tööd palumas.

* * *

Ükski vene, mis perivoolu koskedest alla läheb, ei tule vett mööda enam tagasi, eriti Pühakoskedel. Need laotakse lõpu-

jaamas hobustele, ja nii rändavad nad alguspunkti. Ükski võim ei saaks neid vett mööda vastuvoolu tuua, sest miski asi, olgu see ka vene, ei saa seisatuda voolus: kas tükkideks puruks ehk alla voolu. Kolmandat teed ei ole.

* * *

Kui kõik see reis seljataga, saad aru, miks Soomes ohverdatakse suuri summasid maa ilusate kohtade propageerimiseks. Saad aru, miks ühtegi hoonet ei ole ilma turismile õhutavate siltideta ja kuidas iga võõrastemaja kubiseb heast informatsioonist. Iga väikelinna ajalehe toimetus saab sulle ja igale teisele pakkuda taskuid täis sõiduplaane, maastiku-ülesvõtteid, reklaami. Iga toimetuse mees on varustatud aadressidega, et sind juhtida nende juurde, kes seisavad ühe ehk teise korralduse eesotsas. Nendes küsimustes on peaasjalikult riigivalitsus, kelle valdamisel on suurem osa turistihotelle ja veekorraldusi, leidnud otsese tee ajalehe toimetuse kaudu kõikide juurde.

Nii pisikesed kui seal väikeste linnade väikelehtede toimetused ka ei ole, leiavad nad ikkagi teed turistide juurde. Turismist on tehtud rahvale sissetulekuallikas, mis end sugugi halvasti ei tasu. Soomlane on siin jõudnud ette Skandinaavia maist. Soine ja kaljune pind on osatud teha külasmiskõlbulikuks.

Selle tõttu ei pettu ka millalgi ettevõetud huvi- või teaduslikust reisist.

Eesti Maapanga 8% ümberlaenustamise

pantkirjade ostmine

on käesoleval ajal kindlam ja kasulikum hoiusummade paigutamise viis.

Pantkirjade omandamise sooviavaldused esitada Eesti Maapangale.

Pantkirjad kannavad 8% aastas. Kupongide tasumine sünnib kaks korda aastas, 1. juunil ja 1. detsembril.

EESTI MAAPANK

METSARISTOKRAAT

Ühel päeval tundsin imelikkude igatsust tekkivat südamesse. See polnud hoopis uus, sellist olin tunnud varemaltki. Ent alati aja möödudes ja ümbruse muutudes see oli annud südames aset teisile elamusele, teisile õnnile ja mõtete päevatuultele. Ununes hoopis, kadus kaugemale, ei ulatanud enam silmigi. Seda uuem ja helisevam oli ta, kui kord jälle tundsin ta hiilivaid samme südame künnisel. See oli taas mu õnneaja algus, üle aegade jälle kord minuni jõudnud soe, sajavärviline tunde kangastus.

Ma olen õnnelik, mu elu on rahulduste küllane kangas. Elumuredest mulle langevad osaks vaid süütuimad, rõõmudest aga siniõhulisemad. Ning mu õnned pole paigalpäisivad ega tuhmuvad. Neid on mul palju, neid on mul kogu silmapiir, ent nad on suvililledena kaduvad. Kui õite tulisilmad kustuvad, jääb järele väsinud tüvede alasti argipäevane vaev. Ning siis mu südamesse tekib see imelik igatsus, tung teistele õnnemaadele — mu kodumaale.

See tunne tabas mind jälle äkki Vahe-meremaade mägimetsades. Seal tavaliselt veedan ajad, mil kodumaal möllavad lumituisud ning pakane peab halastamata jahti rõõmule ja elule. Nendeks aegadeks ma kunagi ei jää sinna. Miks kulutada omi ilusaid päevi seal kuudel, mil sooja päikese asemel taevast valitseb kuu ähvardavalt terav sirp ning suviste valgete uduõõde asemel aaleb ringi karm ja ängistav tuisk. Olen loonud sinna võõrsile oma teise kodu, suured maa-alad on mul seal ning sealt need põhjamaa karmid taliunenäod ei otsi mind üles. Nad jäävad nägemata nagu kõik muudki maailma ebameeldivused. Luusin oma teise kodu laiades laantes ning kõik mu huvid mahuvad seal-seisse avarusisse.

Mõnikord puutun kokku oma sealsete naabritega, teiste kohalikkude suurnikkudega. Nendega mul vahel on seletamisi meie maa-alade piiride asjus. Need aga

lahenevad kiirelt, sest meie pole selliseid, et tüli võiks kasvada suureks mõne üksiku salu või seljandiku pärast.

Juba mõnda aega kestis seal noor kevade. Pimedate põhjamaade jahe hõng kuigi vahel ulatus siia nõrga kajana, kadus ruttava pilvevarjuna ligineva päikese eest. Päike aga tõi meile kaasa pimestavat valgust ja vabastavat soojust. Kiiresti kõik pöördus tagasi suvele. Iga päev tõi maale uusi ehteid, iga tund meelitas mägedele tagasi talveks orgudesse vajunud elu.

Siis tuli meelde kodumaa. See on koht, mis ajuti võib kaduda meelest, et siis ärgata uuesti seda jõulisemalt. Aimus rääkis mulle, et talipilv juba kaob päikese eest ka mu kodumaa kohal, et kodulaaned ja nurmed juba on laskumas suvipäikese sooja rüppe. Teadsin siis, et juba neil päevil jätan maha oma talvituspaiga, et varsti algab teekond kodumaale.

Rahutuina möödusid sealsed viimased päevad. Minul on põhjamaalase veri, millele sealne kuumus teeb liiga, ning kõik, millele olin elanud seal selle aja, kaotas oma võlu. Südames oli nüüd juba teine maa. Vaatlesin tusasena veel omi metsi, uitlesin piirist piirini. Ihkasin kohtamist oma naabriga, kuid seda polnud kodus. Aimasin, et tema juba vist ongi asunud teele oma Põhjamaa suurkohtadesse. Meie kokkupuuted ju olid harvad ja vähesõnalised. Elades oma täiuslikku härraselu meie ei laskunud kunagi labasesse lobisemisse. Eeldades nii enesel kui ka teisel kõrgemat arukust oma asjade juhtimisel, meie ei vahetanud kunagi sõnagi oma isiklikku ellu puutuvatest asjadest või kavatsustest. Meil pole ju midagi kurta teineteisele ega küsida nõu. Tundes oma üleolekut kõigest ümbritsevast, tundes kui tavaline nähe on reisimine ühest oma asulast teise, meie ei rikkunud oma isandlikku tooni teineteist reisikaaslasteks kutsumisega. Meie oleme elus viimseni vabad

ning täiendame seda vabadust veel sellega, et meie sõnagagi ei puuduta teineteise isiklikku elu.

Mu naaber oli arvatavasti juba läinud. Tundsin, et minagi oleksin võinud lahkuda juba päevade eest. Võin lahkuda täna, võin oodata homseni, ülehomseni aga enam mitte. Sest mind juba oodatakse seal ja mina isegi ihkan sinna. Pole aga peen rühkida sinna liiga vara, pole ka seisuseväärne jääda liiga hiljaks. Pealegi kui selle tagasisõidu välise külje väärilikkusele seltsivad lisaks valdushuvid, mis nõuavad mu õigeaegset sinnajõudmist.

Läbistades vahepealseid maid ma surusin mõõtvaid pilke sealsesse kevadesse. Mu pikk teekond tõi mind otseteed Lõunast Põhja. Sama teed ka tali taganes suve eest, sama teed tungis edasi kevad. Samal teel mina otsisin talve kaduvid jälgi, arvtledes, kui pika aja eest ta jätnud maha selle koha. Komme nõuab, et mina omal teel ei jõuaks talvele järele, et ei jookseks ette kevadest. Ma saabun koju harilikult tõelise kewade esimesiks päeviks. Ikka parimal ajal saabuda, selles ilmneb meie soo väarikus, seda austatakse meis ja sellega arvestatakse.

Tänavu tali kadus korraga ning minul ei tulnud teha peatusi omal teel. Peagi olin kodumaa piiril.

Aasad haljendasid alles arglikult ning kased olid tikkimas end lehtedega. Haabadel paisusid urvad. Suurveed olid alanenud ning põldudel külvurid vihmutasid maad terade kullaga. Jõudes oma valdkonna piiridele ma leidsin metsa ääres pikesse, kes puhus esimest pajupilli.

Keegi veel ei teadnud minu kojujõudmisest. Alati ma tahan üllatada kõiki oma päralejõudmisega ning see minul ka õnnestub. Olen senini märkamatu, kuni teatan enesest pidulikult.

Vaatlesin omi metsi. Mõnes sügavas kuusikus oli veel lumekorrutist, teisel rohi polnud veel jõudnud tärgata lumest muljutud kõntsakorra alt. Pajud õitsesid ja tolmlesid ning lumililled ja kannikeste vahel punetas küüvitsa mürgine õis.

Silmasin ka oma valdkonna elanikke. Nad olid juba virgalt tööl. Nendel polnud aegagi, nad näisid ruttavat. Mõned siiski ei saanud teisiti, kui pidid silmapilguks viskama töö kõrvale, et natuke laulda. Hetk hiljem algas aga töö veel nobedamalt.

Ootasin õhtuni, mil kõigil rohkem aega imetlusteks ja uudiste vastuvõtuks. Lenda-

sin siis kõrgema kuuse latva, vaatasin mõned silmapilgud ringi ja teatasin enesest siis kõigele ümbrusele läbi kevadise heleda õhu:

„Kukku, kukku...“

Nende esimeste laulusõnadega algas mu tänavune koduõnn. Nendega see algab alati.

Taga mustava põllu, millele külvur äsja nobedail heiteil läkitas viljaseemet, oli talu. Poisike, kes äsja metsa ääres puhus esimest pajupilli, seadis nüüd tillukest vesiratast oja kiirele veele. Minu esimese hüüde järele vesiratas pääsis ujuma pärivett, pois jooksis suurimas rõõmus õuele ja hüüdis läbi avatud akna tuppä:

„Kägu, kägu... Tulge kuulama.“

Ja kõik jooksid välja ning jäid liikumatuina kuulama. Ent mina muudkui laulsin edasi, ei tõstnud ega lasetanud häält. Ise aga tundsin küll, kuidas iga üksik kukku langes kalli kullatükina kuulajate südamesse.

„Õhtul on õnnekägu,“ üteldi õuel.

Teisel maanteel hobu sõitis aeglast sörki, viies koju linnas käinud peremeest. Ma nägin, kuidas peremees tegi uudishimuliku liigutuse ja peatas hobuse. Ta oli kuulnud mind.

Kas võibki olla veel suurimat tunnusust mu laulule, kui see, et asjalik peremees kevadisel kallil ajal peatab selle pärast oma hobuse? Ta seisatas kuni mu laulu esimese jao lõpuni. Siis andis hobusele piitsa, et rutem jõuda koju.

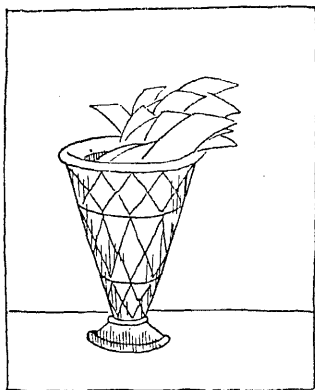
Tean, milleks ta ruttas nüüd. Tal on viia koju keelel sügelev uudis. Kuulsin juba ette, kuidas ta alles vankris olles hüüab oma perele:

„Ma kuulsin kägu, kas teie kuulsite kah?“

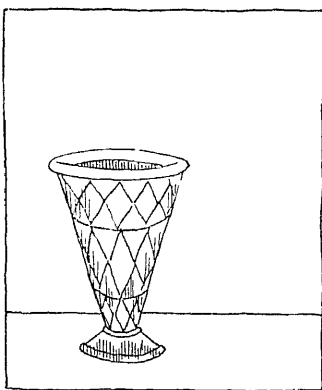
Ulatasin siis kõrva metsa, et kuulda, kuidas ollakse seal, mida teevad mu pikesed sellid. Neid on palju ja nendega mul tuleb teha tegemist. Siin maal mul tuleb rohkem piiritülisid oma naabritega kui seal võõrsil. Kedagi ma ei luba tulla oma valdkonna piiridesse. Kuid väikeste lindudega ma püüan elada sõpruses. Ma vajan ja nõuan nendelt väikest abitööd, nendele tahan veeretada eriti need, mis nõuaksid endalt suuremalt hoolt ja ajaraisku. Need tööd rikuksid mu lauluaega, mis teatavasti on väga kallis. Seepärast neil pisikestel on minu vastu tigidust ja kadedust. Nad ei tunne mind ega mu head südant. Nad peavad mind kurnajaks ja

PABERIKORV.

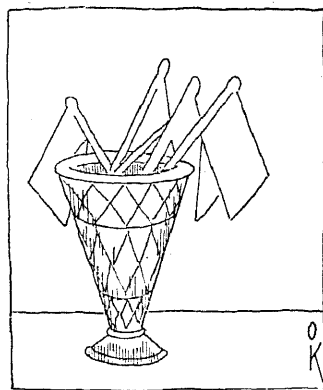
O. Krusteni joonistus.

Enne oli toimetuse paberikorb kõlbmata käsikirju täis.

Nüüd on paberikorb alati tühi.

Kõlbmata käsikirjadest moodustatakse nüüd uued ajalehed, mille koht siis paberikorvis.

vaenlaseks ning suhtuvad minule sama sõjakalt kui kullidelegi. Pakun neile alati lepitust, kuid kui nad siiski muutuvad tige-daiks, siis kurjutan ka mina ja lahkun sellest mõistmatust seltskonnast. Pole kahjuks minu võimuses teha nendest kõigist kägu, kelle maailmamõistmine on kõrgemal nende kujutlusest.

Aga nüüd — vint oli jäänud vait, kuigi ta enne vidistas kõige rohkem, nimelt oma emanda lõunamaareisilt tagasijõudmise puhul. Nad kuulasid nüüd mõlemad mind. Tihane oli keeranud ühe kõrva üles minu poole ning rippus vaiksena oma pesa lähel. Lauluräästas sookuuskede roheliste oksade vahel ei kiljatanud enam, punnpaabud ja leevikesed ei sädistanud, ainult õõbik laulis nagu poleks mind olemaski. Mida talle võib andestada ainult seepärast, et ta lauldes on kurt.

Varsti ma ei näinud enam neid ega talu. Taevast oli laskunud alla tähelepä-nematult kõike kõigest eraldav hämaruse vahetekk. Kui ma kesköö jõudes ütlesin selle õhtu viimase kukku, siis hämaruse tagant, sealt, kus teadsin olevat talu, kuuldus mulle veel poisikese peenehääleline ja algeline kukku-kukku...

Nad olid kuulanud mind keskööni.

*

On maailmas see seatud nii, et suur elu nõuab suurt pead, suurt mõtlemist. Suure aate kandmine nõuab suurt hoolt. Seepärast minu laulgi on kõige lühem — kahe-silbiline. Kuid lühisus mõistagi ei kahanda ta väärtust. Kuna elus tuleb oma ideede

eest ka võidelda teisel teel, siis see laul on selleks väga mugav. Istud nagu hari-likult ikka kõige kõrgemas ladvas ja lau-lad kukku. See laul on sedavõrt lihtis, et võib lasta ta käima omasoodu. Võidakse arvata, et olen ametis lauluga, nagu ei kuuleks-näeks midagi muud. Kuid laulu ajal just tegutsebki mu pea laulu tuleviku võitmiseks.

Tähtsaim kõigest on laul. Nimelt minu laul. Poleks ma sellel arvamisel, mis mõt-tega teeksin siis suu lahti kas või kor-rakski? Tegutseda millegi mitteesmajärje-korralisega oleks kuulmatu kergemeelsus. Seepärast ongi minul vaid kaks hooft — et laul kõlaks täna ja et ta kõlaks ta tulevikus.

Poleks kurvemat teadmist kui see, et oled viimane kägu omast suurest sugukon-nast. Seepärast mu mureks on hoolitseda, et kasvaks kuulsate kukkujate arv ning et meie ainuõige laul siis suurema jõuga suu-daks vallutada südameid. Et meie laul omaks elulisema tähenduse ning saaks aina kasvavaks teguriks eluveergudel. Kuni kord kogu maakera keerleks vaid meie laulu üm-ber ja meie laulu jõul, kõikide meeled toi-tuksid meie laulu tõdedest, kuni kõik maa-mullast võrsuv oleks elustatud vaid ühest südamest, millele mina kõrgest ladvast lau-sun sügavmõttelise lõppsõna — kukku...

See mu peenike rahvas, see metsade pisipere, nad ei taha kergesti rakenduda mulle abiaks kuulsate kukkujate soo suu-rendamises. Niipalju siiski oleme võidel-nud kätte, et poegade haudumise mured

oleme ajanud nende peenikeste piuksujat-
kaela. Sellest meie ei tagane. Kuid need
vudistajad ja sidistajad varjavad meie eest
omi pesi. Nende väikestesse peakestesse
mahub ainult üks kavalus — peita omi
pesi. Siiski neid meil tuleb leida mitu, et
valida neist parimad oma tulevastele poe-
gadele sünnipaigaks.

See on raske aeg, kuid minul on rik-
kalikult taipu ja kogemusi nende asjade
õnnelikuks lahendamiseks. Istun jälle kuuse
ladvas, hoian noka lahti ning kukku tilgub
iseenesest kõikidele kuuljatele rõõmuks.
Silmad aga piiluvad ringi, mida teevad
need pisikesed tilistajad ja silistajad. Ning
siis on nähagi, kuhu lendab mõni niisugu-
ne. Kui ta jälle lahkub, siis katkestan oma
laulu ning lendan sinna, kus mu teravad
silmad märkasid olevat midagi otsitavat.

Tihti juhtub seda, et lind satub just
peale, kui munen oma muna ta pessa. See
on kõige tüütum asi mu elus, kui teine
segab mu munemislusti. Siis ta keerleb su
ümber nagu painaja, et jätta kas või mu-
nemine pooleli. Niisugusel korral eksita-
mine pole kuigi armas ning teeb viha. Kuid
ma ei tagane omast teost ning munen oma
munakese ilusasti ära. Siis aga lendan
minema ning terve kari peenikest linnurah-
vast on mul järel. Kui kaon nende silmist,
nad ruttavad pesale tagasi hauduma, mina
aga laulan oma laulukest ning meel on jäl-
legi hooletsem kergem. Jällegi on käes üks
võit, milliseid saavutame elus sadasid.
Ning ma olen enesega väga rahul.

Ühel päeval leian, et linnukese istumis-
vaev on läbi. Väikesest pesakonnast vahib
mulle vastu pojakese lai ja tubli nägu.

Juba esimesel päeval temas on palju tule-
vasest täismehest. Ta silmad on julgemad
ja isu ahnem kui ta juhuslikel kaassündi-
jail. Kõigest ilmneb, et sellest alles tuleb
tore kägu. Oi, kuidas kajavad siis laaned,
kui see värske jõud saabub juure. Mis on
minu vana roostetuma lõõv hää selle noore
laulujõu kõrval? Minu kulutatud hää jääb
mõnigi kord vait, et kuulatada, kuidas
hüüab noorte kägude sugu. Kuidas nad
arendavad edasi meie soo suurt asja. See
tuleb kord, minu kõrvad kuulevad veel
seda.

Seni aga mul on täita veel mõned ko-
hustused. Tarvis on, et poiss õpiks hoo-
lega oma ametit, ning selleks ma peaaegu
vahetpidamata kukun seal pesa lähedal, et
ta kuuleks, et tal on olemas ka isa — mina
ise. Oma lauluga õpetan talle meie põli-
sed tarkused, juhin tema meie suguvõsa
õilsate maitsete ja kohtluste kaunisse riiki.

Pojake kasvab maas madalal. Näen,
kuidas ta juba ehib end meie soo sulge-
dega, kuidas juba liigutab tugevaid tiibu.
Aiman, kuidas noor veri juba kutsus tedagi
üles latvade kõrgustesse.

Ühel päeval ta enam ei malda istuda
maas ning minu kutsete peale kohendab
veel kord tiibu ning tõuseb üles. Ta ei
tule alandliku lapsena, vaid uhke isandana,
rüütlina, kes läheb võitma omale oma maa-
alasid. Otsekohe tormab minustki mööda,
tagasi ei vaata, lendab julgesti edasi, täis
encseteadvust.

See on vast alles kägu, kukku...
kukku...

Kukku.....

Ta ei kuula, ta oskab seda juba ise.

ŠOKOLAD
CÚBICO

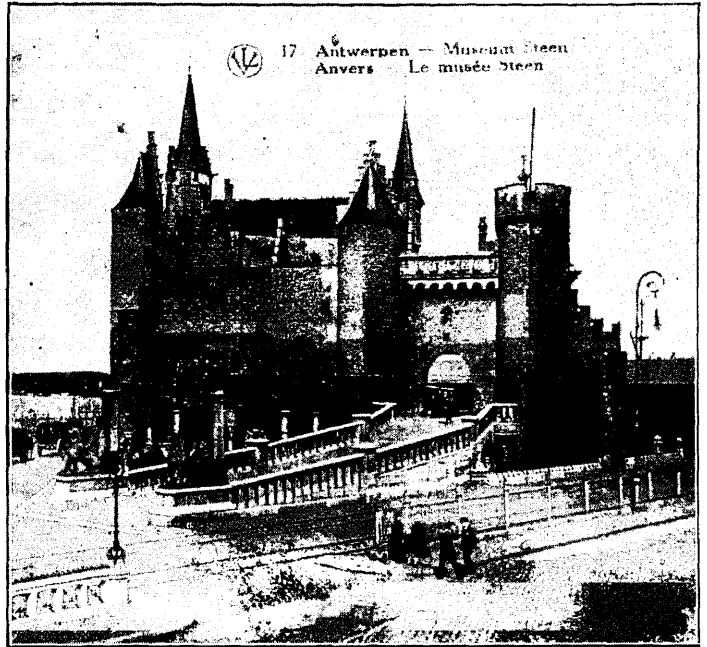

ANTVERPEN — BRÜGGE — BRÜSSEL

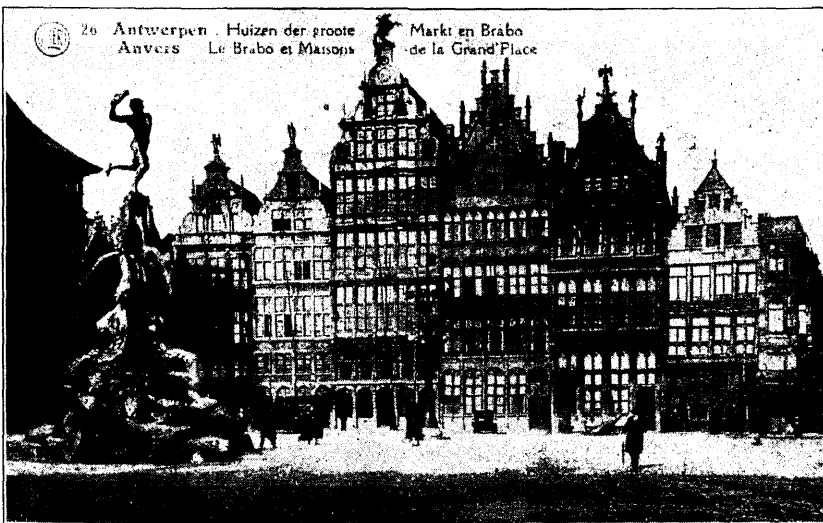
Kellamängu jälgimas.

Üheks tõmbejõuks Brüggesse sõitmiseks oli teadmine, et seal, tolles „surnud Brügges“ (nagu on pealkirjastanud Rodenbach oma romaani) saab kuulda kõiges rahus kirikukellade mängu. Ja pealegi asus ju Brügge kõige Belgiaga nii andeksandmata lähedal Rotterdamist, et patt oluks jätta sõit tegemata.

Kellademängust esimese maigu sain kõrva ja otsemaid kuhugi hingamiskõõri kohale (kus arvatavasti asub hing) Amsterdamis. Olime varahommikul sõitmas Hollandi raudteevalitsuse kutsel erarongiga Eykhuizemi, et sealt aurikuga külastada Hollandi kalurite haruldast primitiiv-elu Markeni saarel — tükikest vabaõhumuuseumi arkaailiste, sisustusküllaste vaimajadega, elamise karmuse, kitsuse, tõrvalõh-

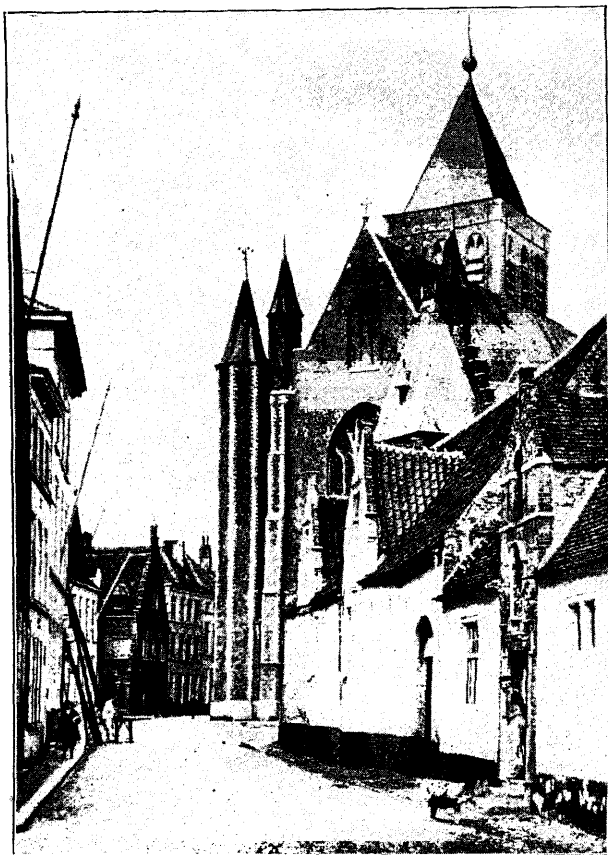
Steen-museum Antverpenis.

Grand Place Antverpenis.

na ja seisva kanali-veega ja minevikuriietuses inimestega, kes ülalt rahvariides kirjudena ja alt ürgpalksus villases veedavad päevad hällist kuni hauani, naised kurdudesse, mehed „seelikpükstesse“ uppuda ähvardades.

Ootasime trammi. Äkitselt autode tuutumisse, veosõidukite mürinasse, trammide tilinasse ja rataste kolinasse vastu roopööranguid — kõigesse sesse kārasse kostusid lähedastest

Üks Brügge vaikseid tänavaid.

madalavõitu, aegunud gootitornist, ta vanadusest tõmmunud ja kauniliinilisest tornist mängivad kellad, nukra, heleda meloodiaga, jõudmata üle karjuda moodsast tänavaraginnast ja paukumisest. Keskaeg laulab oma üürikest ja nõrka kaduvikulaulukest tänapäeva tsivilisatsiooni rüskamisse. Oleksin jäänud meelega trammist ja rongist maha, et veel kuulata — kui see ettevõtt mitte poleks ettenähtavalt lootusetu: kriiskav tänapäev sumbutab tornikellade tunni, pool- ja veerandtunni kontserdid. Suurlinnas pole koht kuulamiseks-mõtiskeluks. Lohutusime: Brügge vaikuses on sobivam nautida seda muusikat.

Antverpenis kordus sama. Ka sealse auväärse katedraali kõrgest tornist manitse-takse kellademänguga surelikke iga veerandtunni taikka mõtlema ajakaduvusele ja hingepäästmise vajadusele, kuid argielu ei hooli sellest, ei saagi. Ta peab suurlinnas kära tegema. See on eluküsimus — õigemiini eluküsimuse lahenduspüüete järeldots.

Asusime istuma katedraali lähedusse, trotuaarikohvikusse Grand' Place'i äär-

de, et siin „kõiges rahus“ kuulata vahetumalt seda mängu, mida teised kodumaalased saavad ainult raadio kaudu. Saabus lõõgiaeg krooniks põnevale kella-osuti vahetimisele.

Kõla on umbes sama, mis Amsterdamis, kuid siingi jäid kuulamise-isud pool rahuldamata: sadama lähedus oma kraanade-kriginaga ja kettide-kõlinaga, veoautode „tankide-rügementidega“ j. m. j. m. matsid needki kellad hädisteks hüüdjaiks. Veel li-saks: need kuulsad belgia veohobused, need hobumammutid, kabjad kapsa-peajämedused, taga ränkkoormad — pikk-pikad vankrid, mõnel hobupaaril koguni kaks vankrit taga, nende kap-jade paugud kivisillutise pihta tapsid kirikumuusika. Ununeski ajutiseks viimane, vahptides neid mõnusaid tubli-sid usaldustvõitvaid loomi. Oli neist heameel: ei ole siin veel auto surma-nud hobust. Varem sünnib see pige-mini meie „moodsas“ Eestis. Siin aga: au belglasele (sedapuhku flaamlasele) ja ta hobusele.

Mis oleks reisilinn ilma kohvikuta! Siin me nüüd istume ääres Grand' Place'i, mis olevat kauniduselt teine pärast Veneetsia Markuse platsi, nagu seletas PEN-klubi kongressil üks belg-lanna, arhitekt ja „Revue Belge“ kaastööline, kes muidu üsna kritiseer-

rivalt ja isegi paljastavalt jutustas Belgiast. Jah, platsi üks külg täidab soovimused ehi-tüülikult kauniduselt: kuus kõrget kitsas-palazzot külg-küljes kinni, kõik kõrgete or-namentäärstatud viilkatustega otsapidi vastu platsi, keskmised kõige kõrgemad (4—6 korrani) ja kõige väljaehitumate frontidega, äärmised majad kord korralt madalamad, üks kõige äärmine kitsas nagu tulemüür, ainult üht akent fassaadi mahu-tav. Kõik need hooned, omades mõõtude ja palgejoonte poolest erinevasi, külg-külje vastu kokkusurumuses ning üldpildilises tervikulisuses paistavad kui ühe oma-niiku püstitatud. Nende peailu aga sisaldub akende külluses ja vahelkivi graatsilisuses: kivi nagu enam ei olekski, aknaid lahutavad üksnes sihvalkad sambakesed ja kroonivad neid kaared — sellest pidulikkus ja kergus. Öeldagu veel, et klaasarhitektuur on praeguseaja leiutus — siin on ta juba ammu teostatud, ja pealegi millises kooskõlas üld-mõõtude ja põhimaterjali, s. o. kiviga.

Üksnes järeltulev põlv hilisemast mi-nevikust rikkus selle kauniduse, mille

lõi kaugem möödanik: platsi vasem kül, kus asetsevad samuti muistsed gooti sirgmajad, on läinud sajandi raehärrade poolt kaetud suure lameda „kroonu“-stiili raekojaga, mis on vähendanud platsi suuruse ja ebakõlastanud kogu pildi; veel enam — raekoja ette püstitati veel räsuline-vintavänta kaljuline purskkaev, mis oma võltsloomulikkuse, „-metsikuse“, joonte rübuga sugugi ei sobi siia, kitsastades veelgi platsi ennast. Nõnda ei saagi enam Grand' Place'i seada Markuse-platsi järglaseks: too viimane oma tervikluse ning rikkumatusena jätab liiaks suure vahemaa enese ja Grand Place'i vahele.

Vabatahtlikult peale võetud sundus viib edasi: muuseumid tahavad külastada. Mõnikümmend sammu — ja Museum Steen on ees: väga hästi säilinud keskaegne kindlus imposantse kivist sillutatud ja barjääristatud ülesõiduga tornistatud väravasse, sealt edasi treppe, tornikäike, võlvialuseid, sünk-saale, piinakambreid, kabeleid — ühesõnaga: interjöörid ja esemed puha keskaega ja selle masendust täis. Inkvisitsiooni elavad mälestused. Väljast on hoone kaunim kui seest. Kuigi talle sadamatehnika lähedale kipub, siiski valitseb ta oma kivimürakuse ja näilise juurepääsmatusega panoraami.

Piinakambrid. Riistade kogu arvukuse ning täiuslikkuse poolest ei saa Steen-kivimuuseum Haagi Buitenhofi vangitorni vastu, mis ainult oma välise vähemlusega ei sisalda sellist äravõitmatuse tunnet nagu Steen. Sääraste riistade vaatlemine ilma iseend pakku panemata, venitusseadeldisse asumata, piinapingile laskumata ja sajasse muusse vaevamisse andumata jääb liiga teoreetiliseks; kui ei ole timukat kirve otsas, kui pole teda askeldamas selle kruustangide, „pirnide“, pöörangute, plokkide, klambrite j. m. värgi man, kui puudub inkvisiitor kohutniku-toolil, siis jäävad need esemed võrdlemisi külmadeks-rahulikeks. Nägin rattaid, kuhu tõmmati piinatav, kuid selget kujutelma piimast enesest ei saanud. Ja jubedust liialt ka ei tunnud: kaugetele on nihkunud too aeg kõigi oma ähvardustega; mõjub juba peaaegu nagu süütuna. . . Nüüdse inimese jaoks on olemas psüühilisemad ja — raffineeritumad, seega saatanlikumad piimad, kõnelemata maailmasõja õudustest,

Kaanali-partii Brüggese.

millest kõneleb näiteks Remarque oma uues raamatus „Teekond tagasi“.

Pimedusevürsti valdkonnast ei ole kaugete valguse, vaimuvalguse omasse: Plantini muuseumisse, esimesse trükikotta, kus õige suurejoonelisel juba teostati kallist Gutenbergi kunsti. Muuseumiks on too trükikoda ise, paljuruumiline, hästikorraldatud ja üldjoontes mitte palju lahkuminev meie Tallinna trüklaist — välja arvatud muidugi ladumismasinad, kiirpressid ja rotatsioonid, kõik see, mida ajab aur ja elekter. Kuid see, mida sooritas vana aus „kondiaur“, on Plantini trükklas hästi imponeeriv, palju tüsedam ja kannab käsitöö-kunsti inimeslikku ning individuaalsemat pitserit kui tänapäeva mehhaanilisem ja vabrikutööliskum abinõustik; eriti suurejooneline on klišeede, initsiaalide ja vinjettide osakond — neid meie ajal juba selliseid ei tehta, võidakse ainult imiteerida. Iga aeg loob oma.

Muude ruumide seas: masinaruum ligi kümne pressiga, ladumistuba, peaaegu suur saal analoogiliste tähekestidega nagu meil, ainult tähelahtrid ja tähed ise on hulga

suuremad; erituba korrektorite jaoks, näeme vitriinides suurekaustalisi piibli ja teaduslikkude raamatute korrektuurpõgnaid, samas täispoognalised noodilehed vinjetta ja initsiaalpiltidega, ka värvides, ja noodid tüsedad, neljakandilised, nagu sobiv korallidele; kõike trükiti juba tollal; seinal aga ripub raamitud nimestik korrektoritest — paarkümmend nime ausasti ja suuresti kirja pandud.

Trükkikoja asutaja Christofel Plantin sündis aastal 1514. 1555 trükkis ta esimese raamatu. Kui tähtsaks ta tööd peeti, näitab see, et Philipp II nimetas ta „architrükikijaks“. 34 aasta jooksul trükkis ta rohkem kui 1200 raamatut, nende hoiueksplarid leiduvad sama muuseumi biblioteegis. Ja suri Plantin Antwerpenis 1589. a. Ettevõtte aga töötas edasi, viies ametipärja samuti ajalukku, küll kitsasse, siiski kaugeltki mitte tühisesse ajalukku.

Jätan lugeja koormamata aruandega Antwerpeni nii väliselt uhkest kui seestpidi külluslikust kauniste kunstide muuseumist j. m. Ruum kuulub nüüd Brüggele.

Ei maksa igakord otsustada linna üle ta vaksali järgi. Brüggesse sissesõidu jaam oli räpane ja jämedavõitu, ei avatlenudki peatumisele, samuti jaama otsene ümbrus. Valida siin hotelli kuidagi ei tahtnud. Kuid tarvis kõndida minutit 5—10 linna sisse — ja sa muudad oma otsuse. Peatselt embasind, tüütavast jaamakärast pääsnud, eelvaikus — provintsilinna õhtutund. Otsid hotelli „Memling Palace'i“, mida soovitati Antwerpenis, ja leiad „Hotel Saint George'i“. Kui juba oled jahil kellamängule, siis on paras asuda sisse Püha-Jüri võõrastemajja: on nime poolest lähem kirikule. Ja sa pole ka end geograafilises mõttes petnud: kellahelin kostab siia nii hästi. Aknast sisse vahivad otsemas naabruses väikeses hämaras pargis kasvavad hiiglapärna oksad — veel üks rahuandja rohkem.

Asume Place du Bourg'i ligiduses. Küsin alt portjeekongist, kus see kindlus siis on? Vastatakse, et pole enam olemas, et meie võõrastemaja all on ta kunagi olnud. Nii siis, asume kindluse kalmistul. Veel taas üks rahutunnus rohkem.

„Kaunim plats Euroopas Markuse-platsi järgi“, sellele nimetusele pretendeerib vahest igas suur- või vanalinnas mingi paraadväli esindushoonete ees, ehk vahel — nagu peaaegu iga riik tahab omada oma Šveitsi, või nagu mitu pealinna ristiksind end heameelega Põhjamaa Pariisiks.

Veneetsia platsidekuninganna näitsiku astmele võiks pretendeerida ka Brügge Place du Bourg. Selle krooniks on raekoda, ehitatud 1376 a. Krooni pärliks aga pisike Püha Vere basiilika, ehitatud 1150. a., raekoja paremas otsas ja viimasega õigesnurgas. Raekoda on taas näide sellest, kuidas toonased meistrid gooti-stiili tõsiduse ja suure ülespooletungimise oskasid elavustada, kerguse fluidumiga ümbritseda, ehitada tornikeste, karniisi pitsistiku, akende kaarte ornamentpüümumete ja üleval määral seinaskulptuuridega. Nii vaatad seda raekoda kui monumentaalset kallinikerdukslikku ehete ikasti, mida tahaksid võtta kalhe käega — Kalevipoeg tulgu appi — ja asetada suurele lauale, kus ei tohi olla enam ühtki muud eset. Püha Vere basiilika ta kaitse all ei ole fassaadilt muud kui üksainus nikerduste (barjääridega kroonitud) väike kompleks. Kuivõrd ta väliselt on graatsia ise, on ta alumine võlvialune süngel koo-bastik, kus Kristuse karju tabavalt pealelangeva külglvalgustuse tõttu eraldub hämarusest kui elavaks inimeseks, palvetajaks öösel Getsemani aias. Olen palju gooti kirikuid külastanud, mida vanemad nad on, seda jube-dust-tekitavam tundub nende hualik-hall mass ja eriti ornamendistik, mis näib mudeliks võtnud inimese luukere osad: ribid ja selgroo — see liialt allakriipsutatud askeetlus masendab elavat elu.

Raekoja vasakune justitiispalee (püstitatud a. 1727) ainult täiendab tüsedalt platsi tõsidust, rikkumata kogumuljet Antwerpeni Grand' Place'i kombel. Ka Brügges on oma grand-plats, ilma tuhe, tornitatud, gooti ehitusega paraadkoha: kuber-mangu valitsuse hoone, ei — loss, sõna kõige pidulikumas tähenduses.

Sama platsi parema külje võtab oma alla rängim hoone, võimsaim ehitus, süm-boliseeriv kogu keskaja masendavust ja võistlev edukalt nüüdisaja pilvelõhkujatega (24-kordne selline Antwerpenis ei mõjunud nii härrandlikult). See on „Belfort“, püstitatud 1248, hiiglaehitus, kvadraatne, sise-õuega, võttev enda alla terve kvartaali ja kande-platsipoolses osas neljakandilist, ülalt 8-kandilist torni, mis oma 85-meetrilise kõrgusega ulatub nähtavaks igalt poolt linnast, nagu meil Oleviste. See tornikoloss sisendas alul arvamise: jälle üks katedraal, kuid imestuseks sai teatavaks, et on vaid turukaubamaja, liha-hallid! Olevat seda ikka olnud. Ja sellest nii proosalisele aluse tugenevast tornist tulidki need magus-mõttlikud kellamängud meie hotellituppa ja

igale poole jalutusile, kus su sisse mähib ajalugu, Kuresaare vaikus ja -tänavatetühjus ning kõik see, mida luuletaja nimetas „surnud Brüggeks“.

See õige tukkumine ning suremine on mitte ainult õhtuselt-tühjadel tänavatel, keset ridu ühe- ning kahekordseid puhtaid kivimaju, vaid see on enam kanalite-äärseis partiides juba keskpäeval. Ühel pool vesi lakub majade alusmüüre, teisel on kivi-barjäärne sõidutee, mida mööda aga keegi ei sõida — välja arvatud mõni turist inglane voorimehel, viimane ühtlasi giidiks. Groene gracht, Marmerbewaterkeskaal ja nagu nende kanalite nimed on, peegeldavad vastu leinapajude sügavalerippuvaid oksapuhmi, ühe-kolmekordseid vanamaju, pisikesi valgmeid ja igiaegseid kivist madalaid kaarsildu, mis viimased iseäranis luulestavad vett. Majades ei näi keegi elavat, ja vesi ei virvendagi — tal pole näha kuhugi poole voolu. Vahest mõni harv uudishimulik paat lõhub veepinna rahu. Kõige sobivam koht murtud südamete balsamitamiseks.

Siia, just siia sobib kellade mäng, mis minoorsete meloodiatega häälestab kuulaja melankoolseks. See ei ole tavaline pim-pam aeglane löömine, see on tõeline viisitiik, kirikumuusika, mängigu siis automaat või inimene. Enamasti teeb seda esimene, kuid igal esmaspäeva ja kesknädala õhtul kella 9—10, 15. juunist kuni 15. septembrini, on kellamänguri-kunstniku kontserdid. Selle repertuaar on õieti avar: enamikult flaami komponistide teosed, näiteks: „Le carillon de Bruges“ (Brügge kellad), R. Vanderplaetsenilt, „Menuett 18. sajandist“ M. Vanden Gheinilt, „Punase suuga trummimees“ F. Reylof'ilt (nagu nähtub, sobib ka rahvalaul); „Õhtul kui lähen magama“ j. p. t., kuid ei puudu ka Mozarti, Chopini, Gretry, Haydni, Mendelssohni j. t. teoseid, koguni masurka leiab harukorral mängimist.

Tavalisesti ja päeva teistel tundidel kõlab iga veerandtunni takka mõneminutilise vaimuliku värvinguga meloodia — kuuldes nii pikk, et tundub raiskamisena ühe väikese veerandtunni möödumise kuulutami-

seks. Et see veerandik aga osake igavikkude on, siis ei ole küll midagi kohasemat kui muusika selle väljendamiseks; tehku seda siis inimene või automaat. Viimane on ehitatud samal printsibil nagu vanasti olid mängutoosid, kus jämedal võllil on väikesed tõmbid „pulgakesed“ viisi järgi kalkuleeritud, mis võlli keerlemisel haakuvad vastava helikeele taha ja löövad selle viireruma-helisema; siin nad helahtavad vastavaid kelli. Ja võll-trummel on ise määratu — ikka seal Belforti, turumaja tornis, kust kogu see muusika tuleb. Kelli on nimetatud tornis 49 tükki ja nendel mängimiseks on ehitatud oreli moodi, kuid hulga primitiivim, klaviatuur; viimase juurest jooksevad metallist nõõrid üles kellade juure, lüües seal vasaraga vastava kella pih-ta. Seadeldis küllalt keeruline ja suuri dimensioone oma alla võttev kellade suuruse tõttu, sest viimaste raskus on kokku 55.165 naela.

Selle kellade-oreli on ehitanud kellameister Joris Dumerg Antwerpenist a. 1741 torni ülemisse, 8-kandilisse ossa, kuna alu-mises osas asuv „triumfikell“, 19000 naela raske, asus seal juba a. 1680.

Magama minnes, läbi une, ärgates, nagu pestes, kohvitades, jalutelles, kloostreid ja kirikuid tunnistades, luiki tiigis vahtides, nunnasid silmates, idüllikate väravaaluste ees seistes, kunstimeelega püstitatud erama-ju nautides, ikka kellad kõrvus.

Vaata Brügget, millest siin elatakse? Turistidest. Belgia elab majandusliku kriisi all. Ega see Brüggetki ei säästa. Päevad otsa istub kehvikuid pargis puie varjus. Kes vähegi paremini riides tänavail liigub, on võõras, peamiselt inglane-turist. Omad inimesed teevad ainult hädavajalikke käike. Hea osa neist istub kardinastatud akende taga. Seal tehakse käsitöid, kuulsaid Brüs-seli pitse. Magasinid, vähemasti tsentru-mis, pakuvad peaaegjalikult turisti-huvitavat kunstikäsitööd: pitse, portselani, kiriku-esemeid, antiikasju. See kõik harmoniseerub väga hästi kelladehelinaga. Millest Brügges puudust ei ole, see on kellademuu-sika, arhitektuur, vaikus ja idüll. See on

Crème Leodor parim naha ja iluravi.

Brügge ainulaadsus, omapära ja külgetõmbavus. Tahtub siia veel kord tulla, nagu Veneetsiassegi.

Ostende on Brüggest käega ulatada. Sülitan üle öla sellele rikka ja edeva rahva moodsale suvi-pesitsemispaigale ja sõidan vastassuunda, Brüsselisse.

Kes tahab sumahtada suurlinna tümakstegevasse keerisesse, kes tahab end esikorda elus lasta läbi kloppida peadpidi, ja kui jalad küllalt nobedad ei ole üle prospektide minekul, siis ka kogukehaliselt end mudida, see astugu maha Brüsseli Gare du Süd'is. On otsekohe sees. Katlas. Tramvide noolimine on siin nii äge ja korratu, rattakodarate kombel jaama suunduvate tänavate lõuad sülitavad liikumist ühtsoodu juure, liikumist korraldava politseiniku käsi on nii abitu selle tulva vastu, et jalakäijal ülepääsuks tuleb tõeliselt akrobaadelda. Ma ei ole kaugeლtki esmakordne metropolis, ei häämmastu ega vaimustu sugugi sest „elu hoovavast impulsist“ ja kuulutan kadu nii mõnelegi sellekohasele trammiliinile, sest sõitmisel on siin rohkem kui ruumi. Otse nagu Roomas. Seal Via Nazionale tänavast üle pääsuks, et saada Corso Umbertole, tuli seista ligi pool tundi ja oodata, mil jääb trammide vahele praoke, kust pääseks üle sõidutee teispoolsele jalgrajale; nii temperamendikalt vehkis politseinik tramme läbi lastes, et seda igatsetud pragu ei jäänudki, ja targem jalakäija võttis ülepääsuks taksi. Hiljem lugesin lehest, et sealt kohast ongi trammiliikumine ära kaotatud. Küll see Brüsseliski kordub.

Trammikolin ja süvkkamine polnud veel midagi eespolnimetatud rongilt maha tulemise paigas: otse jaama vasta, pikale bulvarile oli üles säetud lugematu rida tingeltangeleid: vahvlipode, laskeputkasid ja tiire, karusselle ja igasugu muud odavat laadavärki. Selles reas siis käratses, paugutas, kilkas, saalis ja praalis suurlinna lõbut-

sev kehvik. Kuidas see rahvas siin laada-olemist harrastab! Antwerpenist ära sõites möödusime autoga jaama eel paarikilomeetrisest tingeltangelite reast, ainult äri seal veel tukkus, kibitkad-ratasmajad, hobustest veetavad ja naftaga veerevad, olid veel suletud, ja ma imestasin, et mis jaarmark siin on tulemas. Nüüd Brüsselis oli see käes. Harilik äripäeva õhtupoolik — ja rahvas lõbutseb. Pariisis tehti seda ainult pühapäeviti. Kõige pentsikum pilt avanes tühe elekter-karusselli ees: laudpõrandaga platvormil ristlevad kange kolinaga pisikesed autod plekist ja malmist, liikumise energia saavad nad laelustest traatidest pikkade autokesest üles ulatuvate ühendusharkide kaudu — nagu harilikult trammivagunid; arvate, et autoketes istusid lapsed? Tühi oletus: täiskasvanud mehed; istub sihuke subjekt kagaras, põlvenukid peaaegu lõuani ulatumas, kõva kuklas, tüürib autot ja kihutab risti-rästi mööda platvormi, enesel heameele irtitus näos, mõnel veel tüdruk pooldi süles, põrgatakse kokku, kolin veelgi suurem, naerdakse laiasui ja ollakse rõõmus. Ning üle kõige, kaugele ulatuvalt, bensinivinguga seginenult kõrbeva margariini lehk vahvlipoodide podisevaist kateldest.

Tänavakohvikud tungil täis, mõne ees ulatuvad toolid ja lauakesed pooleni sõiduteeni, takistades autode liikumist, kuid politsei seda ei keela — äri on siin tähtsaim. Sõidame autos Põhjajaama. Uus mürgel. Suurlinn-hüdra ähvardab ära neelda. Nii kaugele kui silm ulatub: linn — linn — linn. Sealjuures polegi ta mõni Pariis. (Viimases oli mugavam.)

Kuhu sai Brügge?! Kogu ta rahu ja tornimuusika on ära pühitud. Kuid südames kannan Brügge kaunidused ja meloodiad Brüsseli-paabelist läbi. Nüüd, kodus, on Brüssel pühitud ja Brügge jääb. Kellamuusika mälu kõrvas kaotab vahemaa.

K. EHRMAN

Tähtede mõrsjaöö

*Tänane öö on nii lapselikult õnnis,
näib nagu oleks tähtedel mõrsjaöö.
Ja tundub — just kui Jumalgi maa peal kõnnib.*

*Käed üles, taeva — pühas palves seisab puu,
pilved kõik on põgenend Linnutee vöölt.
Sündind uni ime! maailm on ilus ja uus.*

*Minu meeled on irdunud maaisest kõik valla.
Tähtede tulesära kummaline
helki nii imelikku mu peale kallab...*

*...Ja juba koos saatusega taeva lendan.
Jää maha maailm! See suur vaikimine
ning tähtede mõrsjaöö õnn on mas endas.*

MÕNDA LEEDU PRESSIST

Kõigil ajakirjanikel-kolleegidel Balti- ja ta rajatagustel maadel on nüüd juba väga hästi teada, et ajalooliste tingimuste tõttu on Leedu press kõige noorem rahvuslik press Euroopas. Vaatamata sellele, et Leedu rahvas on uhke oma ajaloolisele minevikule, mis on kuulus hiiglasuure riigi poolest, mis Vitovt Suure ajal ulatus Baltimere kallastelt Mustamereni, ta rahvuslik uuestisünd pörkas kokku uskumatute takistustega. See, võib olla, on ainuke juhtumine rahvaste ajaloos, kus neljakümne aasta kestes oli keelatud trükkida emalkeeles ladina kirjaga mitte ainult mingeid perioodilisi väljaandeid, vaid isegi tavalisi palveraamatuid. Seepärast pole imestada, et Leedu rahvuslik trükisõna, mis sai kodanikuõigused alles 1904. aastal, mitte ainult ametlikult, vaid ka faktiliselt omab noorusepalmi. Sellele tõsiasjale tuleb pöörata erilist tähelepanu, et mõista nii mõndagi praeguses Leedu pressis. Olles veel võrdlemisi üsna noor, tal loomulikult on suur hulk omadusi, nii positiivses kui ka negatiivses mõttes, mis on omased noorusele. On endastmõistetav, et leviku mõttes, tiraashi mõttes, üldse ajalehe traditsioonide mõttes noor trükisõna pole kaugeltki saavutanud seda, milleks tal on täieline õigus enam-vähem kultuurises maas. Osalt on see veel suur lünk, kui mitte öelda puudus, mille üle peavad kaebama mitte ainult Leedu ajakirjanikud, väljaandjad, vaid ka kogu Leedu ühiskond, kes õieti hindab trükitud sõna tähtsust kultuurile ja noorele riiklikule elule. Kuid teisest küljest lohutavad leedulasi välismaised pressisõbrad, öeldes, et ajalehe asja arenemiseks on Leedus veel kaunid perspektiivid ses mõttes, et meie maa pole trükisõnaga veel kaugeltki üliküllastatud, et on veel tänulik-

ku pinda algatusiks. Näited viimaste aastate Leedu trükisõna elust on sellele küllaldaseks tõestuseks. Seepärast meie leedulased kaldume enam kõnelema meie trükisõna tulevikust, kui ta traagilisest minevikust või ikka veel mitte väga roosilisest olevikust.

Paljud nimetavad trükisõna Suurvõimuks. Igaüks arvestab ta hiiglasuurt tähtsust. Ja Leedu rahva elus mängis ta vastuvaidlematult esimest osa rahvusliku iseteadvuse levitamise ja vaba rahva ja puutumatu riigi idee laialikandmise mõttes. Peamiselt trükitud sõna abil rahvustegelased valmistasid ette rahvamaasse uueks iseseisvaks riiklikuks eluks. Kuid see kuulub osalt juba minevikku. Küllap meie südamlikke Eesti seltsimehi huvitab vist rohkem meie pressi olevik kui ka moraalne ja materjaalne seisukord. Püüan lühikestes joontes esitada mõned andmed.

Valentin Gustainis.

Tähtsamad Leedu igapäev ilmuvad lehed hoiduvad viimase ajani rohkem silmapaistvamate ja tähtsamate poliitiliste voolude või parteide poole. Nad on ses mõttes peaaegu parteide poolametlikeks häälekandjaks. Nende hulka kuuluvad:

1) „Lietuvos Aidas“ (Leedu Kaja), mille asutas Leedu praegune president härra A. Smetona Vilnos 1917. aastal ja mida nüüd uuesti antakse välja Kaunas 1928. aastast saadik. See on natsionaalse partei — „Tautininkai“ liidu — organ („natsionalistid“ ei ole päris täpne tõlge). Ajalehte annab välja aktsionärselts „Pazanga“ („Edu“). Aktsionärideks on natsionaalse poliitilise voolu „Tautininkai“ silmapaistvamad liikmed. Käesoleval silmapilgul, kus „Tautininkai“ on võimul,

„Lietuvos Aidas“ täidab nõnda õelda ka valitsuse poolametliku häälekandja kohuseid, kuigi ta mingil kombel ei ole valitsuse organiks ja ei saa tema poolt mingit toetust.

2) „Lietuvos Žinios“ (Leedu Teated) — talupoegade-rahvaerakonna organ, samuti asutatud Vilnos 1909. aastal, ta väljaandjaks on aktsiaselts „Varpas“ (Kell). Seltsi liikmeteks on talupoegade — rahvaerakonna (valstiečiai liaudininkai) tegelased. „Varpas'el“ on oma trükikoda.

3) „Rytos“ („Hommik“) — kristlike demokraatide organ, mis on asutatud Kaunases 1922. aastal. Väljaandjaks on selts „Tiesa“ („Tõde“).

Need on kõik kolm tähtsat päevalehte, mis ilmuvad Kaunases. Käesoleval aastal hakkas ka ilmuma üks parteitu, puhtinformatsiooniline, osalt sensatsiooniline ajaleht „Dienos Naujienos“ („Päevauudised“). Tõtt öelda oli ka varemgi katsed tehtud sedalaadi ajalehtedega, aga nad ei õnnestunud kuigi hästi ja noored ajalehed lõpetasid oma olemasolu suuremalt osalt materjaalsetel põhjustel.

Pidades silmas maa põllumajanduslikku iseloomu ja mitte veel täitsa õnnelikult lahendatud ühenduse küsimust külades, peab ütleva, et Leedus palju suurem edu langeb osaks nädala-väljaannetele, eriti ajalehtedele, mis arvestavad põllumajanduslike lugejatega. Ses mõttes õnnestus kahe-kolme viimase aasta jooksul saavutada meie mõtude järele peaaegu uskumatuid positiivseid tagajärgi. Alguse sellele arengule pani esimene odav nädalaleht, mis oli määratud laialdastele talurahvamasidele — „Musu Rytos“ („Meie Homme“). See leht saavutas kahe aasta jooksul enam kui 100.000-eksemplarilise tiraashi. „Musu Rytos“ on erapooletu ajaleht, aga natsionaalset iseloomu. Ta mõju on hiiglasuur.

Katoliiklike organisatsioonide tsentrum, soovides levitada oma ideid rahva suurtes hulkades ja julgustatud „Musu Rytos'ele“ eeskujust, hakkas välja andma oma nädalalehte, välimuselt väga sarnast „Musu Rytos'ele“, ja pani talle nimeks „Musu Laikraštis“ („Meie Leht“). Ka see leht saavutas 40.000-lise tiraashi, kuid „Musu Rytos'ele“ konkurentsi ei teinud. „Musu Rytos“ kui parteitu natsionaalne ajakiri on provintsis laiema publiku juures vastuvaidlematult võitnud sümpaatia ja tal on kõik andmed veel suuremaks eduks.

Peale päevalehtede ja nädalalehtede ilmutub veel hulk eriväljaandeid ja ajakirju. On olemas eriline sõjaajakirjandus, antakse välja Leedu „kaitseliidu“ lehte nimega „Trimitas“. Mõnesugustel spetsiaalvõi üldse kultuurilise sisuga ajakirjadel on suur minek. Tuleb tähendada, et mõnes suhtes Leedu ajakirjanduse arengus võib märgata teatud laadi inflatsiooni tunnuseid ja et ilmub palju samalaadilisi väljaandeid, mida kokkuhoiu mõttes ei saa pidada otstarbekohaseks.

Viimasel ajal on hakanud suuresti arenema ka provintsi ajakirjandus. Suuremal hulgal maakonnalinnaadest on oma kohalikud nädalalehed. Need on muidugi ainult head algatused. Autonoomsel Klaipeda maalal (Memelgebiet) on oma ajakirjandus leedu ja saksa keeles. Tuleb juure lisada, et vähemusrahvustel on Leedus ajalehed oma emakeeles. Esimeses järjekorras tuleb nimetada juute, kellel on Kaunases kaks päevalehte, siis poolakaid, kellel on oma ajaleht. Mis puutub vene väljaannetesse, siis puhtvene vähemusrahvuse vähesuse tõttu neil ei ole Leedus oma otsekohest ajalehte. Kohalikud juudid annavad välja kaht ajalehte — „Ehho“ (Riias ilmuva „Segodnja“ lisana) ja „Nasche Ehho“.

Suuremas valikus

leiate kodu- ja
välismaade

ajakirju, ajalehti ja raamatuid

BALTI JAAMA RAAMATUKAUPLUSEST

Palun kirjandusesõpru lahkesti külastada.

Mingit iseseisvat tähtsust neil siin nimetatud ajalehtedel ei ole.

Üldse peab ütleva, et Leedu press areneb, vaatamata mõnele mittetavalisile tingimusele. Vähehaaval kujuneb ikka selgemini ja selgemini välja ka Leedu ajakirjaniku tüüp. Nagu mõnel teisel maal, nii ka Leedus polnud varem puhtprofessionaalset ajakirjanikku, vaid ajakirjandusega ja publitsistikaga tegid tegemist andekad rahva- ja ühiskonnategelased, kes riikliku iseseisvuse tulekuga said poliitilisteks ja üldse riiklikkudeks juhtideks. Kuid viimasel ajal on kujunenud ka ajakirjanike kaader, kes elab täitsa oma sulest. Tõsi küll, Leedu ajakirjanikud ei või veel kiidelda ei oma ainelise olukorra ega ka oma kultuurse ja üldse intellektuaalse tasapinnaga, kuid ka ses suhtes on juba väga positiivseid edusamme, mida iseloomustab rida silmapaistvaid ajakirjanikke.

Leedu ajakirjanikud, eriti Kaunase omad, on ühinenud ühiseks Leedu ajakirjanike liiduks („Lietuvos Žurnalistu sąjunga“), vaatamata rahvusele ja poliitilistele või parteilistele vaadetele. Praegu on Liidus umbes 95 liiget. Liidu juhatusse

kuuluvad: dr. Purickis — esimees (endine välisminister), Bružas — abiesimees — „Musu Rytosus“ toimetaja, Rastenis — sekretär, dr. Rubinšteinis — laekur, „Zidische Stinne“ toimetaja, peale selle on juhatuse liikmeteks: Gričius — „Lietuvos Aidas“ abitoimetaja, dr. Turauskas — telegraafagentuuri direktor, Paleckis — „Dienos Naujienos“ toimetaja, ja Kardeelis — „Lietuvos Žinios“ toimetaja.

Juhatus ülesannete hulka kuulub muu seas ka ühenduse alalhoidmine välismaa ajakirjanike organisatsioonidega ja Leedu ajakirjanduse esindamine rahvusvahelistel konverentsidel ja kokkutulemistel.

Peaaegu oma kohuseks tähendada, et Leedu ajakirjanike ringkondades leiab elavat pooldamist lähenemine Baltimaade pressiga. Näib, et sõlmitud leping, „entente de la Presse“, kannab juba vilja. Leedulastele on jäänud kõige sõbralikumad ja südamlikumad muljed eesti kolleegide külaskäigust 1931. a. suvel. Seda teatavaks teha lugupeetud „Õitsitulede“ lugejatele on mulle suurimaks rõõmuks.

Kaunas, 29. X 31.

Saadaval igas restoranis ja viinakaupluses Eestis

Konjakid

Liköörid

Kapsid

kõrges headuses

LIKÖÖRI- JA NAPSIVABRIK

„EMLO“

TALLINN, Pihk t. 12, tel. 431-08. TARTU, Riia t. 22-a, tel. 13-05

Konjakid

Liköörid

Kapsid

kõrges headuses

Saadaval igas restoranis ja viinakaupluses Eestis

AJAKIRJANDUSE ANONÜMITEET

Moodsas, suures ajalehes on toimetuses tööl hulk inimesi, kes päevast-päeva serveerivad lugejaile igasuguseid teateid, alates lihtsa sõnumiga ja lõpetades mõjuvate juhtkirjadega. Enamikus on need vaimupäevatöölised laiematele hulkadele tundmatud, peidetud ajalehe anonümiteedi taha. Leht esineb tänapäeval suuremas osas kultuurilisel mail tervikuna, kompaktse koguna lugejapubliku ees ja sulatab kogusõna toimetusesse isikuid, kellest moodustub toimetus. Nii hiilgavate kui mannetute ridade taga ei näe lugeja meest, kes neid sünnitanud ja trükki andnud. Eriti on see nii meis maa-ees, kus tänini valitseb anonümiteedi põhimõte oma puhtamal kujul, nagu Inglismaal ja viimase eeskujul ka Ameerika Ühendriikides. Ka Euroopa mandri ajakirjanduses on anonümiteet säilinud, kuigi mitte enam nii silmatorkavalt kui ülalmainitud riikide pressis. Anonümiteedi täieliku kõrvaleheitmiseni pole aga progresseerunud veel ühegi maa ajakirjandus.

Eesti ajakirjandus asub keskteel kahe äärmuse vahel. Täielikku anonümiteeti pole meil olemas, kuid selle põhimõte on jäänud siiski valitsevaks. Enamas jaos meie ajalehtedest annab ennast artikli kirjutaja harva teada oma täie nime all, kuid nõndanimetatud pseudonüümism on meile saanud läbilõõnud vormiks, kus autor oma isiku tutvustab varjunime all, mis aga sisuliselt on vähe lahkuminev täielikust nimitusest, sest lugejale võib sarnasel korral ikkagi teadmatuks jääda, kellega tal tegemist. Kui näiteks riigimees Aristide Briand avaldab juhtkirja oma nime all, siis teab lugeja, millise autoriteedi oma see on, varustab aga seesama riigimees oma kirjutust ainult initsiaalide A. B.-ga, ütleb see sama vähe kui mitte midagi. Kuid üheks edusammuks tuleb niisugust poolanonümiteeti siiski pidada, sest lugeja, eriti väikeriikides, õpib pikapeale tundma pseudonüümi taga ka selle teisikut, ja see saab talle, kord varjunime

ära mõistatades, sama palju ütlevaks kui täisnimi.

Kas anonümiteet on õigustatud või mitte, see küsimus on enam ja enam huvitama hakanud ka avalikku arvamist ennast. Ajakirjanduse kord tõustes iseseisva teadusliku distsipliinini, milleks ei puudu eeldusi, võetakse loodetavasti kunagi see küsimus täies ulatuses vaatluse alla. Kuid juba praegu näib endale jalad võtnud alla liikumine, mis nõuab, et anonümiteet kaotataks. Sellele avaldab mõistagi oma täit poolchoidu lugeja, kes iga kirjutise taga tahaks näha ka selle vaimlist isa. Nõudmine pörkab aga ajakirjanduse enese vastu. Ajalehed hoiavad visalt kinni „saladusest“, ja selle olematuks tegemine on samuti mõistetavalt seotud mitmesuguste traditsioonide ja mugavuste kaotamisega, mis lehe seisukohalt annab ennast eitavalt seletada. Kuid on juba ajalehtedes endis ka märgata kõhklemist ja küsimuse asetamist, kas vastab niimitus tänapäeva ajalehe olemusele, on anonümiteedi säilitamine üldhuvides tarvilik, või on juba aeg tõsiselt mõtlema hakata seniste vaadete revideerimisele?

Ajalehe algpäevadel, kui ta sisu piirdus ainult ametlikkude teadaannetega ja sõnumite kogumine ning nende avaldamine kandis margikorjamise iseloomu, kui lehel avaliku arvamise organina polnud veel kuigi suurt mõju, polnud sellel, kes kirjutab, olulist tähtsust. See oli passiivsete sõnumite ajajärk, mil kirjeldati üht kui teist juhtumist ainult faktiliselt. Ajalehe sisu muutudes aktiivseks, kus mitte ei avaldatud enam ainult teateid, vaid hakati neid kommenteerima ja seisukoha võtmisega mõju avaldama lugejale, kui tekkis see, mida nimetame praegu avalikuks arvamiseks, lisandub rida põhjusi, miks ajaleht pidas tarvilikuks jätkata seda traditsiooni. Üheks ja vist ka mõjuvaks põhjuseks oli inimlikult arusaadav kartus sattuda viha ja vastutuse alla, millele võis kergesti järgneda artikli

kirjutaja karistus. Kirjutama oldi meeldi valmis, kuid keegi ei soovinud oma nime ja sellega ka nahka turule viia. Ka tänapäeval on jäänud see põhjus maksvaks, kuigi enam mitte nii puhtal kujul kui 17. ja 18. sajandil, mil ajaleht hakkas saama teravamalt joonistatud arenemisvorme. Anonümitöödeks olid tol ajal oma kaaluvad põhjendused, samuti ka järgneval 19. sajandil. Sisepoliitiliste võitluste keerises, mis eriti viimati mainitud sajandit iseloomustavad, algas vabameelsuse võidukäik. Tuli kätte võidelda kodaniku õigusi, ja selle eesmärgiga lasti käiku uued ajalehed, et demokraatlikke põhimõtteid viia rahvahulkade sekka. See oli hädasohtlik nende mõtete propageerijaile, kelle üle valvas reaktsiooni vaenulik silm. Ühiste vaadete ja ühiste sihtidega inimesed võisid leida, et pole mõtet end nimeliselt paljastada ja rinda tule alla seada, katsudes viimse võimaluseni jääda varju, et kindlustada endale tegevuse vabadust. Kui aga seadus nende vastu astus, siis arvati, et sellest on küll, kui mõtteosaliste eest vastutab üksainus „vastutav toimetaja“ — kui lehe ja lehe toimetuses ning selle veergudel kõnelevate isikute esindaja. Paljudele riigimeestele ja valitsejatele muutus anonüümne ajaleht tunnetavaks kuid nägematuks vaenlaseks. See, et lehe sisu eest vastutavaks tehti üks isik, kelle varjus teised võisid seda julgemalt avaldada oma mõtteid, kõvendas tunduvalt ajalehe positsiooni avaliku arvamise tegurina, ja anonümitööd on kaitsnud paljusid tolleaegseid nimekaid vabameelsuse eestvõitlejaid, kes kirjutades jäid tundmatuks, karistuse ja selle tagajärgede eest. Pole siis ime, et tol ajal õpiti tundma anonümitööti heast küljest, ja ei saa salata, et selleks oli küllalt põhjust. Ühes sellega tõusis ajalehe võim, mis tänapäeval saavutamas oma haripunkti.

Ajakirjanduse vabaduse võidukäiguga hakkasid aga avalduma mõned eitavad nähtused. Läbitungimatu anonümitöödi kaitsel kippusid mõned lehed tarvitama kurjasti oma võimu ja läksid isiklikuks. Ka hakati meeoleolu looma oma huvides, kaldudes kõrvale nendest põhimõtetest, mis anonümitööti

alul kandnud. Paljud nägid jälle ajalehe isikusetuses võimu varjukülge, mis moraalselt vähese vastutustundega inimeste käes võib muutuda ühiskonna julgeolekut õonestavaks abinõuks. Hirm sedasorti ajakirjanduse eest, mis pärast omale „kollases“ ja „bulvari-ajakirjanduses“ hukkamõistva nimetuse sai ja mille algidusid ei tule otsida ainult Ameerikas, on sundinud juba 19. sajandi keskel mitmeid väljapaistvaid riigimehi, kirjanikke ja avaliku elu tegelasi astuma anonümitöödi vastu. Anonümitöödi hüvede kõrval, selle mõistlikul ja vastutustundelikul kasutamisel, toodi teravalt ja pilkeliselt ette isikusetuse pahesid.

Inglismaal, anonümitöödi emamaal, avaldas keegi tundmatuks jäänud isik 1855. a. lendlehe pealkirja all *Anonymous Journalism*, milles ta paljastab anonümitöödi varjukülgi.

„Mis ütleksid ajakirjanikud,“ kirjutab ta, „kui pandaks maksuma seadus, millega keelatakse avaldamast kõnemeeste nimesid parlamendis? Kõned võivad edasi antud saada täielikult, kuid nad algaks kõneleja nime toomise asemel sõnadega: An Honourable Member rise and said. (Üks auväärt liige tõusis ja ütles.) Neidsamu põhimõtteid, mis maksvad ajakirjanduses, võiks tarvitada ka siin. Publik hindaks siis iga kõnet ta sisu järele. On argumentid nõrgad, oleks ka mõju nõrk; on nad kaaluvad, on ka mõju suurem. Publik ei jääks aga sellega rahule. Ta ei taha ainult teada, mis on kõneldud, vaid ka kes on kõnelejad. Mida rahvas nõuab oma esindajailt parlamendis, seda võib ta oodata ka oma usaldusmeestelt ajakirjanduses.“

Edasi tähendab ta oma lendlehes, et üksikute isikute arvamisavaldusi pannakse kogu rahva arvele, mis ässitab rahvaid vaenule, ajakirjandus ei tungivat ainult riigi korralduste, vaid ka eraisikute vastu, keda tuuakse avalikkuse ette isikute poolt, kes ise jäävad varju. Igale tuleb omistada õigust teada, kes on pealekaebaja, kuid anonüümne ajakirjandus ei võimalda seda, kohtu teel ajada asju olevat äärmiselt raske, ja töö-

Chlorodont teeb hambad lumivalgeks.

sise tüli korral olevat ajakirjanik see, kelle käes viimane sõna.

Viimaks nõuab ta, et ajakirjanduse anonümiteet seadusega kaotataks. Sellest võivad ajakirjanikud ainult võita. Ükski ajakirjanduse funktsioon ei saavat sellega halvatud, ja tublimad ajalehemeeste seast võidaks ainult parema ja kindlama seisukoha. Nad saavutaksid sellega ilma kuulsuse, kuna neid praegu Inglismaalgi keegi ei tunnustavat. Oma tegude ja sõnade eest tuleks neil isiklikult kanda vastutust, kuid leiavad nad oma kohuse olevat astuda vastu rahva keskel levinud vaadetele, oleks see ainult tunnistuseks nende kõlblisest julgusest ja kindlameelsusest, mis juba iseendast äratav lugupidamist.

Lendlehe lõpus autor loodab, et leidub mõni saadik, kes asja parlamenti viib. Nii-sugune mees leidis tõepoolest, kuid ta ettepanek, seadusega kaotada anonümiteet, lämbus parlamendi pilkavas naerus...

Anonümiteedi vastu on kirjutanud ka tuntud Itaalia sotsioloog Scipio Sighele, kes „La Tribuna“ juba 1898. a. võttis sõna ja väitis, et ajakirjanduses peaksid samad kombad valitsema kui äriilmas, kus esimeseks tunnuseks kauba väärtuse hindamisel on kauba päritolu märk. „Kui kõik artiklid varustataks kirjutaja nimega,“ väidab ta, „teaks publik, palju otsekoheisust ja ennastsalgavust on väljendatud mõtetes, ja võiks kergemalt otsusele jõuda nende aususe kohta, kes ajalehtede kaudu päevast-päeva talle püüavad suruda peale oma arvamisi ja vaateid. Nimelised kirjutused aitaks kaasa, et ajalehe toon muutuks viisakamaks, mõõdukamaks, tagades teadetele ja arvustustele suurima täpsuse.“

Shopenhauer lausa sõimab jämedalt ajakirjanikku, kes ei esine oma nime all, „koeraraipeks“. „Kas kannatataks seda,“ hüüab ta, „kui maskeeritud inimene tahaks juhtida rahvast või muidu kõneleda avalikul koosolekul? Seda enam, kui ta teisi maha teeks ja neile kallale tungiks? Kas ei tiivustaks tema samme ukse poole võõrad jalatõuked?“

TÄNAPÄEVA POEET

Gori joonistused.

„Lacna mulle kannelt, Vanemuine!“

Bismarck ühes oma riigipäeva-kõnes võrdleb ajalehe nimetuid artikleid laimu ja insinuatsiooni sisaldavate anonüümsete kirjajadega, millel ainult üks vääriline paik — paberikorv. Ta süüdistab ägedalt ajalehti vastutustunde puuduses ja kutsub kõiki üles võitlema nende ajalehtede vastu, kes, endile tõstes kilbiks ette anonümiteedi ja mitte milleski süüdi vastutava toimetaja, laimavad ja heidavad varju lugupeetud tegelastele.

Mitte nii kategooriliselt kui Schopenhauer ja Bismarck ei ole anonümiteedi vastu prantsuse kirjanik Emil Zola.

Zola pooldab ajalehe poliitilist anonümiteeti, mis tulla kasuks lehe võimule ja autoriteedile. Anonümiteediga võitvat leht mõjus seda, mis ta kaotab isiksuses. Kuid ta on kindlasti vastu, kui sama põhimõtet tarvitatakse kirjanduslikus osas, milles näeb hädaohtu rahva intellektuaalsele elujõulisusele. See hävitab isiksuse ja labastab maitse. Eeskujuks toob ta Prantsusmaad, kus individuaalsuse nõue on lõõnud läbi ja ajalehtedes ilmuvad artiklid on varustatud autori täie nimega, eriti joone all ja arvustustes.

Neid näiteid, kus ajalehe anonümiteedile ollakse vastu, võiks lisaks tuua veelgi, kuid juba ülalmainitustest peaks jätkuma, et tutvustada anonümiteedi vastaste mõtetega, kes nõuavad reformi, lähtudes seisukohast,

„So, nüüd võib jälle korralliku luuletaja moodi edasi elada!“

et anonüümiteedi kui ajaloolise kujunduse aeg on läbi ja ta tuleks visata kolikambri. Reforminõudjatele seisab aga vastu suurem hulk anonüümiteedi kaitsjaid, kellel samuti ei ole puudust autoriteetidest. Neid leidub kogu pahempoolsete hulgas, kes armastavad, nagu igas asjaski, tuua välja oma vaimuisa Karl Marxi, kes on lausunud, et „anonüümiteet ei anna vabadust mitte ainult kõnelejale, vaid tuleb kasuks ka publikule, kes õpib pöörama eestkätt tähelepanu asja sülle ja mitte isikule, kes sellest kõneleb.“ Tuuakse veel ette, et nimetus takistab töösikluse tekkimist ajakirjanduses, ja kõik anonüümiteedi kaitsjad ühinevad arvamises, et väärnähtuste ja ühiskondlikkude kuritegude paljastamine ainult anonüümiteedi kaitsetel võimalik on.

On selge, et nii ühedel kui teistel on oma jagu õigust. Inglise ja Ameerika ajalehed võlgnevad anonüümiteedile suurel määral oma võimu ja mõju. Lugeja peab seal rahulduma sellega, mis kirjutab leht: isik on seal jäänud täiesti tagaplaanile, või olgu siis, kui mõnda kuulsust kasutatakse puht reklaami ja ainelistes huvides, tuues ühes artikliga ka autori nimi. Kuid mitte kusagil mujal kui Ameerikas ei näe meie ka anonüümiteedi varjukülgi nii iseloomustaval kujul, kus võimu tarvitamises minnakse liiaks kaugemale ja mõjutatakse avalikku ar-

vamist pahatihti lehe väljaandjate isiklikudes huvides, mis käivad sageli üldhuvidele risti vastu, mille teenistuses seismist peetakse aga ajakirjaniku aukohuseks.

Anonüümiteet on palju selleks aidanud kaasa, et ajalehest on saanud see, mis ta on, kuid temaga on ühenduses ka mitmesugused pahed, mis ei ole ajakirjandust lubanud tõusta soovitava kultuursele tasemele. See lonkab veel küllalt, ja ei ole kahtlust, et anonüümiteet on siin osutunud pidurdavaks teguriks. Kui tänapäeval sünnib ülekohut ka ajalehe poolt, siis on selles süüdi puudulik vastutustunne, mis kõige lopsakamalt idaneb kasvatusiteedi mullas. Poliitilisel rasketel aegadel, kui anonüümiteet aitas murelise valitsuslikule korrale ja mustale reaktioonile selgroo, olles rakendatud õigete mõtete teenistusse, mille taga seisid rahvahulgad, oli ta ühtlasi kaitseabinõuks ja annab ennast ajalooliselt täiel määral õigustada. Aegade ja olude muutudes, kus ajalehest on saanud rahva leksikon ja jutlustaja, kus puht informatsiooni ülesannetele on tulnud juure kasvatuslikud, kus ta ainevaldkond on saanud kõikehaaravaks ja tööjaotus spetsialiseerumas mitmekordselt suurenenud lugejate arvu juures, kus enam pole karta sandarmivõimu tagakiusamisi ja karistust õige asja valgustamise eest, laseb endas kahelda ka anonüümiteedi püsimine ajalehe

töös. Et anonümiteedi kaotamine tooks lehe sisu ja kultuurilise taseme tõusu, selles tohiks vaevalt tekkida kahtlus.

Prof. K a r l B ü c h e r, kes on palju tege lenud anonümiteedi küsimusega ja keda tuleb pidada autoriteediks ajakirjanduse alal, on jõudnud otsusele, et anonümiteet on elanud oma aja ära ja ei sobi enam demokraatliku ajakirjanduse raamidesse.

On tuntud tõsiasi, et anonümiteedi kaitse all paljud kirjutavad vähem läbikaalult, hooletumalt ja pealiskaudselt. Trööstitakse end sellega, et lugeja nii kui nii ei tea, kes kirjutanud, ja vaigistatakse sellega südametunnistust. Needsamad ajakirjanikud kirjutaks aga palju hoolikamalt ja korralikumalt, kui sunnitud oleksid end täie nime all tutvustama lugejale.

Üleminck anonümiteedilt nimelisele artiklile, tõstes lehe kultuurilise nivoo, tooks tõearmastuse ja aususe ajalehe ellu, võttes ära alaväärtuslikkudelt ajalehtedelt nende

kardetaivama relva, millega on opereeritud sageli ainult ühekülgses ja kahtlastes huvides. Toimetajatele ja kaastöölisele oleks see kasvatuslikuks kooliks, mis ergutaks neid tööle rakendama oma parimaid võimeid, lugejaskonnas aga arendaks iseseisvama ja arvustavama mõtlemisvõime, sunniks teda mõtlema järele omapead avaliku elu küsimuste üle, selle asemel, et pimesi järgneda häälele, mida kuuleb, nägemata selle tegijaid.

Anonümiteet on aja arenedes juba osaliselt kaotanud oma ainuõiguse ja tänapäev ajalehtedes tungib esile progresseeruv kul jul ka isiksus. Ajalehe kultuurile tuleb see ainult heaks. Euroopa mandri ajakirjandus on selles suunas juba tüki maad progresseerunud ja see progress kestab edasi, mida enam tungib täie avalikkuse nõue ajakirjanikkude perre, kes ühes valitud meestega peavad viima rahvaid ja maid kultuurilisele edule, süvendades rahuaateid ja toetades kõike, mis hea.

„Taluperenaine“

on kõige loetavam naiste ajakiri Eestis.

- „Taluperenaine“ ilmub iga kuu esimesel päeval ja käsitleb kõiki naiste tööse puutuvaid küsimusi.
- „Taluperenaise“ kaasandeid: riideproovid, värvitriikis vaipade jne. mustrid, lõike- ja mustrileht, „Laste Maailm“.
- „Taluperenaine“ maksab: 12 kuud 3 kr. 60 s., 6 kuud 2 kr., 3 kuud 1 kroon ja üffinumber 40 senti.
- „Taluperenaisit“ tellida on kõige lihtsam, kindsam ja kiirem Teile lähemast postiajutiist.

Nõudke hinnata proovinumbreid!

Soimetus ja talitus Tartus, Riitli tän. 15.

(Sisefäit Peeter Böllu tän. 5.)

Kirjade aadress: Tartu, pl. 126.

Telefon 9-37.

DAANI AJAKIRJANDUSEST

„Berlingske Tidende“ peatoimetaja Christian Gulman ulatas mulle välisministri antud dineelt lahkudes, mille olime lõpetanud whisky-sooda klaaside taga huvitavas vestluses daani ajakirjandusest, oma nimekaardi paari pliiatsi-reaga, mis pidi avama tee maa suurema lehe sünnisaladuste juure.

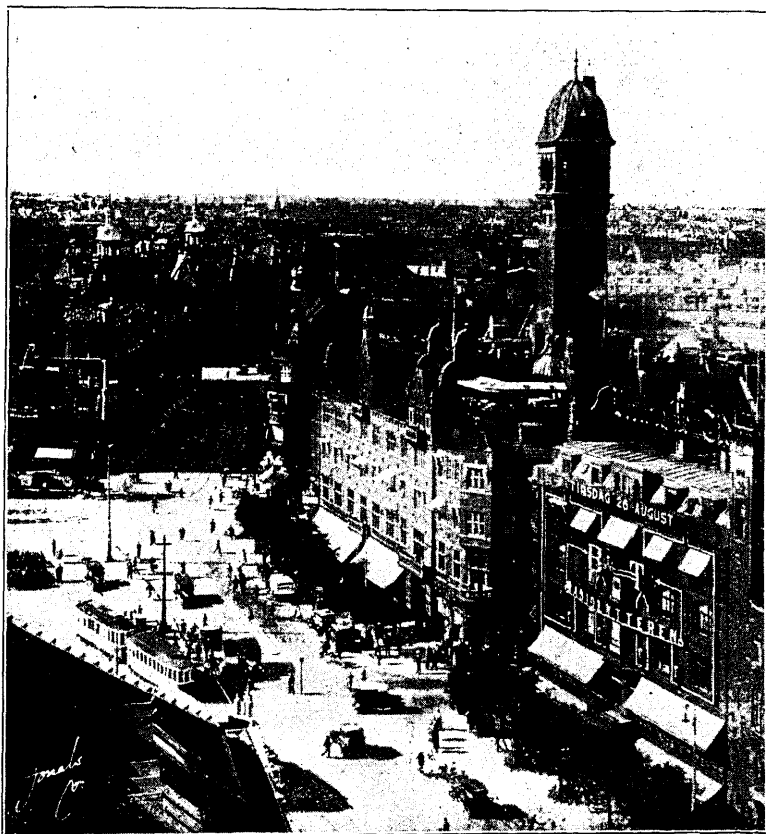
Raekoja platsil, Daani pealinna südames, kus liiklemine pulseerib lakkamatult südaöölgi, õhetavad hämaralt majademüürlilt kaks hiiglatulik kirja, „Berlingske Tidende“ ja „Politikeni“, kahe suurima lehe nimed, kelle paleed siin seisavad peaaegu külg külje vastu, nagu vaenulikkude laagrite kantsid. Nende valgustatud aknad näitavad, et võitlus, — maailmavaateline, kuid veel enam äriline, — ei raue ööselgi.

„Berlingske Tidende“, samuti kui teiste Kopenhaageni hommikulehtede juures, käib hilisööl palavikuline töö, nagu meie ajalehekäitistes pärast lõunat kella 3 paiku. Siin ei olda nii mugav, et hommikulehed tehakse valmis juba eelmise päeva õhtupoolikul.

Öötoimetaja, üle-pea-kaela töös, on ometi lahke ja vastutulelik rahuldama võõra kolleegi uudishimu, nagu seda võib olla ainult daanlane.

Ritzau-büroolt, Daani ETA'lt, mis seisab ühenduses kõigi maade suurte telegraafi-agentuuridega ja varustab kõiki Daani lehti sõnumitematerjaliga, saabu-

vad viimased telegrammid; lehe Berliini erikirjasaatja telefoneerib artiklit viimastest kriitilistest sündmustest Saksas; kodune torupost sülgab lakkamatult lauale oma raadiojaamas vastu võetud telegramme ja Buenos-Airesist äsja saabunud raadiopildi sealseist järjekorralistest rahutustest. Kogu see materjalivool jookseb läbi mu lahke vastuvõtja juurest, kes peab üks-kaks-kolm juhtima sõnumite tee kas lehte või paberikorvi, kalkuleerima tarvilikud lühendused,

Vaade Kopenhaagenile Raekojaplatsilt,
kus asuvad Daani kahe suurima ajalehe, „Berlingske Tidende“ ja „Politikeni“, kirjastushooned.

määrama kirja ning koha lehes, panema tabavad pealkirjad. See töö nõuab daani toimetajalt suurt eksaktsust, sest siin on küsimus, mida ja kuidas paigutada lehte, veel palju tähtsam kui meil.

Ahnelts rõhitades kugistab torupost valmismaterjali alla trükikotta. Vaevalt on läinud viimane käsikiri, kui tuleb juba ka viimase lehekülje revisjoni-äratõmme ja hoonet täidab käimaläinud rotatsioonide võimas hundamine. Ja viivuke hiljem põristavad lehepalee värvavast alles öövaiksele Raekoja platsile lustakalt tuututades esimesed autod värskete lehtedega, et neid viia raudteejaamas ootavaile lehe era-mootorvaguneile või lennukitele, mis nad tuhatnelja kannavad varahommikuks maa kaugemaissegi kolgastesse.

Lugeja vististi, tuletades meele, et Daani on elanikkude arvult kõigest kolm korda suurem Eestist, imestab, kuidas võivad seal sed lehed endale lubada säärast luksust kui pildiraadiot, eri-traadisõnumeid ja artikleidki välismailt, oma lennukeid ja mootorvaguneid, nagu ainult üksikud kõige suuremad suurrahvaste omadest. See on ju otse ameerikalik! — Tõepoolest, daani ajakirjandus ongi ameerikalik, vast ameerikalikumaid kogu Euroopas. Ja olgu kohe tähendatud, daani ja eesti ajakirjanduse vahel, nagu nende maade vahel üldiseltki, ei saa tõmmata pea mingeid paralleele, kuigi mõlemad on väikesed põllumajandusriigid, nõnda et eeldusi selleks peaks olema.

Viimaseil aastail on daani ajakirjanduse, eeskätt suurte pealinna-lehtede areng suundunud ikka enam sensatsiooniliste sõnumilehtede poole, nagu need on välja kujunenud anglo-saksi mail. Nii pealinna kui suuremate provintsi-lehtedegi üldilme sarnaneb üllatavalt Ameerika ja Englise omadele: rohkesti kõmulist teadetematerjali kisedavate pealkirjadega, rikkalikult pilte ja illustratsioone, milleks lehtede juure on tõmmatud maa silmapaistvamad karikaturistid ja joonistajad, anglo-saksi murdmisviis, suur formaat. Seejuures on lugejate hea maitse daani ajakirjanduse ometi hoidnud ameerikaliku sensatsioonipressi ülemääraste liialduste ja muude maotuste eest.

Nagu daani rahvas üldse, nii on nende ajalehedki elavad ja huumorised. Isegi juhtkiri, see viimane tõsiduse ja soliiduse kants ajalehes, on siin alistunud sellele üldisele toonile, ja daani juhtkirjaniku peamiseks püüdeks on mitte seevõrd tungida käsitletava küsimuse sügavustesse, kui oma

mõtteid avaldada võimalikult artistlikus stiilis, lugejat mõjutada mitte argumentidega, vaid sädeleva sõnademänguga. Uudistematerjali kõrval sisaldavad daani lehed ülirohkesti igasugu ajaviitelugemist, eriti pühapäeviti, kus lehed ilmuvad rikkalikult illustreeritud pühapäeva-lisadega.

Daani ajakirjanduse seesuguse arengusuuna on tinginud asjaolu, et Daanis poliitilised vastolud on mõeldavalt väikesed ja poliitiline võitlus seepärast pakub vähe materjali lehtedele ja huvi lugejate massidele. Ka pole daani ajakirjandus, välja arvatud sotsialistlik, mingis vahenditus seoses poliitiliste parteidega, vaid üksikud lehed pooldavavad vabalt üht või teist nendest. Seega on ajakirjanduse võitlus kantud peamiselt omavahelise võistluse pinnale. Ja see on seda teravam. Kõigi vahenditega rünnatakse lugejaid, püütakse võistlejaid üle pakkuda huvitavuse ja värskusega. Siin pole ükski ohver ega kulu liig suur. Nii näiteks komandeeris üks suur Kopenhaageni leht tunamulluse maavärisemise puhul Itaalias oma Berliini kirjasaatja erilennukil Napoli, kust see telefoneeris mitu pikka sõnumit. Kogu see lõbu läks lehel maksma umbes 4000 krooni. Meile näib see otse uskumatu. Me ei mõista huvi, mis võis põhjustada seesugust pillamist, olgugi et Napoli maavärisemine tuhandete inimohvrite ja määratu ainelise laastamisega oli suuremaid Euroopas. Kuid me ei tea ka lehte Eestis, kes endale võiks lubada nii kallist informatsiooni.

Kuigi daani lehed pole tiraashilt kes teab kui palju suuremad Eesti omadest, on nende majanduslik jõud ometi võrratult tugevam, seda tänu enam kui poole kallimale hinnale, peamiselt aga rohketele ja kallistele kuulutustele. Just kuulutustes peitubki jõuallikas, mis daani lehtedel võimaldab pidada pildiraadio-ühendust Lõuna-Ameerikaga, oma lennukeid ja mootorvaguneid, ja maksta mitmetuhande-krooniseid erisõnumi-arveid. Daanlane on agar kuulutaja ning sama huvitatud kuulutuste lugeja (mispärast ka daani kuulutuste-kultuur on märksa kõrgem kui paljudel teistel Euroopa mail, kõnelemata Eestist). On isegi üldiseks kombeks põllumeestel kuulutada kohalikus lehes, kui vajatakse sulast või tahetakse müüa lehma. Viimases asjaolus peitub muu seas kõrgele arenenud provintsipressi, daani ajakirjanduse huvitava isearalduse, saladus. Rohked kuulutused võimaldavad Daanis juba paaritu-

hande-eksemplarilise tiraashi juures välja anda korralikku ja majanduslikult tasuvat päevalehte, mis meie oludes pole mõeldav.

Daani ajakirjanduse alged ulatuvad 17. sajandisse. Selle esimene esindaja ilmus 1666. a., s. o. ainult pisut üle poolesaja aasta pärast maailma esimest ajalehte 1609. aastal Saksas. Hoogsam areng algas aga, nagu kogu maailmas, alles 19. sajandil, mida põhjustas teed murdev vabadusliikumine ja leviv üldharidus, samuti kui tugev majanduslik tõus ja sellega käsikäes käiv lopsakas linnade kasvamine, tähtsad trüki- ja sõnumite edasitoimetamise tehnika edusammud jne.

Daanis 1830. a. vabadusvõidud tulid kõigepealt kasuks pealinna ajakirjandusele. Provintsiajakirjanduse pöördeline tõus algas aga alles sajandi 70-dail aastail, kus ka talupojaseisus pääsis mõjule poliitilise tegurina ja samal ajal hakkas teravilja kasvatamiselt siirduma komplitseeritumale, kuid seejuures ka tulutoovamale õlissaaduste produtseerimisele. Talupoegade oma kõrval tärkas ühtlasi sotsiaaldemokraatlik töölisajakirjandus, kasvades peagi suureks ja mõjukaks. Loomulikult ei võinud see juurekasv jääda mõjuta ka vanale, kogu daani ajakirjandusele.

Uut kiiret tõusu näeme daani ajakirjanduses käesoleval sajandil, eriti maailmasõjast alates, mis avaldub mitte sedavõrd lehtede ja lugejate arvu kasvamises, kui olevate lehtede sisu rikastumises. Nii on näiteks provintsiliehtede kogutiraash 1901. kuni 1927. aastani kasvanud 194%, sisu aga, võttes aluseks tarvitatud paberihulga, 340%!

Daanit kutsutakse ajalehelugemise- maaks, ja seda täie õigusega. Ta seisab oma ajakirjandusliku produktsiooniga suh-

teliselt esimestel kohtadel maailmas. Ajalehtede arvult omab ta oma 272 lehega 3,5 miljoni elaniku kohta kolmanda koha. Daanis tuleb üks ajaleht iga 13.000 elaniku kohta; ainult Helveetsias ja Norras on ajalehtede tihedus veel suurem: esimeses tuleb üks leht 8000, teises 10.000 elaniku kohta*).

Veel selgemini kui lehtede arv, näitab ajakirjanduse haruldast levikut Daanis nende kogutiraash. Viimaste statistiliste arvutuste järele trükitakse Daanis igapäev ümmarguselt 1.200.000 eksemplari ajalehti. Nii tuleb keskmiselt iga 2,9 elaniku kohta üks ajalehe-eksemplar; Kopenhaagenis koguni 1,6 ning maalgi juba 4,9 elaniku kohta. Kuna Daanis loetakse kõigest 720.000 majapidamist, siis peab igaühes neist loetama keskmiselt kaht ajalehte. See on peaaegu maailmarekord. Ainult Inglismaal on ajaleht veel enam levinud — seal tuleb üks ajalehe-eksemplar juba iga kahe elaniku kohta. Seejuures ei või aga unustada, et Daani on põllumajandusmaa, kus üle 40% rahvast elab maal, ja peale Kopenhaa-

*) Ei võiks olla huvituseta siinkohal märkida, et Eestis tuleb üks ajaleht iga 20.000 (meil igatahes moodustavad selles arvutuses suure protsendi ajalehtedest 1—3 korda nädalas ilmuvad lehed, kuna mujal on tegemist pea eranditult päevalehtedega), Soomes 30.000, Lätis 32.000, Saksas 18.700, Prantsusmaal 27.000, Jaapanis 59.000, Ühendriikides 61.000 ja Inglismaal 177.000 elaniku kohta. Viimase nelja, kõigepealt aga kahe, Inglismaa ja Ühendriikide, väike ajalehtede tihedus on tingitud sealsest tugevast kontserneerumisest: ajalehed on koondatud suurte kontsernide kätte, kes äriilistel kaalutlustel nende arvu hoiavad võimalikult väikese, et oleks võimalik kõrgeks ajada tiraashe. Inglismaa, Prantsusmaa, Jaapan ja Ühendriigid omavaldi suurema-tiraashilised lehed maailmas. Kas üks rahvas loeb palju või vähe ajalehti, seda ei saa veel kuidagi järeldada paljast lehtede hulgast.

O/ü. „ALKO“

soovitab alandatud hindadega kõrges headuses ja suures väljavalikus

DESSERTVEINE magusaid, hapusid, magushapusid.

Uudissordid: **VERMUT-VEIN, PARISEK.**

LAUAVEINE punaseid ja heledaid. **VAHUVEINE.**

LIKÖÖRE JA NAPSE — 50 liiki.

BRANDY, ESTONJAK — eht Prantsuse cognac'i lisandusega kuni 75% .

Tehased Viljandis, Lossi t. 34, oma majas, tel. 23.

Esindus ja ladu Tallinnas A/S „Kaubamaja ESTIKA“ S. Karja t. 20, tel. 447-67.

geni ta 800.000 elanikuga omab ainult kaks suuremat linna, kelle elanikkude arv ulatub üle 50.000; ülejäänute enamuse oma kõigub kõigest 10—20.000 vahel. Teatavasti on aga just suurlinnad ajakirjanduse peakandjaks.

Ajakirjanduse ainulaadselt suur levik Daanis on hülgavaks tunnistuseks, kuivõrd see on mõistnud tabada rahva huvisid. Ta on mõistnud saada välditamatuks igapäevaseks tarbeks igale maa täisealisele kodanikule, pakkudes oma sisu mitmekülgsega igapäevasele huvitavat.

Peaaegu siin veel hetkeks tagasi pöörduma provintsi- ja maakondlikule ajakirjandusele, mis daani ajakirjanduses etendab tähtsamat osa kui kuski mujal maailmas. 272 Daani lehest ilmub ainult 16 pealinnas, ülejäänud 256 aga provintsilinnades. Kogutiraash poolitub igatahes enamvähem võrdselt pealinna- ja provintsilinnade vahel: esimeste oma on ümmarguselt 520.000, teiste 680.000 eks. päevas. Peaaegu igas väiksemaski linnakeses ilmub oma kolm-neli lehte. Selle tõttu läheb pealinna lehtede kogutiraashist provintsi- ja maakondlike lehtede kogutiraashist ainult 20%, ega oma need Daanis seega seda tähtsust kui mujal, näiteks Eestis, kus pealinna lehti maakondades loetakse umbes samapalju kui Tallinnas, mõned neist veel enamgi.

Daani ajalehtede suure arvu juures on endastmõistetav, et nende tiraash ei saa olla väga suur. Seda enam, et suured pealinna lehed ilmuvad sisuliselt küll ühe teravikuna, kuid erinimede all 2—3 korda päevas.

Maa levinumaks leheks on konservatiivne, 1749. a. asutatud „Berlingske Tidende“, Daani vanim leht ja üldse vanemaid maailmas, mille hommiku-väljaannet trükitakse 80.000, õhtu oma 26.000 ja pühapäeviti 108.000 eksemplari. Samal väljaandel ilmub lõunaleht „B. T.“, midagi Ameerika ülimoodsate „tabloidide“ (pildipäevalehtede) taolist: väikeses formaadis, ülirohketes aktuaalsete piltidega ja kerge lugemismaterjaliga; „B. T.-d“ trükitakse äripäeviti 40.000, pühapäevadel kuni 115.000 eksemplari. „Berlingske Tidende“ levik on küllalt tähelepanuvääriv (kõik kolm väljaannet annavad kokku ju 146.000 eks. päevas), seda enam, et teda loetakse peaaegu ainult Kopenhaagenis (90%).

„Berlingske Tidendega“ võistleb leviku poolest radikaal-demokraatlik „Politiken“.

mida äripäeviti trükitakse ka 80.000, pühapäeviti aga 140.000 eksemplari. See on Daani suurim tiraash. Iseseisva õhtuväljaandena ilmub samal kirjastusel bulvarileht „Ekstrabladet“ 28.000 eksemplaris. „Politiken“ loetakse kogu Daanis ja rohkesti ka välismaal. Järgmise suurema ajakirjandusliku üksuse moodustavad n. n. Ferslevi-lehed, ka konservatiivsed: „Dagbladet“, „Dagens Nyheder“, „Aftenposten“ ja „Nationaltidende“, mille kogutiraash päevas on 76.000 eks. Suure leviku omab ka Daani sotsiaal-demokraatliku partei häälekandja „Social-Demokraten“, mida trükitakse 60 tuhat eks. Lehe väljaandjaks on sotsialistlikud tarvitajate-ühingud, kes peale selle omavad veel 62 provintsilehet.

Daani provintsilinnade tiraash on võrdlemisi väike, kõikides 1500—25.000 vahel. Nende keskmiseks tiraashiks loetakse 4500 eksemplari. Ainult 23 lehel 256-st ulatub see üle 8000 ja 13 üle 12.000 eksemplari. Need suuremad annavad muu seas pealehe kõrval välja rohkesti n. n. sabalehti, nagu need meil on välja arenenud Pärnus: pealehele on lisatud üks lehekülg või enam kohalike sõnumeid ja kuulutusi. Sabalehtedele kuulub daani provintsi- ja maakondlike ajakirjanduses suur osa — 256 provintsilinnade lehest on 110 sabalehted.

Daani suuremaid provintsilinnade lehtedest olgu nimetatud kõigepealt konservatiivne „Jytlandsposten“ Aarhusis (Jüütimaal pealinn Daanis), mille tiraash 22—28.000 eks.; mõõdukas-pahempoolne „Fyns Tidende“ Odenses (Fyni saare pealinn, suuruselt kolmas Daanis — 57.000 el.), mida äripäeviti trükitakse 23.000, pühapäeviti 27.000 eks.; „Fyns Venstreblad“, samuti Odenses, 14.000 eks.; „Sorö Amtstidende“ Slagelses, 13.500 eks.; „Frederiksborg Amts Avis“ Hillerödis, 11.000 eks.; „Östsjællands Folkeblad“ Køges, 8000 eks.; „Hejmdal“ Apenrades, 8000 eks.; kõik teised on väiksemad.

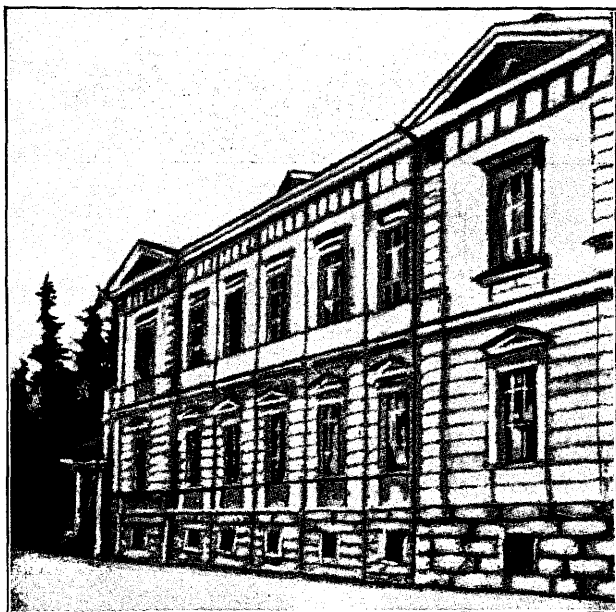
Daani suurepäraseid ajalehti, mis mitmetigi võiksid olla eeskujuks teiste rahvaste omadele, teevad imestamisväärt väikesed toimetused. Isegi suurte lehtede toimetused koosnevad keskmiselt ainult 3—4 kindlapalgalisest toimetajast. Neile on aga abiks seda suurem kaastöölise pere, kes töötavad küll alaliselt ühe lehe juures, kuid saavad ainult rea- või tükitasu. See on umbes samasugune toimetamise-süsteem kui Prantsusmaal. Ja nähtavasti mitte halb.

EESTI AJAKIRJANDUSE KESKHOIUKOHT

Oleme kõik ajalehelugejad. Meile käib koju vähemasti üks ajaleht, sage- li koguni mitu. Kui palju neist alal hoitakse ja kas üldse alal hoitakse, see on iseküsimus. Juba oma iseloomult on ajaleht säärane, mida raske säilitada. Esiteks nõuab ajalehtede hoidmine suuremat ruumi ja nende köitmine on kulukas. Kuid ajalehe komplekteerimine pole kaugelutki nii lihtne. Ilmumine üksiknumbritena pikema aja jooksul tingib eksitusi saatmisel, postil jne., mis juba ei luba aastakäiku täielikult saada. Aastakäikudena pärast ilmumist ajaleht aga üldse müügile ei tule. Seepärast teame, et eestikeelne ajaleht komplekteerituna on haruldus. Mitte üksi vanemad, vaid koguni uuemad. Isegi toimetustel enestel puuduvad sageli korralikult alal hoitud aastakäigud.

Tekib küsimus, kuidas on siis üldse eesti ajakirjanduse säilitamisega ja kas see on tervikuna kasustada? Küsi-

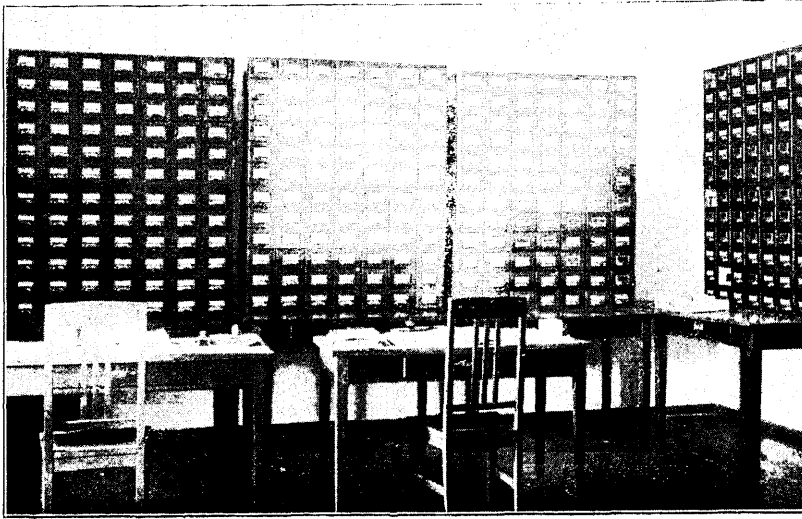
Arhiivraamatukogu maja Tartus.

Osa Arhiivraamatukogu ajalehtede magasinist.

mus on seda rohkem põhjustatud, et meie raamatukogud, kelle ülesandeks see võiks olla, on alles hilisema aja sünnitused.

Ometi oleme selles küsimuses päris õnnelikus seisukorras. Meie rahvuslik arhiivraamatukogu Tartus, mis siiani on teotsenud eraseltsi hoolet ja kelle sissetulekud on olnud vägagi juhuslikud ja piiratud, on ometi nagu olude kiuste

E. Bibliograafia Asutise kartoteek.

arenenud õige suureks raamatukoguks, mille ületab vaid Tartu ülikooli raamatukogu. Praegune arhiivraamatukogu koostis ulatub üle 100.000 köite, milles ajalehti ja ajakirju on üle 9000 aastakäigu.

Viimase arvuni ei ulatu kaugeltki eesti keeles ilmunud ajakirjanduse aastakäikude üldarv, milline vaid 8000-ni küübib. Kui siiski kogus aastakäikude arv ületab üldiselt ilmunud arvu, siis seetõttu, et nii mitmedki aastakäigud siin leiduvad mitmes eksemplaris. Peale selle on siin ka kodumaal ilmunud muukeelne ajakirjandus, osa välisajakirjandusest ja tähtsamad soomeugri ajakirjad.

Üksikasjalisemalt on arhiivraamatukogu ajakirjanduse osakonna koostis järgmine:

eestikeelseid 5850
aastakäiku, võõrakeel-
seid 2800 aastakäiku,
soomeugri 580 aasta-
käiku.

Mis puutub eestikeelse ajakirjandusse, siis olgu siinkohal veel mainitud, et kõigist ilmunuist kuni riikliku iseseisvuseni on kogus esindatud 90 prots. ja 1918. a. alates 100 protsenti.

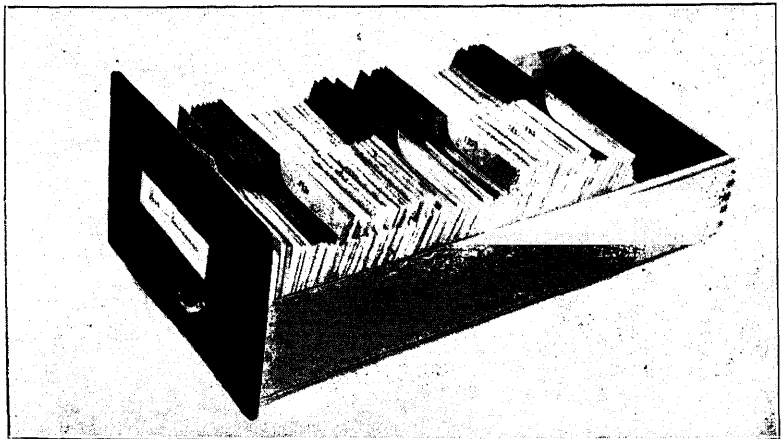
Teadagi, et säärase täielikkuseni raamatukogu, mis asutati alles 1909. aastal, poleks jõudnud, kui poleks siin olnud eel-

käijad. Viimaseks tuleb pidada meie vanemat haritlaskonna koondist — Eesti Üliõpilaste Seltsi, kust võrsusid mitmed rahvuslikud üritused, muude hulgas ka meie rahvuslik raamatukogu. Juba möödunud sajandi lõpul näeme raamatukogu arendamist EÜS-is, kus asja hingeks ja õhutajaks oli meie praegune saadik Londonis dr. O. Kallas. Kogule seati juba tol ajal moodsa rahvusraamatukogu sihid ja ülesanded — koguda ja alal hoida

kõiki eestikeelseid ja Eesti territooriumil ilmunud teosed, aga ka väljaspool ilmunud, mis käsitavad Eesti maad ja rahvast. Püüti koguda seniilmunuid ja tellida ja hankida ilmuvaid. Olles teadlik ajakirjanduse kiirest kadumisest pandi sellele eriti suurt rõhku, lastes muuhulgas parema säilitamise mõttes neid köita.

Eesti Rahva Muuseumi asutamisel 1909. a., kus ühe osakonnana ette oli nähtud ka rahvuslik raamatukogu (põhikirjas nimetatud keskraamatukoguks), andis EÜS viimasele oma kogu üle, mis saigi praegu-sele arhiivraamatukogule tubliks aluseks.

Kuigi muuseumil puudusid ruumid, nii et kogud kastides pidid seisma ja EÜS-i annetus endiselt sealsetes ruumides, asuti muuseumi juures esimesel võimalusel just

Näide E. Bibliograafia Asutise kartoteegist.

ajakirjanduse kogu korraldamisele ja täiendamisele ja toodi esmajoones EÜS-i ajakirjandusekogu üle. Ja juba 1914. a. muuseumi aruande lisana ilmub kogus leiduvate ajalehtede nimestik. Ilmuvad ajalehed ja ajakirjad hangiti kohe ilmumisel. Suurem osa saadi toimetustelt tasuta, mis juba kogu EÜS-is olemisel kauniks kombeks oli kujunenud. Alles iseseisvusaastatel võttis arhiivraamatukogu täiendamine enam normaalsema ilme, kuna kõigist kodumaal ilmunuist trükitoodetest hakati saama sunnieksamplare.

Ajakirjandus on meil esmajärguliseks allikaks, milles kajastuvad meie avaliku ja kultuurelu nähted, nii et kodumaiste alade uurimisel ei saa mööda minna ajalehest. Seda näitab selgesti ajakirjanduse kasustamine arhiivraamatukogus, kus aastast nõutakse mitutuhat aastakäiku. Seni on nimetatud raamatukogu ainuke Eestis, kus ajalehti kogutud ja säilitatud. Tallinnas näiteks on sealsetes kogudes kokku kuni iseseisvuseni ilmunuist vaid paarisaja aastakäigu ümber, peamiselt linna keskraamatukogus, kuna Tallinna linna-arhiiv Tallinnas ilmunud eestikeelse ajalehe vastu huvi pole tunnud, kuigi seal Tallinnas ilmunud saksa-keelsed ajalehed õige täielikult on esindatud.

Ajalehtede olemasolu ühes või paaris eksemplaris ühelt poolt, teiselt poolt aga suur tarvitamine, mis kindlasti niipea ei vaibu, küll aga suurenemise tendentsi näi-

tab, võib päevakorrale tuua ajakirjanduse kogu tarvitamise kitsendamise. Alaline lehitsemine ajalehe halva paberi ja suure formaadi juures soodustab aina läbikulumist. Seepärast oleks küll aeg, kui ei taheta, et meie praegused ajalehed mõne aja pärast sama saatuse osaliseks saavad, asja nii kujundada, et mõni teine kogu, näiteks Tartus linna raamatukogu, ka ajalehti köidaks või vähemasti kaante vahele korraldaks, nii et seal võimalik oleks vähemasti jooksva aasta ulatuses ilmunud ajalehti saada. Õnneks köidab ka Tallinna linna raamatukogu ajalehti ja on koondanud uuemast eesti ajakirjandusest õige kenakese kogu. Tartus aga koondub ka jooksva ajakirjanduse tarvitamine arhiivraamatukogusse, kuna linna raamatukogus ajalehed vaid ühe nädala ulatuses on kättesaadavad.

Ajakirjanduse kogumise ja säilitamise kõrval väärib tähelepanu arhiivraamatukogu juures töötav E. bibliograafia asutis, mille ülesandeks on ajakirjanduses ilmunud artiklite ja kirjutiste kättesaadavaks tegemine sedeldamise ja viimaste süstematiseerimise teel. Asutisega pole saavutatud mitte üksi viimati nimetatut, vaid sellega hoitakse ära ka asjatu ajalehtede lehitsemine kirjutiste otsimisel, mis ajalehte kiiremini aitab hävitada. Seni on, alates 1921. aastast, suurem osa möödunud sajandi ajalehtedest läbi töötatud, samuti osa ka käesolevast sajandist, ja nende sisu kättesaadavaks tehtud ligi 450.000 sedeli abil.

R. Tiituse joonistus.

Lihtsameelsuse tipp.

„Kaebealune, kuidas veetsite oma õõ vastu läinud laupäeva?“ „Tänaan küsimast, — suurepäraselt; aga teie, härra kohtunik?“

PIDU

Elu vajutand küll päkka.
Eks me eksind padrikusse.
Eks me eksind räkka.
Eks meid peksnud maru-ülid.
Eks meid peksnud sadu karm.
Eks meid häirind õil ja päivil
huilgav tormide alarm...

Täna sulas hingelt jäisus.
Üle pea läks argipäisus,
nagu kurja linnu lend.
Seisid meeled kikivarvul,
ihaparved tõusid arvul —
vangist vallandades end.

Südame! on ruumi palju.
Külalisi tihti tal ju:
uleb mure, istub nukrus,
nagu tinaraha kukrus;
vahel rõõm teeb omi käike,
vahel õnni — noor ja väike,
vahel lootus, kaasas julgus...
Vahel töömees, vahel hulgas —
nii me käime elumulgus.

Kas ei vaen ja kurjus tüüta?
Kes meist ikka päris süüta,
päris ingel taevane.
Külap vahel paisus kurjus:
nälg käis kannul, nagu lurjus,
haukuis lävel, nagu mops.
Kell' läind halvalt, kellel hästi.
Rajad käivad vristi-rästi —
Kellel hea, kel vaevane.
Kirjud rõivad ümber seome —
täna peame suure peo me!

Kevadel ju tuuled kandsid
valgeid õisi aknale.
Teadsime, et vili valmis.
Käsi kõrsi kokku palmis
põllu käärus. Humal käärus,
kuni viimaks juua väärus.
Tüütke kannud! Tõstke marjad,
viljad hõbevaagnale!

Suur me püha! Pillid ürgel,
laul kui müha! Tants ja mürgel
kestku üha! Pillilööja —
trummi vapralt põrista!
Süda rõõmutäkul ratsa
õnnekannust kõrista!
Kes meid kamandab või reandab?
Kes meid hukka mõista sõandab?
Oled hulkur sa või pätt —
oled säilitand sa rõõmu,
elulusti suure sõõmu —
astu aga õiget kätt!

Täna suland hingelt jäisus.
Argipäisus üle pea läind —
kurja linnu lend.

Elu vajutand küll päkka.
Eks me eksind räkka.
Eks meid peksnud sadu karm.
Eks meid häirind õil ja päivil
huilgav tormide alarm.
Täna meid ei keegi sega, miski seo.
Peame seltsis suure peo!

DANCING-KABAREE-RESTORAN

„MERIKLUBI“

SUUR KARJA 18.

Uudne mugav saal, dekoreeritud kunstnik
Blumenfeldi kavandite järgi.

Rootsi eine kl. 11—3. Lõunad kl. 1—6

Päeval kl. 3—¹/₂5 mängib trio,
õhtul tantskapell alates ¹/₂9.

Igal õhtul esmajärguline **kabaree,**

algus kell 10 õhtul.

UUS

UUS

BAAR

(endises Toferi äri ruumes.)

KABINETID (ka suurema seltskonna jaoks.)

KOHVIK

(endine kohvik „Centrum.“)

Muusika igapäev kl. 5—8 p.l.

SOOME AJAKIRJANIKKUDE PERE

Võrreldes meiega, on soome ajakirjanikkude pere kõigepealt muidugi suur. Seda võib juba arvata, sest ka Soome ise on oma rahvaarvu poolest meist kolm korda suurem. Aga lisaks tuleb veel see, et soome rahvas on haruldasetl lugemisjanuline, — „kirjastajate paradisi“, nagu üks ameerika kirjastustegelane aldes hiljuti seletas. Sellepärast peab olema ka inimesi, kes talle kirjutavad.

Paistab siiski, et soome aktiivsete ajakirjanikkude pere nii suur küll ei olegi, kui ta mõnesuguste märkide järele olema peaks. Nimelt loeb soome ajakirjanduse aastaraamat 1931 üles umbes 230 ajalehte ja ajakirja, kes ajakirjanikke tarvitavad. Vaatad aga läbi soome ajakirjanikkude matrilki, siis leiad, et aktiivsete ajakirjanikkude arv pole isegi mitte kaks korda nii suur kui on ajakirjanduslikke väljaandeid. Ta on ainult neljasaja lähedal. Ega ta meilgi vist, kui võtta proportsionaalselt rahvaarvule, pole palju väiksem. Üle saja annab välja vist meiegi ajakirjanikkude pere.

Kuid jätkem arvud ja vaadagem soome ajakirjanikkude peret rohkem silmast silma. Siis märkame, et ta näib olevat üldiselt vanem, kui Eestis. Ma arvan, see tuleb sellest, et eesti ajakirjanikkude pere on Eesti iseseisvuse ehitamisel kannatanud suure laastamise all. Meil oli ju nõnda, et kuhu riik algul iganes mehi vajas, sinna kõlbas esmajoones ikka ajakirjanik.

Sealt saadi esimesed riigijuhid (Päts, Tõnisson, Vilms), sealt tulid esimesed välissaadikud (Menning, Pusta, Virgo, Kallas, Seljamaa, hiljem H. Rebane), sealt tuli mehi panna sinna ja tänna. Ning ajakirjanikkude pere vereskaotust vanemate ajakirjanikkude poolest pidid „tasuma“ noored.

Olen kaugel sellest, et meie ajakirjanikkude peret selle asjaolu põhjal Soomega võrreldes kuidagiviisi „diskvalifitseerida“. Ümberpöördukt, mulle paistab, et noored lühikese ajaga on arenenud väga tublideks ajakirjanikkudeks. Kuid siiski pean kons-

tateerima, et meie ajakirjanikkude pere on Soome omaga võrreldes noorem.

Nopime soome ajakirjanikkude perest välja ainult juhuslikult, meelepidamise järgi, teatava seeria: Santeri Ivalo (65 aastat), E. Katila (59 a.), J. Zidbäck (56 a.), E. Setälä (67 a.), Ilmari Kivinen (48 a.), Yrjö Räisänen (43 a.), E. Kivijärvi (49 a.), K. Karmanne (50 a.), A. Anderson (53 a.), et piirduda ainult suuremate pealinna lehtedega, ja juba märkad lõhe, et miisuguses auväärises vanaduses pole meil Tallinna ajakirjanikkude perest kuigi palju vastu panna. Kuid ma ei ole sellega kaugeltki üles lugenud veel kõiki.

Et soome ajakirjanikkude pere praegu nii suurel määral omaks võib lugeda vanapoolseid härrasid, see tuleb muidugi sellest, et siin riigimeeste ja ajakirjanikkude pere enam kaugeltki nii segamini ei ole: Soome on oma riiklikku elu elanud juba aastakümneid, ja nõnda on siin välja kujunenud omad riigitegelased juba väljaspool ajakirjanikkude peret. Riikliku iseseisvuse saavutamine seega ei tarvitsenud ajakirjanikkude peret enam laastata, kuigi mõni üksik ohver tuli anda siingi.

Sellest soome ajakirjanikkude pere suuremast „tusedusest“ võib teha mõningaid peaaegu endastmõistetavaid järeldusi. Et selles peres nii paljud on võinud ajakirjaniku ametis vanaks saada, näitab, et soome ajakirjanik ei ole nii veerev kui Eesti oma. Meil on ajalehetoimetus väga suurele hulgale noortele ainult läbisõiduhooviks: tuntakse, et sules on „vedu“, ja pannakse see võime mõneks aastaks toimetusetöö teenistusse — kuni leidub midagi paremat. Nii-suguses mõttes on meil näiteks „vahepeal“, kuni ülikooli lõpetamiseni, ajakirjanikkudeks olnud terve rida sulleosavamaid üliõpilasi, kuni neist on saanud arstid, advokaadid, kirikuõpetajad või riigiametnikud.

Kuid veerevale kivile ei kasva sammalt, ja nõnda leiame eesti ajakirjanikkude peres õige vähe neid, kelle kaukasse oleks kogu-

nenud pisut rohkem, kui igapäevaseks leivaiks just vaja läheb. Rohkem leiame defitsiite, mis on märgitud pankade äriarvamusse. Mõistagi, on seesuguseid defitsiite ka Soomes, nagu mitmed ajakirjanikud nende ridade kirjutajale on pihtinud. Kuid soome ajakirjanikkude peres on ühtlasi kaunis suurel arvul ka teistsugust elementi. Näiteks niisugust, kes jaksab järjekindlalt kinni pidada põhimõttest, et ta kunagi ei suitseta paberossi, vaid ainult sigarit. Viimaste hulgas jällegi on oma alaliigid: ühed suitsetavad ükskõik missugust sigarit, peasi ainult, et see oleks sigar, ja mitte pabeross; teised aga ei võta kunagi suhu sigarit, mis maksab alla 3 soome marga tükk. Ja nii edasi.

Lehitsedes maksustamiskalendrit ja uurides sealt soome ajakirjanikkude sissetulekuid, leiad, et sel asjaolul on oma päris loomulik seletuski: on suur hulk ajakirjanikke, nooremaid, kes teenivad ainult 3000 soome marga ümber kuus, aga veel suurem hulk on neid, kelle kuutulu ulatub 6000—7000 soome marga lähedale ja üle selle. Harvem on juba neid, kelle palgaleht näitab üle 10.000 soome marga ulatuvat kuutulu. Kuid neidki on, ja kaugeltki mitte ainult peatoimetajate keskel.

Erilise liigi soome ajakirjanikkude peres kujundavad need, kes oma ajakirjanduslike kude võimete — n. n. suleteravuse — poolest on teistest pea jao kõrgemal. Neil on alati käepärast igasuguseid lisateenistusi suletöö alal, mida tasutakse hästi. Ja vastavalt sellele on ka niisuguste ajakirjanikkude suletulu mõnikord otse „vürstlik“: üks vestekirjanik ühe Helsingi päevalehe juures võib nõndaviisi omaks nimetada 16.000 soome marga suurusset kuusissetulekut (nagu see on deklareeritud maksustamiseks). Üldse: mida vanem ja kogenum ajakirjanik, seda enam tal lisateenistuse võimalusi, mispärast toimetaja palk veel kuigi õiglast pilti ei paku soome ajakirjaniku teenimisvõimalustest ja teenistusest.

Eriti käib see kirjanikkudest-ajakirjanikkude kohta. Meil on sedaliiki ajakirjanikke teatavasti võrdlemisi vähe, sest meie kirjanikkude pere asub oma enamuses tõekspidamisel, et need ikaks ametit ei sobi ühte: kui ajakirjanik ja kirjanik on ühes ning samas isikus, siis tapvat ajakirjanik kirjaniku ära. Teisest küljest teame oma ajakirjanduse viimase poolteise aastakümne ajaloost, et toimetused mõnikord katsetanud on kirjanikkude suuremal hulgal toimetusetööle rakendamisega, kuid see ei

saanud kaua kesta seepärast, et niisugustes toimetuseliikmetes kirjanik püüdis ära tappa ajakirjaniku; ja et lehed selle tagajärjel kippusid muutuma liig kirjanduslikeks.

Olgu kuidas on, kuid praegu on seisukord meil igatahes niisugune, et kirjanikud ei usalda hästi ajakirjandust ega ajalehed (eriti ajalehtede väljaandjad) taha hästi usaldada kirjanikku oma toimetusetöös. Ja sellepärast on toimetajaid kirjanikke meil võrdlemisi vähe. Soomes on neid rohkem. Juhani Ahot peeti omal ajal üheks andekamaks soome ajakirjanikuks. Eriti imestamisväärsed olnud tema reporteriomadused. Viimastest polevat puudus olnud ka Eino Leinol. Kirjanik Santeri Ivalo on ühtlasi hea kirjanik ja hea ajakirjanik. Soome Ajakirjanikkude Liidu praeguseks esimeheks on toimetaja Yrjö Soini, kes samal ajal on kirjanik Agapetus. Noorematest annetest töötab näiteks U. Seppänen „Hels. Sanomate“ juures parlamendivestlejana. Kirjanik E. Kiwijärvi on sama lehe juures toimetuse sekretäriks, Iinari Kiwinen — „Tiitus“ — kirjanduslikeks vestlejaks. Asjata oleks loetlema hakata kõiki, sest siis veniks nimekiri liig pikaks.

Üks kirjanik-ajakirjanik nooremate hulgas, kes arvustuselt viimasel ajal rohkesti kiitust saanud, seletas, et ainult kirjanikuna elada olla Soomes mitte ainult liig raske, vaid ka liig igav. Liig raske sellepärast, et sunnib kirjanikuna üleprodutseerima: kirjanikule on liig kirjutada üle ühe romaani aastas, kui tahad püsida mingisugusel tasapinnal, kuid selle romaaniga — ka võimalikud abirahad ja auhinna juurde arvatud — ei ela aastat üle; järelkult peaks kirjutama neid vähemalt kaks. Ainelisel sunnil välja pingutatud kirjanduslik tegevus ei paku aga enam mingisugust loomingu rõõmu, vaid muutub igavaks. Teisest küljest läheb igavaks aga ka siis, kui kirjaniku ainele olukord on miskil viisil kindlustatud nõnda, et tal vaja pole kirjutada rohkem, kui ainult romaan aasta kohta. Seks kulub ainult osa aastast, ja mitmed kuud peaks olema tegevusetu, mis on igav ja piinav. Parem siis olla paralleelselt ühtlasi ajakirjanik, mis annab tegevust püsivalt, aga võimaldab ühtlasi tegutseda ka kirjanikuna.

Kas nii mõtleavad ka teised kirjanikud-ajakirjanikud Soomes, seda ma ei tea. Tõsiasi on igatahes see, et Soomes kirjanik toimetusetööle näib kõlbavat, ilma et temas sellejuures sureks kirjanik; ja ka ilma, et

ajaleht selle tagajärjel muutuks liiga kirjanduslikuks.

Näib olevat nõnda, et niisugune „kahepaikus“ tasub aineliseltki, sest tabame soome ajakirjanikkude peres kaunis hea kogukese, kes ei piirdu mitte ainult sigari- suitsetamisega, vaid lubab enesele veel mõnda muudki. Näiteks suvila mõnel mere- saarel või järverannal. Päris oma korteri Helsingis või provintsis (selle järgi, kus kellegi toimetajakoht, oma auto, oma jahi, või koguni oma maja või talu. Selle järgi, kuidas kellegi huvi või maitse. On ka neid, kel mitu sinnimetatud mõnusust ühekor- raga. Kõigest sellest paistab ilmselt, et ajalehemehe amet tasub Soomes rohkem kui Eestis. Sellepärast soome lehemehed oma kutsesest ehk nii kergesti ära ei veeregi, vaid püsivad selles nagu korralikus ametis kunagi.

Ajakirjaniku töögi paistab soome lehe- mehel olevat kergem kui Eestis. Peaasja- likult sellepärast, et iga toimetaja töö on kuidagi viisi rohkem piiratud ja spetsiali- seeritud kui meil, kus ühele mehele jätkub ülesandeid alati rohkem kui ta neid korra- likult täita jaksab. Soomes toimetatakse suur osa materjalist, mille järele meil iga toimetuse esindajad eraldi päevast päeva ja üksteise võidu jahti peavad, toimetuse sekretäride kätte kindlate väliste kaastöö- liste poolt vastavates asutustes, enamasti telefoniteel. Suur osa siseinformatsiooni tuleb peale selle soome telegraafiagentuuri kaudu. Reporteritel jääb üle tähtsamate asjade kohta ainult täiendavat informatsi- ooni hankida allikatest, kuhu tavaline välis- kaastöölaine ligi ei pääse. Ja nii näib soo- me ajakirjaniku töö libisevat palju rahuli- kumalt, vähemnärviliselt ning šabloonilise- malt kui meil. Paistab puuduvat palju otstarbetut rahklemist piasiasjade pärast, mille peale meil kulutatakse otsatu palju ajakirjaniku vaeva. Meie lehed ei lepi sel- lega, et pisemgi sõnum temas oleks sama- sugune nagu naabril, soome lehtedes on aga suur osa sisust kõigis lehtedes sama- sugune. Eriilme lehtedele annavad tema juhtkirjad ja artiklid, sõnumete pealkirjad ja see, kuidas temas informatsiooni mater- jali kommenteeritakse. Nii näib ajakirja- niku töö olevat suuremal määral loov, ühes sellega ühtlasi muidugi ka huvitavam.

Kuna enamik soome lehtedest on hom- mikulehed, puudub ühtlasi see keskpäevane närvitsemine, mida meie ajakirjanikkude pere tunneb praegu sellepärast, et käsikir-

jade vastuvõtt trükkikotta lõpeb just keset kõige paremat informatsiooni kogunemise aega, kella 2— $\frac{1}{2}$ 3 paiku. Soome õhtulehte- dest näeme, et soome ajakirjanik ennelõu- nasel ajal õieti mingisugust nimetamisvää- rset informatsiooni koguda ei suuda.

Tavaline tööpäev Helsingi toimetustes on järgmine: Tullakse kokku kella 11—12 paiku ja juuakse kõigepealt toimetuse koh- vikus rahulikult kohvi ning aetakse oma- vahel juttu. Selleks kulub vähemalt tund, ennemini rohkem. Siis vaadatakse läbi, mis päeva jooksul teha, lepitakse ülesanne- tes omavahel kokku, kui seda vaja, ja min- nakse jällegi laiali. Vestekirjanik läheb ja kirjutab toimetusetöös oma veste, milleks kulub tund või paar, ja pöörab selle järele rahulikult koju tagasi. Kirjanduse- ja kunstiarvustajad töötavad samuti tunni või paar ja lähevad siis samuti minema, et õhtul hilja veel lisaks tuua teatri- või kontserdi- arvustusi või midagi muud. Parlamendi- reporter ja -vestleja lähevad eduskunda ning teevad oma peatöö seal, lõpetades pä- rast koosolekut toimetuses. Välismaade osakondade toimetajad vaatavad läbi lehed, tõlgivad midagi, ja lähevad minema, et kesk- öö lähedal uuesti tagasi tulla päeva jooksul kogunenud informatsiooni läbi vaatama. Ainult tõlkijatel on teinekord tööd veidi kauemini, selle järele, kuidas teinekord lehe jaoks tõlkimismaterjali.

Niisugune „vaba“ ja „hõlpus“ põli suure- mal hulgal toimetuse liikmetel on võimalik aga ainult selle tõttu, et soome ajakirja- nikkude peres on liik ajakirjanikke, kes püsivalt peavad seisma kogu toimetusetööga kursis: toimetuse-sekretärid. Neist peab üks, elavamal informatsiooni kogunemise ajal aga vähemalt kaks, alati toimetuses kohal olema, valvama ning hoolitsema, et jooksev töö käiks korralikult oma rada ja et päeva asjadest midagi tähtsat vahele ei jääks. Need on õieti tegelikud toimetaja- igas toimetuses, kuna muud toimetuse- liikmed on otsekui kindlapalgalsed alalised kaastöölised. Viimased teavad peaaegu alati ette, mis meil teha, toimetuse-sekretär ei tea seda aga kunagi, sest tema peab val- mis olema kõige jaoks. On tihtilugu ka nõnda, et toimetuse-sekretär selle oma päris- töö kõrval hoolitseb veel mõne eriosakonna eest lehes.

Läbisaamine kutselistel ajakirjanikkudel omavahel olevat eriti viimastel aastatel suu- resti paranenud, kuna varemini ühe era- konna ajakirjanikud teise erakonna oma-

dega hästi kokku pole sobinud, välja arvatud ainult osa ajakirjanikkudest, kes erakondlikkudest vahedest kunagi pole hoolinud. Selle omavahelise üldise seltsimeheliikkuse arendamisel on olnud tähtis osa Soome Ajakirjanikkude Liidul, mis asutati 1921. a. lihavõttepühade ajal. Algul jäid sotsiaaldemokraadid sellest kodanliste ajakirjanikkude poolt asutatud liidust küll eemale, sest kodusõja jäljed ja meeoleolud olid alles liiga värsked. Kuid 1924. aastal tuli sotsiaaldemokraatlikkudegi lehtede ajakirjanikkude pere liiduga kaasa, ja koostöö on sobinud kõige paremini. Vähemalt konstateeriti seda Liidu 10-aastaselt juubelikoosviibimisel läinud aasta lihavõtte ajal, millest ka nende ridade kirjutaja osa võttis. Alus koostööks leiti selles, et liit peab kindlat poliitilist erapooletust ja tegeleb ainult ajakirjanikkude pere kutsealiste küsimustega, mis kõigile ühised.

Soome Ajakirjanikkude Liit kujundab enesest õieti viie erakondliku ajakirjanikkude liidu keskkliitu. Liidu erapooletute kohalikkude osakondadena aga on olemas n. n. ringkondlikud ajakirjanikkude ühingud.

Liidu esimese tähtsana saavutusena tuleks nimetada riiklikkude reisi-stipendiumide sisseeadmist ajakirjanikkudele 1922. a., milleks riigi eelarvesse võetakse iga aasta teatav summa. Stipendiumide keskmine summa on 10.000—15.000 Smrk. On pandud toime ajakirjanikkude kursusi kodumaiste ja välismaiste lektoritega. Korraldatud kooskäimiskohti ajakirjanikkudele, ühiseid õppe- ja huvireise. Loodud kapitali puhkeabirahadeks, kirjastatud ühiseid albumeid, antud välja soome ajakirjanduse aastaraamat, ajakirjanikkude matriikkel (biograafiline leksikon), loodud ajakirjanikkude paiukikapital, matmisekapital, asutatud mugav ja kaunis ajakirjanikkude puhkekodu Helsingi lähedal (Syvärannas) jne. Suurema eesmärgina seisab päevakorral ajakirjanikkude teenistuslepingu maksmapanek Ajakirjanikkude Liidu ja Väljaandjate Liidu vahel, kus oleks kindlaks määratud puhkeaja ja palga alamäärad, ühtlasi kohuseks tehtud paiukikapitali liik-

meks olemine ja väljaandjate osavõtt selle kapitali kasvatamisest jne.

Informatsiooni-organina annab Liit oma liikmete jaoks välja erilist teadaannetelehte, mida ilmub 2—3 numbrit aastas ja mis sisaldab informatsiooni liidu tegevusest ning selle saavutustest.

Liidu üheks põhikirjaliseks ülesandeks on edustada soome ajakirjanikkude peret väljaspoole. Sellele vastavalt on liit osa võtnud mitmesugustest rahvusvahelistest ajakirjanikkude kongressidest, muude hulgas veel 1930. aastal Baltimere äärsete riikide ajakirjanikkude organisatsioonide esindajate koosolekust Riias. On korraldatud mitmeid õppereise välismaile, nende hulgas ka Eestisse ja Latviiasse, võetud vastu teiste maade ajakirjanikke Soomes jne. On võetud osa Rahvusvahelise Ajakirjanikkude Liidu loomisest, ja arendatakse sellega koostööd. Mis puutub Balti riikide ajakirjanikkude kongressidest osavõtmisse, siis on Soome Ajakirjanikkude Liit siin asunud seisukohale, et ei tuleks luua Rahvusvahelise Ajakirjanikkude Liidu kõrvale uut rahvastevahelist ajakirjanikkude organisatsiooni, kuna see ilmaaegu killustaks jõude, seda enam, et Balti riikide ajakirjanikkude liidud juba kuuluvad ka rahvusvahelisse liitu. Pealegi tooks iga-aastaste suurte kongresside pidamine suuri ainelisi kulusid ja raskusi. Sellest hoolimata on liit koostööd naabermaade ajakirjanikkudega väga tähtsaks pidanud, nende kongressidest ja konverentsidest osa võtnud, ning arvab, et ta edaspidigi ei saa neist eemale jääda.

Oma mitmekesise tegevuse arendamiseks ei jatku liidul müüdugi mitte ainult oma liikmete liikmemaksudest. Eestis on kultuurkapital see allikas, kust ajakirjanikkude pere oma ühissettevõteteks on saanud tuge. Soomes niisugust riiklikku kultuurkapitali ei ole, kuid on olemas mitmeid suuri erakultuurkapitale, millest ka soome ajakirjanikkude pere osa on saanud. Ja peale selle on Soome Ajakirjanikkude Liit ning tema kohalikud organisatsioonid saanud mitmeid suuremaid eraannetusi ja parandusi oma tegevuse arendamiseks.

Pidage kaubal
silmas meie
vabriku märki

PFS

TARTU TRIIKPESU VABRIK

TARTU, Sõõgiturg nr. 4. Telefon 2-22.

Valmistab igasugust **meeste triikpesu**: triiksärke, rinnaesiseid, kahe-
kordseid, poolpehmeid ja nurkraesid, mansette.

Vabriku tooted saadaval kõigis paremais engros ja endetail ärides.

Püsiva väärtusega teoseid

VALGAMAA. Koguteos EESTI V osa. Toimetanud prof. A. Tammekann, dr. A. Luha ja mag. E. Kant. X+600 lk., 92 joonisega, Valga ja Tõrva linna plaaniga ja Valgamaa neljavarvilise kaardiga. Hind 7 krooni, nahkköites 9 kr.

Raamat sisaldab palju andmeid ja on seepärast eriti kasulik käsiraamat õpetajaile, seltskonnategelastele, ajakirjanikkudele, ekskursantidele, ametiasutistele jne., sõnaga kõigile, kellele on tarvis täpsaid andmeid meie maakondade ja selle elanikkude kohta.

Varemini on ilmunud: Tartumaa, Võrumaa, Setumaa, Pärnumaa.

EESTI RAHVALAULUD, I köide. 562 lk., hind 6 kr. 50 s., nahkköites 8 kr. 50 s.

EESTI RAHVALAULUD, II köide. 588 lk., hind 5 kr., nahkköites 7 kr.

Muinasluule on elavaks jõuks meie esivanemate sisemises elus; ta aitas üle hingeliselt raskete aegade meie praeguspõlve vanemaid; nooremate otsustada jääb, kas tast saab meie kasvavale kodule üks tugisammas, üks FUNDAMENTUM ESTONIAE NOVAE. Oskar Kallas.

F. TUGLAS: EESTI KIRJAMEESTE SELTS. Kultuurilooline uurimus läinud sajandi teisest poolest. Hulga piltidega. 335 lk., hind 6 kr., köites 7 kr. 50 s.

Kui viimaste aastate jooksul ilmunud rikkalikust raamatute hulgast tuleks hakata eraldama häid ja kõige paremaid, siis kuulub Tuglase töö kahtlemata kõige paremate seeriasse. See on väljapaistev töö, mis kaugeltki ei piirdu ainult seltsi ajaloo raamidega, vaid pakub meile huvitava ja teravajoonelise läbilõike kogu meie vaimuelu tekkimisest ja seltskondliku elu arenemisest ärkamisajal. See pilt ei ole igakord kaugeltki meeltülendav: halastamatu erapooletusega seatakse meie silme ette toleaegsed tegelased nende õiges valgustuses, kuid see just ajaloolase ülesanne ongi leida alasti tõde ja kujutada asju õiges valguses „suguluse, sõpruse ja vaenu peale vaatamata”. A. S. Vaba Maa 30. IX 1932.

A. VAGA: EESTI KUNSTI AJALUGU. I osa. Keskaeg. 153 illustratsiooniga, 357 lk., hind 9 krooni. Piltide allkirjad eesti, prantsuse, inglise ja saksa keeles. Lõpus saksaakeelne kokkuvõte.

Ja siin on autoril igas asjas õigus. Ning nimelt avaldatud vaatevinklist välja minnes peab uskuma, et kõne all olev teos saab oma alal põhjanevaks olema esialgseks sünteesiks ning

vihjajaks igalepoole, kus on tühikuid, ettevalmistavaks teerajajaks uutele uurimustele.

Ma kujutan enesele nimelt ette, et see raamat end lihtsalt peale sunnib kõigile, kel üldse kunstiga tegu on.

K. A. Hindrey, Kunst ja Kirjandus 7. XI 1932.

PUNASED AASTAD: Mälestisi ja dokumente 1905. a. liikumisest Eestis I. 11 pildiga. 260 lk., 4 kr., kal.-köites 5 kr. 50 s.

Selles vabadusliikumises löi tugevasti kõikuma Vene rahvavaenuline isevalitsuslik kord, mille lõpetas 1917. a. revolutsioon. Haarates nii või teisiti kõiki meie rahvakihte, tõmbas ta need poliitilise mõtlemise ja teotsemise väljale. Ta selgitas poliitilisi ja ühiskondlikke vahekordi meie rahvuse enda piirides, veel suuremal määral aga välispoolsete teguritega. Ta kasvatas ja karastas eesti ühiskonna võitlustahet ja võitlusoskust, mis oli nii tarvilik pärastistel katsumisaegadel, tasandas teed Eesti riiklikule iseseisvusele. Prof. H. Kruus.

M. J. EISEN: MEIE JÕULUD. 148 lk., hind 2 kr. 50 s., köites 3 kr.

„Teos on üles ehitatud nii, et see pakub asjahuvilistele ja harrastajaile ladusasti loetava, kergesti kättesaadava ning usutava pildi suurtest talvepühadest vanast ajast meie päevini. Eriti kasulikaks võib saada teos õpetajaile, kes koduloo ja muus tundides peavad kõnelema jõulude kohta. Mitte ükski praktilise käsiraamatuna pole „Meie jõulud” tähelepanuväärne, vaid ka nii välis- kui kodumaa uurijaile see on väärtuslikuks allikaks, kust võib ammutada lõpmatuid teateid paljudele küsimustele. Võib julgesti ennustada, et ainetiku lähtena see saabki pea klassiliseks koguks”. P. Ariste, Postimees 15. XII 1931.

„EESTI KIRJANDUSE” SISUREGISTER 1906—1930. Toimetanud O. Ürgart. 104 lk., 3 krooni.

Kuukiri „Eesti Kirjandus” on oma 25-a. ilummisaja jooksul toonud rikkaliku hulga artikleid kirjanduse, keele, ajaloo, rahvaluule, rahvateaduse, muinasteaduse, hariduse, kunsti jne. alalt; sisaldab ka palju eluloolisi ülevaateid tähtsast tegelasist. Need kirjutised on kasulikud igauhele, kes neilt aladelt tahab saada teateid. Praegulmunud sisuregister sisaldab alade järgi kõigi artiklite nimestiku, tuues lõpus kõigi isikute nimed, kes „Eesti Kirjanduses” on kirjutanud või kelle üle on kirjutatud. Seega siis igaüks võib kiiresti üles leida teda huvitavad artiklid ja neid kasuga tarvitada.

Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus,
Tartu, Suurturg 12, tel. 6-01.

Athena café

Mugavaim kohvik Tartus.

Athena söögisaal

Parim söögisaal Tartus.

Tartu, Gustav Adolffi 10 • Telefon 403.

Eesti kõige vanem ja suurem päevaleht

„POSTIMEES“

77. aastakäik

„POSTIMEES“ on tuumakas, värsked ja päevauudisterikas.

„POSTIMEES“ ilmub hulga piltidega nii kodu- kui ka välismaa sündmustest.

Tellige „Postimees“ ja Teie veendute, et „Postimees“ rahuldab Teid täielikult

Kas olete lugenud meie majapidamise nädallehte

„MAAMEES“

„MAAMEES“ on huvitava sisuga pildirikas nädalleht.

„MAAMEES“ käsitleb igakülgset meie maaelu kultuuriavalduse ja kodumajapidamise korraldamise küsimusi.

„NÄDALA POSTIMEES“

ilmub igal esmaspäeval koos „SÄDEMETEGA“ ja on parim ja sisurikkam kõigist nädallehtedest.

„LASTELEHT“

pildirikas ja lõbusate lugemistega laste kuukiri.

Tartu. Ülikooli 21-23.
Tallinna. Wene 1.

Tartu Telefoni Vabrik A.-S.

Tartu, Puiestee 9-11. Tel. 2-34.

Võrkvastuvõtjad kolmelambiline „PROGRESS“, kolmelambiline „PROGRESS D“ ühes dünaamilise valjuhääld. ja neljalambiline „PROGRESS D 4“ ühes dünaamilise valjuhääldajaga annavad seni olemata selektiivsuse ja üllatava hääle loomulikkuse. Raadioharrastaja, kes on mitmesuguseid teisi aparate kuulnud ja ka „PROGRESSI“, see kindlasti omandab „PROGRESSI“ ja soovib teda ka oma tuttavatele, sest „PROGRESS“ aparaat võimaldab tõelist naudingut.

MÜÜGIL ÜLE RIIGI KÕIGIS SUUREMATES ÄRIDES!

VESTLUSI VABADUSSÕJALASTE GA

Väljavõtteid usutleja märkmikust.

Vabadussõja lõpust on möödunud tosin aastaid. Edaspidi muidugi avaldatakse mälestusi, mis ehk sisaldavad mõndagi uut juba kaugeteks muutunud sündmuste kohta. Allpool mõned väljavõtted reporterimärkmikust, aastate eest tehtud ülestähendusi vabadussõda puudutavaist kõnelust, ülejääkisid usutlusist, mis nüüd enam ei ole varajased avaldamiseks, mis aga katkendlikkuse peale vaatamata võiksid pakuda huvi, edasi antud muutmatal kujul.

Kindral Laidoner on väga paljudel korradel hinnanud olukorda vabadussõja algupäevil, millele lisaks siin veel üks tema iseloomustusist: „Kui Inglise laevastikku ja soomlasi ei oleks tulnud, siis meil vist oleks olnud ots käes. Võimalik, et oleksime ilma soomlasteta veel kuidagi saanud vastu panna, kuid olukord oleks igatahes kujunenud hoopis teiseks. Vene salgad olid ju banded, meie väed samasugused, kuid peab ütleva, meie meestel oli sellest korralagedusest juba isu täis. Nad soovisid jälle korda. Tulin ise Venest ja teadsin venelaste jõudu. Nüüpea kui lõime organisatsiooni ja kui tuli mehi, kes julgusid käskida, tõusis ka meeste meeleolu.“

Soomlased tulid siia, korralikult riides, kollased sussid jalas. Näitasin möödamaarsivaid soomlasi admiral Sinclairile, kes ütles — „see on juba jõud!“ Meie mehed olid räbalates ja pasteldes. Sisemiselt nad olid ehk tugevamad, kuna olid läbi teinud ilmasõja kooli. Kuid meil oli vaja ergutuseks näidata väliselt korralikke soome poisse, kelle distsipliin oli siiski nõrk — nad jõid endid Tallinnas juba esimesel päeval purju. Selle peale vaatamata pean ütleva, et ilma Soome abijõududeta oleks ehk Baltimere poliitika kujunenud teiseks.“

Kindral Laidoner karakteriseeris kord kahte-kolme vabadussõja juhtivat meest, kelle ränk iseteadvus kippus takistama koostööd: „Alguses ja ka hiljem oli rindel mehi,

kes arvasid, et mida nemad teevad, see on ainuõige ja kõige tähtsam. Neile oli raske anda käskusid, ei tahtnud täita, see näis riivavat nende enesetunnet. Kui midagi tahtsid nende kaudu läbi viia, tuli neid kaudselt suggereerida, et nad ise lõpuks esineksid oma kavadega ja sarnastega, mida ise tahtsin teostada. Kiitsin siis need heaks ja nii, nagu oleksid need nende isiklikud plaanid. Vahel täideviimisel läks mõndagi viltu, aga sellest ei tulnud välja teha. Ega see kellelegi halba ei teinud, kui mõned mõtlesid, et nemad on ainukesed isamaa-päästjad. Sarnaseid isamaa-päästjaid oli palju. Minu sihiks ülemjuhatajana oli võimaldada igale oma initsiatiivi.“

Veel üks moment sõja algupäevilt, samuti kindral Laidonerilt, nagu teised järgnevadki: „Olin ilmasõjas teeninud suurtes staapides juhtivatel kohtadel ja nägin Tallinna tulles kohe, mis meil puudub. Meie väekorralduse aluseks oli võetud Vene sõjaväeringkonna korraldus. Puudus aga sideaparaat, mida lugesin kõige tähtsamaks. Lugu oli siis niisugune, et kui ma tahtsin Rakvere langemise päeval kõnelda kindral Tõnissoniga, kes oli frondil, ja nõudsin telefonühendust, vastas preili, et ei saa — liinid olevat kinni. Palusin lahutamist. Preili vastas: „Ei saa lahutada, teie olete samasugune kodanik kui teised ja meil teistel on samasugune õigus kõnelda.“ Ja nii jäigi. Liinid olid ka pärast kinni, ja ma ei saanudki Rakvere langemise päeval rääkida. Saatsin siis morse-aparaadi väerinnale, mis sai aluseks kaitseväge iseseisvale sidemele. Selle kaitseväge sidevärgi pärast on hiljemgi olnud sekeldusi. Pärast sõda arvati, et meil ei olevat tarvis iseseisvat kaitseväge sidejaama, saavat läbi üldise riikliku telefonivõrguga. Kui tuli 1. detsembri mäss, siis nägime, mis tähtsus on kaitseväge iseseisval sideaparaadil. Kaitseministeeriumi oli saadetud kõige julgemad terroristid, kes suure isikliku julguse

ja vahvusega tungisid ministeeriumi siseruumidesse, et hävitada kaitseväe telefoni keskjaama. Õnneks ei läinud see neil korda, aga postkontoris oleksid nad ühenduste katkestamistega kergesti toime tulnud.“

Missugune oli sõja raskem järk? — „Algus oli raske, kuid kõige raskemaks momentiks oli siiski läbimurre Võru all 1919. aasta kevadel lihavõtte pühade ajal. Asustav Kogu oli koos, olime esimeste sõjaliste kordaminekute mõjul unustanud juba frondi ja süvenenud sisepoliitikasse. Olin siis ööd läbi üleval ja mõtlesin, mis nüüd teha, sest reservisid ei olnud kusagilt võtta. Kui läbimurre oleks edasi arenenud, oleks kindlasti kõik läbi olnud — nii mõtlesin tookord. Saime siiski äärmiste pingutustega augu rindes likvideerida. Mõned peavad Narva eelseid lahinguid enne rahulepingu sõlmimist raskemateks momentideks vabadussõjas. Kuid see ei ole nii. Võru läbimurre oli raskem kui taganemine sõja algul Tallinna alla. Kui Narva juures võideldi, olid meil juba kindlad reservid, ja mis peaaasi — meil oli kindel organisatsioon. Ka olime Põhja-Lääne armeelt pärinud suuri tagavarasid, suurtükke ja muud varustust.“

Üldse see Põhja-Lääne armee! Ta on mõndagi tasa teinud, mida oleme tema pärast sekeldanud. Landeswehri sõja algul oli ka raskeid silmapilke. Saime alguses kloppida, ja ma kartsin väga, sest siin ei olnud tegemist enam enamlastega, kellega olime harjunud hooletult sõdima. Kuid Landeswehri palga-sõduritel puudus vaimustus. Meile oli abiks ka Põhja-Lääne armee, kes jäi Narva eelsele frondile, kui meie sealt ära töime peaaegu kõik oma jõud. Võisime venelasi usaldada, kuna tookord venelaste armee eesotsas seisid meile usaldusväärsed mehed. Huvitav, kuidas „Kalevi maleva“ sain tuua Landeswehri vastu. Mehed olid rasketest lahingutest väsinud ja tülpinud. Ütlesin, et toon nad puhkusele. Niipea kui mehed olid laaditud Narva rindel vagunitesse, andsin teise telegrammi, et nad paisataks Landeswehri vastu. Sarnased käigud osutusid paratamatult. „Kalevi maleva“ töö oli uuel frondil esemeseklassiline.“

Arvan, et meie sõda oli taktiliste võtete ja manööverdamiste suhtes mitmeti huvitavam kui ilmasõda, kus kaks vastastikku seisvat jõudu saatsid teineteisele kaela ainult metalli.“

„Meil mitmeti vedas vabadussõjaga,“ tähendas kord end. ülemjuhataja. „Olime nõrgad, ohvitserid kõik noored, kuid vaenlane oli veel nõrgem. Parts, soomusrongide juht, kange löögimees, oli sõja lõppedeski suures iseteadvuses oma sõjakunsti oskusest. Kui ta viimaks komandeeriti ohvitseride kõrgematele kursustele, tähendas ta kord — „oleks ma kõike seda, mida nüüd õpetatakse Tondil, teadnud sõja ajal, mis siis oleks viga olnud sõdida!“ Kuid et me vaenlase nõrkust teadsime, selleks aitas kaasa ka õnnelik juhus mu isiklikus elus. Teatavasti olen suure sõja ajal Vene armee teeninud ka vastuluures. Saksa okupatsiooni saabudes ei olnud mul võimalik jääda kodumaale. Sakslased vangistasid kõik Vene armee luureteenistuses olnud ohvitserid. Nagu pärast kuulsin, ei olnud nad siin armu annud ka nendele ohvitseridele, kes olid rahvuselt Balti sakslased. Mul ei olnud mingit isu minna istuma vangilaagrisse. Pakuti küll peiduvõimalusi maal mõnes metsanurga talus, kuid seegi ei olnud kuigi meelitat. Oleksin pidanud istuma täiesti tegevusetu. Otsustasin minna Venesse ja siirdusingi sinna 1918. a. veebruaris. Tagantjärele selgus, kui kasulik see oli: veebruarist kuni detsembrini Nõukogude Venes viibides, õppisin põhjalikult tundma punaarmeed; nägin, kui nõrk ja vilets ta oli. Meie teised vanemad sõjaväelased, kes Eestis viibisid, ei saanud igatahes teadlikud olla punaarmee võimetest. Hiljem ülemjuhatajana vabadussõja operatsioone juhtides teadsin kõigekülgelt, missuguse vastasega mul on tegemist. Loen seda üheks põhjuseks, miks edukalt võisime sõdida enamlaste vastu.“

Lõpuks väike väljavõtte kõnelusest ühe Tallinna garnisonis juhtival kohal seisnud kaitseväelasega pealinna sõjaaegsete meeoleolude iseloomustuseks. Küsimusele, kas uskusite vabadussõja algul meie asja kordaminekusse ja kuidas, millises usus saite tegutseda, kui vaenlane oli 40 kilomeetri kaugusel Tallinnast, järgnes vastus: „Isiklikult tegutsesin mingi hüpnoosi mõjutusel, ja sarnases meeoleolus olid arvatavasti ka teised. Ei mõeldud lihtsalt lõpuni, mis homme päev võiks tuua. Anti edasi käske ja korraldusi, alati mõtlemata, mis tuleb homme, ülehomme. Vedas!“

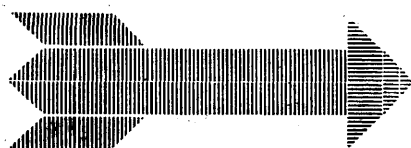
Usuteldav jutustas edasi: „Vabadussõja algupäevil keegi ei tahtnud anda oma allkirja esimeste väljakohtu poolt tehtud surmaotsuste kinnitamiseks. Kindral Põd-

der tegi seda kõhklemata. Kuid siis oli raske otsuste täideviimisega. Kui esimene otsus täideti, alustas prokurör järgmisel päeval juurdlust — Pirita teel olevat üks kodanik tapetud. Läksin pisut hiljem kõnelema ülemjuhataja juure kahe surmamõistetud pärast. Mõned arvasid, et nad ei ole seda karmi otsust teeninud. Laidoner pani akti kõrvale ja tähendas — kui me nii hakkame talitama, siis paneme parem kolid kohe kokku. Otsused saadeti täide. Toorkordsest meeleolust annab tunnistust valitsuse korraldus kõige kriitilisematel päevadel — pidada ühte aurikut igaks juhtumiseks auru all, kui peaks tulema tarvidus ärasõiduks.“

Veel paar fakti samalt usuteldavalt: „Ainult vähesed teavad, et kindral Põdder oli sõja algul üheks ülemjuhataja kandi-

daadiks. Ta koguni tegutses juba paar päeva ülemjuhatajana. Neist aegadest on alles mõned isikutunnistused, kus Põdder alla kirjutanud ülemjuhatajana. Põdder olnud ajutise valitsuse kandidaat, ja valitsus teinud koguni otsuse tema nimetamiseks. Laidoneri ülemjuhatajaks nimetamise kavatsus tekkis maapäeva vanematekogus ja teostati kohe.

Laidoneri ei tuntud siin, kui ta tuli Eestisse. Jaan Tõnissoniga on esimest korda saanud tuttavaks Tartus 1919. a. jaanuaris, kui esimest korda ülemjuhatajana käis väerrinnal. Tartust läbi tulles on Jaan Tõnissoni juures olnud koosviibimine. Tallinna tagasi tulles on Laidonerilt küsitud, kuidas Tõnisson temale meeldinud. Laidoner vastanud: „Igapiidi kena mees — õpetas mind, kuidas sõdida!“

TARVITAGE MEIE KÕRGEVÄÄRTUSLISI:

KLEIDI-, MANTLI-, VOODRI- NING
ÜLIKONNARIIDEID, SUKKI, [SOKKE,
TRIKOOPESU, PITSE, PAELU JNE.

SAADAVAL ÜLE MAA!

MÄRKMEID VARSSAVI KUNSTIELUST

Välissuhete arendamisel käesoleval aastal oli üheks tähtsamaks sündmuseks järjekorraline Eesti-Poola ajakirjanduse sõprusliidu konverents Poolas 13. ja 14. oktoobril. Poola komitee lahkelt kutset saatis Liidu juhatus sinna 5 esindajat, kellele poola kolleegide poolt sai osaks väga soe ja südamluk vastuvõtt. Konverentsi töö oli korraldava poole poolt õige põhjalikult ette valmistatud, mispärast konverentsi istungid arenesid kiiresti ja üksmeelselt. Vastuvõetud otsused tihendavad seda koostööd veelgi, mis senini on arenenud nii õnelikult.

Poola kolleegide sõbralikul juhtimisel oli nii kongressi ajal, ja nende ridade kirjutajal veel pärast kongressi Varssavis viibimisel, võimalus tutvuneda poolakate ilusa pealinnaga ja eriti Poola kultuurilise tänapäevaga, kuna Varssav pole üksi selle uue suurriigi poliitiliseks keskkohaks, vaid ta omab esikoha ka kultuurielus.

Selle reisi tähelepanekuist olgu alljärgnevad read.

Kui võõras esimest korda satub Varssavi, siis ta, võib olla, ei leia temas midagi erilist teiste Euroopa suurlinnade kõrval. Varssavil on kõik suurlinnade vourused, kuid ta omapärasused vast ei kaalu üles Budapesti, Viini või Berliini omi. Kui aga oled külastanud Varssavit mõned korrad varemgi, kui su mälestuses on fikseerunud rida muljeid Varssavist aegade jooksul, siis leiad tänapäev ja alati temas joone, mis puudub teistel. Varssavit võime nimetada muinasjutuliseks printsessiks, kes magas hulk aegu, nüüd aga ärkab. Varssav on sündinud pealinnaks. Ta sirgus ja kasvas, kuid siis nõiuti ta hulkadeks aegadeks unesse. Nüüd need varjuune ajad on möödas, ning igal külastusel märkad, kuidas see printsess ärkab ja puhkeb ikka rohkem ja rohkem. Varssav on suure Poolamaa süda, ning kui Poolalt oli võetud ta iseseisev elamine, tuksus nõrgalt ka Poolamaa süda. Nüüd aasta-aastalt süda hakkab töötama

rõõmsamalt, ning kogu maa elu ja jõud ühineb ikka rohkem temaga. Linn kasvab kogu maa arvel, liiklemistihedus suureneb, tempo tõuseb. Tundub, et tänavadki muutuvad naeratavamaiks ja majade ilme kirkamaks. Vanade linnaosade kõrvale tekkivad uued, kantud uuest jõust ja mõttest. Kesklinnas kerkivad pilvelõhkujad. Kõigest ilmneb, et jällegi on saabunud väärikad ajad, ning Varssavis tundub tugevat ärkavat jõudu, mis õilistab ja loob.

Varssavi on saanud jälle Poola vaimlise elu valitsejaks ning sellena ta tähtsus endiste poola liikumise keskkohade arvel tõuseb veelgi.

Kraakovile on jäänud veel üks esikoht alles — seal ilmub tänapäeva suurem poola leht, nii nagu meil kõige vanema lehe au kuulub Tartule. Teistes asjades valitseb Varssav, koondab enesesse tähtsamad tuksumised, mis siit kaudu kajana kanduvad üle maa.

Kuigi Poola 32 miljonist elanikust 33 protsenti on muulased ja eriti Varssavis on teiste rahvuste protsent tugev, on linn siiski väga poolaline. Meie linnades peale Petheri ja Narva on teisi rahvusi tühine arv, kuid nendes kuulduv teisi keeli siiski rohkem kui Varssavis. Ilma poola keeleta Varssavis suurt ära ei tee, ning see sunnib muulasigi võtma tarvitusele enamurahvuse keele.

Poolakatel on suur tung iseseisvusele igal ajal. Nende ajalehti lugedes paistab silma, kui võrd vähe tegelevad need välismaiste asjadega. Üldine agentuuride kaudu saadav informatsioon tähtsamaist sündmusist — see on kõik. Poola lehed ei pea suuremates keskkohdades välismaail omi korrespondente, kuid seevastu sisemaa elu leiab lehtedes õige tugeva peegelduse. Nii et elatakse omale elule, välismaad lähevad vähem korda. Poolakad ei taha kuuluda isegi välismaiste lööklaulude mõjukonda. Neil on selleks ise oma tsentrum, kust levitatakse poola omi „šlaagereid“, ja ajal, mil

kogu maailm ümised mõnda kino ja gram-mofoni kaudu levitatavat löökpala, Poola sellisele moele kaasa kõndiv element laulab oma poola šlaagerit ja pole kaotanud mi-dagi.

Poola on püüdnud ka iseseisvusele kino alal. Loomulikult tal on selleks ka rohkem eeldusi kui meil. Praegu ollakse juba nii kaugel, et igal aastal tuleb välja kolm oma helifilmi. Tänavustest nende ridade kirju-tajal oli võimalus näha „Vürstinna Lohvits-kajat“ ja „Kõrve häält“, mõlemad Ossen-dovsky romaanide instseneeringud.

Peab tähendama, et filmitööstuse alal poolakad juba on saavutanud rahvusvähelise taseme. Meie filmikatsete noorusruma-lusi ja lapsehaigusi seal enam ei juhtu. Poolakatel on ka kasutada poolakaist näitle-jate kaader, mis koguti teiste maade filmi-tööstuste juurest. Ning Sahaaras mängitud „Kõrve hääl“ viimane kui tegelane öeldi olevat poolakas. Pisisajana jäi meelde, et filmis ka kõige kurjemad mehed ja kõige allakäinud kõrvepätid olid nii ühtlase maitse järele kogutud ilusad poisid, et saada või iludusvõistlusele.

Et poolakatel on suur seesmine tarve kaunite kunstide järele, seda aimasin õige varakult ühe isevärki juhtumise läbi. Nägin korra Pilsudsky platsi ääres ühe ukse ees rahvakogumist. Läksin ka juure. Ja ma imestasin selle kogumise põhjuse üle. Polnud muud seal, kui et kirjandusliku aja-kirja „Wiedomosci Literackie“ aknale oli pandud välja uue numbri esiküljg täis värs-keid värsse mitmelt autorilt. Ja see põh-justas mitmekümnepäise rahvakogumise, kes õngitses läbi aknaklaasi uusi riime, sõ-nade plastikat ja värsikunsti abil kõvendat-ud sõna ja mõtte mõju.

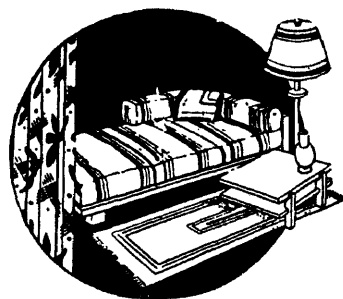
Pärast ei imestanud, kui leidsin lehtedes iga uudistoote ja uudislavastuse ümber korraliku lahingu. Poolakas pole vaikne nau-tija ega leplik vastuvõtja, vaid kui tal on oma mõte, siis ta tuleb sellega turule. Teat-rielus tolkorral polnud midagi erilist uut. Siiski meie oludega võrreldes täitsa vastu-pidine nähe ilmnis Varssavis. Ajal, mil meie teatrid mängisid ainult algupäraseid uudistükke, mängiti Varssavi kümnes teatris ainult klassikalisi tõlkeasju, välja arvatud „Teater Narodovy“, kus läks poola rahvus-lik ballet „Pan Tvardovski“. Nii käis oope-ris „Rigoletto“, „Poola Teatris“ „Cyrano de Bergerac“, „Suures Teatris“ Tolstoi „Joann Julma surm“ j.n.e.

Eriti raske arvustuse kadalipu osaliseks sai „Cyrano“. Meil selle tüki lavastus tuu-

seldati mitmelt poolt läbi, Poolas aga nägin lavastuse kohta riimituid ja draama vormis kirjutisi. Tükki nimetati muusikata oope-riks ja moonutatud operetiks. Ka näite-juht sai selliseid komplimente, milles poola viisakus küll püsis alles, kuid lillede vahelt lõhnas kõva pipar. Meil vast sellised komplimentid poleks mõeldavadki. „Joann Julma surm“ tehti ka maha ning teatri ju-hatuselt küsiti, mis mõte on poolakatele näidata, milline Düsseldorf roimar Kürten kunagi on istunud Moskva troonil. Jäägu see Moskva enda asjaks.

Kuid head näitlejat poolakas austab, kuigi arvustus neid alati ei hellita. Näitle-jate koosseisust mängitavas tükis oleneb vaatajate arv saalis. Õige publiku valitse-ja on kuulus Jarasz, kes on poolakatele se-da, mis on meile Paul Pinna. Jarasz on isevalitseja, ta ei tunnusta vahel teatrivõimu ja satub vahest omavõimuliste publikustele. Kui siis tuleb konflikt, siis Jarasz asutab oma teatri, nagu tegi seda Pinnagi.

Ja Jaraszil on nüüd oma teater „Athe-neum“. Kui mängib ise, on teater puupüsti täis, kui teda pole, on rahvast nii kuidas juhtub. „Atheneum“ on eksperimentaal-teater, ning selle teatri kaudu teatrikunsti

MOODNE MÕÖBEL

SOODSATEL MAKSUMINGIMUSTEL

MÖÖBLITEHAS

A/S

MASSOPRODUKT

TALLINN, S. TARTU M. 73, TEL. 308-96

moodsad moevoolud leiavad teed poola lavadele. Selles teatris sain ka kaunima Varssavi teatrielamuse, mille eest länu Eva Kuncsevicirownale ta osas O'Neilli „Mustas Ghettos“.

Poola teatrite tegevus erineb meie omast veel selle poolest, et seal iga uus tükk läheb senikaua päevast päeva, kuni veel on publikut. Siis jälle uus j.n.e. Nii et üht ja sama asja teater mängib vähemalt kuu aega. Sama lugu on ka kinodega ja revüü-teatritega.

Omapärane kunstikeskkoht Varssavis on „Institut propagandy Sztuky“ — alaline kunstinäitus, mille sisu samuti vahetub publiku jätkumise järele. Nägin seal üht näituse avamist, mis oli õige osavõturohke. Oli seal eriti tähelepanuväärseid akvarelli meistreid, õlivärvi-meeste juures tundus kõva moodsat Pariisi mõju — domineeris Pariisi hall ja väike kompositsioon.

Sama katuse all Pilsudski platsi kõrval on ka kunstnikkude kohvik, kust päeva jooksul marsib läbi kogu kaunishingeline Varssavi. Esimeses toas kõik neli seina moodustavad ühe suure akvarellkompositsiooni, milles leiduvad karrikeeritult vist küll kõik peamised inimnägude liigid. Tagu-

mise suure toa seintel seisis mõned päevad riiklikkude loteriide plakatite võistlus, sellele järgnes puulõigete ja ofortide näitus. Samas kohvikus börsitundidel demonstree-ritakse verivärskaid šlaagereid ja uusi helitöid, et kuulda valitud kunstikihi arvamisi juba varakult enne rahva ette minekut.

Siin võib kohata ka poola kirjandusilma silmapaistvamaid esindajaid. Rääkides poola kolleegidega kuuldub, et sealpool kirjanduskriisi suuremat ei tunta. Majanduslikud raskused pole vähendanud raamatute ostmist, küll aga pannud seisma selle kasvamise, mis on iseseisvuse aastatel olnud alatasane juurekasvava intelligentsi arvel. Viimastel aastatel poola kirjandus olevat tublisti „europastunud“, kuna loomingus domineerivat kriminaal- ja seiklusromaan või teised seda laadi teosed.

Kõigiti võib Varssavis märgata elavat huvi kunstiliste küsimuste ümber. Märgitav oleks veel igal sügisel korraldatav näitus uute andide leidmiseks. Igal korral tõstetakse välja mõni mees. Alaliselt käib ka kunstilaat, kus maalikunsti teosed on müügil. Kuid hinnad, hinnad olid all sellised, millistest meie kunstnik vaevalt kunagi saab näha und.

KÕIGE SOODSAMAKS OSTUKOHAKS ON JA JÄÄB

**KODUMAA VABRIKUTE
RIIDEKAUPLUS**

HERMAN RÕIVAS

TALLINNAS,

ESTONIA PUIESTEE 11

TELEFON 304-80.

*Müük suurel ja
väiksel arvul.*

SENSATSIOON

Sensatsiooni, kõmulise elemendi küsimus ajalehes on praegu ajakirjanduslike probleemide keskseks huvipunktiks, uurimis- ja vaidlusobjektiks. Selle on tinginud suur sensatsiooni-suunaline murrang, mis sündis pärast maailmasõda pea kogu maailma, eriti aga uute iseseisvate rahvuste, nende hulgas Eesti, ajakirjanduses, tänaseni kestev erakordselt intensiivne ümberorienteerumis- ja ümberkujundamisprotsess ajaleheasjanduse mitmesugustel aladel — üldse ajakirjanduse tähtsuse suure tõusu esile kutsunud laialdane ja elav huvi, mida tuntakse ajakirjanduslike küsimuste vastu.

Tähtsa koha annavad sensatsiooni-küsimusele muuseas ka osavõtjad viimastes „Õitsituledes“ korraldatud ankeedist „Ajakirjandus seltskonna kohtu ees“. Pea kõik ankeedist osavõtjad suhtuvad eitavalt sensatsiooni ajakirjanduses ja näevad meie ajakirjanduse sensatsioonilisuses üht ta peapuudusist, tehes talle seepärast enam või vähem ägedaid ning enam või vähem õigus- tatud etteheiteid.

See, kuigi väga auväärt kohtumõistjate, otsus sensatsiooni asjas pole tunnustatav. Sensatsioon peab ajakirjanduses olema! Ta kuulub ajakirjanduse põhielementide hulka, selle põhiolemusse, kuna ta kuulub inimlikkugi põhiolemusse. Sensatsiooni- janu pole mingi ebaloomulik, haiglane näht, vaid kujutab endast inimese loomulikku, tervet uudishimu, ja janu uudiste, teadmiste, inimlikult huvitavate teadmiste järele. Me teame seda igaiüks igapäevasest elust — jah, ärgem salakem, iseendast. Seepärast ei võida ka kunagi tüüda sensatsioonist, ei või sensatsioon end ise ära süüa, nagu arva- vad mõned „vana head, tõsist ajakirjan- dust“ tagaigatsejad, vaid sensatsioon ja janu selle järele võib maailmast kaduda ainult koos inimesega. Muidugi muutuvad järjest sensatsiooni vormid, ja peamiselt vorm näibki olevat see, mis on kutsunud esile vaidlused sensatsiooni poolt ja vastu.

Sensatsioon pole nii siis ei üldiselt ega eriti ajakirjanduses mingi ajalik näht. Ta on teataval määral esinenud ajakirjanduses alati, tingimata aga ajakirjanduse õitse- aegadel. Nagu autor näitas eelmistes „Õit- situledes“, on ajakirjanduse algedki võrsu- nud otse seniületamatus sensatsioonilisuses.

Täitsa vältimatu on sensatsioon täna- päeva ajakirjanduses. „Moodne ajaleht ei või üldse elada sensatsioonita,“ ütleb Ber- liini ülikooli ajaleheteaduse professor dr. E. D o v i f a t, tõsine ja lugupeetud teadus- mees, oma suurt tähelepanu äratanud raam- matus „Auswüchse der Sensations-Bericht- erstattung.“ „Ajaleht, kus meid ühe aasta- kümne kestes on lastud läbi elada maailma- pöördelise tähtsusega sensatsioonilisi sünd- musi, nagu vaevalt kunagi varem, oleks või- matu ajaleht, kes ei arvestaks teravnenud huvi sensatsiooniliste asjade vastu ja när- vide nürnemust elamuste tugevuse ning suuruse saavutamiseks.“

Elu on tänapäev muutunud äärmiselt intensiivseks, tihedaks, võrreldes kõige lähemagi minevikuga. Me kihutame lennuki- tempol läbi oma päevade; hiiglakiirul ja hulgal vahelduvad meie ümber kuulded ja nähud; valjuhääldajad kurdistavad me kõr- vu, valgusreklaam pimestab silmi. Kõnele- mata suurte sündmuste laviinist, mis meist käinud üle viimase poolteise aastakümne kestes ja meie vastuvõtlikkust tuimasta- nud, uputavad meid moodsad teadete edasiandmisvahendid igapäev uudistega kogu maailmast. Kogu maailm jookseb tänapäev n.ö. igaiühe juurde meist kokku. Mis ime siis, et meie tähelepanu suudab kõita ainult kõige huvitavam, rabavam, — et on vaja tugevaid vahendeid, et pöörda meie tähelepanu millelegi, luua meis õige kujutlus millestki.

Kõik see on tinginud mitte üksi ajalehe materjali valiku, vaid ka selle esitamisi viisi: elava, haarava kirjeldamise, suured pealkir- jad, pildid. Olen veendunud, et isegi tuli- seim vana soliidse ajakirjanduse pooldaja ei

saaks enam lugeda ennesõjaaegsel viisil toimetatud lehte. Kui mitte selle sisu, siis hall, ilmetu välimus suigutaks ta esimesel leheküljel magusasse unne.

Puht ajakirjanduslikust seisukohast on sensatsioonilised vahendid teinud paratamatuks teadete edasiandmise ja pildireportaaži suur tehniline areng. Juba võistluse pärast peab kasutatama kõiki võimalusi, eriti, kus ajalehtede üha kasvav hulk selle ajab järjest teravamaks. Peale selle tuleb ajalehel, kes seni aastakümneid oli laiade hulka ainukeseks omalaadseks kasvatus- ja meelelahutusvahendiks, võistelda raadio ning filmiga.

Ajaleht pole muide oma sensatsioonistumiseega mingiks erandnähuks. Vaadake tänapäeva kunsti, kirjandust, teatrit, me riidet, ärielu, kogu meie elu — kõik on läinud aggressiivsemaks, eredamaks, karjuvamaks, ühe sõnaga sensatsioonilisemaks nii sisult kui vormilt. Võrrelgem tänapäeva kunstiteoseid, raamatuid (kas või välimuselt), äri vaateaknaid, üldse propagandavõtteid ennesõjaaegsetega — milline vahe! Isegi kirikud teevad endale valgus- ja raadioreklaami — kuidas võiks siin ajaleht, kes tihedamini kui miski muu seotud ajaga ja kes sunnitud eriti arvestama selle nõudeid, käia iseradu?!

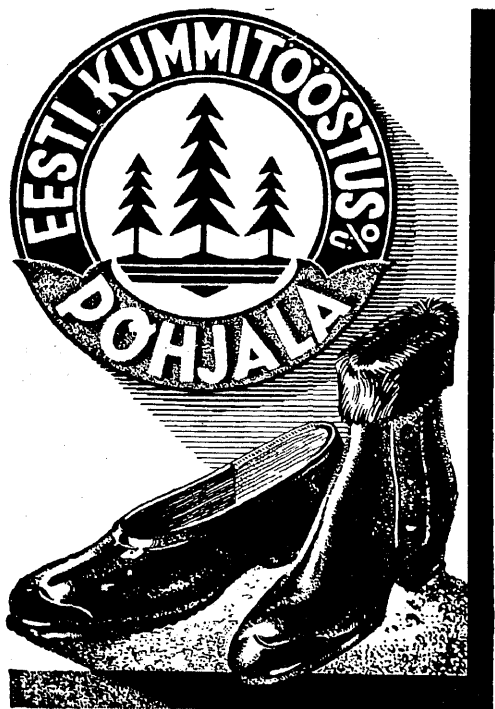
„Ajalehed on aja peegel. See on nende olemus ja nende ülesanne,“ ütleb prof. Vovifat oma ülalpool nimetatud raamatus.

Nad on aja peegel kõige laiemas ulatuses, s. o. ka antud aja inimese peegel. Seepärast ei saa vastutust ajakirjanduse ilme eest — muidugi üldiselt võttes — kuidagi veeretada toimetajaile-väljaandjaile. Ja eksib prof. H. B. R a h m ä g i, öeldes viimastes „Õitsituledes“, et „ajakirjandus on niisugune nagu ajakirjanikud, mitte nagu seltskond,“ kuna õigus on sellevastu vanal kogunud ajakirjanikul Ed. V i l d e l, kes sealsamas ütleb, et „mitte toimetus ei määra lehe sisu, vaid lugeja. Toimetus kirjutab, mida lugeja dikteerib.“ See on vana tõde, mille vastu vaevalt keegi saab vaielda. Võimatu oleks rahvale midagi peale sundida, mis tal ole on võõras, mida ta ei soovi ega vaja. Kõige vähem oleks see võimalik ajalehe juures, mille kui niisuguse järele kellelgi pole ilmtingimatut vajadust.

Viimase aja kogemused näitavad, et eesti lehtede paremik, kuigi kõik eesti lehed on teataval määral sensatsioonilehed, kujutades endast omapärast tõsiste poliitiliste lehtede ja bulvarilehtede*) konglomeeraate, on veel liig vähe sensatsiooniline meie rahvale. Ta on pidanud üsna koguka hulga oma lugejaist loovutama tõelistele, kõige pahemat sorti bulvarilehtedele. Kuidas peaksid siis meil olema võimalikud koguni hoopis sensatsioonitud, ainult kõrgeid kultuurilisi ja eetilisi sihte taotlevad lehed, nagu nõuavad seda paljud ankeedist osavõtjad viimastes „Õitsituledes“! Seesuguste mõtetega võivad ringi käia ainult eluvõõrad teadlased ja maailmaparandajad. Kuulaku nad, mida ütlevad vanad, tõsised ajakirjanikud G. E. L u i g a (Päevaleht“ nr. 348, 1930) ja H. M a r t n a („Õitsituled“ nr. 10), keda ometi keegi ei saa nimetada sensatsioonimeesteks, — ka nemad tunnustavad sensatsiooni tarvidust ajalehes, ja nimelt lugejate võitmise vahendina.

Ons aga ajalehel nii väga vaja lugejaid, väga, võimalikult palju lugejaid? Ilmtingimata! Ja kahel väga tähtsal põhjusel: et ta end majanduslikult tasuks, ja et tal, mis veel tähtsam, oleks mõju. Sest ühe lehe mõjusus sõltub peamiselt ta lugejate rohkusest, kuigi pole tähtsusetu ka lugejaskonna kvalitatiivne koostis. Mis oleks sel-

*) „Bulvarileht“ tähendab otseselt lehte, mida müüakse bulvaril, tänaval ja kujutab endast sensatsioonilist massilehte. Massilehti nimetatakse ka „kollaseks ajakirjanduseks“. Täitsa ekslik oleks bulvarilehe mõistet samastada „revolverajalehe“ omaga, või teda pidada tänava, s. o. halvas mõttes massi häälekandjaks. Samuti pole „kollasel ajakirjandusel“ midagi ühist „kollaste passide“ mõistega.

lest kasu, kui leht taotleks küll väga kõrgeid sihte ja oleks igapidi väga kultuuriline, aga tal puuduks lugejad, juhivad ja kasvatavad?! Ajalehte, mis end ise ei tasu, vaid end elatab toetusist, peetakse tänapäev otse ebanormaalseks nähuk. Veel enam — väikese lugejaskonnaga ajaleht pole moodsa arusaamise järele üldse ajaleht. Sest publitsiiteet, võimalikult suur levik, on aktualiteedi ja perioditsiteedi kõrval üks kolmest ajalehe peatunnusest, üks omadustest, mis trükitoote teevad ajaleheks. Paljud organisatsioonid avaldavad perioodiliselt oma teatajaid, kuid ometi ei saa neid arvata ajalehtede hulka, sest et nende lugejaskond on piiratud-arvuline.

Teisest küljest dikteerib ajalehe arvestamise lugejaskonna huvidega, nagu tähendatud, majanduslik kalkulatsioon. Tänapäeva ajaleht kujutab endast meil, nagu mujalgi, majanduslikku suurettevõtet, millesse on tulnud investeerida suuri kapitale ja mille jooksvad tarvidused on vastavalt suured. Praegu oleks meil näiteks võimatu juhtum, nagu veerandsada aastat tagasi, et toimetus ühel heal päeval lahkub ühe lehe juurest, läheb nagu mesilaste pere üle tänava teise trükikotta ja paneb seal ükskaks-kolm käima uue ajalehe. Tänapäeva ajakirjandus on eluks ja surmaks seotud kapitaliga, ning mida võimsamaks on viimase najal kasvanud ajakirjandus, seda väetamiseks on jäänud ajakirjanik.

Võhikul on vaevalt aimu moodsa ajalehekäitise majanduslikust formaadist ja ainult seepärast võib ta kõnelda massi ignoreerimisvõimalusist. Ühe suure inglise ajalehe („Penny Daily“, „Daily Mail“ sarnane massileht umbes 2-miljonilise tiraashiga) jooksvad väljaandmiskulud aastas on näiteks 3.400.000 naelsterlingit, ja ühe suurema eesti ajalehe omad (tiraash 40—45.000) 635.000 krooni, s. o. üle 63 miljoni sendi! See on meie oludes hiiglasumma, mida oleks võimatu kanda väikesel lugejaskonnal. Pealegi ei tooks väikese leviku juures ainult tellimis- ja müügirahad vähe sisse, vaid ka kuulutused, mis meil moodustavad 20—50% ajalehtede sissetulekuist, sest keegi ei kuulutaks ju väikese tiraashiga lehes. Meie rahva paremik ei suuda ülal pidada isegi head (üht ainukestki!) ajakirja — midas kõnelda ajalehest, mille väljaandmiskulud on võrdlematult suuremad!

Ma ei taha ega saagi aga kõige sellega öelda, nagu oleks meie ajakirjanduse juures kõik korras. Seal on palju puudusi, muuseas ka sensatsiooni viljelemisel.

Meil kõigepealt taotletakse sensatsiooni,

püütakse ajalehti teha huvitavaks ja tõmbavaks liig ühe külgssete vahenditega. Meie ajalehtede peamiseks, kõvasti ülekaaluvaks sensatsioonimaterjaliks on kriminaalkroonika, peale selle paljastused, skandaalid ja pahemal juhtudel kõige toorem keelepeks. Võib olla, et sellest ongi tähtsal määral tingitud nõudlikumate teravalt eitav suhtumine sensatsiooni. Muud sensatsiooni-allikad, näiteks kauged tundmatud maad, tähtsad isikud, leidused, avastused ja lõpmata hulk teisi, leivad meil väga vähe või liig tagasihoidlikku kasutamist, — vist küll, et see toimetajailt nõuaks enam leidlikkust ja vaeva, väljaandjailt aga enam kulusid.

Tähtsal määral on meil sensatsiooni-materjali halb valik ja üsna tühiste juhukete pikaks venitamine ning mitmekordsete pealkirjadega välja tõstmine — väliselt sensatsiooniliseks tegemine — tingitud muidugi huvitava vähesusest: meie rahvas on liig väike, et tarvilikul hulgal produtseerida häid sensatsioone. Siin ei jää teist teed, kui neid importeerida väljast, nagu seda teevad teised väikemaad, näiteks Daani.

Ajaleht pole sensatsiooni viljelemisel mingi piiramatult vabaduse maa. On kindlad piirid, kus lõpeb lubatav ja algab lubamatult sensatsioon.

Saku **õlletehas** ^{A.}/_{S.}

ASUTATUD 1876.

ÕLU JA **MÕDU**

PEALADU:

Tallinn,
Suur Kloostri t. 10/12.

TELEFONID:
473-36 ja 437-38.

Ajalehe informatsioon peab kõigepealt kõige oma sensatsioonilisuse juures valjult kinni pidama tõest. Sensatsiooni taotlemine ei õigusta kuidagi luiskamist ega tõsiasjade pea peale pöörmist, üldse avaliku elu või selle üksiknähtude pildi moondamist. Täiesti lubamatu on teadlik või koguni sihilik tõsiasjade võltsimine. Võimatu on aga ka informatsiooni objektiivsus, mida meil ikka ja ikka uuesti nõutakse ajakirjanduslikes sõnavõtmistes. Kui fotoaparaadi objektiivgi pole objektiivne, nagu teab igaüks, kes sellega teinud tegemist — kuidas võiks siis seda olla elav inimene?! Informatsiooni tee sündmuse juurest ajalehte läheb läbi ajakirjaniku temperamendi, ta reflekteerib sinna subjekt, mispärast see paratamatult omandab subjektiivse värvingu. Seepärast võib informatsioon olla ja peab olema ainult subjektiivselt tõepärane. See tähendab: ajakirjanikul peab olema tahe olla objektiivne, ta peab kõige väega püüdma tabada tõtt, sündmuse ja nähte kirjeldama oma parema äratundmise järele. Muide poleks objektiivne informatsioon, kui see olekski võimalik, üldse hea informatsioon. Lugejat ei kõida, kisu kaasa protokoll — ta tahab sõnumis tunda elava inimese vahetalitust, tõsiasjade loetelu kõrval sealt leida ka meeleolulist materjali, mis tal kergendab plastilise kujutluse tekkimist kirjeldatust.

Täiesti lubamatu on sensatsiooni nimel murda ka inimeste eraellu, liiati intiimellu. Ajalehe ülesandeks on ainult esindada avalikku huvi, tema teotsemispiirkond on ainult avalik elu. Kui ühe sündmuse sensatsiooniliseks kujutamiseks ja tõmbavaks kirjeldamiseks tungitakse eraelu sfääridesse, ilma et seda õigustaks avalik huvi, on see vale, lubamatu sensatsiooni tegemine. Kes eraelu toob erahuvides suure avalikkuse ette, on revolverajakirjanik. Igatahes võidakse mõnigi kord kõnesoleval alal eksida tahtmatult, sest paljudel juhtudel on avaliku ja erahuvi piiri kindlakstegemine väga raske. Teatavil asjaoludel võib ka eraelu väärida avalikku huvi ja sellest kirjutamine olla lubatav, isegi tarvilik. Pillab näiteks keegi oma raha ja peab suhteid võraste naistega, siis on see tema eraelu, millesse pole avalikkusel õigust segada. Selgub aga, et ta on raisanud võraste raha ja selle eest võetud vastutusele, nihkub ta eraelu seega avaliku huvi piirkonda ja selle kirjeldamine ajalehes on lubatav. Veel enam: on ajakirjanikul kindlaid andmeid, et keegi on üldsusele kahjulik, on ta mitte ainult õigustatud, vaid kohustatud asja tooma avalikkuse ette.

Üldiselt nõuab eraelu, isikute puudutamine ajakirjanikult äärmist ettevaatlikkust ja tagasihoidlikkust, kuna sellel võivad olla väga rasked tagajärjed asjaosaliste kohta; sageli võib väike paarirealine ajalehenotiits purustada kogu inimese elu. Ajakirjanduse kriminaalkroonikasse sattuda on mõnigi kord julmem karistus kui keskkaegne häbi-post. On teada küllalt juhte, kus väikeste kuritegude pärast kohtu alla sattunud on endalt võtnud elu — mitte kohtuliku karistuse, vaid sellest ajalehes kirjutamise pärast. Täiesti lubamatu on kriminaalkroonikas avaldada kõrvaliste isikute või isegi asjaomaste nimesid, kui nende süü pole veel tehtud täitsa kindlaks. Avaldada aga seksuaalroimade ohvrite või enesetappjate nimesid, kes jäänud ellu, on äärmiselt hoolimatus ja toorus. Enesetappimise lood nõuavad aga ettevaatlikku käsitlemist selleski mõttes, et need ei ahvatleks enesetappimistele. Paljude enesetappjate kirjade juures on ilmne, et nad on määratud ajakirjandusele — inimeses on tung teiste huvi äratada mõnikord nii suur, et ta on selleks valmis ohverdama oma elu. Samuti on teada juhte, kus saadetakse korda roimi, eriti noorte poolt, ainult selleks, et oma nime näha ajaleheveergudel.

Antud ruum ei luba üksikasjalikumalt peatuda ainetiku ja selle esitamiseviiside juures. Olgu ainult öeldud, et ükski hea ajaleht ei püüa lugejaid võita seksuaalalalise materjali ning mõrtsukatööde ja hukkamiste üksikasjalike kirjeldustega, üldse materjaliga, mis spekulatsioonidele, üldse madalamale instinktile. Äärmiselt maitsetu ja pieteeditundetu on ka avaldada tapetute pilt, liiati jälestustäratavate lähiülesvõtteina.

Teatav osa meie ajakirjandusest patustab väga sageli ja tihtigi äärmisel kujul ülal käsitatud nõuete vastu. Vastutustundetud sensatsiooni tagaajamises ei pörgata tagasi millegi eest, nõnda et „Õitsituled“ ankeedist osavõtjate etteheiteile võiks autorgi kirjutada kahel käel alla, kui neid poleks üldistatud kogu eesti ajakirjanduse kohta. Informatsiooni tõepärasuse suhtes ollakse meilgi jõutud nii kaugele, kõnelemata muust, et mõned lehed ameerika tabloidide eeskujul terveid sensatsioonisõnumeid oma tindipotist vabalt paberile valavad. Erilise huvi ja agarusega spioneerivad nende lehtede reporterid võrastes magamistubades ja kört-sikabinettides, tuhnivad kaaskodanike voodites ja mustas pesus. Nende eest pole kaitstud kellegi eraelu ta kõige intiimsemates sfäärides: lehte läheb kõik, mis kuidagi võib tõmmata lugejaid. Peab imestama meie inimeste kannatlikkust, tuimust või vast

argustki trükitud sõna ees, kes kõike seda lasevad protesteerimata endaga sündida.

Üldse näib meie inimestel ajakirjanduse eristamiseel olevat äärmiselt nüri ja pikk nende meel, kelle kohuseks on valvata kõlbluse üle. Kuidas oleks muidu võimalik, et meil ilmuvad ajalehed, kus keegi näiteks kirjeldab, kuidas ta arstib oma suguhaigust, või kus libud, mõrtsukad ja teised roimarid avaldavad oma memuaare! Vähe sellest, et seda sallitakse: me võime neist lehtedest äsjanimetatud materjali kõrval leida väga lugupeetud avaliku elu tegelaste ja isegi seltskonnadaamade intervjuusid. Ja veel milliseid! Näiteks teemil: kas te poseeriksite alasti. Kus on siin need, kes kõlbluse ja eesti naise au nimel tõstsid valju hädakisa nii ilmsüütu asja kui iluduskuninganna valimise pärast?! Tõesti, ajakirjanduse vabadusel poleks kõverdatud ühtki karva, kui seesugused ajalehed surutaks lubatavuse ja sündsuse piiridesse.

Kirjeldatud ajalehed on näiteiks sensatsioonipressist, nagu see ei tohi olla, ajalehtedest, kes enda, peamiselt ärilistel kaalutlustel, heitnud täitsa massi meelevalla alla. Võitluses lugejaskonna pärast unustatakse kõik piirid ja trumbatakse üksteist aina üle, laskutakse ikka allapoole, massi tasemele või veel madalamalegi. Ajalehega, kes tahab väärida ajakirjanduse õilsat nime ja endast midagi peab, ei või seda kunagi juhtuda. Ta peab kõige oma sensatsioonilisuse

juures jääma oma kõrge, ajakirjanduse olemasolu õigustava peaülesande teenistusse: oma lugejaid kasvatada, harida, ühe sõnaga juhtida.

Sensatsioon, mis kui niisugune valju positiivse väärtuse mõõdupuuga mõttes ei oma enamasti pea mingit väärtust, peab ajalehes olema ainult vahendiks, ajaleht end kohandama massile, selle primitiivseile nõudeile ja huvidetele ainult selleks, et tal oleks siis võimalik seda juhtida. Sest kes on lehe ostnud sensatsioonisõnumite pärast, loeb ka teisi ajalehe kirjutisi. Ameerika ja inglise ajakirjandus on kasvanud tugevaks just sensatsiooni najal ning väidetakse, et ajakirjandus tähtsal määral aitas kaasa nende võidule maailmasõjas.

Meie ajakirjandus viib praegu üleminekuajajärgus. Vanad vormid, suur osa endisest ainekust, on heidetud üle parda. Selle asemel on ajalehe veergudele marssitud võidukalt sensatsioon, nii sisus kui vormis, ja ajalehe kannud kõige laialisematesse rahvahulkadesse. Seda avarat tegevusvälja tuleb nüüd hakata täiel määral kasutama masside kultuuriliseks ja poliitiliseks juhtimiseks. Seni meie ajakirjandus kujutab endast, nagu eelpool tähendatud, konglomeeraati: vanad ja uued elemendid seisavad teataval määral isodeeritult üksteise kõrval. Need tuleb sulatada kokku, valada ühte ühtlasse vormi. Siis saame ideaalse ajakirjanduse: juhtiva massipressi.

SELLE PILETIGA VOIDATE 3000 KORDA
EESTI PÕLLUMEESTE SELTSI RAHALINE LOTERII
26503
LÄEKANHOJOLA
VANIKOODE
JÄRATA
PEAVOIT KUMMETUHKAT KROONI
EESTI PÕLLUMEESTE SELTSI RAHALISE LOTERII
KUPONGI № 26503

Geefuguse piletiga võite võita 3000 forda

TA MEILT KAUGELE LÄINUD

Mälestusi Jakob Mändmetsast

Just jõulupühil olin natuke haigestunud ja lebasin kogu aja voodis. Peaaegu mitte midagi mõeldes, pooluinakul olles veetsin hämara talvepäeva tunde.

Lühikese päeva lõppedes algas pikk õhtu samasuguse vaikuse ja rusuvusega.

Siis järsku helises telefon ja paari minuti pärast tõi telefoni juures käija sõnumi: Mändmets on surnud! Kesetpühaderahu, just lõunalaual perekonna keskel tulnud surmanõel talle järele...

Teadsin küll, et Mändmets juba pikemat aega kannatas südamehaiguse all, et ta sellepärast oli väga tagasihoidlik ja ettevaatlik oma eluviisides, kuid viimasel ajal ta tundis end paremana, nii et otsest hädahoitu ei olnud nagu karta. Ja kes võis seda arvata, et lõpp pidi tulema nõnda järsku, nõnda ootamata, nõnda ruttu.

Mändmets oli läinud!...

Talvine õhtu muutus veel süngemaks, veel rõhavamaks. Oli tunne, et kuskilt õige, õige lähedalt on midagi kadunud, midagi ära kistud, millega olid kõvasti kokku kasvanud; oli tunne, et kuskile õige lähedale on tekkinud suur tühi koht, mida pole millegagi täita; et on kadu-

nud inimene, kelle olemasolu oli mulle ja paljudele teistelegi otse hingeliseks tarbeks.

Mändmets oligi seesugune inimene, kes suutis, kes oskas olla teistele tarviline.

Mitte sellega, et ta inimesi aineliselt abistas — seda ta oleks vast ka alati meeleldi teinud, kui ta majanduslik seisukord seda oleks võimaldanud —, ei ka sellega, et ta oleks abitarvitajaid aidanud kohtadele soovitada või nende eest käinud teiste inimeste ees või asutistes kostmas — Mändmets oli selleks liig iseteadev ja vaba, et kellegi käest midagi manguda või võõraste uste taga siselaskmist oodata —, vaid tema oli tarviline teistele selleks, et tema harilikust meelerahust ka enesele meelerahu ammutada, tema naerunäost head tuju pärida ja vestlusest temaga oma elujaatavust värskendada.

Saarlasena oli Mändmetsal kõne veidi laulev, mis natuke sarnleb rootslaste kõneviisile. Võimalik, et saarlasel ongi selle kõneviisi rootslasilt laenanud. Aga sarnane kõne oma musikaalsuse, oma mõõdukate tõusude ja mõõnadega, ilma järskude hüpete ja raksumisteta, pealegi kui ta si-

Jakob Mändmets.

suks oli tujuküllane, naljaga vürtsitatud aine, pidi iga nukramagi inimese tuju peatselt parandama, kõik tusa eemale peletama.

Kas Mändmets ka millalgi tasakaalu kaotas, oma ägedust kuidagi avaldas?

Ei mäleta midagi sellesarnast.

Ega see saladus pole — kerge ta elu ju ei olnud.

Tuli vaevelda väikeste palkade juures, tuli otse üle jõu töötada, et perekonnale ülalpidamist muretseda. Lõbutsemiseks, elumugavusteks seal palju järele ei jäänud. Tuli vahest ka kannatada ülekohut ja viisakuseta käitumist.

Kuid kas tema selle üle nurises, valjult oma pahameelt avaldas, kellegagi sõnasõtta läks? Ei kunagi! Oma elumuredest, kannatatud ülekohtust kõneles ta sõpradele ainult nagu muu seas, ilma eriliselt alla kriiputamata, nagu oleks see vaid kõrvalise tähtsusega pisiasi. Sattus ta kellegagi vaidlusse, siis tegi ta ka seda, vaatamata oma vastase suuremale või vähemale ägedusele, ikka oma mahedal saaremaa-toonil. Ning iga mureavaldus, iga kokkupõrge lõppes tavaliselt mõne naljakaslõbusa lõppplausega.

Ta ei olnud tuim, ta ei olnud ükskõikne, ta polnud puine pistetele, hoopis selle vastu: ta oli väga hell, väga õrnahingeline, väga tundeline. Kuid oma hellust ja õrnust varjas ta häbelikult oma hinge salajamasse soppi ja laskis seda ainult harva heade sõprade silmis nähtavale tulla.

Jakob Mändmets oli realselt mõtleja inimene. Ta võttis elu ja inimesi nõnda nagu nad kord olid, ilma liialdusisse sattumata ühele või teisele poole. Ei sattunud kunagi nõndanimetatud vasikavaimustusse, ei laskunud aga ka väljapääsematusse pessimismikuristikku.

Oma tasasel toonil arvustas ta elunähteid ja inimesi, oskas näha läikiva pealispinna taga mõrasid ja pragusid, aga oskas leida ka inimeste juures, keda halbadeks peeti, neid häid jooni, mis viimastel olemas.

Raha, maised hüved huvitasid Mändmetsa ainult selle võrra, kui need temale olid vajalikud eluülalpidamiseks. Temale oli tähtsaim töötamiseks sobiv ümbrus ja meeldivad inimesed — selle hinna eest on ta elus nii mõnigi kord paremalt halvema juure asunud ja „Egiptuse lihapottide“ peale käega löönud.

Väga sügavalt on mul meele jäänud, kuidas meie Jakobiga „Tallinna Teatajat“ asutasime.

Olime kuuekesi, selles arvus ka Mändmets, „Virulase“ toimetuses. Seal häiris meid üks „Peterburi Teataja“ juhtkiri (stiili järele tundsi selle autorina ühte praegust tähtsat riigitegelast), milles teravalt toonil ette heideti, nagu seisaks „Virulase“ väljaandja ja vastutav toimetaja sakslaste teenistuses ja et ühes sellega ka kogu toimetus olevat võõral leival ja selleks palgatud, et eesti rahva huvide vastaselt tegutseda.

Võib olla, et nüüd on ajad muutunud, võib olla, et nüüd ehk ka seda lubatavaks peetakse, kui ajakirjanik palga eest ka seal töötab, kus lehe sihid tema isiklikkudele vaadetele just ei vasta, või seda kirjutab, mida ta ise just õigeks ei pea. Tol ajal oli asi teisiti: etteheide müüdavuses oli kõige raskem, kõige suurem kahtlustus, mis võis ajalehemeestele osaks saada.

Olime häga haavunud, väga erutatud, kuulasime ja otsisime oma ümbrusest andmeid väljaandja süü tõenduseks, ei leidnud aga midagi.

Siis kukkus väljaandja sisse tsensorile saadetud uue-aasta kingiga, mida vastu ei võetud, vaid kubernerile edasi saadeti.

Seda lugesime väljaandjale suureks eksimuseks, ja et lehe nime täiesti puhtana hoida, avaldasime nõudmise, et väljaandja vastutava toimetaja kohalt tagasi astuks. Seda nõudmist ei täidetud. Ja siis hakkasime streikima — kõik kuus toimetuse liiket, kaks alalist reporterit ja ka talituse raamatupidaja. Esimene selletaoline streik Eestis.

„Virulane“ hakkas edasi ilmuma streigimurdjate abil, meie aga katseid tegema uue ajalehe väljaandmiseks.

Asi ei tahtnud kuidagi paigalt nihkuda. Oli parajasti jaanuari lõpp, seega uue ajalehe ilmumise aeg mööda läinud. Ajalehe väljaandmine nõudis palju raha, seda meil ei olnud, toetajaid ka ei leidunud. Tegime paar nädalat mitmesuguseid käike ja katseid. Kõik jäi tagajärjeta. Meeleolu langes nulli lähedale, leivanappuski hakkas kätte tulema, sest „Virulase“ omanik jättis meile väljateenitud palgad maksmata.

Mändmetsal oli kõige kergem pääseteed leida, sest tema endised „lihapotid“ olid alles ja sinna tagasitulekuks temale kutse avaldatud. Aga ta ei läinud sinna — ühistunde ja jonni pärast ei läinud.

Veendusime, et Tallinnas meie uue lehe väljaandmisega hakkama ei saa.

Käisime ka kord Peterburis pinda sondeerimas — polnud sellestki kasu.

Siis sõitsime Mändmetsaga Narva „maad kuulama“: seal väiksem linn, ehk saab hõlpsamini ja väiksema rahaga hakama. Kuid ei olnud sealgi väljavaateid. Ainult tuju rikkus — oli talvine sompus ilm, sula, tänavad lortsu ja lobjakat täis, kõnniteed katkenud, majad räpased, inimesed kaltsus. Kõik läks vastikuks.

Lõime käega. Istusime õisele rongile ja sõitsime Tallinna tagasi.

Hommikuks oli ilm ilusaks läinud. Päike paistis säravalt, kõnniteed olid tahedad, promenaadil tulid vastu puhtalt riietatud inimesed, naeratavate nägudega lapsed rutatasid kooli.

Tuju läks korraga heaks.

„Kuule“, ütles Jakob, „siin on ikka ilus linn ja kenad inimesed. Ei meie lähe siit kuskile mujale. Katsume õige veel korra, ehk saame lehe käima!“

Hakkasime uue energiaga jõudu pingutama ja lõpuks saimegi oma lehe käima — 10. veebruaril ilmus ta esimene number (ja 12 aastaks jätkus ta elupäevi).

Siis algas palavikuline töö. Kuus päeva istusime toimetuselaua taga, seitsmendal, s. o. hingamisepäeval, võtsime lehepakkid kaenlasse ja sõitsime maale „misjonitööd“ tegema, teiste sõnadega: lehele poo-

lehoidejaid ja sõpru koguma. Käisime koosolekutel ja pidudel, pidasime kõnesid, ajasime muidu mõnusat juttu ja sõlmisime uusi tutvusi. Kviitungiraamatud olid taskus, kus kaubale saime, võtsime tellimisi vastu ja panime lehe käima.

Väsitav oli, aga raskena ei tundunud. Alaline kontakt oli sel teel maaga olemas, alati sai maalt ajakirjanduslikuks ja kirjanduslikuks tegevuseks uut ainetikku. Ja seda juttu, seda mõnu, mis iga niisuguse reisiga oli! Mändmetsa huumoritagavara del ei näinud olevat lõppu.

Mändmets jäi truuks oma elukutsele, mind on elu paisanud kord sinna, kord teisele alale. Saime harvem kokku, aga rõõm ja lohutus Jakobist jäid endisteks.

Jatkus sellestki tuju tõstmiseks, kui tänaval kiirel käigul kuulsid tema saaremaakolalist „tere“, küsisid: „noh, mis teed, Jaabok?“ (nii hüüdsime teda naljapärasest) ja vastuseks jutustas sulle mõne lõbusa lookese.

Igatahes, oli inimene, kelle juure võisid minna, ükspuhas, mis oli südame peal.

Nüüd teda enam ei ole, on vaid tühi koht, mille ümber hõljub mälestus heast, õrnast, hellast, õilsahingelisest inimesest.

Ta meilt kaugele läinud...

Põllumajanduse Pank

Tartus, Suurturg 9. Telefonid: juhatus 10-65, üldtelefon 50.

Pank annab laene põllumajandusele heade kindlustuste vastu.

Pank võtab raha hoiale, makstes ajakohast protsenti

Pank annab garantiisid riigi hangete, töölepete ja avansside kindlustuseks.

Pangal korrespondendid kõigis tähtsamates keskkohades.

Akkreditiivid piimaühisustele raudtee veokirjade vastu.

Pangal tulekindel varakamber (seif) kasutada väikese tasu eest.

Panga liikmetes ainult põllumehed ja põllumajanduslikud ühised.

Äritynnid kella 9-2.

PANGA JUURES

Kindlustusselts „OMA“ agentuur.

JUHATUS.

ALEKSIS KREISBERG

Ei möödu pea aastat, kui surm ei nõuaks järjekordset ohvrit eesti ajakirjanikkude väiksearvulise pere liikmete hulgast.

4. märtsil 1932. a. sulges oma silmad ja rändas meie seast jäädavalt manalasse Aleksis Kreisberg, saades 52 aastat vanaks. Kuidagi kiirelt põleb läbi inimene selles ajakeerisega ja sündmustetormiga kaasa ruttavas elukutses, et ei tahagi naljalt üle poole saja aasta ulatuda elutee pikkus.

Kes tundsid kadunut — ta sõprade ring oli lai —, need teavad temast ainult head mäletada, sest Aleksis Kreisberg oma tagasihoidliku, asjaliku, töörohke, sõbraliku iseloomuga oli meeldivalt silmapaistvaks kaasvõitlejaks ajakirjanikkude peres ja inimesena heasüdamlikuks ja vastulelikuks ligimeseks, kes kunagi oma isikut ei tõstnud esiplaanile, teistele aga kaasabi ei keelanud. Vaiksel ja kärata toimis ta oma kutsetööd, ilmutades sealjuures vilunud sulemehe asjatundlikkust ja hulkade maitse tabavust, mis lubas tal püstitada enda poolt ellu kutsutud perekonnalehe „Koduga“ meie ajakirjade elujõu alal kestvuse rekordi.

Ajakirjanikkude pere organiseerimisele lõi Kreisberg algusest peale kaasa. Tema kuju näeme juba esimestest eesti ajakirjanikkude koosolekutest osavõtjate seas. Eesti ajakirjanikkude liidu liige oli kuni surmani. 1920. aastal oli E. A. L. revisjonikomisjoni liige.

Aleksis Kreisberg sündis 23. septembril 1879. a. Järlepas, Harjumaal. Hariduse omandas Tallinna linnakoolis, mille lõpeta-

misel astus riigiteenistusse. Huvi ajalehetöö vastu ärkas temas varakult, ning ta hakkas tegema ajalehetele esiti väljastpoolt kaastööd, hiljem näeme teda juba kutse- lisenä ajakirjanduse põllul täie innuga tööl. 1906. aastal astus ta „Päevalehe“ toimetusse, kui leht oli alles oma ilmumist alanud.

Mõni aasta hiljem tegutseb „Virulase“ toimetuses. 1905.—1909. a. seisis Kreisberg ühtlasi ka Peterburi telegraafia- agentuuri teenistuses.

A. Kreisberg tegutses üsna intensiivselt ka kirjanduse tõlkijana, ilmutades hulk raamatuid, nii teaduslikke kui ka ilukirjanduslikke töid, osalt oma, osalt teiste kirjastusel. Maailmasõja päevil töötas „Teaduse“ kirjastusäris raamatute ja ajakirjade toimetajana.

Eesti iseseisvuse tulekul asutas perekonnalehe „Kodu“, mida toimetab isiklikult üle aastakümne — kuni surmani. „Kodu“ võitis laialdase tutvuse ja lugejaskonna.

Viimasel paaril eluaastal kadunu põdes sisemist haigust, tervis läks tagurpidi, ja ta tõmbus oma vaimulmaga nagu iseendasse, liikus vähe väljaspool „Kodu“ ruume.

Kopsupõletik saatis ta Diakonisside haiglasse. Nõrgenenud tervis andis surmale ruttu alla.

Kadumu põrm sängitati Rahumäe kalmistule. Läbi lumetuisu ja vingete tuule liikus leinarong viimsele puhkepaigale, kus kalmuküngas kattus lilledega. Eesti ajakirjanike liit mälestas oma elupõlist liiget pärjaga.

Olgu muld sulle kerge!

Aleksis Kreisberg.

MÄLESTUSI H. PRANTSUST

See oli 1889. aasta sügisel, kui Rõngu Laulu- ja Mänguselts Rõngu kihelkonnakoolimaja saalis toime pani perekondliku peo. Mina olin tookord Rõngus kooliõpetaja, ühtlasi ka Rõngu Laulu- ja Mänguseltsi kirjatoimetaja, ning esinesin sel õhtul kõnega ja mitme deklamatsiooniga. Kõne lõppedes astus minu juure seltsi esimees ühe tundmatu kaaslasega ja tutvustas teda mulle kui „Postimehe“ toimetuse liiget H. Prantsu, kellega mul siis kohe sobis mõnus jutt. Sellest algas meie tutvus ja meil polnud siis kummalgi aimu, et sellest lühikesest tutvusest hiljemail ajal võis areneda väga lähedane tutvus ja soe sõpruski.

Möödus kaks aastat ja minagi asusin Tartus toimetaja Jakob Tülki kutsel ajakirjanikuna tööle, nimelt „Eesti Postimehe“ tegeliku toimetajana. Nüüd, mil olime saanud ühe linna elanikeks ja ametivendadeks, puutusime üksteisega juba palju sagedamini kokku ja meie vahekorid muutus päevpäevalt ikka soojemaks. Kord külastas tema mind Aleksandri tänaval, kord mina teda Kivi tänaval. Tundide kaupa vestlesime päevaküsimustest, vaidlesime, arvasime tolleaegset poliitikat, Hermannit ja Grenzsteini vahekorida ja sõelusime ka tulevikuküsimusi, kust Eestile võis tulla head, nagu see ikka on noorte viis.

Ja meie ei jäänud ajajooksul õhtuti enam kahekesi. Meie hulka kogus teisigi, kelle südamed samuti olid lõkendamas.

Ilmus Juhan Liiv, ilmus K. E. Sööt, ilmus Oskar Brunberg, ilmus A. Rennit, mõnikord ka A. Saal. Mõnikord, kuigi harva, külastasid meid maalt ka Peeter Jakobson, Jakob Tamm, Ed. Vöhrmann, niisama linnast mitu üliõpilast, näiteks vennad Sitskad ja mitu teist.

Hindrek Prants.

Nii möödus jälle kaks aastat. Siis sain ka mina „Postimehe“ juure koha ja asusin H. Prantsu juure Kivi tänavale elama. Vahepeal oli ka Oskar Brunberg saanud „Postimehe“ toimetuse liikmeks, ja temalgi oli H. Prantsuga ühine korter. Seal me siis kolmekesi poissmeestena elasime.

See aeg on armsaim mälestus minu ajakirjanikupõlvest. Olime küll igaüks ise karakteriga, kuid sobisime ometi suurepäraselt. Brunberg maksis üüri ja kütte, meie Prantsuga muretseme toidu eest. Kunagi meie vahel lahkheliseid ei tekkinud. Olime niisuguse ühe pere lapsed. H. Prants tõi toimetusest

alati kaasa suure lehepaki, mille siis kodus läbi lugesime ja ära märkisime, sobivaid teateid välja valides. Õhtud kulusid meie külaliste vastuvõtmiseks ja sõprade külastamiseks, aga ka teatris ja kontsentridel käimiseks. Sel korral ju eriteadlasi-arvustajaid veel ei olnud, toimetuse liige pidi olema igal ajal „asjatundja“. Hommikul varakult algas töö, sest toimetusse saabus viisime juba hulga valmis tööd kodust kaasa. Eriti agar varakult tõusma oli Prants. Riietamatult tõmbas ta endale pa-

litu ümber, istus laua juure ja hakkas tööle. Meie olime laisemad, tõusime hiljem. See tuli sellest, et Prantsu kirjutada oli poliitiline ringvaade, mis tuli trükikotta varem ära anda, kuna meie tööd alles hiljem vajati. Alles kui kõik kodus tehtav töö juba seisis paberil, riietus Prants. Siis jõime kohvi ja läksime kõik kobaras toimetusse.

Samal ajal juhtus, et Prants pidi Tartust lahkuma. Ta oli meie maa poliitilisest olukorrast pikema artikli kirjutanud „Viipurin Sanomatele“; see leiti olevat politseivastane ja hakati asja juurdlema. Oli kardata Prantsu vangistamist, sellepärast andsid talle kõik sõbrad nõu: Pane plehku! Mine Soome! Ja see sündiski! Saatsime ta õhtuse rongiga minema, heade soovidega, aga kurvalt üksteisest lahkudes.

Ometi lahenes asi varsti. Kahtlusealuses artiklis ei leidunud Prantsu nime ja Prantsu äraolek ei kestnud kaua. Tartu sandarmite hulgas teenis ka G. Sirel, kes salamahti tegi „Postimehele“ kaastööd ja oli meile tuttav. See mees oli osanud sandarmite ülemale selgeks teha, et asi sugugi nii hull ei ole kui kaevatud, ja juurdlus lõpetati. Prants võis jälle Tartusse tagasi tulla.

Siis viis meid elusaatus jälle lahku. Prants läks Pärnu „Lindat“ toimetama ja mina asusin elama Valka, kust ma aastal 1896 kolisin Tallinna ja astusin „Eesti Postimehe“ toimetuse liikmeks. „Eesti Postimees“ oli vahepeal August Buschi omanduseks saanud ja Tallinna üle toodud. Nii sain ma Prantsu ainult veel harva näha, kuid jäime kirjavahetusesse. Alles aastal 1906, mil Prants Tallinna „Ristirahva Pühapäevalehe“ toimetusse tegevaks toimetajaks tuli, saime jälle hakata looma lähemaid sidemeid, mis on kestnud kuni H. Prantsu surmani.

Kui ma teda viis päeva enne ta surma viimast korda külastasin, siis hoidis ta minu käest kogu aeg kinni ja kordas ikka ja ikka jälle: meie oleme olnud head sõbrad; ial ei ole meie vahel olnud vähematki pahandust, Kivi tänava ilus mälestus elab meie rinnus ikka veel edasi.

H. Prants on alati olnud tasakaalus inimene. Ta on olnud alati ka hea inimene, küll aga ka inimene, kes on võidelnud alati tõe ja õiguse eest, ja sellisena jääb ta mälestus püsima, kui suure ja agara töömehe mälestus.

H. Prants oli inimene, kes suurema osa oma elust pidi elama keskpärastes oludes. Pea kunagi ei saanud ta näha päevi, mida oleks võinud nimetada aineliselt rikkalikeks

ja muretuiks. Üks häda ajas teist taga. Võib ütelda Juuletajaga, et nii mõnigi kord tema majas

„... kehvus kõndis kambri sees ja vaesus valvas ukse ees.“

Elu esitas talle kui perekonnainimesele tihti nii suured nõudmised, et neid raske oli rahuldada. Ometi ei vähendanud see tema haruldast töölust ega tumestanud ta lootust tulevikule, vaid seda suurema püsivusega andus ta tööle, et raskustest üle saada.

H. Prantsul oli fenomenaalne mälu. Ta oli nii-ütelda elav leksikon. Nimetamata maailma ajaloo sündmuste ja kangelaste aastaarve, teadis ta peaaegu kõigi eesti tegelaste ja sündmuste tähtpäevad. Kes ial vajas mõne tegelase või ajaloosündmuse kohta andmeid, võis neid saada temalt.

Ta oli ka agar uurija ja lugeja. Mis ial eesti kirjaväljal trükist ilmus, tema ei rahuldunud enne, kui seda oli saanud lugeda. Oma laia tutvuse pärast oli tal peagu kõigi eesti tegelaste ja kirjanikkudega ühendust, ja tundes Prantsu isu raamatute järele, saadeti temale, või palus ta neilt ise ilmunud raamatud. Tema oli nii väga kirjandusse kiindunud, et ta peagu ainustki vaba silmapilku ei raatsinud veeta raamatuta. Küllastades mõnda sõpra ja leides selle raamatukogust mõne teose, mida ta veel ei tunnud, katkestas ta varsti jutu ja süvenes kättesattunud raamatusse, unustades selle juures tihti kogu oma ümbruse.

Raamat tegi talle rõõmu, kuigi ta iga raamatut luges arvustades, kiites või laites.

Ometi ka kõige parema inimese elubarmomeeter osutab vahetevahel „pahale ilma-le“. Kõrgele õnnele järgneb alati enam või vähem tunduv, enam või vähem valdav hingeline lõtvus, nagu org mägede vahel. Nii väga kui inimeste sihiks ja igatsuseks on vahetpidamata õnneseisukord, sama võimatu oleks sellist seisukorda järjest kannatada. Meie elu terve rütm nõuab vaheldust, nõuab mägesid ja orge, õnne ja muret. Mõned rasked elupäevad on meie elule otse tarvilikudki. Nendeta poleks õiget õnne, nagu varjuta pole valgust. Neid raskeid päevi on tunda saanud ka Hindrek Prants. Ajakirjaniku tee ei ole iial tasane. Mäed ja orud vahelduvad seal. Tee ise on konarline ja ta äär on täis kibuvitsu. Käija sel-
lel teel peab väga pingutama oma jõudu,

kui ta tabab jõuda mäeharjale. Palju neist variseb teel kokku, paljud viskavad käega ja otsivad endale mõne rahulikuma tööala. Hindrek Prants pidas vastu, jõudis raugakka, töötas, kuni ta tervislik seisukord teda sundis armastatud tööst loobuma. Veel haigevoodiski jätkas ta abikaasale ja tütrele oma mälestiste dikteerimist, kuni saabus lõpp.

Nüüd on H. Prants läinud magama. Päev on tal olnud pikk ja uni on tal nüüd seda magusam. Ta on armastanud oma kodumaad, oma rahvast, on temale töötanud, on tema kirjavara rikastanud nii mõnegi väärrika teosega ja on võitnud üldise lugupidamise. Ta on raiunud oma nime kuldtähtedega eesti kirjanduselukku ja tema mälestus jääb püsima.

Puhka rahus, armas sõber! Olgu kodu-
maa liiv sulle kerge.

SCHOKOLAADI. JA BISKVIIDITEHAS

AKTSIA SELTS

GINOVKER & CO

TALLINN

RATSUTADES

Ühest ajakirjanikust, kes on sündinud aastal 1882

See oli Karl Kornel, kellest tänavu augustikuu 25. päeval meelde tuletati, et ta olevat sündinud juba aastal 1882. Ja lisati juure, et nüüd olevat juba aasta 1932. Ning nüüd veel tükk aega tagantjärele tuleb „Õitsitulede“ toimetaja ja annab käsu — ma pidavat sel puhul midagi kirjutama.

Noh, ja mida ma siis kirjutan? Ma ei võinud seda 1882. a. augustikuu lõpul aimata ju uneski, et siis sel ja sel kellaajal sündis keegi Karl Kornel. Kuigi ma sel ajal olin juba miinus 11-aastane. Mida tean ma sellest siis kirjutada? Ma ei näinud ega tunnud seda meest ka tükk aega pärastpoole. Alles 1908 ja 1909 nägin teda esimest korda. See oli Pärnus. Tema oli Pärnu Eesti Kooliseltsi asjaajaja ja mina juba selle seltsi progümnaasiumi kolmanda klassi lõpetaja. Aga mulle ei meeldinud K. Kornel tol ajal põrmugi. Ta nimelt ei tahtnud tunnustada minu autoriteeti. Sain seda ühel talveõhtul tunda Pärnu Karskuseseltsi kõnekoosolekul. Need olid uhked koosolekud, sest sel ajal oli Pärnus koos hirmus palju kuulsaid mehi, teiste hulgas — Hugo Raudsepp, Juhan Kukik, Jaan Tomp, J. Annusson, Joh. Semper, J. Uluots, Th. Käärrik ja palju, palju teisi. Ühed pidasid kõnet ja teised kuulasid, ning pärast hakkasid vastu rääkima. Ka mina pidasin tol ajal paar-kolm korda kõnet. Ja juba esimesel korral tuli Karl Kornel ning rääkis mulle vastu. Mõtlesin, kes see niisugune mees küll peaks olema?

Aga minu noortest tuttavaist — meie nime-tasime endid tol ajal omavahel kõik „seltsimeesteks“ — keegi seda ei teadnud. Oli ilmunud äkki Pärnu nagu sabaga täht. Ja kadus sealt nõndasamuti. Võis koguni kahtlus tekkida, et kas ta mitte sihilikult ei olnud selleks Pärnu tulnud, et mulle vastu rääkida. Sest minu oma arusaamise järgi oli see lõp-mata suur ja tähtis teem, mida ma tol ajal selgita-sin: „Naisterahvas ja kunst“. Olin selle üle läbi lugenud terve suure paksu raamatu; vähe-malt sajaloleheküljelise. Ja peale selle olin veel nii suur iseseisev mõtle-ja, et oma referaadis seadsin üles väiteid, mis olid hoopis vastupidised raamatust loetuile. Kornel aga tuli ja katsus kangekaelselt väita ikka niisuguseid „kulunud mõtteid“, nagu neid lei-dus raamatuski. Ma jä-reldasin sellest omast arust päris õigusega, et

Karl Kornel.

pole mehekesel nähtavasti suuremat iseseisvat mõtlemist midagi; ja andsin talle nõnda-kaua vastu, kuni ta viimaks vait jäi (see tähendab: koosolek lõppes ära). Endal aga oli mul võidurõõmus tunne. Alla jäi!

Soo, ja see oleks ka kõik, mis mul meeles on minu esimesest „võrdlemisi ebameeldivast“ kokkupuutumisest Karl Korneliga. Pärast sain veel kuulda, et tal olevat mingi-suguseid sidemeid „Postimehe“ Pärnu sa-baga, mida tol ajal toimetas Hugo Raud-sepp, ja see aina kinnitas minu muljet. Meie tolaeagsetel aktiivsetel Pärnu noor-tel, vähemalt selle rõhuval enamusel, oli ni-

melt niisugune arusaamine, et kui üks inimene juba „Postimehega“ sidemeis, siis on ta omadega läbi.

Mõni aasta hiljem aga leidsin, et Karl Kornel siiski ei ole veel läbi. See oli Tartus. Minust oli seks ajaks saanud juba „Meie Aastasaja“ toimetaja (tol ajal õeldi tagasihoidlikumalt: toimetuse liige). Ei mäleta, kas oli see aastal 1912 või 1913, ja siis käis Kornel Tallinnast Tartut külastades ükskord ka „M. A.“ toimetuses. Siis olime „kolm endist Pärnu meest“ (endamisi mõtlesin — „tegelast“) seal koos: J. Tomp, K. Kornel ja mina, ning leidsime, et olime siis nüüd kõik ühekkamba mehed. Ajakirjanikud. Kornel oli tol ajal nimelt „Päevalehe“ toimetuses, või sealt juba parajasti lahkunud. Oli aga läbi ja läbi veel ärilise Tallinna mees, kellele meil, vaimlise Tartu ajakirjanikel, loomulikult palju põhjust oli veidi ülalt alla vaadata. Aga polnud viga. Läbi igatahes saime. Ajasime koguni päris huvitavat juttu. Mäletan muu hulgas — ta tegi meile selgeks, miks Otto Strandman ennast Vene riigiduumasse ei laskvat ja ei võivatki valida lasta. See rikkuvat ära tema hiilgava advokaadi-karjääri. Endamisi mõtlesin sel puhul, et no jah, nii nad on, need Tallinna tegelased: karjääristid!

Hiljem hakkasin Kornelit nägema juba sagedamini, sest ta oli järgnevad aastad Võrus ja käis sealt vahetevahel ka Tartus. Lugesin mõnikord ta kirjutusi ja otsustasin, et ei saa salata: mehe sules on lööki!

Siis tuli sõda ja pani Korneli ohvitseri mundrisse. Sõja ajal minust sai Tallinna ja Kornelist pärast sõda Tartu ajakirjanik. Ja kuna Tallinnast sai vahepeal pealinn, tundsin veel ka siis ennast „eelistatumas“ seisukorras. Aga siis kihutas K. Kornel minust lõplikult mööda: lõpetas ülikooli, sai rahvasaadikuks, ministriks, selle järele direktoriks, ja nii edasi. Oleks minu arust ainult veel üks väljavaade, mis temale võiks tähendada sammu edasi: diktaatoriks! Aga seda Kornelist vist ei saa. Mäletan veel

käesoleva aasta suvest, kuidas läbi ja läbi demokraat Kornelis kohe võpatama hakkas, niipea kui üks kaas-kodulane seal meid õrritama hakkas oma fashismi ja hitlerismiga. Diktatuur olevat — nii ütles Kornel — nii rumalate inimeste jaoks, kes ise poliitiliselt mõelda ega teotseda ei viitsi. Ja nüüd siis on ta minust mööda kihutanud ka 50-a. lippu lehvitades. On sellega läbi ja läbi „täismees“. Hea küll, vingu me üksteisele sellepärast juba ammugi enam ei kannu. Ümberpöördukt: oleme vahepeal üksteisele kuidagiviisi koguni lähedastekski saanud. Kunas, kuidas, seda hästi ei tea. Aga on kuidagiviisi nii välja kujunenud, et on otse tarbeks vahetevahel üksteisega nõu pidada, juttu vesta, mõtteid vahetada. Õieti küll — minul Korneliga.

Aga seejuures on ka raskusi, sest nagu juba tänavu augustikuul ühes lehes kirjutasin: Kornelil on alati tulikiire. Tal pole kunagi aega, vaid muudkui kihutab. Otseku ajaks homset päeva taga. Nähtavasti sõja ajal mitte ilmaaegu ei pandud teda just ratsaväekooli: jalaväelasena oleks kindlasti rivist välja kihutanud, teistest kaugele ette; ja seal oleks, kui vaenlane mees vastas, kergesti võinud hädaohtlikuks minna. Paremini siis juba panna ta hobuse selga; las siis kihutab, hobusest ette ikkagi ei jõua.

Nii. Sõjaajal ja sõjaväes aitas sellest, aga pärast sõda tuli otsida jällegi uusi vahendeid, et „rivist“ välja ei tormaks. Tuli teda rakkesse panna, võimalikult rohkem koormaid vedada anda; ja võimalikult raskemaid koormaid. Nimestikku ei maksa mul siia kirja panna, seda võib kokkuvõtlikuna leida raamatust „Eesti avalikud tegelased“, kus leheküljel 116 tervelt poolsada rida on ära kulunud Korneli n. õ. pea-ametite üleslugemiseks; järelikult — üks peamet iga elu-aasta kohta, kui hakata lugema hällist algades. Ja hoidku küll, mida sealt kõik ei leia: apteegi praktikant, raudtee-telegrafist, arvepidaja, ärijuht, korrespondent, ühistegevuse instruktor, vabariigi saadik Riias, eskadroni-ülem rindel, kaitseliidu

Sugupeetud kaubatarvitajad!

Tarvitage ainult kodumaa **reisikohvreid ja peeni nahatöid**

O. Zimmermann'i tehasesi

Tartus, Suurturg 4.

OSAKONNAD: Tallinnas, Harju t. 34 ja Pärnus Rütli t. 41.

ülem, Eesti Ühist. Liidu juhataja, rahvasaadik, minister . . . ah, jätame parem! Ainult ühte peame aga eraldi märkima: K. Korneli — ajakirjanikuna. Kutselise ajakirjanikuna kuulub tema „algus“ juba 1907. aastasse, tähendab — 25 aastat tagasi. Ja selle veerandsaja aasta jooksul märgime Valga „Sõna“ 1907—08, „Päevaleht“ 1910—1912, „Võru Teataja“ 1913—14, „Postimees“ 1920—23, „Ühistegevusleht“ 1929, ETA — 1930—32. Nähes nii suurt ajakirjanduslikku protsenti K. Korneli ametite rägastikus, pole ime, et ta kolme aasta eest rakendati ka Ajakirjanikkude Liidu etteotsa. Sest — ajakirjanduse kutse on K. Korneli vere samuti ära mürgitanud nagu mõne teisegi. Ole sa kus sa oled, ikka haa-

rab käsi sule järgi, niipea kui mõni „neetud probleem“ on kerkinud päevakorraile, või niipea kui oled lugenud mõnest raamatust mingi mõtte, millest sinu arvates ka teised peaksid kuulda saama. Ja Kornel kuulubki just nende raamatuhaigete ajakirjanikkude hulka, kes ühtegi „neetud probleemi“ ei jaksa raamatute abil selgitamata jätta. Sellest ka tema rohke ajakirjanduslik toodang neistki aastaist, mis pole veedetud toimetuselaua taga. Olen näinud nende väljalõigete pakke ja — imestanud. Olen kindel, et need on võinud sündida ainult — ratsutades . . . Aga see, kellel kunagi pole aega, vaid kes alati ratsutab, see ongi ju — ajakirjanik. Selloppärast K. Kornelilegi: ratsuta edasi.

A./s. VILJANDI LINAVABRIK

Asutatud 1912. a.

Viljandis, Lossi tün. 41.

Telefon nr. 18.

Valmistab ainult parematest linasortidest linast ja takust lõnga ning niiti mitmesuguses jämeduses. Sidumisõõri vihtides ja kerades. Linast ja takust riidet, pleekimata ja pleegitud, nagu: laudlina-, käteräti-, voodilina-, särgi-, käsitööriiet linase ja puuvillase lõimega, püksi-, madratsi-, vahe-, presendi-, koti- ja polstririiet.

UUDISEKS: Moodsad päevatekid lillelise mustriaga, valmis viljakotid, presendid koorma ja masina katteks, vastupidavad riidest masinarihmad, puuvillane vokinöör ketramisvabrikutele.

KAUBAD TUNTUD HEADUSES JA HINNAD ODAVAD.

Põllupidajatele võetakse alati vastu linu ja takku ümbertöötamiseks lõngaks ning riideks.

Töö kiire, hea ja odav.

KAHE AASTA KROONIKAT

E. A. L. tegevusest ja välissuhetest 1931. ja 1932. aastal.

Anno 1931. osutus üheks suureks traditsioonide rikkumise aastaks terves kosmoses ning erandmeteorina ei hiilanud ses suhtes ka Eesti Ajakirjanike Liit. Üheksa aastat järgimööda ilmus kõigi kirjaoskajate ülimaks vaimliseks naudinguks ja kuulutajate pühaderõõmuks — elavamaks jõulueelseks sisseostuajaks liidu album „Õitsituled“, ent möödunud aastal jäi see siiski ilmumata. Kuid tööle au andes ja õiguse lippu kõrgel hoides peab avameelselt tunnistama, et traditsiooni rikkumist „Õitsitulede“ ilmumata jäämisega ei põhjustanud

mitte ajakirjanike loidus, väsimus, apaatsus ning kõik muud mõeldavad peamise ja kõrvalise tähtsusega põhjused, vaid seda tegi inglise naela kursilangus. See pole öeldud mitte naljaks, vaid palume võtta sündinud traditsiooni rikkumise peapõhjusena päris tõsiselt.

Kujutage ette järgmine olukord: kui inglise nael 1931. a. septembris (just „Õitsitulede“ ettevalmistustööde ajal) kulla aluselt lahti kangutati, siis hakkas korraga kõik ümberringi kõikumama. Liidu juhatus jäi küll külmavereliseks ja ei värisenud

Eesti ajakirjanikud Leedus 1931. Vastuvõtt Kaunase jaamas.
(27. juunil.)

Eesti-Leedu ajakirjanduse sõpruslepingu allakirjutamine Kaunases juunis 1931.

Leedu ajakirjanike ühingu esimees Purickis, Eesti Ajakirjanike Liidu esimees H. Moorson, Eesti saadik Kaunases dr. Lepik, toimetaja E. Jalak, toimetaja J. Jaik.

kaasa, kuid kõik need kuulutuste korjamise monopolistid-spesialistid võbisid kogu aeg niivõrd, et õigeks ajaks ei saanud omale võetud ülesannetega enam põrmugi hakkama.

Muutunud situatsioonis lubati küll suusõnaliselt üht kui teist, kuid kirjalikult ei võtnud oma lubadusi ometi keegi kinnitada. Ning ka tegelikult ei järgnenud oodatud tulemusi. Sellest tingitult jäi seisma rohkesti huvitavat vaimuvara ja jäid ilmumata „Õitsituled“. Ja ühel aatelisel, altruistlikul ja siiski ordeniteta, ikka veel vanal põhiseaduslikul alusel seisval ühingul, nagu seda suvatseb olla ennastohverdavalt Eesti Ajakirjanike Liit, ei jää muud üle oma traditsiooni rikkumise vabanduseks ja taas heakstegemiseks, kui püüda tänavuse albumiga uuesti täita tühi koht kosmoses.

Kuid vaatamata sellele, et möödunud aastal jäid ilmumata „Õitsituled“, võis liidu tegevus kahel viimasel aastal areneda siiski täiesti normaalselt. Normaalselt neis piirides, mille võrra avaldasid oma elavat huvi liidu kui organisatsiooni vastu ta liikmed-ajakirjanikud.

Ajakirjanike liidu tegevus ei piirdu üksnes oma liikmete huvide teenimisega kodumaal, vaid liidul on tulnud pidada ka tihedaid sidemeid välismaa ajakirjanike organisatsiooniga. Kontakti loomine vä-

lisajakirjanike ühingu tegega pole sündinud ainult ametiühingulisel alusel, vaid sellel kontakti loomisel on olnud veel ka teine eesmärk: püüda ligendada rahvaid üksteisele ning hoida ära üksteisest eemale tõukavaid ja lõhesid tekitavaid põhjusi. See pärast võime liidu tegevust jälgida ka kahest seisukohast: 1) liidu kui kutseorganisatsiooni tegevus siseriigis ja 2) liidu suhted välisajakirjanike organisatsiooniga, ühise Balti avaliku arvamise loomise eesmärgiga.

Liidu kui kutseorganisatsiooni esimeheks ülesandeks osutub oma liikmete huvide, nii vaimliste kui materjaalsete, teenimine ja korraldamine. Ses suhtes, ja nimelt vaimlikes, on tehtud seni küll juba mõningaid üritusi, kuid rahuldavast olukorrast ollakse veel siiski üsna kaugel. Kõigepealt on pandud alus liidu raamatukogule, kuhu on tellitud jooksva aastal lisaks ajakirjanike kutseala käsitavaid teoseid. Kõige suuremat energiat ja jõukulutust on aga nii eelmistel liidu juhatusliikmeilt kui ka juhatusliikmeilt ja majakomiteelt kahel viimasel aastal nõudnud liidu kodu korraldamine Kose. Kui eelmistel aastatel tuli Kose majapidamisele juurde maksta, siis on nüüd see ära jäänud ning, mis iseäranis rõõmutav, järjekindlalt näitab tõusu igal suvel Kose kodus elavate ajakirjanike arv. 1931. a. oli Kose kodu avatud 1. maist kuni 1. septembrini. Elanike rekordiarv oli juunis ja juulis — 45 inimest, teistel kuudel 25—30. Rohket kasutamist leidis Kose kodu ka tänavu suvel ning iseäranis tuleb kriipsutada alla asjaolu, et elanikkonnast moodustasid ligi 75% liikmed. Kõige rohkem leidis Kose kodu kasutamist juulis (49 inimest). Kose kodu kasutamiseks liikmete poolt andis esiteks suure tõuke üüri ja pansioni hindade kulla aluselt kukutamine ning teiseks asjaolu, et viimasel kahel aastal on püütud Kose kodu võtta rohkem puhkepaigana, kui juhusliku väljasõidu-

Eesti ajakirjanikud saabumisel Varssavi.

Vasakult paremale — „Päevalehe“ Varssavi kirjasaatja N. Žaba, „Postim.“ toimetaja J. Jaik, „Pvl.“ toimetaja E. Jalak, Poola välism. ajakirj. osak. abidirektor Lührich, toimetaja Zoltan, saatkonna sekretär A. Schmidt, peatoimetaja E. Laaman, dir. Cosnovski, toim. J. Kitzberg, toim. H. Rahamägi, dir. Oborski, toim. krahv Krassicki.

kohana. 1931. ja 1932. a. teostus Kose puhkekodus täielik remont ühes veevärgi laiendamisega, mis läks maksma 4750 krooni. Mõlemal aastal korraldati pressiballid, mis andsid ülejääki ümmarguselt 1500 krooni. Tenniseväljade ja võrkpalli kasutamine on läinud aga tagasi. Tagasimineku on seletatav sellega, et tennisklubi, peale paariaastase tegevuse, varjusurma suri ning sportline entusiasm tennisklubi juhtides õige ruttu häihtus. Liidu peakoosoleku otsusega anti küll tennisklubile õige laialdased tegutsemise piirid ning tennisklubi toetati väärikalt materjaalselt, kuid kõigele sellele vaatamata pole tennisklubi talle pandud lootusi ometi suutnud täita. Seepärast tuli 1932. a. suvel liidu juhatusel ka ajakirjanike tennisklubile kasutada ja korrashoidmiseks antud tenniseväljad jälle oma hoole alla võtta.

Jooksva aasta augustis sooritati Tallinna ajakirjanike teiskordne (esimene 16. nov. 1930. a.) külas käik Tartu kolleegide korraldusel ülikoolilinna, kus oli väga südamluk ja soe vastuvõtt ka kohalike seltskondlike ning omavalitsuslike organisatsioonide poolt. 18. sept. 1932. a.

tegid Tartu kolleegid vastukülaskäigu Tallinna, mis esialgsete kavatsuste järgi pidi kujunema esinduskülaskäiguks, kuid lõppeks kujunes mõningail põhjusil siiski vaid mitteametlikuks retkeks. Esindusliku funktsioonina võiks nimetada ainult vastuvõttu tollekordse riigivanema Karl Einbundi poolt ning Tartu kolleegide lõunal viibimist Kose kodus.

Kulude kokkuhoiu mõttes on Kose puhkekodus talvekuudel suletud vana maja ning selle asemel avatud uus maja, kus liikmeil alati võimalik seks sisseseatud soojas söögisaalis einetada ning tarvilisel korral saada elamisruum. Ka talveti on leidnud Kose kodu alalist kasutamist liikmeilt. Üksikud liikmed elavad Kosel kogu aasta läbi.

Iseäranis tihe kontakt on liidul ja liidu liikmeil olnud Tallinna kunstiklubiga.

Liidu juhatuse koosolekuid peeti 1931. a. — 24 ja 1932. a. kuni 24. novembrini — 16. 1931. a. võeti liidu tegevliikmeiks vastu 18 ja toetajaiks liikmeiks 6 ning 1932. a. tegevliikmeiks 5 ja toeta-

jaiks liikmeiks 4. Kokku on liidul auliikmeid 5, tegevliikmeid 108 ja toetajaid liikmeid 14.

Juhatusse kuulusid 1931. a. H. Moors — esimees, K. Kornel ja J. Taklaja — abiesimehed, J. Tomp — laekur, J. Jaik — abilaekur, E. Jalak — sekretär, J. Veelman — abisekretär, ning

ametita juhatusliikmed: L. Johanson ja H. Oiderman. Revisjonikomisjonis: M. Aitsam, A. Külm ja H. Vismann.

1932. a. on juhatuse koosseis sama, peale H. Oidermani, kes juhatusest lahkus ja kelle asemele tuli G. Rahnulo. Revisjonikomisjoni 1932. a. kuuluvad: M. Aitsam, A. Külm ja A. Schulbach.

Tallinna lehemehed külaskäigul Tartus sept. 1932.

(Vahi põllutöökoolis.)

Tartu leHEMEESTE külaskäik Tallinna sept. 1932.

Vastuvõtul riigivanema Karl Einbundi juures.

Iseäranis aktiivselt on liit tegutsenud kahel viimasel aastal välissuhete korraldamise alal. Ühelt poolt on püütud võimalikkuse piires tulla vastu ja olla abiks Eestis viibinud välisajakirjanikele nii informatsiooni hankimises kui kõiges muus, ning teiselt poolt on liit loonud tiheneva kontakti välisajakirjanike organisatsiooniga.

Leedu ajakirjanduse komiteele ülesandeks ühise Eesti-Läti-Leedu ajakirjanduse komitee loomine.

Soom-Ugri kongressist võttis osa liidu delegaadina H. Rahamägi.

11. nov. 1931. a. peeti Tallinnas Eesti-Läti pressiliidu koosolek. Läti esindasid „Leta“ dir. A. Behrsin ja kirjanik-ajakirjanik P. Rozits. Sellel koosole-

Eesti—Läti—Leedu ajakirjanduse konverents Riias 19. nov. 1932.

I rida pahemalt paremale:

- 1) Paleckis (Leedu), 3) Skalbe (Läti), 4) Purickis (Leedu), 5) Seskis (Läti),
6) Kornel (Eesti), 7) Rozits (Läti), 8) Kemežys (Leedu), 9) Karklinš (Läti).
II rida — 2) Aboltins (Läti), 6) Bastin (Läti), 7) Vigrab (Läti), 8) Taklaja
(Eesti), 9) Laaman (Eesti), 10) Rose (Läti).

1931. a. võttis liit osa oma esindajatega (Moorson, Kenn, Jaik, Kornel ja Taklaja) Eesti-Läti pressientendi konverentsist Riias 20. veebruaril, siis Lübeckis peetud Baltimere riikide pressikonverentsist 15.—17. maini (Moorson ja Taklaja), mis osutus 1930. a. 30. ja 31. mail ning 1. juunil Riias peetud konverentsil ülestõstetud küsimuste arutamise jätkamiseks ligema koostöö loomisel Baltimere ümber asuvate maade ajakirjanduse vahel. 27. juunil sõitis liidu delegatsioon (Moorson, Jaik, Jalak, Visman, Ehrman ja Ströhm) Kaunasesse, kus sõlmiti Eesti-Leedu ajakirjanduse sõprusleping. Selle sõpruslepingu järele tehti Eesti-

kul määrati kummaltki poolt üks liige, kelle ülesandeks alalise kontakti pidamine teise poolega. Eesti poolt valiti selleks K. Kornel ja Läti poolt Behrsin. Samal koosolekul tunnistati soovitavaks, et iga aasta ilmuks kummalgi maal esialgu ilukirjanduslik antoloogia.

1932. aastal 12.—14. oktoobrini peeti Varssavis Eesti-Poola pressiliidu koosolek, millest võtsid osa Laaman, Jaik, Jalak, Kitzberg, Rahamägi.

Poolas sai eesti ajakirjanikele osaks kõige südamlikum ja austavam vastuvõtt ja nad võisid sealt võtta kaasa kõige paremad muljed. Konverentsil võeti vastu rida tähtsaid otsuseid mõlema ajakirjanduse ja sealt-

kaudu mõlema rahva lähendamiseks. Nii otsustati ühiselt võidelda kummagi maa kohta pahatahtlikult levitatavate teadete ja artiklite vastu, vahetada vastastikku informatsiooni ja ülevaateid sündmuste kohta, muretseda ajalehtedele kohapealseid usaldusväärseid kirjasaatjaid, vähemalt kuus korda aastas anda vastastikuseks levitamiseks õiglasi ülevaateid kummagi maa majandusest, anda vastastikku kummagi maa ajakirjanikele kõiki võimalikke kergendusi puhkusaja veetmiseks teise maa ajakirjanike kodudes, aidata kaasa mõlema maa kirjanduslike ja kunsti ringkondade kaastööle ja vastastikusele tutvumisele.

Need on lühidad resolutsioonid, mis võeti vastu konverentsil üksmeelselt ja mis loodetavasti panevad aluse mõlema maa ajakirjanduse tihedale koostööle, mis oleks kasuks mõlemale ja seda tervitatavam, et seni ajakirjanduslikult Eesti ja Poola vahel olid sihilikeks „vaheltalitaajaiks“ meile mõlemale kõõrdivaatavad sakslased või siis vene emigrandid.

Peale konverentsi ametliku osa oli Eesti sulemeestele Poola ametivendade ja välisministeeriumi poolt võimaldatud kõige huvitavam ja põhjalikum tutvumine Poola suure pealinnaga ja ka otsesed kokkusaamised Poola informatsiooniallikatega.

17.—19. nov. Riias peetud ühise Eesti-Läti-Leedu ajakirjanduse

se komitee asutamise konverentsist võtsid liidu esindajaina osa Kornel ja Taklaja.

Välissuhete loomisel on saavutatud kahesuguseid tagajärgi. Kõigepealt on laienenud ja süvenenud nii välisajakirjanike Eestis viibimisel kui eesti ajakirjanike välismaal olles isiklik kontakt. Teiseks on konverentsil saadud otskoheseist allikaist väga väärtuslikku materjali ajakirjanike kutsetöö korraldamisest ja nende sotsiaalsest olukorrast erimaadel. Kõige tähtsamaks on aga osutunud küsimuse lahendamise, mis suunas ja missuguses ulatuses peaks arenema Balti ajakirjanduse koostöö ühtlasema Balti avaliku arvamise loomiseks.

Selle mõtte selgitamiseks ning tegelike tagajärgede saavutamiseks on seni rohkem tehtud. Senise töö tulemused ühtlasema Balti avaliku arvamise loomiseks leidsid järgmise väljenduse 19. nov. Riias peetud ühise Eesti-Läti-Leedu ajakirjanduse komitee loomisest: Eesti-Läti-Leedu ajakirjandus peab moodustama Balti avaliku arvamise tuum-organisatsiooni, mida tarviduse järele võib muidugi laiendada. Kolmikliidu loomine ei takista muidugi üksikute maade ajakirjanduse organisatsioonidel pidada otsekohest sidet väljaspool tuum-organisatsiooni asuvate maade ajakirjanike ühingutega.

KÜLASTAGE

meie kaubamaja uutes
moodsates ruumides!

RAADIO ja ELEKTRIKAUBAD, GRAMMOFONID ja HELIPLAADID. FOTOAPARAADID ja TARBED. JALG- ning MOOTORRATTAD. LAPSEVANKRID.

*Soovitame pühadeks eriti
jõuluplaate suures valikus
ja maailmakuulsaid*

*„SCHAUB“ & „REICO“
raadioaparaate*

A/S TORMOLEN & K.

TALLINN, RAEKOJA PLATS 17. TELEFON 428-06.

EESTI AJAKIRJANIKE LIIDU LIIKMED

(Aasta-arv näitab liikmeks astumise, auliikmeil — liikmeks valiku aega)

Auliikmed:

Jürgenstein, Anton	1929.	Klemküll, Hans	1922.
Luiga, Georg Eduard	1930.	Koch, Voldemar	1921.
Martna, Mihkel	1930.	Koch, Margarethe	1929.
Tõnisson, Jaan	1930.	Kornel, Karl	1921.
Vilde, Eduard	1925.	Krusten, Peeter	1928.
		Kukke, Hugo	1925.
		Külm, August	1927.
		Kärje, Johannes	1930.
		Laaman, Eduard	1924.
		Lekstein, Mart	1925.
		Leppik, Jaan	1924.
		Loorits, Aleks.	1923.
		Lõvi, Oskar	1931.
		Maurer, Georg	1930.
		Meiner, Karl	1929.
		Metslov, Nikolaus	1924.
		Michkelson, Jaan	1929.
		Miller, Selma	1927.
		Mihkelson-Kauts, Agnes	1932.
		Moorson, Heinrich	1922.
		Mänd, Oskar	1925.
		Möttus, Jakob	1928.
		Nurk, Mart	1922.
		Olak, Paul	1919.
		Oiderman, Hans	1929.
		Osvet, Konstantin	1922.
		Peel, Aleksander	1925.
		Pertman, Eduard	1928.
		Peterson, Ilmar	1927.
		Peterson, Aleksander	1932.
		Piip, Ants	1923.
		Piiskar, Jaan	1929.
		Prümmel, Joosep	1919.
		Pärnpuu, Georg	1931.
		Rahamägi, Henno	1927.
		Rahnulo, Gerhard	1931.
		Raudsepp, Hugo	1919.
		Rommelgas, Erich	1929.
		Schulbach, Arnold	1922.
		Schulmann, Helmuth	1922.
		Schultz, Aleksander	1928.
		Sirge, Rudolf	1930.
		Soots, Olev	1927.
		Stein, Evalt	1931.
		Stahl, Andreas	1931.
		Sõerd, Leonhard	1924.
		Taioste, Arnold	1932.
		Taklaja, Jaan	1927.
		Tamman, August	1929.
		Tammer, Harald	1922.
		Teder, Kaljula	1928.

Tegevoliikmed:

Aitsam, Mihkel	1919.
Adson, Arthur	1922.
Anderkopp, Ado	1922.
Anderkopp, Alice	1926.
Angelus, Oskar	1928.
Animägi, Johan	1921.
Antson, Aleksander	1931.
Burmeister, Albert	1931.
Braks, Tõnis	1922.
Ehrman, Karl	1931.
Erikson, Julius	1929.
Esop, Meta	1927.
Fiskar, Anna	1919.
Grünfeldt, Peeter	1926.
Grünthal, Aleks.	1921.
Heino, Toivo	1926.
Hendrikson, Johannes	1932.
Hennings-Stšepotjeva, H.	1925.
Hubel, Eduard	1919.
Hunnius, Edmund	1922.
Ibrus, Johannes	1932.
Jaik, Juhan	1927.
Jalak, Evalt	1926.
Johansen, Felix	1931.
Johanson, Leopold	1921.
Johanson, August	1932.
Järv, Johannes	1929.
Jürisson, Eddy	1923.
Jürvetson, Aleks.	1929.
Kann, Nikolai	1926.
Kanarik, Paul	1929.
Karro, Bertram	1932.
Kask, Aleksander	1921.
Kauts, Adolf	1927.
Kenn, Leopold	1922.
Kesa, Karl	1922.
Kentmann, Hans	1931.
Kentmann, Voldemar	1922.
Kenn, Helene	1931.
Kikson, Hugo	1919.
Kitsberg, Jaan	1927.
Klau, Sigmund	1930.

Tiitus, Romulus	1929.
Tomp, Jaan	1919.
Tomp, Tõnis	1921.
Tupits, Artur	1922.
Treufeldt, Jaan	1925.
Tõllasepp, August	1924.
Tõnisson, Georg	1922.
Valdson, Karl	1922.
Veelman, Johannes	1919.
Visman, Harry	1922.
Veberman, E.	1921.
Veidenbaum, Siegfried	1931.
Viidas, Voldemar	1926.
Viik, Johannes	1919.
de Vries, Axel	1921.

Toetajad liikmed:

Jürgenstein, Helmi	1931.
Kursman, Nikolai	1930.
Liiv, Otto	1928.
Männik, Hans	1929.
Mäns, B.	1932.
Nyman, Joh.	1931.
Parikas, G. J.	1930.
Peterson, Jaan	1931.
Rahamägi, H. B.	1930.
Sepp, Helmar	1931.
Sihver, J.	1932.
Soosaar, Hans	1931.
Tamberg, Salme	1931.
Virgo, Eduard	1932.

SISU:

	Lhk.		Lhk.
Hendrik Prants, Eesti ajakirjanduse olukord poolesaja aasta eest	21	R. Antik, Eesti ajakirjanduse keskkoht	75
T. Braks, Mahakäik	25	K. Osvet, Pidu	78
Hoiu Ronk, Postimehe üks ajajärk	31	A. Tamman, Soome ajakirjanikkude pere — ch, Vestlusi vabadussõjalastega	79 85
Ed. Hubel, Mälestusi Põhja-Karjalast	40	J. Jaik, Märkmeid Varssavi kunstielust	88
Juhan Jaik, Kirju rähn	44	Karl Kesa, Sensatsioon	91
A. Peterson, Uusi andmeid esimese eesti ajalehe kohta	47	J. Reinthal, Ta meilt kaugele läinud	96
A. Peel, Vahutavate koskede võimuses	49	K. Osvet, Aleksis Kreisberg	99
J. Jaik, Metsaristokraat	53	Peeter Grünfeldt, Mälestusi H. Prantsust	100
A. Adson, Antwerpen—Brügge—Brüssel	57	A. Tamman, Ratsutades	103
K. Ehrman, Tähtede mõrjaöö	62	Jaan Taklaja, Kahe aasta kroonikat	106
V. Gustainis, Mõnda Leedu pressist	63	Eesti ajakirjanikkude liidu liikmed	112
K. Meimer, Ajakirjanduse anonümiteet	66		
K. Kesa, Daani ajakirjandusest	71		

Kust leida pääseteed praeguste majanduslike raskuste võitmiseks.

Majanduskriisi raskused ei vaibu. Elame ennekuulmatu olukorras, kus inimese ülalpidamiseks tarvisminevaid toitaineid ja muid elamistarbeid valmistatakse külluses, kuid siiski miljonid kodanikud kannatavad ainelist puudust. Põllumajandussaaduste hinnad on langenud äärmiselt alla, ometigi suured hulgad tarvitajaid ei jõua osta sellegi hinnaga.

Otsitakse teid raskustest üle saamiseks. Kõvasti arvustatakse praegust majanduskorda, mis võimaldab üksikute rikkastumist suurte hulkade arvel ja ei lase kodanikel saada osa kultuuri ja tehnika edu saavutustist.

Praeguse niinimetatud kapitalistliku majanduskorra ajaloos tuntakse kriisiaegu varemgi. Need on tekkinud ja vaibunud peaaegu järjekindlalt teatavate vaheaegade järgi.

Käesolev kriis eraldub aga eelmistest oma sügavusega, ja ei näi olevat mingeid väljavaateid selle lahendamiseks endistel viisidel. Kriisi põhjusteks peetakse saaduste üleproduktsooni, inimtööjõu asendamist masinajõuga ning rahvastevahelist usaldamatust, kuid kõige tähtsamaks põhjuseks osutub silmnähtavalt rahva ostujõu langus. Masin tõukab miljonid töötavad käed igalt tööalalt välja, masin teenib ja rikastab ainult üksikuid — masina omanikke. Sarnane olukord ei võimalda kriisi lahendamist, sest kuigi suudetakse saadusi valmistada imeodavalt, ei leidu aga saaduste tarvitajaid suurte hulkade ostujõu languse tõttu.

Näib, et praegune majanduskriis ei vaibu ilma radikaalse ja põhjalikuma muutusega käesolevas kapitalistlikus majanduskorras. Lahenduse esimeseks võimaluseks tuleb pidada rahva ostujõu tõusu. Seda ei saa aga muidu, kui suured hulgad peavad hakkama saama osa majandusele ratsionaliseerimise hüvedest.

Tugevat püüet majandusele kujundamises selles suunas näeme ühistegevuses.

Ühistegelise majanduskord kujuneb sellega, kui iga kodanik astub liikmeks ühistevõtteisse, nagu ühiskauplusesse, ühispanka, ühispiimatalitusesse, ehitusühingusse jne., ning nende kaudu rahuldab kõik omad elutarvidused.

Ühistegelises majanduskorras on mõõduandvaks teguriks rahvas ise, olles liik-

mena kogu majanduslike käitiste kaasomanik ja kaasotsustaja. Ta juhib ise oma usaldusmeeste kaudu kogu majanduslikku tegevust, valmistab nii palju, kui palju nõuab tegelik tarvitus. Määrab toodete hinnad tegelikkude kulude piirides ilma teenimatute vahekasude püüdmata.

Olles majanduslike käitiste kaasomanik ja kaasotsustaja, rahvas saab osa käitiste tegevuse ülejääkidest, ning sellega seoses olevate tehniliste saavutiste ja masinate kasutamise hüvedest, mis tõstab tema majanduslikku jõukust ja heaolu.

Oma ühissettevõtete kaudu kodanik õpib majandusele juhtimist ja korraldamist enda kätte võtma. Ja abi, mis inimene ise loob, on kõige kindlam.

Ootamine ja lootmine kõrvalabi peale ilma isetegevuseta ei kasvata ega arenda isikut. Tema vastutusetunne, algatusvõime ja töötahe langevad, ta muutub aja jooksul alaliseks ja hädaliseks abipalujaks.

Nii näeme, et peale otsese majandusliku hüve ühistegevusel on suur tähtsus inimese kasvatamisel majanduslikult iseseisvaks kodanikuks.

Praeguses olukorras tuleb riikidel teha suuri pingutusi oma tööta kodanike sotsiaalses ja majanduslikus abistamises, ühistegelises majanduskorras sotsiaal- ja majandusolud paraneksid iseenesest.

Ühe sõnaga, ühistegevus töötab tuua lahendusi praegusele majanduslikule ummikule igal alal.

Sellepärast on saabunud aeg rahval koonduda ühistegelisele teotsemisele oma elutarviduste rahuldamisel, see tee töötab tuua talle lahedama tuleviku.

Eesti oma maitsev ja toitev heeringas

Esimene kord ajaloos lehvib tänava Eesti sini-must-valge lipp Islandi heeringavetel. Riskeerides määratu vaeva ja hiiglakapitaliga organiseeris o.-ü. „Kalandus“ möödunud suvel oma heeringalaevastiku ning saatis selle Jäämere piirilt tooma „merehulgust“, mis on meil sõna tõsisemõttes saanud rahva igapäevaseks leivaks. See „Kalanduse“ ettevõtte oli mitte kitsalt äriiline, vaid suurel määral ka rahvuslik. Sest oma heeringa muretsemine võimaldab meil väga suurt rahvusliku varanduse kokkuvõtet. Me andsime läinud aastal välismaa heeringate eest välja umbes 100 miljonit, varem aastail koguni kuni 300 miljonit senti. Nende hiiglasummade võrd jäi Eesti rahvas iga aasta vaesemaks. Tänu „Kalandusele“ on nüüd sellel rahvusliku varanduse pillamisel lõpp. Veel enam: oma heeringas toob meile isegi valuutat sisse! Sest „Kalandusel“ on läinud korda suuremaid või vähemaid partiisid müüa välismaale, Saksa, Tšehhi-Slovakkiasse ja Poolasse. Tulevikus, kui kaup saab tuttavaks, on kindlasti loota veel suuremaid meie heeringa ekspordi võimalusi. Lõpuks on praegusel äärmise tööpuuduse ajajärgul väga tähtis, et heeringapüük mitme kuu kestes andis tööd tervelt 300 kodanikule, kes oma töö tasuks said üle 12 miljoni senti.

Nagu teada, ei olnud „Kalandus“ asjata näinud vaeva ja kulutanud raha — ta laevastik tõi sügisel koju 22.000 tündrit heeringaid. Kuigi saak ei olnud nii suur kui loodeti, rõõmustasid siiski selle üle mitte ükski ettevõtjad ise, vaid ka kõik rahvuslikult mõtlejad kodanikud. Ja nad võisid ainult imestada, kui valitsus heeringalaevastikku kojusaabumisel üllatas mitte tervitushüüetega, vaid — tollidega. Eesti rahvas pandi ta oma meeste oma kapitaliga püütud heeringalt maksma pea sama kõrgelt tolli kui välismaa omadelt!

Kuid meie rahvas kannatab sellegi valitsuse peale pandud koorma, nagu näitavad seniste kuude kogemused, ja tarvitab ainult oma heeringaid, mis lastud müügile

„Islandi kuningaheringate“ nime all. Ja miks peakski ta, kaaludes puht praktiliselt, tarvitama võõraid heeringaid, kui omad on mitte ükski odavamad, vaid ka toitvamad ja maitsevamad!! Suvise püügi heeringate puhul oli igatahes kuulda teataval määral õigustatud nurinat, et need on liig soolased. Arukamad ja kannatlikumad ütlesid aga kohe, et mis sellest — see oli ju esimene katse, küll edaspidi tulevad paremad. Ja nii see oligi. Sügisese püügi heeringad, mis praegu müügil, on nii paras jagu soolased, kui üks hea heeringas just peab olema ning on seejuures pehmed, rasvased ja maitsevad. Maiasmokad võivad neid oma maitse järele muuta veelgi suupärasemaks, leotades neid kas rõõsas piimas või magusas tees. Niiviisi valmistatud „Islandi kuningaheringas“ on tõeline delikatess. Üldse võib heeringaist vahelduseks valmistada väga mitmesuguseid haruldaset peenemaitselisi toite.

Kõige selle juures on aga vististi paljudele uudiseks, kui võrd toitev on heeringas. Nagu alljärgnevad Dr. Citovitši laboratooriumis tehtud analüüsi andmed näitavad, sisaldab heeringas märksa rohkem toitvaid aineid kui loomaliha. Me näeme neist andmeist, et loomaliha (nuumatud!) sisaldab tervelt 72,5% vett ja ainult 17,5% munavalget ning 6,5% rasva — heeringas selle vastu ainult 43% vett, aga 20% munavalget ja tervelt 21% rasva. Nii on heeringa rasvasisaldus enam kui kolm korda suurem kui loomalihal! Peale selle on heeringa rasv tervisele väga kasulik, sest teatavasti tarvitatakse ju kalarasva otse arstirohuna. Reumat ja teisi haigusi põdejad ei tohi üldse süüa liha. Tervishoidlisest seisukohast oleks aga terveilgi soovitatav tarvitada liha asemel enam kala. Me sööme kohutavalt palju liha! Seepärast otsustagem uuest aastast minna enam üle kalale, ja nimelt eesti „Islandi kuningaheringale“! Sellest on kasu nii meil igaühel üksikult kui rahva üldsusel.

Tarvitage „FEIVALI“ seepi ja Eau de Cologne

R.-m.

Joach^m Christⁿ Koch

Asut. 1747. a.

TALLINN,
Vene tän. 12

Telefonid :

Importosak. . 434-67
Ladud 307-89
Autoosakond 465-32
Puuosakond . 307-64

*

M. Andreesen

Tallinn, Rataskaevu 14

Telefon 430-54

MEESTERAHVA

RÄTSEPAÄRI

INGLISE RIIDELADU

Kui Teil iganes on mõtte ja võimalus
saata Nõukogude Venemaale pakki

toiduainetega, riide, pesu
või medikamentidega,

siis Teie soovi täidab

Karl Uudel

TALLINN, Dikk uul. 36.

Telefon 442-84.

Koloniaal- ja veinikauplus.

Kiire täitmise ja kaupade kõrge kvaliteed.

Posti jooksev arve 203.

TALLINNA LINNAPANK

SUUR KARJA TÄN. 7.

TELEFONID: 426-75, 443-40, 427-19,
448-39. Aidad 307-48.

TELEGRAMMID:
LINNAPANK.

TOIMETAB KÕIKI
PANGAOPERATSIOONE
SISE- JA VÄLISMAAL.

VÕTAB KAUPU OMA
AITADESSE HOIULE JA
ANNAB NENDE VASTU
LAENUSID.

KORRESPONDENDID
KÕIKIDES KODUMAA
LINNADES JA VÄLIS-
MAA TÄHTSAMATES
KESKKOHTADES.

Müüme

omis kauplusis

Tartus, Ülikooli tän. 7, telefon 12-59
" Tähe " 72, telefon 12-18
" Narva " 9, telefon 12-22
Valgas, Vabaduse „ 33, telefon 32
Petseris, Suur kaubarida 2, telef. 1-08

omatööstuse saadusi:

**vorste, suitsusinki, seapäid
ja -jalgu, sea-, looma-
vasika- ning lambaliha.**

Kaup värske ja kõrgeväertuslik.

Hinnad võistlematult odavad.

Ühisus

„Lõuna-Eesti Eksporttapamajad”

Tartus, Teguri tänav
Telefonid 11-24 ja 14-64.

TALLINNA KIVITRÜKIKODA

R. TOHVER

&
KO

OFSETT-SÜGAVTRÜKK
RAAMATUTRÜKK
RELJEEFTÖÖD
KIVITRÜKK

VEENE TÄNAV 16

TELEFON 434-07

Eesti Ühistegeline
Kindlustus - Keskselts

Tallinn, S. Karja 19

Telefon 426-83.

Vastastikuste kindlustusseltside
nõuandekoht ja edasikindlustuse-keskkorraldus
ning revisjoniliit.

Eesti Kiviõli A/ü.

**Juhatus
ja müügikeskus:**

TALLINN, Vene tän. 7
Kõnetr.: 464-50, 463-05 ja 465-56.

Kinnitatud kaubamärk.

Sehas:

KIVIÕLI JAAM
Kõnetraat: Sonda 15.

Sehase saadused:

1. Parimas headuses **kütteõli, immutusõli, katusepapiõrv, fenolaat** ja muud saadused põlevkivist.
2. Kõrge kvaliteediga segamata kodumaa avio- ja autobensiin „**Estolin**“ ja denatureerimisbensiin „**Estol**“.

Suurimat kiirust ja kokkuhoidu küttaaine kulus kindlustab igale autoomanikule, autojuhile ning mootorratturile
ainult segamata kodumaa bensiin

Ainult selle bensiiniga

on saavutatud kõik parimad Eesti auto- ja motorspordi võistlustagajärjed.

NEW CONSOLIDATED GOLD FIELDS, LIMITED.

EESTI OSAKOND.

PEAKONTOR:

V. VIRU 12, TALLINN.

TELEFONID: 448-16, 450-14.

TELEGRAAFI ADDRESS:
CONSOLOIL TALLINN.

ÕLIVABRIK KOHTLAS.

Kinnisvaraomanikkude Pank
Tallinnas, Harju 48. Telefon 444-44.

*Toimetab
kõiki
pangaoperat-
sioone.*

ÜHISTEG. ASUTUSTE KESKPANK

EESTI RAHVAPANK

ASUTATUD 1920. AASTAL

*Tallinn,
S. Karja 19
oma maja
Telef. 425-55*

TOIMETAB
KÕIKI
PANGATALITUSI

KORRESPONDENDID
IGAS
KODUMAA LINNAS,
ALEVIS JA MUIS
RAHVARIKKAMAIS
KOHIS KODU-
NING VÄLISMAAL

Töö kiire ja hea. Hinnad odavad.

PÄRNU LINATÖÖSTUS A/S.

PÄRNUS RÄAMA TÄN. 38 TEL. 125

Palume meie aadressi tähelepanna ja pöörata meie tööd vastuvõtjate poole igas linnas ja raiivarikamas kohas.

Suuremad ja täielikumad linaketramise, kudumise, villakraasimise, ketramise, kalavõrgu kudumise, võrgu lõnga ja nõõrivabrikud.

Näitusel kõrgemad auhinnad (Grand Prix) Saadke omad linad, takud, villad ja kaltsud lõngaks ja riideks valmistamiseks ja kangad värvimiseks.

Pärnu Linatööstuse A-S. vabrikutele

Pärnus, Rääma tänav 38.

Telefon nr. 125.

EESTI ÕLLETEHAS

LIVONIA

Bilseni Mõdu
Münfieni Limonaad
õlu Karamel

SAADAVAL KOGU EESTIS.

Tehas Tartus, Kalda 5/6.

Ladu Tallinnas: WELLAMO, Heeringa 21, tel. 310-30.

RIIGI TRÜKIKODA

VALMISTAB

AKTSIAID • OBLIGATSIOONE
HOIUTÄHTI • LOTERIIPILETEID

K./Ü. „LOODUS“ Tartus, Ülikooli t. 18

EESTI RAHVA AJALUGU

„EESTI RAHVA AJALUGU“ on kasutanud õnnelikku lahendust kuidas tervikuks kokku sulatada teadusliku ja populaar-teadusliku käsitusviisi paremusi

„EESTI RAHVA AJALUGU“ on illustreeritud ühe kuni kuuevärviliste piltidega ja kaartidega tekstis ja eritahvlitel kriitpaberil.

„EESTI RAHVA AJALUGU“ sisaldab hulga päevapiltlikke üsesvõtteid valitsusasutiste, kohtu- ja salaarhiivide dokumentidest, mis seni olid avalikkusele kättesaamatud.

„EESTI RAHVA AJALUGU“ on trükitud healepaberile ja kujuneb väliselt eesti kirjaturu kaunimaks väljaandeks, olles väärikaks ehteks igale eesti kodule.

„EESTI RAHVA AJALUGU“ on tehtud kättesaadavaks igale oma rahva minevikust huvitatule eestlasele ka hinnalt.

Koguteose hind 1932. a. lõpuni Kr. 20.—

peale 1. jaanuari 1933. a. Kr. 22.—

Ei Meyer, Brockhaus, Larousse, Bonnier ega ükski teine välismaa entsüklopeedia

ei suuda kunagi asendada	EESTI	Entsüklopeediat, sest ta on kirjutatud EESTI keeles ja kohandatud EESTI oludele
--------------------------	-------	---

„EESTI ENTSÜKLOPEEDIAT“

toimetavad	EESTI	teadlased
kirjastab	EESTI	ettevõte
trükitakse	EESTI	trükikojas

Ükski välismaa entsüklopeedia ei suuda hinnalt võistelda „Eesti Entsüklopeediaga“.

LOODUSE KULDRAAMAT

I sari — 13 raamatut — Kr. 25.—

II sari — 13 raamatut — Kr. 25.—

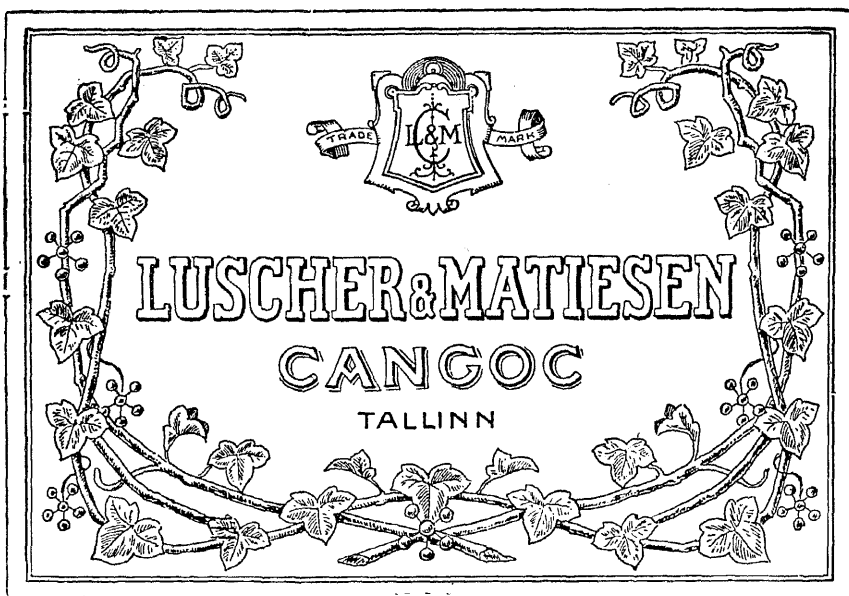
Puhtsisuliselt on „Kuldraamatu“ esimene valik imetusväärset hästi koostatud. Ka tehniline külg on meie oludes üllatavalt hea. M. Sillaots. „Naiste Hääli“.

Nüüd on noorsooraamatuid olemas, nüüd võib nendega end varustada iga kool ja iga perekond, kes tahab rõhku panna tõesti heale kirjandusele. K. A. Hindrey, „Päevaleht“.

Välimuselt laitmatud, sisult huvitavad, kaasakiskuvad ning õpetlikud, keelelt korrektsed, võib „Looduse Kuldraamatut“ julgesti soovitada sobivaks lugemismaterjaliks algkooli vanemate ja keskkooli nooremate klasside õpilastele. Juhan Lang, „Vaba Maa“.

Võõrkeelte iseõppimiseks kasutage **VÕÕRKEELTE AKADEEMIA** saksa, inglise, soome, vene, prantsuse keel.

Täieliku ülevaate kõigist neist väljaannetest leiab K/Ü. „LOODUSE“ „Raamatute tutvustajas“ (illustreeritud kataloog 240 + 32 lehekülge).

Cesti Piimäikisuste Liit

Tallinnas, Estonia pst. № 27

Tel. 460-01. Telegs. aach. „Pül“

Kõigile piimäikingutele

Häid jõulupühi ja edurikast uut aastat!

Soovik

Cesti Piimäikisuste Liit

Tallinnas, jõulukuul

Kogenud
piimaühingud, kelle peapüü on piima eest kõrgemat hinda maksta,
saadavad kogu oma või

CARL F. GAHLNBÄCK'ile

Asutatud 1837. aastal.

Või eksport. Munade eksport.

Oma laevakontor ja speditsoon.

K.-M.

JOH. TUSTI

S. KARJA 17 TEL. 446-18

Soovitab

koloniaalkaupa

päevakohase hinnaga.

*Kodu- ja välismaa veine, kon-
jakit, likööre ja whiskyt
alandatud hindadega.*

„Have“ vabriku saadusi
vabriku hinnaga.

Suurim valik igasugu tubakasaadusi.

Müük suurel ja väikesel arvil.

M. MÄNNIL & Ko.

TALLINN, PIKK TÄN. 13 TELEFON 431-49

Raud- ja teraskaubad

Mitmesugused majapidamise tarbed

Liurauad ja tõukekelgud

Laskeriistad, laskemoon ja

Jahitarbed

Hea kaup!

Möödukad hinnad!

Estico
ESTI COMB FACTORY

Tartu, Maarjamõisa 27. Telef. 11-58.

**Seente kunstsarve- ja
tselluloid-artiklite
vabrik.**

Suurim sellesarnane vabrik
Balti riikides.

Spetsialiteet:

kammid ja tualetiariklid
peenemas väljatootuses.

Nõudke kõigis rohu-, pudu- ja
mänguasjade-kauplustes
ainult „Estico“ saadusi.

Eksport.

Soovitame

häid küttepuid

soodsate hindadega oma ladudest

V. TARTU MNT. 12 JA
LIIVALAIA 34, TEL. 460-16

VENNAD **VEISENBERG**

Ostke ainult kodumaa kaupa!

TALLINNAS,
Rannavärava p. 7.

KÖNETRAAT
440-54.

A.-S. „RAUANIIT“

valmistab kõige paremas headuses

SIIDI JA KUNSTSIIDI RIIET.

Crépe-de-Chine, raskendamata, Crépe-Georgette, Crépe-Satin, Charmelain, Veloutine, Tweed, Milanaise, Atlas, Rips, Vatiin. —

NÕUDKE KÕIKJAL MEIE:

Trikoopesu, salle, kaelasidemeid, sukki ja sokke, spordi- ja võrksärke, kõlapitse, paelu j. n. e.

MEIE KAUBAD VALMISTATAKSE KÕRGEVÄÄRTUSLIKUST
MATERJALIST, KUID ON AGA SEEJUURES HINNALT ODÄVAD!

Saada üle Eesti.

AKADEEMILINE KOOPERATIIV

TARTU, ÜLIKOOI T. 15. TELEFON 63.

Raamatu-, kirjutustarvete- ja mälestusesemete-kauplus.

Büroo- ja kirjutustarbeid. Õpperaamatuid. Kodumaa, Soome ja muu välismaa teaduslikku ja ilukirjandust. Kirjutusmasinaid. Kaartsüsteeme j. n. e.

Ed. TASKA ateljee ja õppetöökoja kaunistatud nahatöid ja kunstkoiteid. Tarvitatud raamatute komisjon.

Kirjastus ja pealaod eeskätt õppe- ja teadusliku kirjanduse alal. Ajalehtede ja ajakirjade tellimine ning kuulutuste vastuvõtmine. Õpperaamatute laenukogu. Korteribüroo. Trükitööd, paljundused ja ümberkirjutused masinal. Ajaleheväljalõigete büroo kõigist Eesti lehtedest. Erinõuete ja tellimiste läitmine. Film „Alma Mater Tartuensis“.

Majaomanikkude Krediitpank

Tallinnas, Väike Karja tän. nr. 3

toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Telefon 443-45.

JUHATUS.

KREDIIT PANK

ASUT. 1907

TALLINNAS, S. KARJA 20

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

PÖLLUMAJANDUSLIK KESKÜHISUS

ESTONIA

SUURIM ÜHIST. KESKORGANISATSIOON EESTIS

TALLINN, JAANI 6

TELEGR: „ZENTRESTONIA“

Asutatud 1911

Omakapitalid üle Kr. 1.000.000

Liikmeid-piimaühinguid 228

Eksporteerib võid ja muid piimasaadusi.

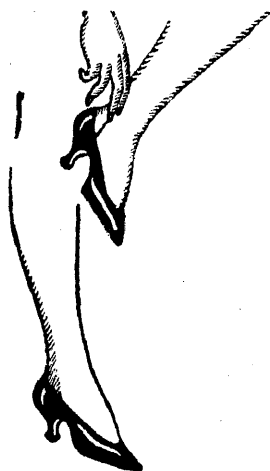
Importeerib piimatööstusmasinaid ja -tarbeid, pakkimaterjale, karja jõutoitu.

Piimaühingud, kes ise tahavad juhtida oma saaduste müüki ja alal hoida majanduslikku iseseisvust ja rippumatust, saadavad oma võitoodangu välisurule P. K. „Estonia“ kaudu.

P. K. „Estonia“ on suurim ühisorganisatsioon, mis töötab rahvusliku kapitaliga ja mille juhtideks on piimaühingud ise.

3043

50000

UNION

jalanõud

*sobivad
igale
jalale*

Kust saaks

*ajakirjanik väsimata töötahet ja tuju-
küllast meeleolu, kui ei oleks paberosse*

MANON ja **ORIENT**

Lafarge